

David Pospíšil

Deník z expedice
Živá Afrika

*Živá Afrika byla dosud nejvelkoryseji pojatou českou expedicí na „černý kontinent“. Uskutečnili ji v roce 1994 vedoucí a entomolog Vítězslav Strnad, řidiči Miroslav Chovanec a Jiří Sedlář, geografové Petr Kubiček a Hynek Adámek, lékař a fotograf David Pospíšil, kameraman Rudolf Švaříček a pilot motorového rogalla Josef Petr. Průběh expedice je zdokumentován v knize R. Švaříčka *Africký deník*, vydané Středoevropským nakladatelstvím Ostrava v roce 1995, a v knize *Živá Afrika*, kterou vydalo nakladatelství Trango v roce 1997, v níž je Hynkův pohled na současnou Afriku konfrontován s padesát let starým pohledem J. Hanzelky a M. Zikmunda. Část rozsáhlého fotografického materiálu pořízeného členy expedice byla zveřejněna na putovní výstavě, jež měla vernisáž v květnu 1995 v Brně.*

Expedice však byla zaplacená životy dvou účastníků, Josefa Petra a mého bratra Davida Pospíšila. Zahynuli 27. září 1994 v dopoledních hodinách po pokusu o přelet Kilimandžára, nejvyšší africké hory. Zemřeli, aby nám ostatním odkryli pohledy, které sami nikdy neuvidíme, aby otevřeli prostor, do kterého se sami nikdy nedostaneme.

David si po celou cestu velice pečlivě psal deník. Určitě také proto, aby mohl po návratu své postřehy a dojmy z cesty co nejpřesněji sdělit. Na stylu deníku je vidět, že patrně myslel i na publikaci přinejmenším některých jeho částí. Proto jsem se odhodlal ho tímto způsobem zveřejnit. Chtěl bych tím zachovat alespoň kousek Davidovy osobnosti, umožnit těm, kteří ho měli rádi, seznámit se s jeho autentickým svědectvím o splněném klukovském snu.

Nebudu dávat návod, jak Davidovi rozumět. Následující stránky jsou přepisem celého zachovaného deníku. Vynechal jsem z něho jen několik příliš osobních krátkých pasáží, v několika případech jsem mírně upravil slovosled, doplnil interpunkci nebo evidentně chybějící slovo, rozepsal zkratky, rozdělil text do odstavců, napsal několik poznámek. K deníku jsem si dovolil připojit několik dokumentů (zprávu pro ČTK o havárii a hledání rogalla, dopis V. Strnada, v němž je stručně popsán Davidův pohřeb, nekrolog MUDr. Petra Lokaje) a upravený svůj deník z cesty do Tanzanie v červnu 1995.

Chci také vyjádřit svůj dík mamince, Martě Pospíšilové, která se naučila používat počítač, aby mohla přepsat někdy obtížně čitelný rukopis svého syna, přitom pečlivě hledala v mapě všechny místní názvy, aby je nezkomolila a také provedla korektury po dvou letech vysázeného upraveného textu.

*Zdeněk Pospíšil
Brno, září 1997*

Deník

- 21.4.1994 Východní břeh Španělska asi 15 km jižně od Barcelony 23⁰⁰ hod.

První krásná, vlháká, již jižní středomořská noc s měsícem zhruba v první čtvrti. Otevírám první stránku tohoto deníku s napjatým očekáváním toho, co budou následující stránky přijímat, kolik možná nevšedních zážitků pojmu. Snad se mi konečně splní můj klukovský sen navštívit tropickou Afriku, temný světadíl, jehož pohádková příroda mi již dávno učarovala. S přibývajícimi léty se jakoby vytrácela naděje na splnění tohoto snu a mně nezbývalo než jen snít nad mapami a knihami popisujícími tento tajemný kontinent. A nyní — zdá se to až neskutečné — polykám první tisícovky kilometrů cesty do vytoužené Afriky. A snad uvidím a prožiji alespoň zlomek toho, o čem jsem s touhou čítával v knihách Bedřicha Machulky či Hanzelky a Zikmunda. A snad spatřím džungli a pralesy rovníkové západní Afriky, kde se narodil a vyrostl můj oblíbený literární hrdina Tarzan z rodu opů. Afrika, má touha a můj sen, je nyní již téměř na dosah ruky.

Ale vraťme se na začátek. Jak to vlastně všechno začalo.

Prakticky téměř před rokem, koncem dubna 1993 během společenského večera na brněnských pediatrických dnech, se mi jeden kolega svěřil s tím, že příští rok pojede s přírodovědnou expedicí do tropické Afriky. A jen tak mimochodem se mě zeptal, zda bych eventuálně neměl o tuto akci zájem, kdyby on náhodou nejel. Samozřejmě, že mě tato myšlenka ihned zaujala a začal jsem o tom vážně uvažovat. Jelikož se však, žel, jedná o kolegu, kterému věřím tak deset procent z toho, co říká, byl jsem nucen expedici vzápětí pustit z hlavy. Kolega se totiž o ní v dalších dnech a měsících již vůbec nezmínil a tím pádem jsem to považoval za vyřízené.

- 23.4.1994 V srdci Sierry Nevady pod Mulhacénem (nejvyšší hora Španělska) — Capileira. 23¹⁵ hod.

Pro velkou denní zaneprázdněnost spojenou s cestováním zaměřeným zatím na polykání kilometrů jsem se k deníku dostal tento večer, kdy se dva členové

expedice Jožka a Ruda vydali zdolat Mulhacén. Jsem zvědav s jakou se vrátí a tak znovu prožívám bohaté zážitky posledních dní.

Dnes jsme projížděli nitrem zajímavého pohoří Sierra Nevada. Naše Tatra a náš řidič Mirek velmi bravurně zvládli tuto velmi obtížnou horskou cestu, kdy jsme mnohdy takřka viseli nad ostrými, hlubokými kaňony. Při pohledu do nich se nám až tajil dech a v morku nás mrazilo. Je zajímavé, jak zde žijící lidé jsou schopni stavět městečka ve skalách a na mnohdy téměř kolmých skalních stěnách. Při tom jsem si zase vzpomněl na písničku Sváti Karáska „Je lepší na skále život svůj mít, pamatuj“. Mimochodem, Ruda má Karáska také rád a je schopen jej celého zazpívat, což mě velmi mile potěšilo. O tom se ale zmíním jinde. Prohlédli jsme si i zvláštní skalní města, kde kdysi žili lidé. Nevím za jakým účelem to stavěli a proč tam bydleli. To budu muset ještě někde nastudovat. Skalní města jsou spojena se zajímavými terasami, na kterých je možno i zemědělsky se vyžívat. Toto terasovité uspořádání je typické pro podhůří Sierry Nevady.

Pak jsme začali za městem Quadix stoupat až do výše 2 000 metrů nad mořem. Žel nahoře se změnilo počasí, přišla mlha, zima a posléze i prudký déšť, které nám mnohým zabránily v úmyslu zlétit Mulhacén. Vydali se tam pouze Ruda s Jožkou.

Mým velkým zážitkem dnes bylo sledovat krkolomnou a náročnou cestu Tatro pomocí otevřeného vikýře přímo ze střechy automobilu. Pokusil jsem se i o nějaké snímky. Potkali jsme i skupinu Francouzů, kteří se vraceli z Mulhacénu, na vrcholu je prý zima, mlha, déšť a půl metru sněhu. Francouzům se velmi líbilo naše expediční vozidlo, ihned věděli co to je Tatra, z jaké země pochází a že letos tento automobil vyhrál rallye Paříž – Dakkar. Stejně tak se Tatra líbila i majiteli hotelu Novotel ve Francii již poblíž francouzsko – španělských hranic. Požádali jsme ho o vodu, s čímž nám ochotně vyhověl. Také věděl hodně o Tatře, první místo v rallye Paříž – Dakkar jí získalo ve světě velkou autoritu.

• 24.4.1994 Pampaneira

10³⁰ hod.

Projíždíme Sierrou Nevadou s překrásnými hluboko zařezanými kaňony. Točítá silnice, terasovitě uspořádané svahy. I na těch minimálních terasách jsou sem tam chaloupky a zdejší lidé jsou schopni žít i v těch nejdrsnějších podmínkách. Vesnička Pampaneira je malebná, bílé domy uspořádané terasovitě na obou svazích kaňonu vytváří zajímavou mozaiku docela citlivě zapadající do okolní krajiny. Jediné, co se sem nehodí, je obrovská elektrická rozvodna.

• 24.4.1994 Salobreña

12¹⁵ hod.

Projeli jsme šťastně Sierrou Nevadou. Poslední pohled na zasněžený vrcholek Mulhacénu a již se blížíme k moři. Moře vidíme u vesničky Salobreña, která nás

zaujala již z dálky svým zvláštním, neobvyklým zjevem. Na kopci, který spadá svou jižní stranou přímo do moře, se tyčí polozbořený hrad a okolo něj terasovitě uspořádané bílé domy zaujímají veškeré úbočí kopce. Z dálky to vypadá jako hora postavená ze stavebnice různých velkých bílých krychlí a kvádrů. A za tím modré moře velmi citlivě doplňující bílou barvu kvádrovitě hory. Zblízka však domy mají velmi členitou architekturu, zdaleka to nejsou jen krychle a kvádry, ale je zde množství věžiček, terásek, zábradlí, schodišť, trávničků a zahrádek, vše maličké a roztomilé. Spolu s množstvím různých arkád, pilířů, podloubí a zákoutí to vše vytváří pro oko středoevropana velmi bizarní a exotický obraz, který doplňují ještě palmy, kaktusy a jiné subtropické byliny a dřeviny se štíhlými vysokými korunami i s korunami nízkými do široka rozloženými.

- 26.4.1994 Silnice jdoucí podél středomořského břehu 16³⁰ hod.

Tak jsme konečně v Africe! Ale musím se zmínit ještě o předchozích zážitcích.

Především jsme dorazili na konec Evropy, do Algecirasu, kde jsme se měli setkat se zbývajícím dvěma členy expedice Hynkem a Jožkou, kteří vyrazili džípem (UAZ s motorem Peugeot) o 3 dny později. Asi po 1,5 hodině jsme se kupodivu opravdu setkali. Druhý den (t.j. včera) jsme pak s Rudou dopoledne bloumali po přístavu a sháněli informace o situaci v Alžírsku. Oslovili jsme zhruba 50 lidí, informace byly všechny velmi záporné, lišily se pouze v tom, že je to tam pro Evropany buď špatné nebo moc špatné nebo kritické. Hynek nám sdělil informace z ministerstva zahraničních věcí o zemích, které chceme projet. Alžírsko — velmi špatné, nedoporučuji sem cestovat; Niger relativní klid; Nigérie — bují tam obrácený rasismus; Kamerun je ve válečném stavu s Nigérií, pozor na hraniční přechody; Středoafriká republika — relativní klid; Zaire — nevyzpytatelná situace; Uganda — nevyzpytatelná situace; Tanzanie a Keňa — Mariánské lázně proti všem ostatním státům; Etiopie a Súdán — dosti nebezpečné. Doufám, že podrobnější informace budu moci průběžně zaznamenávat.

- 27.4.1994 Rabat, camping v Sale

Konečně mohu v klidu psát. Také se mi podařilo dopsat a poslat dopis. Známká stojí 4,80 dirhamů.

Musím se ještě zmínit o velmi silném zážitku z návštěvy Gibraltaru. Po dopoledni stráveném v Algecirazském přístavu se rozhodujeme ještě před vstupem na africkou pevninu navštívit Gibraltar a pokusit se stanout až na vrcholu skály. Tentokrát zcela bez problémů procházíme hranicí mezi Španělskem a Gibraltarem, anglická víza již naštěstí nejsou potřeba.

Prvním zážitkem je již samotná skála, která se mohutně tyčí nad mořem z jedné strany a nad betonovou plochou ze strany druhé. Dalekohledem se snažím najít opice, které na skále žijí. Žádné však nevidím, což mi přináší trochu zklamání. Zato pozoruji množství střilen a dělových hlavni. Mně, založením antimilitaristu a pacifistu, tyto věci zanechávají chladným a spíše kazí dojem z majestátu skály. Vcházím do města, které nás ihned pohlcuje svou typickou a nezaměnitelnou atmosférou. Je to anglické městečko, velmi úzce však souvisí se Španělskem i se světem arabským, vlivy obou se zde prolínají. První co potkáme, je demonstrace Arabů za svá práva. Osobně se však nedomnívám, že by se v Gibraltaru měli špatně. Procházím uličkami s množstvím obchůdků a obchodů a hospůdek, kde anglická libra je rovnocenným platidlem se španělskou pesetou — španělská peseta nemá takovou hodnotu snad na žádném jiném místě ve světě. A zboží nejrozmanitějšího druhu od japonských a amerických přes španělské až po exotické zboží původu arabského.

Směřujeme uličkami vzhůru, srdce nás táhne k vrcholu skály. První dojem z cesty je velmi silný, procházíme kolem mohutného stromu s košatou korunou, silnými větvemi, plného malých capartů, kteří zde skáčou z větve na větev za zvuku magnetofonu s různou rapovou muzikou. Jeden z nich pro Rudovu kameru slezl a brilantně zatancoval prvotřídní rapový tanec. Žasl jsem nad jeho muzikálností a pohybovou vynalézavostí. Stoupáme výše, už jsme s Rudou osaměli, odpolední středomořské slunce, ač jarní, již docela slušně pálí. Nicméně touha stanout na vrcholu je v této chvíli silnější než jakékoliv překážky. Využíváme i starých schodů na pevnostních hradbách, zajisté to svědků mnoha námořních bitev, a konečně stojíme na vrcholu.

Prožitek předčí všechna očekávání. V dálce vidíme přes gibraltarskou úžinu africkou pevninu. Její pobřežní pohoří El Rif je to první, co jsem z Afriky na vlastní oči spatřil. Zvláštní pocit vidět poprvé předmět své touhy a svého zájmu. Skála je obydlena množstvím mořských racků, kteří své teritorium zuřivě střeží. Nacházíme několik hnízd s čerstvě nakladenými vejci velikosti až vejce slepičího. Jedna paní racková nehodlá opustit místo na svých vejcích, když tu se na nás z čista jasna vrhá hejno rozzuřených racků. Ruda dostal jeden přímý zásah do ramene. Z racků šel až strach, paralela s Hitschcockovou filmovou verzí povídky paní Maurierové Ptáci se vnucovala zcela vtíravě.

Gibraltarská skála má dva vrcholy. Rozhodujeme se po hřebínku přejít na vrchol jižní, když tu vidíme po skále šplhat opice. Konečně! Je to velmi silný zážitek. Jsme z toho úplně nadšení. Poprvé vidíme divoce žijící opice ve volné přírodě. Je to jediná opice žijící v Evropě. Makak bezocasý. Snažím se teleobjektivem udělat nějaké snímky, nicméně skála je ve stínu, takže dlouhý expoziční čas jistě nepřispěje k ostrosti snímku. Při další cestě však objevujeme obrovskou opici, živící se pomeranči, která učinila zadost naší fotografické vášni. Unikátní snímky! Děkujeme ti, makaku.

Přes varovné tabulky a ploty se dostáváme i na jižní vrchol, poslední pohled na Afriku a s blížícím se soumrakem sestupujeme dolů. Gibaltarem procházíme již za šera, stmívá se velmi rychle, takže již můžeme nasát počínající atmosféru

nočního Gibraltaru. Procházíme uličkami, nakukujeme do otevírajících se barů, zaposloucháme se do piana, jehož hlas se line z jedné krčmy v irské ulici. Gibraltar, brána do středozevního moře ožívá. Vycházíme z města již po setmění, měsíc v úplňku nám svítí na cestu, cesta je jako politá stříbrem.

Prudká zatáčka a město končí. Co to? Policajt nás zastavuje a s námi všechna ostatní auta. A najednou kolem nás startuje letadlo. Velká betonová plocha, jejímž středem probíhá výpádovka z města je vlastně letiště. Až se nám tají dech, zda se podaří na tak krátké dráze letadlu vzlétnout. Samozřejmě se to, jako vždy, podařilo.

Čeká nás ještě asi 25 km do Algecirasu, snažíme se chytit stop. Daří se nám to až po jedné hodině, kdy jsme se vzdávali naděje. S jedním Američanem jsme šťastně dorazili k Tatře, navečeřeli se a zalehli. Zítra plujeme do Afriky. Gibraltar jsem si zamiloval.

Druhý den ráno se již na trajektu — kam jsme se tři dostali jako černí pasažéři, zajisté díky talismanu „Jedu načerno“ — dívám na vzdalující se Gibraltar. Skála se pomalu zmenšuje, začíná mít tvar dvou mohutných hrbů, posléze sloupů až mizí úplně. Kdy zase uvidím Evropu!

Hynka s Jožkou jsme opět nechali ve Španělsku. Mají závadu na UAZu, nefunguje náhon na zadní kola, takže čekají na servismana z Česka. Sejdeme se až v Maroku v kempu La source bleue de Meski. Takže opět pouze Tatra a jejích šest osadníků.

Nejprve jsme navštívili Ceutu, město na africkém kontinentě, které však ještě patří Španělsku. Ze skály nad Ceutou jsem se naposledy podíval na Evropu, již značně v mlze, udělal poslední foto, které dokumentuje, že Evropa je pryč. A hurá na hranice s Marokem!

Přejezd hranice do Maroka proběhl kupodivu velmi klidně. Odbavení trvalo pouze 1,5 hodiny a potom jsme si ještě navíc posunuli čas o 2 hodiny zpátky, takže jsme vlastně jakoby o nic nepřišli. Prohlídka byla pouze letmá, stála nás šest expedičních triček a několik nálepek pro pomahače a urychlovače jak oficiální, tak neoficiální. Na hranicích je totiž spousta pomahačů, kteří se přifaří k člověku, ochotně mu poradí s vyřizováním a vyplňováním formulářů, ale pak za to něco chtějí. Peníze nebo dárky. My jsme — myslím — dopadli ještě dobře. A hned kousek za hranicemi jsme se vnořili do Středozevního moře. Už jsme to všichni potřebovali jako sůl.

A pak tradá přes pohoří El Rif do afrického vnitrozemí. Rif trochu připomíná turecký Beydağlar: vyprahlý se stepními rostlinami. Dorazili jsme do kempu za městem Chefchouaen, kde jsme se mimo jiné setkali se zajímavým česko-německým párem cestovatelů. On Němec, stavební inženýr, ona Češka, v současnosti v sedmém měsíci těhotenství. Žijí zajímavým životem: tak 3–4 měsíce v roce pracují, vydělají peníze a pak zbytek roku cestují. Cestují skromně s terénním Landroverem, spávají v kempech a v přírodě. Získali jsme od nich mnoho cenných informací. Ani potom však nejsme rozhodnutí, zda pojedeme přes Alžírsko či západní cestou přes Mauretánii, Mali a Burkinu. A zatím jsme se nerozhodli ani teď po odpolední návštěvě hlavního města Rabatu, kde jsme hledali ambasádu naší republiky a am-

basádu Mauretánie. Na adresách, uvedených v průvodci jsme nenašli ani jednu. Dozvěděli jsme se, že Mauretánská ambasáda se odstěhovala neznámo kam na druhý konec města. Nakonec, někdy tak kolem osmnácté až devatenácté hodiny se nám podařilo zatelefonovat na českou ambasádu, kde nám — pravděpodobně sekretářka — řekla, že náš chargé d'affaires tam bude zítra v 8 hodin.

Dojmy z hlavního města: mauzoleum Hasana II, Marokánci chodí oblečení převážně evropsky, i když v tradičních oděvech je jich ještě dost. Marokánky také v naprosté většině případů již nezahalují svoji tvář. Ty, co tak ještě činí, jsou v babičkovském věku. Koupili jsme si originální marocké pečivo a odebrali se do kempu.

Zítra mě čeká martyrium vyřizování v Rabatu.

• 29.4.1994 Camping La source bleue de Meski

Po celodenním putování jsme dorazili do kempu v krásné oáze u města Meski. Zatím nejkrásnější kemp, v jakém jsem kdy spal — úžasně malebný palmový háj s jezerem a říčkou.

Včera jsme s Víťou celý den chodili po Rabatu. Nejprve telefonovat na českou ambasádu, kde Víťa absolvoval prakticky hodinový rozhovor s naším chargé d'affaires. Zajímali jsme se o víza do Mauretánie a do Kamerunu. Na kamerunskou ambasádu se mně podařilo zatelefonovat. Příjemný ženský hlas mi zde sdělil, že získat víza do Kamerunu není problém, stačí přijít, přinést tři fotky a 1 000 DH. To nás velmi nemile překvapilo. Údaj o ceně se silně rozchází s údajem uvedeným v průvodci. Konzul na české ambasádě nám také sdělil, že situace v Mauretánii je kritická a že vůbec nedoporučuje tam jezdit. Vzhledem k tomu, co nám říkali cestovatelé v Chefchouaenu, že nás do Alžírsko nemusí pustit, jsme se přece jenom vydali hledat mauretánskou ambasádu. Samozřejmě na adrese uváděné v průvodci nebyla, nikdo pořádně nevěděl, kde se vůbec nachází, takže díky různým odlišným informacím jsme až po ujetí asi 15–20 kilometrů po Rabatu konečně dorazili na mauretánskou ambasádu. A tam nám příslušná úřednice ihned sdělila, že pokud jedeme autem, tak nám víza neudělí! V čekárně jsme se seznámili s inteligentní, sympatickou Mauretánkou, černou jak bota s typickým účesem z tisíce drobných copánků a ta se zase pro změnu divila, proč nás nechtějí do Mauretánie pustit. A doporučila nám zajít přímo za konzulem. Což jsme učinili, konzul nám sdělil, že oficiálně je Mauretánie uzavřená, víza nám neudělí, snad výjimečně na doporučení naší ambasády (a ta nám, jak sdělil náš konzul doporučení nedá). Takže průjezd přes Mauretánii je pro nás definitivně uzavřen. Ještě jsme se pokusili získat informace o možnosti a ceně plavby lodí z Casablanky do Dakkaru a pokračování dále touto cestou, ale dozvěděli jsme se pouze, že loď z Casablanky do Dakkaru nejedí. Čili nezbývá nic jiného, než se pokusit projet přes Alžírsko.

Od 7³⁰ do 15⁴⁵ jsme běhali po úřadech a v podstatě nic nevyřídili. To Hanzelka a Zikmund měli podstatně snazší. Kde jsou ty časy? A k dovršení smůly jsem

naletěl dvěma lumpům, kteří mě obrali o 100 DM. Budu si muset příště dávat větší pozor! Celkový dojem z hlavního města Maroka byl spíše negativní, jediná pozitivní věc byl utržený pomeranč ze stromu rostoucího u silnice.

Pozdě odpoledne jsme vyjeli a po setmění dorážíme do města Meknes, kde jsme strávili nezapomenutelné dvě hodiny (od 22 do 24). Poznali jsme město ve fázi, kdy se chystá ke spánku. Hlavní náměstí bylo docela pěkně osvětleno, uprostřed kašna, kolem typické krámky a obchodníci s nejroztodivnějším zbožím, které se snaží všemožným způsobem vnutit. S Víťou jsme zabrousili do starého města plného uzounkých uliček, zákoutí, temných výklenků, schodišť, zábradlí. Kam se hrabou Foglarova Stínadla. Krámky se už pomalu zavírají, kavárny a čajovny ještě ojedinele svítí. V malé kavárně pracují dva hoši okolo 10 let, dáváme se do řeči se skupinou domorodců, několik foto, které slibujeme poslat, kupujeme Coca Colu a slunečnicová semínka a dlouho klábosíme s místními lidmi.

Už je skoro půlnoc, loučíme se, vyměňujeme si adresy a snažíme se najít cestu k autu, několikrát bloudíme, vracíme se. V temných uličkách se pohybují i podezřelá individua, odmítáme jednoho žebráka. Zase slepá ulice, tak zpátky, zkusíme to tímto temným průchodem, dovede nás na neznámé místo, u schodů sedí jakási stará žena, opět zpátky, tam už to snad bude, zase ne, zkusíme zahrnout za tamten roh, slepá ulice, zpátky a tak pořád dokola až se nějakým zázrakem vymotáme, a tady to známe, půjdeme tam, ano, projdeme touto branou a tam za rohem už jsme doma. Byl to nezapomenutelný zážitek.

Nocleh u silnice v poli. Ráno jsme se probudili uprostřed stáda ovcí, dva kluci, kteří je hlídali ihned začali projevovat zájem o naše věci. Dali jsme jim chléb s marmeládou a Vitacit, který jim značně nechutnal a potají jej vylili. Chtěli oblečení, chtěli peníze, což jsme jim samozřejmě dát nemohli.

Zastavujeme u krásného čedičového kaňonu, několik foto. Pro Maroko je již typické, že ať zastavíme v sebepustší krajině, vždy se odněkud vynoří lidé a něco chtějí. Široko daleko nikde nikdo, ale když zastavíme, ihned se někdo odněkud objeví. Podíváme-li se však bedlivě po krajině, vždy lze objevit někde zastrčený stan Nomádů. Obědváme asi 40 km před městem Er-Rachidia, cílem dnešní pouti v nádherném údolí řeky Ziz. Místní děti, které se ihned objeví, nás podarují suvenýry — zvířaty upletenými z trávy. Dáváme jim nějaké nálepky a odznaky. Jsou značně neodbytné, je velmi obtížné se jich zbavit. Jeden dostal i chléb s marmeládou. Zda mu to chutnalo, těžko říci.

Dorazivše do Er-Rachidie, jali jsme se hledat nejprve letiště. Chtěli jsme místní letce požádat, zda bychom si tam nemohli udělat pár vyhlídkových letů nad středním Atlasem s naším motorovým rogallem. Na letišti, které je současně vojenské i civilní, se nás ihned ujal náčelník tamní vojenské strážní jednotky. Trvalo dlouhou chvíli, než pochopil, co chceme. Museli jsme absolvovat martyrium zapisování údajů do různých papírů. Pak nás uvedl za šéfem letiště, který slíbil, že zítra to možné bude. Později se dostavil i člověk, který byl představen jako „l'inspecteur des vols“ a jenž se velmi živě začal zajímat o naše letadélko. Tříkolku jsme po značném úsilí vytáhli z auta a dali dohromady. Zabralo to asi 2 hodiny těžké práce. Tříkolku jsme nechali na letišti, vojáci za několik piv a triček slíbili, že ji budou

bedlivě střežit. Křídlo složíme až zítra před letem.

A tak jsme dorazili do tohoto krásného kempu, kde jsme se umyli. Je zde uprostřed palmového háje i bazén. A těšíme se na zítřejší let.

Večer při procházce kempem jsme s Jožkou zapadli do jednoho krámku, kde obchodník prodával nože a různé ornamenty Tuaregů. Vše značně předražené. Na nožích bylo vidět, že jsou dělány pro turisty, nejsou samozřejmě původní. Dlouho jsme smlouvali, nakonec ani jedna strana nebyla spokojena a rozešli jsme se bez uzavření obchodu. Přiznám se však, že jsme ho chtěli dost natáhnout, takže se nedivím, že na náš návrh nepřistoupil. Návrh byl: dva tuarežské ornamenty za půl litru vodky a krabičku cigaret Prince.

- 7.5.1994 Uprostřed Sahary před městečkem Adrar 14⁰⁰ hod.

Událostí a zážitků přibývá snad geometrickou řadou. A co horšího, nemám vůbec čas podrobně zapisovat své dojmy. Za poslední týden jich bylo tolik, že mám vážné obavy, zda se mi to podaří věrně — to snad ano — ale hlavně podrobně zaznamenat.

Momentálně sedíme uprostřed pouště ve stínu asi 3/4 m širokém, způsobeném naší Tatrou, slunce žhne a pálí, nad zemí poletuje neustále množství jemného písku. I tyto stránky ho jsou plné. Vedro se stále stupňuje. Celou dobu, co jsem byl doma, jsem se těšil, že mi konečně nebude zima. Teď to vedro je tady a já se mohu zase těšit na zimu. Právě se podává oběd, rajská polévka s nudlemi. Opět odkládám svůj deník.

Polévka byla samozřejmě s pískem, což je zde nezbytný artikl, který je nutno mít všude. Nad povrchem se zrcadlí horký vzduch, vane téměř vřelý vítr. Naprosto odlišná zkušenost od naší středoevropské.

Odjíždíme.

- 7.5.1994 Aoulef večer

Pokusím se popsat události a zážitky z celého minulého týdne.

Skončili jsme první noc v kempu u Meski v Maroku. Po probuzení jsme se hned brzo ráno nadšeně vydali na letiště v Er-Rachidii. Létat se v Africe dá pouze ráno, než se začne ohřívat vzduch, který potom způsobuje velmi nepříjemné proudění a turbulence, které činí let na rogallu méně bezpečný. Asi po hodině jsme sestavili křídlo, připojili je na tříkolku, Jožka provedl poslední kontroly a letadlo bylo připraveno k letu. Dokonce i letový inspektor se těšil, až odstartujeme. Nikdy to ještě neviděl. Když tu náhle přišel šéf letiště a začal se vykrucovat, že nemáme povolení k letu, které může vydat jen starosta Er-Rachidie. Byla sobota, takže to nepřipadalo v úvahu, planými diskusemi, v nichž se projevil Rudův diplomatický

um, jsme strávili dopoledne. Na létání již nebyly povětrnostní podmínky. Šéf letiště slíbil, že do 18⁰⁰ hodin to nějak zařídí, ať mu zavoláme. V 18⁰⁰ jsme z kempu volali, šéf letiště přislíbil, že zítra můžeme létat. Létací zážitek popíšu později.

Odpoledne jsme se s Hynkem šli podívat na trosky starého Meski. Je to městečko na pahorku, vyhlížející jako hrad. Žilo zde asi 400 obyvatel, kteří, jakmile se ztratila voda, museli město opustit. To se stalo zhruba před 60 lety, jak nám sdělil náhodný průvodce, který se k nám přidal a řekl bych, že na místní poměry neobvykle — zcela nezištně — nám podal výklad a provedl nás nepřístupnými místy. Večer nás pozval do domu, kde pracuje — vyšívá tradiční koberce — pohostil nás čajem a se svým společníkem nám předvedl tradiční berberskou hudbu s tancem hranou na tympány, jakési kovové kastaněty a strunný nástroj se dvěma strunami, který nazval bendžu. Celá návštěva byl pro nás dost silný zážitek.

Vrátili jsme se až pozdě večer do kempu a jelikož bylo 30. dubna, tedy čarodějnice, udělali jsme si táborák a k večeři byl opékaný salám. Druhý den ráno, než jsme odjeli na letiště, jsme se s Hynkem ještě zajeli rozloučit s naším včerejším přítelem (jmenoval se Najjami) a ten nás pozval ještě na oběd. Slíbili jsme, že budeme-li mít po návratu z letiště čas, rádi přijdeme.

Přijeli jsme na letiště a první, co už z dálky vidíme, je rogallo ve vzduchu. Jožka to stihl v rekordním čase. Když jsme se objevili, ihned se ke mně přičítal rozlícený šéf vojenské strážní jednotky a hulákal, kde že máme povolení k letu. Marně jsem mu vysvětloval, že povolení jsme obdrželi ústně včera večer a dnes ráno přijde osobně šéf letiště s potvrzením písemným. Snažil jsem se s ním neustále dokola konverzovat, aby ho náhodou nenapadlo nám létání ještě zakázat. Konečně se uklidnil.

Jožka uskutečnil celkem pět letů, já jsem letěl poslední. Bylo to vzrušující. Oblékl jsem si pérovou bundu pod kterou jsem schoval fotoaparáty, zasedl do gondoly, Jožka mě přivázal a posadil se přede mě. Motor naskočil hned napoprvé a už si to rolujeme po letištní dráze. Vrtule nabírá čím dál více otáček, rychlost se enormně zvyšuje a v tom nastává ten zázrak! Odlepujeme se od země a stoupáme prudce vzhůru. Úžasné! Vidím vzdalující se letištní dráhu, zmenšuje se až téměř mizí. Letíme ke slunci. Přede mnou se otevírá hradba hor Středního Atlasu. Stoupáme výše. Výškoměr ukazuje 750 metrů nad zemí. Přelétáme horský hřeben, za ním se modrá krásné jezero, vine se říčka s několika potůčky. V ranním osvětlení je to jak živé stříbro. Letiště i město Er-Rachidii jsme nechali daleko za sebou. Nadšeně cvakám spouštěmi obou fotoaparátů. Co už ten můj staříček Flexaret zažil! Jožka krouží nad horami, křídla se natáčí hned na levou, hned na pravou stranu. Člověk se cítí volný jak pták. Naše planeta je opravdu krásná. Chystáme se k přistání. Pomalu ztrácíme výšku, nalétáváme na přistávací dráhu, už je pod námi, už jsme těsně nad ní a teď jsme dosedli. Dorolujeme k Tatře. Ruda vše bedlivě zachycuje na film. Slézám z gondoly a jsem maximálně nadšen. Zážitek se nedá vůbec slovy popsat.

Letadélko jsme po větší námaze složili, naložili do auta, rozloučili se s osádkou letiště a odjeli. Ta čtvrt hodina letu mě stála téměř den jednání a dohadování se, ale za tu sílu zážitku to rozhodně stálo. S Hynkem jsme pak ještě stihli navštívit

Najjamiho a rozloučit se s ním. Pozval nás k sobě domů, takže jsme poznali, jak žijí prostí Arabové. Ke stolu, což byl kobereček, jsme si všichni posedali na zem. Podával se tradiční mátový čaj (arabská whisky) a domácí chléb. Seděla s námi Najjamiho matka, krásná moudrá žena. Najjamiho otec již zemřel. Byl pozván i starý přítel Najjamiho otce, který ještě zažil vystěhování ze starého Meski. Vyprávěl, jak to bylo těžké, že museli znovu vybudovat město, začínali prakticky od začátku. Nyní však je spokojen v novém městě, je zde podstatně více vymožeností, než bylo ve starém. Například plynové lampy. Spolu s námi seděli ještě dvě mladá děvčata, která vyšívala nějaké berberské ornamenty do kruhové látky podobné tylu. Nenechala se vyfotit. Srdečně jsme se rozloučili, vyměnili si adresy a vyrazili.

Ten den jsme poprvé viděli poušť. Byl to teprve začátek Sahary. Je jaro, takže tam bylo několik houževnatých chudobek, sem tam nějaká tráva a hodně tepla. Noc jsme strávili v pustině mezi pahorky. Byla nádherná, hvězdy byly tak neuvěřitelně nízko a bylo jich tolik, že to snad ani nebylo možné. Po večeři nám Ruda dal ochutnat pravý marocký hašiš. Když jsme prý v Maroku, tak ať zkusíme to typické marocké. Ten večer bylo u večeře, respektive po večeři, hodně veselo.

Další den jsme projeli krásnou krajinou s výhledy na poušť až do hraničního města Figuigu, kde jsme strávili odpoledne, večer a noc. Večer jsme s Víťou zašli do místní kavárny na čaj. S číšníkem jsme si vyměnili adresy, vyfotili se, povyprávěli a odešli. Poslední noc strávená v Maroku byla velmi příjemná, byl v nás však už určitý neklid. Nevíme, co nás v Alžírsku čeká a potká.

• 11.5.1994 Tamanraset, camping Zoriba

Do Alžírska jsme přijeli 3.5. a teprve teď se konečně dostávám k tomu, začít o něm psát. Odehrálo se tolik zajímavých událostí a byl jsem neustále v jednom kole, takže velmi zaostávám se svými zápisky. Doufám, že se mi podaří někdy skluz dohnat.

Projevše úspěšně a bez problémů marockou hranici, stanuli jsme na hranici alžírské a první přivítání nám téměř vyrazilo dech. Ocitli jsme se tváří v tvář jednotce modře uniformovaných mladíků s velmi sveřepými výrazy a prsty na spouštích samopalů. A sakra! To jsme asi v pěkné šlamastice. Posléze jsme si uvědomili, že přivítání nepatří nám, naopak jsme zcela ušli pozornosti. Celníci totiž navštívila delegace v čele s vrchním náčelníkem celnic a sveřepí modrokašníci byli pouze ozbrojený doprovod vrchního celního. Prošli jsme důkladnou policejní kontrolou, samozřejmě jsme neměli papíry v pořádku. Pořád jim chyběly pověřovací listiny k užívání Tatrovky a džípu. Nakonec se spokojili s česky psanými smlouvami o spolupráci a sponzorství mezi firmami Tatra a Dubena Český Dub. Smlouvám vůbec nerozuměli, nicméně nám uvěřili, že jsou tím, co po nás zrovna chtějí. Na jedné ze smluv (z Českého Dubu) porozuměli jedinému slovu „IZRAEL“. A to bylo, jak když se píchne do vosího hnízda. A cože to znamená? Velmi těžko se mi podařilo vysvětlit, že se jedná o jediný stát, kam džíp nesmí vjet.

Chybělo nám však povolení k pohybu po Alžírsku pro kamión. Bez tohoto povolení nás do země nepustí. Takže jsme museli tři — Mirek coby šofér, Ruda a

já — jít pěšky do Alžírsko a ve 110 km vzdáleném krajském městě Bécharu potvrzení vyběhat. Do Alžírsko jsem tedy vstoupil pěšky jako předvoj či jako návnada. Po 2 km chůze nás kousek svezli policajti a ve městě Beni-Ounif jsme začali shánět taxi. Uviděli jsme starého žlutého Peugeotu a vedle na chodníku spát jakéhosi dědu. Opatrně jsem ho — s obavami — vzbudil a že jestli je taxikář, tak bychom potřebovali co nejrychleji dovést do Bécharu. A on, že ano. Naložil nás a vyrazili jsme. Cestou jsme ještě přibrali tři pasažéry: jednoho muže staršího věku a dvě zahalené ženy. Peugeotka byla velmi rozhrkaná, každou chvíli hrozilo nebezpečí, že se rozsype. Děda si navíc dával pod jazyk drogu, za volantem mi nepřípadal moc jistý, nicméně neustále ubezpečoval, že za dvě hodiny jsme v cíli. Což nakonec dodržel a v Bécharu jsme se jali s pomocí dalšího taxikáře hledat příslušnou instituci „Direction de transports“. Tu jsme našli a v úřadě nás přivítala velmi příjemná slečna. Za chvíli bylo vyřízeno, co jsme potřebovali. Stálo nás to jen plechovku Coca Coly, kterou si slečna odnášela s vítězoslavným a nenápadným výrazem pečlivě zabalenou do novin. Taxíka zpět jsme sehnali už obtížněji — muselo se čekat až šestimístný taxík bude plný.

Večer jsme dorazili zpět na celnici, kde se nám naskytl neuvěřitelný pohled. Zbytek expedice hrál fotbal s alžírskými celníky. Češi vyhráli. Po fotbale se celníci změnili v přísné a nekompromisní úředníky. Celní odbavení bylo velmi pečlivé a trvalo do noci. Strávili jsme potom noc pár metrů za hranicemi. Ale i tam si nás celníci našli – tentokrát k přátelskému povyprávění. Pro další směnu jsme již byli odbaveni.

Druhý den jsem jel cestu do Bécharu již potřetí, takže jsem mohl vojenské hlídce uprostřed cesty již jen přátelsky kynout rukou. V Bécharu jsme si s Jožkou řekli, že zkusíme jít na letiště a pokusíme se vyžádat si povolení k létání. Měli jsme v úmyslu startovat na letišti v Benni-Abbes a proletět se nad Saharou, písčnými dunami a oázami. Poměrně laciným taxíkem jsme se dostali na letiště, ale tam nás u vchodu odchytili dva policajti (přece jen působíme se svým zjevem příliš exoticky) a co že tam pohledáváme. Nesměle jsem pronesl naši prosbu. Ale ouha! To jsme neměli dělat. Policajti ožili, zavedli nás do jakéhosi kumbálku, a cože to máme za letadlo a proč chceme létat a co jsme zač. Museli jsme vyplnit spoustu dalších formulářů, odebrali nám pasy a nakonec nás odvezli na policejní stanici. Tam jsme prožili asi pěti hodinové martyrium. Nejprve chtěli letadlo vidět, pak zavolali nejvyššího šéfa. A zase znovu. Jak se stalo, že jsme s letadlem projeli přes hranice, jak to, že celníci nic nenamítali. A že musíme jet do hlavního města Alžíru, kde si můžeme vyžádat povolení k letu. Cesta na sever se nám však nezamlouvala, tam bychom mohli i přijít o život. Nebo nám letadlo zabaví a nechají na hranicích. Museli jsme prostě vynaložit veškerý svůj diplomatický um v nepřátelsky naladěné zemi. Nakonec se podařilo po pěti hodinách vyhádat tento výsledek: „Na území Alžírsko létat nesmíte, co nejrychleji odtud zmizte, letadlo pečlivě uschovejte a ať vás ani nenapadne jej vytáhnout. A já jsem nic neviděl a nic nevím.“ To byla poslední slova šéfa policie. Nenechali jsme se pobízet a opravdu jsme v cukru letu zmizeli.

Večer jsme dojeli do městečka Taghit. Nad městem se tyčila první obrovská

nefalšovaná písečná duna. Zastavili jsme a nadšeně jsme na dunu vylezli. Výstup v sandálech byl dosti obtížný, písek jsem měl úplně všude. Nejobtížnější bylo chránit před všudypřítomným pískem fotoaparáty. Co všechno už moje Minolty a staříček Flexaret se mnou prožily. Z vrcholu duny bylo krásně vidět na poušť před námi a městečko pod námi. Sestup se podobal lyžařskému sjezdu. Pozorovali jsme i jakési písečné brouky, kteří po vyhrabání se rychle hlavou napřed zavrtávali do písku. Pak jsme si ještě prohlédli město, zaujala nás stará část se svými uzounkými uličkami, zákoutími, schodišti.

Na noc jsme odjeli kousek za město. Původně jsme chtěli spát v kempu, ale na to že tam nebyla voda, nám připadal příliš drahý. Utábořili jsme se mimo kemp. Večer nás navštívili dva místní obyvatelé, společně jsme si zazpívali. Oba byli výborní muzikanti. Hráli na zcela zvláštně přeladěnou kytaru a pouze na čtyřech tenčích strunách. Poslechli jsme si tak originální berberskou hudbu a zpěvy. Hostili nás silným mátovým čajem, my zase nabízeli české pivo. Obojí bylo dobré. Pak nás pozvali na pokračování mejdanu. Sedělo se pod širým nebem na koberci. Z auta pouštěli reprodukovanou hudbu, tancovali jsme a popíjeli arabskou whisky t.j. silný mátový čaj. Zajímavý a příjemný večírek. Alžířané, se kterými jsme se setkali, kromě těch v Bécharu — tam jsme cítili vůči sobě nevraživost — se k nám chovají velmi srdečně a přátelsky.

Další den jsme již okusili pravou cestu pouští, vedro, horký vítr, kolem nic než písek a nebe. Kolem poledne jsme dojeli do překrásné oázy Beni-Abbés. Tam jsme navštívili bazén zvaný „La Source“. Nádherný bazén přímo u pramene chladivé průzračné vody. Koupel byla více než osvěžující. Plaval jsem pod palmami a keři s nádhernými fialovými květy, trochu podobnými oleandru. Využili jsme ochoty majitele a v jeho kuchyňce jsme si uvařili oběd. Na revanš jsme mu nabídli chlazené pivo z naší ledničky.

Pak následovala úmorná cesta pouští. Ten den jsme dorazili až do malebného města Timimoun, kde jsme se ubytovali v kempu s příznačným jménem „La Palmeraie“. Krásné prostředí pod palmami. V každém průvodci se dočteme — a každý Alžířan to potvrzuje — že když už ze Sahary nechceme nic vidět, tak toto městečko a jeho okolí si nesmíme nechat ujít.

Další den jsme proto ráno vyrazili do nejbližšího hotelu, kde jsme se chtěli podívat na mapu okolí, případně se pozeptat na doporučení nejkrásnějších míst. V recepci nám místní recepční sdělil, že se nám pokusí sehnat průvodce a vzápětí přivedl mladého hochu v montérkách. Uvolnil ho na dnešek ze zaměstnání a hoch, z něhož se vyklubal velmi příjemný a inteligentní společník, s námi nasedl do džípu a rozhodl se, že nás provede po nejatraktivnějších místech v okolí. Vzápětí nás však kontrolovali policisté a co čert nechtěl, Jožka měl jiný pas než ten s alžírským vízem, takže další zdržení než se vše vysvětlilo a urovnalo. Nedovedli pochopit, že je možné vlastnit dva pasy. Tuto skutečnost, že máme každý dva pasy, jsme chtěli uchovat v tajnosti, žel naší neopatrností vyplavala na povrch. Náš průvodce z nás musel být hned od počátku zmaten.

Pojezdili jsme okolní oázy. Již první zastávka stála za to. Zastavili jsme u zříceniny starého města vystavěného na pahorku. V dřívějších dobách zde lidé žili

v malých vesničkách a městečkách. Teprve nájezdy nepřátel je donutily tato sídla opustit a shromáždit se společně v jednom velkém městě. Pak jich bylo více, mohli se lépe bránit. Tak vznikl Timimoun. V okolí pobořeného města jsme viděli zbytky hřbitova, dle postavení kamenů lze rozlišit, zda tam odpočívá muž nebo žena (|| - muž, ⊥ - žena). Na mnoha hrobech byly ještě postavené džbány, aby mrtví měli na své nejdělsí pouti co pít. Velikost džbánu zřejmě odpovídala vážnosti nebo bohatství zemřelého.

V další vesničce jsme navštívili jeskyni, před kterou polehávalo několik mužů. Nejčernější z nich se nás ujal a provedl nás jeskyní. V zadní části jeskyně chodí na hlinku, kterou potom vymalovávají své příbytky. V jiné části jeskyně byla „ložnice“. Tam chodí celá vesnička v době velkých veder spát. Potom nás černý průvodce z jeskyně provedl po staré vesnici — zříčené — kde dříve žili. Byl odtud krásný výhled na poušť a palmy. Potom nás černý průvodce pozval na čaj, kde jsme ochutnali opět berberskou whisky (mátový čaj) a jakési placky, docela chutné, zvané arabsky Chaloz, berbersky Foršo. Kolem nás se motalo devět dětí a dvě ženy, vyprávěli jsme s hostitelem o tíživé současné situaci. Dříve byli živi hodně z turistů, v současné době se turistický ruch snížil na bod mrazu. Při odjezdu z vesnice se do nás některé děti snažily strefit kamením.

Projížděli jsme i kolem zvláštních kopců, o kterých náš průvodce tvrdil, že každý, kdo na ně vyleze, se ztratí a nevrátí se. Při jízdě kolem nám z auta vypadl klíč, takže řidič Jirka musel zacouvat a hledat ztracený nástroj. Průvodce se značně vylekal. Zajímavá koincidence.

Nakonec jsme navštívili vesničku, o které průvodce prohlásil, že jde o jeho rodnou vísku. Pracoval zde v oboru distribuce vody. Zde jsme také viděli soustavu rozvodu vody do domácností a zahrádek. Jednalo se o systém strouh a přehrad, v němž každá strouha, postupně se větví jako cévy v lidském těle, nakonec končila u nějaké rostlinky. Čím bohatší člověk, tím měl strouhy většího kalibru a tím i více vody. Na jednom místě jsme viděli i velký bílý kámen. Průvodce nám prozradil, že si zde rezervuje místo pro hrobku marabout, což je nejvyšší církevní hodnostář ve vesnici. On sám sídlí v Timimounu, ale honosnou hrobku, celou bílou, připomínající vzdáleně naše kapličky, chce mít ve své rodné vesnici.

Večer nás náš průvodce — nyní již přítel — pozval k sobě domů na večírek. Slíbil nám, že pozve muzikanty a zpěváky a předvedou nám tradiční berberskou hudbu. Vypravili jsme se tam s Hynkem, Víťou a Rudou. Setkali jsme se tam ještě s pěti muzikanty, z nichž jeden uměl dobře francouzsky a velice zasvěceně a s nadšením o písních vyprávěl. Hráli tam na dva tradiční nástroje zvané gombre. Jednalo se o strunný drnkací nástroj s hmatníkem o přirozeném ladění. Měl dvě struny, silnější zvanou mužská a slabší zvanou ženská. Krk byl z obyčejného klacku, kuličky houslového typu, luby a dno tvořila tykev nebo něco podobného — mluvčí neznal francouzské slovo („nejsem zemědělec, ale muzikant“) — a přední ozvučnou desku tvořila kůže z ovce případně z antilopy. Při hraní používají i menších intervalů, než jsou půltóny. Předvedli nám nádherné vícehlasé zpěvy. Hynek vše nahrával. Byli zaměřeni na religiální hudbu, všechny písně se týkaly oslavy Boha a Proroka. O každé písni mi mluvčí kapely vyprávěl. Je třeba zdůraznit, že se jednalo o čistou

berberskou místní hudbu, kterou neuslyšíme nikde jinde než v Timimounu. Svůj výklad pojal i trochu misijně. Co mě však překvapilo: zdůraznil, že je třeba respektovat přesvědčení druhého, čili i to, že já jsem křesťan. Pozdě v noci tam ještě přišel jeden a přivedl nějakou místní krasavici, se kterou pak Ruda zůstal až do rána. My ostatní jsme se v nejlepším přátelství rozešli, vyměnili si adresy a snad se někdy sejdem u nás v republice. „Na politiku kašlu, jsem rád, že vidím přátele z Evropy“, prohlásil jeden z nich.

Ráno jsme odjížděli. S Hynkem jsme ještě stačili odjet do města, kde se mu podařilo koupit gombre. A pak už jen nekonečná cesta pouští. Jako na moři. Od obzoru k obzoru jen moře písku. Občas nějaká duna, nějaký kopec. Zajímavé je pěstování obilí a zeleniny na poušti s pomocí pojízdného zavlažovacího zařízení. Večer jsme skončili v městečku Aoulef, kde zrovna probíhal veletrh konající se jednou za rok. Měli jsme tedy štěstí. Silný zážitek. Obchodníci se překřikovali, kdo měl větší a hlasitější amplián byl na tom značně lépe; nekonečné smlouvání, vybírání zboží. To bylo nejrůznějšího charakteru od tradičních výrobků přes evropské textilie a elektroniku až po dobytek. Naše fotoaparáty ovšem viděli velmi neradi.

Ujal se nás tam jeden bodrý člověk, který nám nabídl ubytování v Hamanu, což je levná ubytovna pro nejrůznější lidi. Byli tam nyní sami obchodníci. Před dvorem jsme postavili Tatrovku a spali samozřejmě v ní. Z ubytovny jsme využili pouze hygienická zařízení. Měli tam i cosi jako saunu. Sauna v Africe na nás působila značně nepatřičně. S bodrým mužem jsme dlouho do noci diskutovali. Vyklubal se z něho člověk, který všude byl, všemu rozumí. Radil mně jak fotografovat, jak živit kojence, prostě do všeho viděl. Začali jsme mu říkat Brouk Pytlík. Druhý den ráno nás Pytlík provedl starým Aoulefem, kde jsme získali množství fotografií a zážitků.

Před námi byla těžká cesta pouští, na kterou nám Pytlík doporučil průvodce. Cesta byla opravdu fantastická. Silnice žádné, jen pisty, což jsou vyježděné koleje v písku. Poušť jak se patří. U každé oázy jsme se osvěžili. Konečně jsme poznali pravou cestu pouští, jaká žila v našich představách. Pozdě odpoledne jsme dojeli do In Salahu, kde jsme zaparkovali před místním hotelem. Využili jsme hotelovou sprchu a uvařili večeři. Hoteliér nám vyprávěl, že před dvěma dny u města Araku přepadli dvě auta. To byl zamýšlený cíl naší zítřejší cesty. Rozhodujeme se tedy vyrazit brzo ráno a dojet bez zastávky až do Tamanrasetu. Byla to dlouhá, strastiplná cesta pouští, malebnými kaňony. Opět silný zážitek. Cestu jsme zvládli na jedničku.

Před námi je několik dní v Tamanrasetu — hlavním středisku Tuaregů — a pohorí Hoggar a Tasili. A zatím největší vedro, jaké jsme zažili.

Tak jsme v Nigeru, v malém městečku Assamakka na hranicích uprostřed Sahary. Je strašné vedro a čekáme na příjezd ozbrojeného konvoje, který nás dovede do městečka Arlit. Prožili jsme tady nemilosrdné vedro, písečnou bouři, prostě Saharu v její plné síle. Teď už vím, co to znamená, když slunce vysává mozek z hlavy, kdy se nedá nikde schovat, slunce je téměř v nadhlavníku. V autě je větší vedro než v sauně. Pokud jsme venku, horký vítr nás zasypává všudypřítomným pískem. Nedá se dělat nic jiného, než ležet pod autem a chránit se před sluncem a písečnými porывy. A čekat a čekat.

Teprve až se slunce přesune blíže k obzoru, je možné zahájit nějakou činnost. Je třeba zase popsat již prožité události.

Strávili jsme týden v Tamanrasetu a okolí. Tamanraset je nejvýznamější středisko Tuaregů (tuarežsky se jmenuje Tamanghasset). Pravých Tuaregů však ve městě již mnoho nepotkáváme, hovoříme-li však s někým, většinou hrdě prohlásí, že má tuarežské předky. Nicméně vidět Tuarega přijet na velbloudu do lékárny je přece jenom zážitek. Opravdový, hrdý rytíř pouště.

První den jsme s Hynkem pochodili ambasády Nigeru a Mali, kde jsme se dozvěděli, že severní Niger je díky různým bandám velmi nebezpečný, že je možné tam cestovat jen v doprovodu ozbrojeného konvoje. A Mali je ještě horší. Víza do Mali udělují jen po prohlášení, že cestujeme na vlastní nebezpečí, a pokud se nám něco stane, vláda Mali za to není zodpovědná.

Pro deník Mladá Fronta jsme provedli interview s řidičem kamiónu, který jezdí transsaharskou magistrálou. V hospodě jsme ochutnali místní limonádu. Navštívili jsme geologicko-geograficko-archeologické muzeum. Seznámili jsme se s místní geoložkou, se kterou jsme se pobavili o Hoggaru. Vypátrali jsme i sídlo regionální rozhlasové stanice a seznámili se s jejím ředitelem. Slíbil, že o naší expedici udělá rozhlasovou relaci, což se druhý den uskutečnilo. Mluvit do rozhlasu v cizím jazyce bylo pro mě poněkud náročné, snad jsem mluvil srozumitelně.

Nejkrásnější zážitek však byl dvoudenní výlet džípem do Hoggaru. To je malebné pohoří až třítisícimetrové výšky vypínající se uprostřed Sahary. Lze jej jen velmi vzdáleně přirovnat k Dolomitům. Divoké pohoří s nepatrně značenými cestami, s rozeklanými štíty bez nějakého souvislého hřebene. Dobrodružná cesta s několika blouděními (neměli jsme samozřejmě průvodce).

Navštívili jsme Assekrem, kde prožil pět let (1911–1916) francouzský misionář Charles de Foucauld. Jeho vyznání jsem si opsal: „La vue est plus belle qu'on ne peut le dire ni l'imaginer. Rien ne peut donner une idée de la forêt de pics et d'aiguilles rocheuses qu'on a à ses pieds; c'est merveille. On ne peut la voir sans penser à Dieu; j'ai peine à détacher mes yeux de cette vue admirable, doit la beauté et l'impression d'infini rapprochent tout du Créateur, en même temps que sa solitude et son aspect sauvage montrent combien on est seul avec Lui et qu'on n'est qu'une goutte d'eau dans la mer.“¹

¹Pohled je krásnější, než lze říci nebo si představit. Nikdo nemůže vysvětlit les strmých vrcholů a skalních jehel, které má u nohou; jsou zázrakem. Nelze se na ně dívat bez myšlenky na

Pod Assekremem jsme strávili zatím nejkrásnější noc v přírodě — hvězdnatá obloha úžasně blízko jako na dlani, vlháká noc, žádné vedro. V lůně pohádkové přírody. Ráno jsme si přivstali, vystoupili ještě jednou do Assekremu a pozorovali východ slunce nad řadou bizarních, roztodivných štítů a skal. V jednom sedýlku se rýsuje silueta velblouda. V záři vycházejícího slunce má až tajemný nádech. Fotografuji sluneční kotouč pomalu vystupující nad skály. Na protějším kopci vidíme Rudolfa, který trůní na vrcholu jako sup a prožívá v osamoceném rozjímání ranní rozbřesk v horách.

Po chvilce rozjímání na vrcholu sestupujeme k autu a vydáváme se na další pouť. Máme v úmyslu zlét z nejvyšší vrchol Hoggaru a snad i nejvyšší vrchol celého Alžírsku Tahat (dle naší mapy 2908 m). Cestou vidíme v dáli několik stanů. Vydáváme se k nim a zjišťujeme, že je to obydlí nebo ležení pravých nomádských Tuaregů. Opatrně zastavujeme a tu nám již tři muži se zahalenými tvářemi vycházejí v ústřety. Přivítáme se. Neumějí francouzsky, dorozumíváme se pouze různými posuňky. Chtějí po nás lék na klouby, masť na suchou kůži, na hnisavé afekce, něco proti kašli a horečce. Rozdávám téměř celou příruční lékárničku. A už jsou tu ženy a neskutečný počet dětí nejrůznějšího věku od kojenců až po adolescenty. Děvčata jsou docela hezká, zvláštní móda je natřít si obličej jakousi žlutou hlinkou. Zvou nás do stanu, hostí nás kyselým velbloudím mlékem, které je kupodivu chladivé a osvěžující. Neodvážujeme se pít ale více. Hygienické podmínky jsou velmi bídné. Děti se kolem nás motají, skotačí, chtějí dárky. Nemáme jim co dát. Největší radost jim udělají prázdné kazety na filmy. Za stany ženy připravují nějaký pokrm, jakési placky. Vidíme tam velbloudí maso, které nevzbuzuje ani špetku důvěry. Vidíme nádoby na vodu z velbloudí kůže. Jediný předmět, který se tam nehodí, je zelený plastický kbelík na vodu. Děti reagují velmi příznivě na tělesný kontakt, pohlázení, poplácání po zádech. Jedna žena mě prosí o léky na bolení břicha pro své batole. Ruda jim ukazuje kameru, nechá je podívat se do ní a jediné slovo, které svědčí o tom, že přece jen mají o civilizaci jakýsi pojem a jemuž jsem rozuměl, bylo „televize“. Rozloučili jsme se velmi srdečně. Poznali jsme aspoň jedním pohledem tvrdý život přírodních Tuaregů. Ukazovali nám ještě cestu k Tahatu. A nám pak už nic nebránilo ve výstupu.

Výstup trval hodinu a tři čtvrti. V téměř poledním vedru byl dost náročný, ale rozhodně stál za to. Viděli jsme z vrcholu celý Hoggar, postupovali jsme po bizarním malebném hřebínku. Romantické a úchvatné.

Další cesta nás vedla nádhernými kaňony. Dlouho jsem neviděl nic krásnějšího. Kdo by tušil, že uprostřed nehostinné, pusté Sahary je tak úžasný, nádherný přírodní výtvar. Večer po návratu jsme byli ještě pozváni na tuarežskou specialitu zvanou kuskus. Je tam kousek skopového masa, dominuje tomu proso nebo něco podobného, zelí a hodně zeleniny. Na místě, kde byla tato hospůdka, prováděli naši geomorfologové Petr s Hynkem výzkum a majitel hospody jim po čtyři dny poskytoval nocleh. Poslední den v Tamanrasetu jsme s Jožkou a Víťou ještě sháněli nezbytné úřední formality — prodloužení „autorisation de circulation“ vydané

Boha; je pro mne těžké odtrhnout zrak od tohoto obdivuhodného pohledu, daru krásy a pocitu nekonečné blízkosti Stvořitele a současně mi jejich pustota a divokost ukazují, jak být s Ním o samotě a uvědomovat si, že člověk není víc než kapka v moři.

v Bécharu pro kamión a dobrozdání od instituce „La protection civile“, že jsme schopni jet přes poušť až do Nigeru. Kdybychom se náhodou ztratili, tak o nás údajně ví a zahájí pátrání.

Cesta na hranici Nigeru byla opravdu náročná. Strašné vedro, jednou jsme dokonce zapadli do písku. Viděli jsme velbloudí karavanu. Úžasný zážitek, ticho, nikde ani náznak pohybu, jen nemilosrdné slunce a na obzoru důstojně postupuje velbloudí karavana.

K večeru jsme dorazili do městečka In-Guezzam a za ním jsme strávili noc. S Jožkou jsme šli spát pod širé nebe, daleko do pouště. Miluji tyto noci v poušti, kdy obloha na vás téměř padá, všude je klid, nic se nehýbe, člověk je součástí majestátní přírody a cítí úžasnou blízkost Stvořitele.

Celní formality na alžírské straně proběhly velmi klidně, dokonce jsme byli celníky pohoštěni. Posledních 17 km a jsme v Nigeru. Zatím nejbizarnější celnice jakou jsme zažili. Celé městečko Assamakka je několik stavení uprostřed pouště. Museli jsme projít trojí kontrolou a všude něco zaplatit. Policie, la geandarmerie, celnice. Rudovi se podařilo celníkům namluvit, že rogallo je motorový člun. Uvěřili tomu.

A teď tady v největších vedrech, jaké jsem kdy v životě zažil, čekáme na vojenský konvoj, který nás dopraví do Arlitu. Pozorujeme život v malém městečku, oáze uprostřed Sahary. Není mi jasné, z čeho jsou tady lidé živi. Ale objevují se zde nejrůznější prodavači pečiva, oblečení, brýlí a podobně. Po nás také chtějí, abychom něco prodali. Nic nemáme.

V noci se po poušti rozsvěcují světýlka. Dozvídáme se, že jsou to volná děvčata, která si chtějí popovídat, případně poskytnout služby mužům (jedno číslo za 5 FF).

• 19.5.1994 Assammakka

večer

Tak zítra konečně odjedeme z této pekelné výhně. Již přijel vojenský konvoj a my máme být nachystáni v 5 hodin ráno k odjezdu. Jsme zde my se svými dvěma auty, čtyři němečtí studenti se třemi rozpadajícími se mercedesy, jeden francouz s jeepem, dále dva místní kamióny. Řidič jednoho kamiónu je sympatický Tuareg, pohledný, asi dvoumetrový chlap, se kterým jsme s Jirkou udělali interview pro Mladou frontu. Specialista na poušť má kamión mercedes ve velmi dobrém stavu. Jezdí se dvěma asistenty, což jsou patrně kluci, kteří jsou u něho v učení.

Obyvatelům pohraničního městečka se velmi líbil můj talisman od Petra Lokaje. Ohmatávali jej, vyptávali se, co znamená, prý je to můj Bůh a podobné řeči. Jeden se dokonce nabídl, že mi udělá podobný.

Ze střechy Tatrovky pozorují večerní a brzký noční život městečka, které ožívá teprve ve večerních hodinách. Zvláštní je, že zde nejsou žádné děti a téměř žádné ženy. Muži se zde vyměňují, dobytek se zde obměňuje. Mám dojem, že zde nikdo trvale nebydlí. Toto městečko považuji za srdce Sahary. Poznali jsme v něm nemilosrdnou sluneční výheň, poznali jsme písečnou bouři, trvající prakticky půl

dne, poznali jsme, co to je mít písek všude, spávat s pískem, jíst písek, pracovat s pískem.

• 21.5.1994 Arlit

ráno

Tak jsme se přesunuli o kus dál. Teprve tady poznáváme — nebo začínáme poznávat — co to je Afrika, ta pravá černá Afrika.

Včera dopoledne jsme putovali v doprovodu ozbrojeného konvoje pouští. Bylo několik zastávek, vždy když někdo zapadl do písku, nebo se něco pokazilo na autech. Největší problémy měli Němci se svými mercedesy, ale i Francouz se svým jeepem jednou zapadl do písku. Naše auta zvládla cestu na jedničku, vždyť máme perfektní řidiče. Vojáci byli docela příjemní. Mám za to, že jsou rádi, že mají nějakou činnost. Dokonce projevíli zájem o náš UAZ.

Do Arlitu jsme dorazili zhruba kolem poledne. Nejdříve jsme se museli hlásit na policii — odebrali nám pasy. Pak jsme se jali hledat místo, kde strávíme jednu nebo více nocí. Nebylo to tak jednoduché. Sehnat co nejlevnější bezpečné místo je zde opravdu umění. Pro Afričana je Evropan tím, kdo má spoustu peněz. Proto se ho snaží obrát, jak to nejvíce jde. Projet Afriku s prázdnou kapsou je opravdu velké umění. Jsem zvědav, jak se nám to bude dařit.

V místním hotelu jsme si dali pravé nigerské pivo, v tom vedru přišlo vhod. S jedním průvodcem, který se na nás nalepil již v Assamakka, jsme prošli dva kempy na okraji města. Nakonec jsme se ubytovali, nebo lépe řečeno zaparkovali, ve dvoře jedné hospůdky zvané Auberge la caravan, která byla nejlevnější. Všichni nám ale doporučovali, že džíp máme nechat na policii, jinak nám ho někdo ukradne. Nestalo se to ani ono. Na periferii města jsme pozorovali tábor Tuaregů. Tito nevypadali tak přívětivě, jako ti alžírští.

Ve městě se na nás vždy nalepí tolik lidí, kteří chtějí něco prodat, nebo něco koupit, či poskytnout všechny možné služby. Nejčastěji nabízenou službou je vyprání prádla. Asi jsme byli příliš špinaví. Všichni chtějí za sebenepatrnější službu tučně zaplatit. A bruslit v tom, nikoho neurazit a zároveň nepřijít o peníze je mnohdy opravdu umění.

Pozoruji zde i příslušníky kmene Bororo, kteří pochází zhruba z jihovýchodu Nigeru. Jsou oblečení zcela jinak než místní obyvatelé, zachovávají tradiční oděv — tmavý hábit, speciální klobouk, mnoho ozdob a šperků. Od jednoho jsem koupil tradiční nůž, docela pěkný, aspoň něco přivezu domů.

V této chvíli zrovna probíhá svátek Aid el Kabir (Tabaski). Jak mně bylo řečeno, je to svátek pojídání ovcí, pokud jsem tomu dobře rozuměl. Dnes jsme našim průvodcem pozváni k němu domů. Včera večer již bylo vidět, že svátek začíná, všude hrála hudba, ozývaly se zpěvy. Konečně slyším živě africké zpěvy. Navštívili nás místní muži, ale i ženy, které nabízely erotické služby (1 číslo za 5 000 CAF). Pro mě jako pozorovatele to bylo docela zajímavé. Hudba a zpěvy trvaly až skoro do rána. Dění se dalo dobře pozorovat ze střechy Tatrovky, která je nejvyšším domem ve městě hned po mešitě.

Včera odpoledne nás Abdul (to je průvodce o kterém jsem se zmínil) pozval na hostinu v rámci svátku Tabaski. Svátek Tabaski, jak jsem se dozvěděl, je největším svátkem, který zde místní obyvatelé slaví. Začíná čtyřicátý den po skončení Ramadanu. Jak jsem se již zmínil, je to svátek pojídání ovcí a souvisí s islámským náboženstvím. Svátek musí začít obřadnou modlitbou, potom je teprve možné zabíjet ovce, což je další obřad. Probíhalo to v celém městě dopoledne, zabíjely se ovce, chystaly se speciální rožně, před každým domem se rozhořely ohně, muži i ženy nastrojeny v tom nejlepším, co mají, slavnostně a důležitě víří okolo ohnišť. Ovcí se prý ten den v sedm a půl tisícovém Arlitu zabije okolo šesti tisíc. Záleží na bohatství příslušné rodiny, kolik ovcí zabíjí, ale minimálně tři — jedna pro ženu, jedna pro muže a jedna pro děti. Je také věcí prestiže každé rodiny pozvat a pohostit co nejvíce hostů, známých, příbuzných a podobně. Svátek trvá v podstatě dva dny a vrcholí tímto slavnostním jídlem.

Vešli jsme do domu našeho hostitele, kam nás přivedl Abdulův mladší bratr. Nejprve jsme se octli ve dvoře, kde se připravovalo na ohni pod stříškou jídlo — roztažená ovce na rožni. Byli jsme uvedeni pod další stříšku, kde byl nachystán stůl, jídlo na stole — rýže a ovčí maso, hodně kořeněné, a voda s ledem. My jsme přinesli láhev radhošťské hořké, která místním velmi chutnala. Nazývali ji českou whisky. Z magnetofonu, který hraje na nabitou autobaterii, hrála písnička „Těch tisíc mil“. Později na naše přání tam dali něco originálně nigerského. A těch dětí kolem! Chlapci oblečení ve slavnostních pyžamech, děvčata v nóbl šatech s vytříbeným vkusem barevně perfektně sladěných. S účesy si musely hodně pohrát. Tolik maličkých copánků! Byli jsme představeni Abdulovu otci, což je důstojný pán (čtyřicet pět roků, ale vypadá podstatně starší). Abdul říká, že je to vojenský vysloužilce, který tvrdě pracoval s půdou. Nyní již odpočívá. Chtěl, abychom ho vyfotili s jeho druhou ženou a několika dětmi. Posléze jsme si prohlédli celý dům včetně ložnice, vše jsme vyfotili. Byli jsme pro všechny asi velká atrakce. Nakonec jsme s kytarou zazpívali, hostitelé si zabubnovali, děti tancovaly, prostě skvělá zábava. Abdulové mamince jsme věnovali skleněnou růži, Abdulovi dva zvonečky od firmy Libor Osouch. Rozloučili jsme se a přátelsky se rozešli. Dětem jsme slíbili, že jim pošleme boty, já jim pošlu fotky.

Večerní město již bylo v poklidu. Svátek pomalu končí, všichni jsou unavení a zničení. Život pomalu utichá.

Silným zážitkem byla ještě návštěva místní tančírny. (Vstupné 300 CAF) Místní kapela vyhrávala různé rytmy. Vidět tančící černocho bylo úchvatné. Hned si nás rozebrali a učili nás svoje tance. Zajímavé je, že tančí muži s muži a ženy s ženami. Viděl jsem tam snad jen dva páry. Asi v jednu hodinu v noci nás vyhodili. Další dva noví přátelé pozvali mě a Rudu na čaj, kde jsme asi hodinu vyprávěli. Jeden z nich byl student, uměl anglicky a velmi rád se v angličtině bavil.

Takže skončil sváteční den. Bylo úchvatné vidět tolik krásných a krásně oblečených žen.

Dnes ráno jsme byli ještě pozvaní na snídani k našim dvěma novým přátelům z tančírny. Samozřejmě, že bylo skopové maso. Pak jsme se prošli nedělním Arlitem.

Nikde nikdo nepracuje, všichni odpočívají. Jen děti jsou všudypřítomné se svojí větou: „Monsieur, donnez moi un cadeau“.² Ještě jsme udělali několik fotek, Ruda něco nafilmoval a polední žár nás zahnal do místního baru, kde jsme si dali Fantu bez ledu. Ta byla dobrá.

• 23.5.1994 Arlit

dopoledne

To čekání na konvoj ve strašném vedru již začíná být ubíjející. Ale přesto jsem rád, že v tomto exotickém prostředí mohu slavit. Lépe řečeno vzpomenout svých narozenin.

Včera večer jsme s Rudou ještě jednou vyrazili do ulic večerního Arlitu. Zdá se, že jsme si toto město docela zamilovali. A pomalu si začínám zvykat na zdejší obyvatele. To jejich věčné loudění dárků, peněz, pozorností je ubíjející. A začínám zjišťovat, že všichni nejsou tak čestní a přímí, jak by se na první dojem zdálo, mají úžasnou trpělivost, dokáží odhadnout slabiny člověka a maximálně jich využít ve svůj prospěch. Ale nechci je pomlouvat, jsou to jinak velmi milí a srdeční lidé.

Potkáváme několik hrozivě vyhlížejících Tuaregů se zahalenými tvářemi, s noží a šavlemi za pasem. Necháváme je předejít, je lépe dívat se na ně zezadu. Navštívili jsme nějaký bar, po stěnách byly kresby vosích žen. Ihned se k nám přitočila jedna místní dáma a nabízela své tělo. Zdvořile jsme odmítli. Je zajímavé pozorovat tyto ženy při práci.

Zítřka bychom již měli vyrazit na další cestu. Do starobylého města Agadezu. Půjde-li to dobře, tak se konečně zase přesuneme. Zážitky a zkušenosti, které zde člověk nabývá jsou velmi tvrdě vykoupeny, ale rozhodně stojí za to.

• 25.5.1994 Agadez

Na toto město hned tak nezapomenu. Přijeli jsme sem s konvojem včera dopoledne. Po nezbytných formalitách na policii jsme se ubytovali v hotelu Sahara. V podstatě to spočívalo v tom, že jsme dali Tatrovku na dvůr a mohli používat hotelovou sprchu. Lidé okolo hotelu se zpočátku chovali velmi přátelsky, ale již jsme se naučili jim příliš nedůvěřovat. Což se znovu potvrdilo. Z původně smluvené ceny nakonec byla cena dvojnásobná. Při telefonátu do rádia Alfa dokonce chtěli zaplatit za telefon astronomickou cenu 70 000 CAF a nebyla s nimi řeč. Jednomu dobrému muži, který vlastnil kovotepecký a rytecký krámk, jsem slíbil nějaké léky proti průjmům. Když si pro ně přišel k autu, ihned nastalo sročení davu, seběhlo se tolik lidí a každý najednou byl nemocný, každému něco bylo a natahovali ruce. Abych se jich alespoň částečně zbavil, něco jsem rozdál. Ale to jsem neměl dělat. Přicházeli stále noví a noví a mě nezbylo než lékárnu zavřít a odejít.

²Pane, dejte mi dárek

Po večeri (vlastní, ne v místním hotelu) jsme vyrazili do města. Ihned se na nás nalepily místní krásky, každá si vybrala někoho z nás, bylo zcela jasné, co nám nabízejí. Navštívili jsme kovotepecký krámk, kde bylo co k vidění. Nejvíce mě zaujaly krásné šaty s figurkami tepanými z kovu (tvrdili, že je to stříbro). Pokračovali jsme městem, každého z nás si za ruku vedla jedna černá krasavice. Narazili jsme i na stánek, kde se prodávají lyže, což zde na Sahaře působilo dosti zvláštně. Mezi tím se za námi táhl dav lidí a všichni po mně loudili léky. Při té příležitosti mně někdo ukradl hodinky. Byly to sice obyčejné primky, ale informovaly mě o čase, což bylo velmi důležité. Potkali jsme se s německými přáteli, kterým se v Arlitu podařilo prodat dva polorozpadlé mercedesy. Šli jsme s nimi na nigerské pivo. Čokoládové krasavice si sedly k vedlejšímu stolu a samozřejmě (sice se nás zeptaly) si objednaly na náš účet. Pak již bylo na čase se rozejít. Tentokrát mi dalo velkou práci zbavit se té mojí. Zvala mě na večeri, zvala mě do ložnice, byla čím dál přitulnější. Neuměla moc francouzsky, takže jsem jí velice obtížně vysvětloval důvody, proč ne. Že se to neslučuje s mým křesťanským založením. Daroval jsem jí pleťový krém firmy Sanimed, měla z něho velkou radost, takže jsem ji alespoň neurazil. Snad mě pochopila.

Ráno jsem s Rudou vyrazil ještě na lov snímků, ale obklopil nás dav lidí domáhajících se léků — rychle se můj včerejší dobrý, ale ne příliš uvážený skutek rozkríkl. Takže jsme vyfotili místní mešitu, za což jeden otrapa hned chtěl zaplatit (samozřejmě že nic nedostal) a velmi rychle jsme se sbalili a z hotelu zmizeli.

Ted' čekáme na výpadovce na město Tahoua na vojenský konvoj. A k sakru, zase jsme museli zaplatit nějakou nesmyslnou taxu 8 000 CAF (1 USD $\doteq$ 500 CAF). V Africe tě oberou snad o všechny peníze. Kdyby je aspoň využili k něčemu užitečnému!

Město se zatím nejméně sympatickými lidmi. Hynek prohlásil: „Nějak mě ti negři tady serou“.

• 25.5.1994 Tahoua

Konečně jsme pryč z nebezpečných oblastí. K dalšímu pobytu již nebudeme potřebovat doprovod vojenským konvojem. Cesta do Tahouy byla zajímavá zejména tím, že jsme mohli pozorovat, jak končí Sahara jakožto poušť a začíná polopoušť.

Problémy — typicky africké — začaly hned na výpadovce z Agadezu. Při policejní kontrole jsme museli zaplatit zase jakési pochybné mýtné, pak jsme dlouho čekali na konvoj, takže jsme vyrazili značně pozdě.

Cesta probíhala v klidu a v pokoji. Cestou do Tahouy jsme se dvakrát zastavili. Při druhé zastávce jsme již viděli domorodé vesnice, vypadající už typicky africky. Slaměné chýše, hliněná obydlí kulatého tvaru připomínající úly. Poprvé od úpatí Atlasu jsme viděli v přírodě vodu. Začíná již stepní rostlinstvo.

Před Tahouou nás opět zastavili policajti a zase jsme museli něco platit. Tentokrát jakési pojištění našich aut. S Rudou jsme zajeli do města, zaplatili to pouze

na pět dní a zase zpátky na policii, odkud nás konečně pustili. Mezi tím jsme museli odolávat zase náporu „kadováků“, dokonce jeden policajt, nebo voják, nebo co to bylo, žebrol o suvenýry, o oblečení, o tužky. Poněvadž jsem byl momentálně znechucen neustálým placením stupidních poplatků, nehodlal jsem nic dát.

„Vaše země musí být bohatá, když téměř na každém kilometru se něco platí, proč bych vám měl dávat le cadeau.“

„Ale to pojištění je důležité pro vás“, snažil se namítnout.

„Co tedy uděláte, když nám auto shoří?“, ptám se.

„Ale já s vámi vůbec nemluvím o pojištění, já chci od vás suvenýr nebo dárek.“

To je jenom ukázka jednoho z rozhovorů.

V Tahoue jsme se chtěli ubytovat v kempu, ale naše Tatrovka neprojela bránou, takže jsme zůstali před ní a využívali jsme jen příslušenství kempu — sprchu, záchod, bufet. Tam jsme se dali do řeči s obsluhující dívkou. Pochází z Ghany. Zajímavý poznatek: Všechny dívky, se kterými jsem se zde setkal, nepocházely ani jedna z Nigeru. Vždy buď z Nigerie nebo z Toga, Beninu či Ghany. Zřejmě nelze provozovat nejstarší řemeslo ve vlastní zemi, ale je to schůdnější jinde.

• 26.5.1994 Silnice Tahoua — Niamey asi 130 km od Niamey večer

Krajina, kterou projíždíme, začíná být čím dál tím zajímavější. Poušť a polopoušť se již místy mění na savanu. Zatím je to rovina s ojedinělými hřebeny hor a spoustou vyschlých koryt řek. Začíná se objevovat rostlinstvo, bodláky, sukulenty i ojediněle palmy; viděl jsem první baobaby, první polovyschlá jezírka se spoustou vodních ptáků.

A cestu lemuje jedna vesnice za druhou. Některé maličké, primitivní, přesně tak, jak si představuji africkou domorodou vesnici. Lidé jsou srdeční, někteří se nechají fotit, ale jsou zřejmě naučeni stále něco od Evropanů chtít. Rádi bychom jim vyhověli, byli sympatičtí, ale žel nejsme dojná kráva. Kromě oblečení a jídla mají zájem i o léky. Po rukách se ke mně plazí chlapec s ochrnutými dolními končetinami a chudák chce dárek nebo léky, které by ho uzdravily. Ženy jsou velmi pestrobarevně oblečeny, všechny barvy jsou voleny se značným vkusem, k jejich černé kůži perfektně ladí. Vesnice sestávají vždy z pár domů hliněných či z hliněných cihel, množství slaměných chýší a potom kulatých stavení vzhledu úlů nebo termiště — zatím jsem nezjistil, zda se tam bydlí, či zda je to jen spížka či sklad.

Často potkáváme celá procesí s nádobami na vodu. Voda se získává obtížně, ale zdá se mi, že lidé netrpí jejím nedostatkem. Pozorovali jsme nabírání vody do speciálních vaků z kůže.

Chová se zde hodně dobytka — dominují kozy, pak skot a velbloudi. Sem tam nějaký osel. Není to však výhradní dopravní prostředek, obyvatelé dále mají kola, motocykly i auta. Zvyk nosit množství objemných předmětů na hlavě přetrvává. Viděl jsem zajímavou modifikaci — kombinace jízdy na kole s nesením předmětů na hlavě. Divil jsem se, že to nespadne. Na hlavě se nosí prakticky všechno — od

nádob s nejrůznějším obsahem, pytlů s něčím až po lepenkové krabice a otepi dřeva či slámy. Viděl jsem i čajovou konvici přes balík šatů.

A poněvadž jsme v policejním státě, téměř všude je policejní kontrola. Jedni chtějí potvrzení o zaplacení mýtného, jiní pasy, jiní karnety a papíry k autům, někteří se chtějí podívat dovnitř. Setkal jsem se i s jedním odporným, který chtěl vyloženě dělat problémy a stále si vymýšlel nejnemožnější kontroly. A Hynkovi, který si upravoval fotoaparát, sebral film. To je na Africe to nejhorší — policajti a úřední kontroly. V městečku Yaxa byli policajti prostě odporní.

Na oběd jsme se zastavili uprostřed přírody. Nikde nikdo. Ale když vytáhneme jídlo, hned se odněkud vynoří skupina pozorovatelů a pozorují nás při jídle. Máme toho sami málo, je obtížné rozdávat. Mám z toho trochu nepříjemný pocit.

Zaparkovali jsme více než 10 kilometrů od poslední vesnice. Prostředí vypadá velmi pěkně, už je to Afrika. Velmi rychle se setmelo, takže si to zde ani nestačím prohlédnout. Až zítra. Ale největším zážitkem večera je, že jsem viděl prvního štíra. Nevím, zdali budu spát venku.

• 1.6.1994 U silnice za vesnicí Koubou (Benin)

21⁰⁰ hod.

V posledních dnech se odehrálo tolik událostí, že vůbec nebyl čas psát deník. Jak dle data a místa je vidět, už jsme v dalším státě a to v Beninu (dříve Dahome). Čekáme na večeri uprostřed africké přírody, všude plno svěží zeleně, vlhko, tůňky. A těch zvuků noční přírody a toho nejroztodivnějšího hmyzu! Hvězdy září, svítí měsíc a africká džungle se probudila.

Ale zpět k uplynulým událostem. V pátek jsme dorazili do Niamey — což je hlavní město Nigeru — kde jsme se ubytovali v kempu (camping touristique) a jeli hledat ambasádu Beninu, kde jsme potřebovali získat víza, což se podařilo. Zatím nejinteligentnější úřad, jaký jsme v Africe navštívili. Odpoledne a večer jsme s Hynkem a Víťou domlouvali interview v místní televizi a v místních novinách. Noviny jsme domluvili na sobotu, televizi na neděli.

V kempu jsme se setkali s jedním místním člověkem, který na nás začal mluvit česky. To bylo překvapení. Vyklubal se z něho bývalý student; studoval v Brně na přírodovědecké fakultě atomovou fyziku. Později nás seznámil ještě s jedním, který studoval v Ostravě Vysokou školu báňskou.

Ten druhý — jmenoval se Dioria — nás potom v sobotu provedl národním muzeem. Dozvěděli jsme se spoustu zajímavých věcí. Například: Každá rodina má nejméně pět chýší. Jednu pro hosty, jednu pro muže, jednu pro první ženu, jednu pro druhou ženu, jednu pro třetí ženu. Přičemž první žena má vždy důležitější slovo než druhá a tak dále. Přitom chýše poslední je podstatně méně vzdušná, než chýše první. U jednotlivých etnických skupin převládá obliba jedné barvy.

Například Tuaregové se oblékají převážně do modré, příslušníci kmene Songhai do bílé a kmene Djarma do pestrobarevné. Příslušníci kmene Bororo nosí vždy s sebou dřevěnou hůl.

Po návštěvě muzea jsme si to zamířili k řece Nigeru. Tak jsem konečně viděl druhou největší řeku Afriky. Vyvolala silný dojem. Čekal jsem tam sice více vody, ale bylo období sucha a navíc v Niamey je teprve střední tok Nigeru. Bylo zde plno divokých skalnatých ostrůvků, množství mělčin, řeka teče velmi líně. Obyvatelstvo na břehu řeky pere prádlo, rozložené barevné svršky působily výtvarně velmi působivě, silně fotogenicky — řekl bych typicky africký kolorit. V zápalu fotografování mi z Kennedyho mostu spadla sluneční clona a UV filtr na Flexaret a utopily se v Nigeru. Tato ztráta mě dost silně mrzí, jsou to věci, které pravděpodobně už neseženu. Na druhé straně řeky, na mělčině, několik mužů, žen i dětí rýžují zlato. Jeden mi dokonce ukazuje, co vyrýžoval. Zda je to zlato, nevím.

S Rudou jsme potom vyrazili na místní tržiště. V Niamey jsou dva trhy: petit marché a grand marché, které se kromě velikosti od sebe liší bytelností střechy nad hlavou. Petit marché sestává pouze ze stánků primitivně vyrobených, grand marché je ve velké zděné budově. Poznal jsem zde typické africké tržiště, kde se prodává prakticky všechno. Lidské mraveniště s nejrůznějšími zvuky, pachy, lidmi, nejroztodivnějším zbožím. Na fotografování jsou dost citliví, za zmáčknutí spouště mohou také dostat přes hubu, na to bylo nutno dávat velký pozor. V nejlepším případě chtějí ihned nějaké „cadeau“. „Monsieur, cadeau“ - toto proklaté slovo mě bude doprovázet pravděpodobně celou Afriku. Zjevíme-li se kdekoliv, ihned les rukou s žádostí o „kado“. Na trhu jsem koupil zajímavý dárek. Kosmetický přípravek na malování obočí z gazelí kůže — pouzdro, do kterého se sype černý prášek. U jednoho antikváře jsem koupil tradiční dřevěnou sošku, která na mne velmi silně zapůsobila. Kojící matka. Zračí se zde africké mateřství skloubené se životem v přírodě se všemi jejími materiálními a hlavně nemateriálními nástrahami.

Ve městě také probíhal festival africké kinematografie, některé tituly zněly velice zajímavě, kdyby bylo více času, navštívili bychom jeden film.

Vrcholným zážitkem byla návštěva lidové hospody, říkali jsme jí „U Švába“ podle obrázku na průčelí. Typická, nejsprostší, africká knajpa. Temná, za každým stolem jeden pospávající muž, na zahrádce několik žen a mužů v družném rozhovoru. Pravděpodobně jsme byli první bílí, kteří do takové hospody zabrousili, takže jsme se stali přátelským středem pozornosti.

Večer nás naši noví přátelé Diori a ten druhý pozvali do typické africké restaurace, kde se jako v jediné v celém Niamey čepuje točené pivo. Ze studijních zkušeností v naší republice se domnívali, že nám tím udělají největší radost, což byla samozřejmě pravda.

Další den (třetí v Niamey) byla neděle, měli jsme některé povinnosti v televizi a v novinách. Nejprve dopoledne jsme zvládli interview s nejčtenějším listem Sahel, včetně fotoreportáže Tatrovky v kempu. V sobotu v původně domluvenou dobu se to neuskutečnilo, reportér ve smluvenou hodinu nepřišel. Což je v Africe normální. Odpoledne jsem se s Víťou ještě prošel po městě, byli jsme svědky jakési hry, kterou tam muži masově hráli na všech možných prostranstvích, nazývali ji Dara.

Její princip jsem však nepochopil.

Na šestnáctou hodinu jsme byli pozváni do televize. Samozřejmě, jak je v Africe dobrým zvykem, režisér či šéfredaktor přišel až v 18⁰⁰ hodin a reportáž se uskutečnila ve večerních hodinách. Pro mě jako tlumočníka to bylo dost náročné. S pocitem dobře vykonané práce a se srdečným rozloučením jsme odjeli z Niamey. Poslední nigerskou noc jsme strávili v přírodě a druhý den hurá do Beninu.

Celkem bez problému jsme projeli nigerskou i beninskou hranicí. Mezi oběma celníci byl cítit výrazný rozdíl. Beninští celníci působili mnohem inteligentnějším a korektnějším dojmem, než nigerští.

Do Beninu jsme přijeli 30.5. odpoledne. První rozdíl oproti Nigeru je ten, že země se jeví upravenější, lidé usměvavější a řekl bych, že i hrdější. Není zde tolik „kadoistů“. Alespoň tady na severu Beninu.

Rozhodli jsme se navštívit národní park Pendjari. Ve městě Kandi, kde jsme se neúspěšně snažili získat naftu, jsme po krátké nepříjemné epizodě s policajty, kteří tvrdili, že jsem fotil jejich komisařství (nefotil, fotil jsem zeď se zákazem čurání), odbočili na neasfaltovanou cestu do hor směrem k národnímu parku. To ale nás již zastihla noc, takže jsme se utábořili uprostřed přírody a poslouchali noční zvuky z lesa. Konečně africká tropická noc se vším všudy. Zatím kromě komárů.

Brzo ráno jsme vyrazili, zastavili se ve vesnici Banikoara, kde jsme se snažili získat naftu, což se Jirkovi s Vítou po čtyřech hodinách podařilo. Já jsem zatím s Hynkem a Rudou procházeli vesnicí, hovořili s lidmi a fotili. Byli jsme svědky probouzejícího se života. Ženy začínaly chodit do stánků, připravovat jídlo, které se prodává a stojí na ně fronty, muži zatím postávali, jedli a diskutovali. Viděli jsme ženy, které rozbíjí ve speciálních moždících jakousi kořenovou zeleninu yami, kterou nazývaly sukura a připravené jídlo nazvané tasu se podobalo jakési celeropetrželové drti. Spřátelili jsme se s mnoha ženami a dětmi, fotili jsme je při práci a slíbili fotky poslat. Stále obdivuji, jak ženy dokáží nést na hlavě bez pomoci rukou tak těžká a neforemná břemena. Na hlavách nosí i obrovské asi dvacetilitrové lavory s vodou.

Před polednem jsme vyrazili a asi za půl hodiny jsme již byli u brány národního parku Pendjari. Zaplatili jsme příslušný poplatek, já tentokrát opět věrný svému odznaku, který jsem dostal od Ilony, jsem neplatil nic. Prošlo to.

Příroda se začala pomalu měnit a získávat divočejší ráz, míváme několik domorodých vesnic, děti na nás mávají, z cesty pozorujeme houstnoucí prales, několik obrovských ještěrek a ptáků velmi pestrobarevných. Přejíždíme most přes divokou říčku. Krokodýli tam nebyli, ale přesto jsme jeli se zatajených dechem, neboť nebylo vůbec jasné, zda lávka unese náš dvacetitunový truck. Vydržela. Pomalu se začíná ztrácet cesta, porost houstne, kolem termitiště nejbizarnějších tvarů. Posléze musí přijít ke slovu sekera a nakonec i motorová pila Stihl. Pohybujeme se závratnou rychlostí vpřed. Cca 3 km/h. A před námi je ještě sto kilometrů takovéto cesty. Džíp vyrazí opakovaně na průzkumy a nakonec se rozhodujeme pro návrat zpátky. Park neprojedeme. Musíme se s tím smířit. Škoda. Ještě několik dramatických okamžiků, kdy jsme auto málem přepůlili a vracíme se. Strážce parku jsme cestou tam opouštěli s pocitem nejodhodlanějších dobrodruhů z dob Emila Ho-

luba, či Henryho Mortona Stanleyho, zpět jedeme kolem něj jako hladoví, žízniví a poražení idioti, kteří se domnívali, že když mají obrovský nákladák, zvládnou naprosto všechno. Prales zvítězil a jemu patří sláva a nám nezbývá než se opět pokorit před majestátem přírody.

Pozdě večer v Banikoare jsme si v typické „buvette“ nazvané Memphis dali zasloužené beninské pivo. To chutnalo. Zaparkovali jsme před továrnou na zpracování bavlny a s Rudou u druhého piva, pod krásným stromem ještě dlouho do noci rozjímali. Ruda je z nás nejzcestovalejší, má nejvíce zkušeností. S ním bych prožil na cestách maximum. Měl-li bych si vybrat partnera na další cestu, vybral bych si jeho. S ním bych prožil nejvíce dobrodružství. I když Víta je mi třeba povahově bližší.

Ráno jsme na vlastní kůži poznali, jak asi musí být domorodcům, když je okukujeme a fotografujeme. Když jsme lezli z auta, prováděli ranní hygienu, připravovali snídani a snídali, pozoroval nás z bezprostřední blízkosti zástup domorodců, většinou dělníků z místní továrny, ale i žen a dětí. Napjatě a s nevšedním zájmem sledovali každou naši činnost. S Hynkem jsme se s několika z nich dali do řeči, dozvěděli jsme se, že továrna na zpracování bavlny pracuje nepřetržitě sedm měsíců včetně všech sobot a nedělí. Dělníci vydělávají 18–20 000 CFA, což je našich 1 000 Kč, čili asi 330 USD. Když žijí střídavě, tak svobodný muž utratí za měsíc asi 5 000 CFA. Chce-li se oženit, musí za manželku zaplatit 500 000 CFA.

Odjeli jsme z Banikoary, se kterou jsme se důstojně rozloučili a vyrazili před Kandi k jihu. Při malé zastávce ve městě Parakou, kde jsme měnili peníze, jsme si s Rudou prošli tržnici a trochu vstřebali atmosféru města. Zaujal nás prodej krokodýlí hlavy, kterou se Ruda snažil usmlouvat na přijatelnou cenu. Tyto fetiše, či kultovní předměty se asi usmlouvat nedají, odešli jsme bez krokodýla. Stejně bychom ho nedokázali opatrovat celou cestu.

Večer jsme dorazili sem a v lůně přírody píše svoje paměti. Nastal první opravdový tropický liják, který prožíváme. Vylezli jsme všichni z auta, vysvlékli se, „osprchovali se“ destilovanou vodou a slavnostně otevřeli pravou vizovickou slivovici Antonína Kalendy. První tropický liják jsme důstojně oslavili.

• 6.6.1994 Camping „Ma campagne“ de Cotonou

Strávili jsme zde již druhou noc. Konečně jsme dorazili do Guinejského zálivu. Poslední dny jsme velmi intenzivně prožili, nyní mám čas to všechno strávit.

Jsem sám v kempu, všichni jsou pryč, já se léčím z jakési potravinové intoxikace. Je to pravděpodobně daň za exotický gastronomický zážitek. Včera po vydatné večeři, leču s klobásou ochuceném místní zeleninou - feferony, rajčaty a ještě čimsi, co nevím jak se jmenuje, mně málem spadl na hlavu kokosový ořech. Je nutno zdůraznit, že sedíme pod kokosovými palmami. Poněvadž mám kokos velmi rád, dopřál jsem si potěšení ořech oloupat, tedy rozbít slupku, vybrat skořápku a z ní potom vylít kokosové mléko a už jsem se pustil do šťavnaté bělostné dužiny.

Chutnalo to znamenitě. V noci mě pak bylo velmi špatně, noc jsem střídavě strávil na záchodě s průjemem a střídavě zvracel pod palmou. Čerstvý kokos byl zřejmě agresivní a nějak narušil moji žaludeční sliznici, žaludek se celou noc bouřil a nyní zde sedím, vzpomínám na své druhy, kteří jsou buď u moře nebo v Cotonou a léčím se z kokosové intoxikace. Po vydatném dopoledním spánku otevírám stránky svého milého deníku.

2.6. jsme navštívili městečko Save, které je lemováno překrásnými kopci z hrubozrnné žuly zajímavě zvětřelé, kdy nejodolnější jádra odolávají zvětřování, což vytváří zajímavé tvary. S Rudou jsme na jeden vystoupili. Otevřel se před námi krásný pohled na městečko mezi kopci, kde jedním z největších domů byla naše Tatrovka. Hned nás doprovázelo množství dětí, které za své průvodcovství (rádoby - obešli bychom se i bez nich) chtějí zaplatit nebo aspoň cadeau. Nemůžeme je samozřejmě uspokojit. Afrika je velká a my jsme jenom dva.

Další zastávka byla ve městě Abomey, kde se nachází královský palác bývalého království Dahome. Nyní je palác muzeem. K naší smůle je z poloviny v rekonstrukci, protože vloni vyhořel, takže jsme shlédli jen část ale tu podstatnou. A nahlédli jsme trochu do historie Dahome. Z královských paláců se do dnešní doby zachovaly pouze paláce králů Guezza a Gleleho. Paláce byly stavěny ze zajímavého materiálu: zlatý prach, krev zvířat, portugalský alkohol, krev lidí, mušličky. Viděli jsme sbírku symbolů královské moci, různá žezla, různé zvířecí personifikace, různé obrazy z mythologie Dahomského lidu. Navštívili jsme i tradiční dílnu uměleckých předmětů.

Zaparkovali jsme před hotelem „Passi Cat“, zaplatili jeden dvoulůžkový pokoj, abychom využili sprchu, záchod a příslušenství hotelu. Po večeri jsme se vydali do nočního Abomey. U baru se k nám přidal jeden domorodec, který nás velmi srdečně a neodbytně zval k sobě domů. Odvezl nás svým autem. Ukázal nám svoje hadí terárium a byl to silný zážitek. Držel jsem poprvé v ruce hroznýše. Dokonce jeden malý po mně vystartoval a kousl mě do ruky. Naštěstí není jedovatý.

Pak jsme absolvovali zběsilou exkurzi po Abomeyských hospodách. Vozil nás náš hadař, všude jsme ochutnali pivo, nabízely se nám i ženy. Dokonce v jednu hodinu v noci nás zastavili policajti a my jsme je pozvali do nejbližší hospody, kterou — už zavřenou — museli kvůli nám otevřít. Popili jsme se strážci pořádku (pochopitelně na náš účet) a pak nás bez problémů pustili. Pomalu začínáme pronikat i do afrického nočního života.

Další den jsme se přes Lokossu přesunuli do vesničky Possotome na břehu jezera Aimi, kde je velký minerální pramen a vyrábí se zde zaručená beninská minerálka Possotome. Chvilí jsme pozorovali život lidí na břehu jezera, s několika mladými jsem pohovořil, něco jsem vyfotil a putovali jsme dále.

Dojeli jsme do Ouidahu, kde jsme ještě stihli navštívit historické muzeum. Tam jsme se dozvěděli, že Dahome je kolébka kultu woodoo, který se s otroky převezl na Haiti a do Ameriky — Dahome bylo největším exportérem otroků v historii. Dahomskému králi totiž patřili vlastně všichni lidé, takže je mohl dávat k dispozici a tím se obohacovat. A otrokáře to nestálo žádnou námahu. Žena byla dražší než muž. Prohlédli jsme si expozici historie obchodu s otroky. Neodolal jsem a koupil

jsem si tam knížku za 5 000 CFA.

Na noc jsme zastavili asi pět set metrů od moře u krásné laguny. Co nejrychleji jsme se vydali k moři. Přešli jsme kokosový háj, jednu travnatou dunu a tu jsme spatřili bouřlivý Atlantský oceán. Dokázali jsme to. Projeli jsme celou západní Afriku od severu k jihu napříč Saharou a stanuli na břehu Guinejského zálivu. Před námi širé moře do jehož bouřlivých vln jsme se s Rudou a Jiřím ihned vrhli. Snad nejbouřlivější moře ve kterém jsem plaval. Nebezpečné v tom, že vlny mě odhazovaly od břehu na širé moře. Atlantik v tropické západní Africe. Můj sen. Voda teplejší než vzduch. A těch krabů. Pomalu se setmělo, vyšly hvězdy a já poprvé na vlastní oči vidím na obloze zářit Jižní kříž. Hledím do bouřlivých vln pod Jižním křížem a prožívám tu sugestivní vlahou tropickou noc plnou tajemství, spjatý s majestátem Stvořitele. Nezbyvá než pokleknout na kolena a poklonit se divukrásnému dílu našeho Pána.

Pak nás s Rudou a Jiřím ještě nějakí domorodci pozvali k ohníčku. Prohodili jsme s nimi pár slov. Zabývali se sušením kopry. Čekala nás pak tropická noc plná komárů.

Druhý den jsem s Hynkem vyrazil s fotoaparáty ke břehu, kde jsme při denním světle udělali několik snímků. Na břehu stojí kříž, kde je napsáno, že se zde 16.4.1861 vylodili dva církevní otcové, kteří zde šířili křesťanskou víru. Bylo to velmi působivé. Představil jsem si, jak tam přistávají v krásném zálivu dva koráby a z nich vystupují tito dva kněží plni lásky a odhodlání pomoci místním lidem. V rozjímání nás překvapil silný tropický liják, takže jsem měl co dělat, abych alespoň zčásti uchránil svoje fotoaparáty před potopou.

Dorazili jsme pak do zdejšího kempu, který je asi dvanáct kilometrů od města Cotonou. Večer jsme vyrazili džípem do města a v jedné hospůdce jsme ochutnali místní jídlo. A pozorovali život nočního Cotonou. Začínám Afriku vstřebávat a pohybovat se v ní o něco jistěji.

Další den jsme ráno vyjeli džípem navštívit kuriózní vesničku Ganvié nacházející se na druhém břehu mořské laguny. To byl zážitek! Již v přístavu ve vesničce Calavi jsme se zájmem pozorovali rej pirog a lodiček. Jedny přijížděly z Ganvié, jiné odplouvaly. Tam i zpět se převáželo nejrůznější zboží. Je obdivuhodné, jaká břemena dokážou ženy nosit na hlavě. Padesátilitrový kanystr benzínu není problémem. Najali jsme dva majitele pirog, kteří nás přepravili přes lagunu. Již samotná cesta skýtala nevšední zážitek. Piroga byla zhotovena z jednoho kusu dřeva, z afrického stromu zvaného izopo, vešli jsme se na ni čtyři a dva domorodí veslaři, jeden vzadu, jeden vpředu. Během plavby trvající asi hodinu jsme potkávali nejrůznější lodice. Je obdivuhodné s jakou zručností dokáží domorodci včetně žen a dětí tyto pirogy ovládat. Vzájemně jsme se zdravili, ženy se nechtěly nechat fotografovat. Postupně však začínalo pršet. Dojeli jsme do Ganvié, jež lze možná nazvat Dahomejskými Benátkami. S tím rozdílem, že toto jsou dřevěné a slaměné domy, všechny jsou postaveny na dřevěných kůlech. Proplouvali jsme „ulicemi“ vesničky za všeobecné pozornosti. Liják se začal stupňovat. Rozhodli jsme se zastavit u jedné „restaurace“, kde jsme si objednali rybu — co jiného. Byla s pikantní rýží, pravá africká. A pozorovali jsme z oken život kolem, který se nezastavil ani

v nejprudším lijáku. A to byl nějaký liják! Prudší jsem snad v životě ještě nezažil. Byla neděle, viděli jsme dvě pirogy se svátečně oblečenými lidmi vracejícími se z kostela. Viděli jsme přípravu krabů a krevet k obědu, bylo to zajímavé. Živému krabu se uřežou klepeta, odloupne krunýř, ořežou konce nohou a ještě mrskající se hodí do vody. Nevím, jestli bych se toho najedl. Život na vodě musí být zvláštní, ale zajímavý a dost tvrdý. Prakticky stále v mokru. Je sice pravda, že jsme zde zrovna v období dešťů, ale i v období sucha tady úplné sucho asi nebude. Lidé jsou zde zřejmě chudí, ale žijí si, zdá se velmi šťastně. Jsou svobodní, přes vodu k nim nikdo neleze a neotravuje je. Však i z důvodu ochrany před nepřáteli tuto vesnici zbudovali. Vrátili jsme se plni velmi silných dojmů. Zpátky jsme pluli opět s našimi průvodci za vydatného deště.

V kempu jsme se usušili. Překvapením bylo přistěhování mnoha bílých tváří. Jde o 24 cestovatelů, 8 mužů a 16 žen dobrodružné povahy, kteří nákladním autem cestují napříč Afrikou. Ukazovali nám fotky ze Zairu, z dramatických blátivých situací, vidíme aspoň, co nás čeká.

Večer jsem si dal čerstvý kokosový ořech, právě spadlý z palmy a dopadl jsem, jak jsem se již zmínil dnes v úvodu. Chtěl jsem dnes jet s Rudou do Porto Nuovo vlakem — zkusit místní vlak, podívat se do etnografického musea a podobně. Ruda jel tedy sám a já se léčím z kokosové intoxikace. Nezúčastnil jsem se večere, ale místo toho jsem vytáhl ukulele a všem zahrál k dobré chuti. Mělo to na všechny velmi příznivý účinek. Jiřímu se nejvíce líbila bláznova ukolébavka a Jožkovi právě havajské melodie.

Ted' se jdu ještě s Hynkem projít po večerním městě a tím se vlastně rozloučit s královstvím Dahome, kde trávíme poslední večer. Poslední večer v krásné africké zemi, kraji kokosových ořechů, pralesů, bohaté historie slavné i neslavné, kraji woodoo, křesťanů i muslimů, rybářů i zemědělců.

• 7.6.1994 Nigerijská hranice

dopoledne

Zavřela se za námi hraniční závora a jsme v Nigérii, státě do kterého vjíždíme se smíšenými pocity. Informace o zdejší situaci jsou rozdílné — bují zde prý rasismus, je to nejrozvinutější země západní Afriky, nemají rádi turisty, je to země plná zlodějů a lumpů. Už hranice ukázala svoji pravou tvář. Za sebemenší službu chce každý tučně zaplatit nebo alespoň dostat nějakou pozornost.

Čekal nás tady člověk z české ambasády, takže odbavení trvající hodinu a čtvrt proběhlo s jeho pomocí bez placení. Ještě štěstí, že jsme vízum měly vyřízené u nás v republice. V Africe Nigérie turistům víza neuděluje, kvůli nepokojům, které zde probíhají a je k turistům nepřátelsky naladěná. Vízum uděluje jen těm, kteří zde budou pracovat. Naše expedice má domluvenu nějakou spolupráci s Lagoskou universitou, takže snad nebudeme považováni za turisty.

Kuriozita: šel jsem se vyčurát do keře a ihned se vyskytl někdo, kdo chtěl za použití keře zaplatit. To nemá obdoby. Samozřejmě jsem ho poslal do patřičných mezí.

V Lagosu budeme muset vyřídit některá víza — v první řadě do Kamerunu — jinak se tam nechceme dlouho zdržovat. Prý je to město s největší kriminalitou na světě. Tady čekáme na profesora z Lagoské university, který nás má do Lagosu doprovodit. Pozoruji z bezpečného místa modulu Tatrovky dění kolem. Je zde lidí jako smetí, každý chce dárek, prodává se tady kde co, každý velmi draze nabízí své služby. To pokřikování a upozorňování na sebe mě už unavuje, člověk nemá chvíli klidu.

• 7.6.1994 Lagos, před hotelem The Pentagon

Dojeli jsme do Lagosu. Cesta byla místy velmi pěkná, občas jsme mezi palmami viděli probleskovat moře s mohutnými vlnami, přestalo i pršet. Cestou jsem si dle poutačů všiml, kolik je v Nigérii různých křesťanských denominací. Katolíci, evangelíci, dominuje apoštolská církev, metodisti.

Jen do začátku státu Lagos — což je mohutná městská aglomerace — jsme prošli sedmi policejními kontrolami. Naštěstí jel s námi již od hranic pracovník českého velvyslanectví, jehož diplomatický pas a doporučení konaly divy. Nikde jsme moc dlouho nestáli a nic jsme nemuseli platit, ani nic darovat.

Lagos je mohutná městská aglomerace, která může mít až dvacet milionů obyvatel. Prý je to nejděsivější město světa srovnatelné s Kalkatou. Projeli jsme jím během tří hodin pod vedením člověka z naší ambasády. Průvodce zřejmě nelhal, město působí velmi neuspořádaným a špinavým dojmem. Pozorovali jsme městskou periferii i chudé čtvrti, které jsou umístěny až skoro v podzemí; viděli jsme to z různých mostů a nadjezdů úplně z ptáčích perspektiv. Všude bláto, špína, spousty odpadků a výkalů, v nich množství lidí, kteří pravděpodobně žijí na ulici. Kolem silnice množství pouličních prodáváčů vnucujících své zboží, mnohdy až kuriózní, například kravaty nebo obrovskou nástěnnou školní mapu Nigérie. Viděli jsme i do školy, což byl otevřený barák s třídami za sebou, vždy pár lavic a vpředu tabule. Děti stejně jako v Beninu nosí do školy uniformu. Městské autobusy jsou přeplněné — viděli jsme nastupovat člověka i oknem na levé straně, množství aut, dopravní předpisy se nedodržují, městem je velmi obtížné se pohybovat.

Na české ambasádě nás přivítali, ukázali nám článek, který vyšel v místním tisku o nás, dali nám nějaké obecné rady, přislíbili vyřídit vízum do Kamerunu. V celém Lagosu není v současnosti možné sehnat naftu, i když se všude tvrdilo, že v Nigérii je nejlevnější a je jí dost, protože Nigérie je hlavním vývozcem. Jsou to paradoxy. Nakonec nám hoši z ambasády sehnali dvě stálitrový barel. Byla to záchrana v hodině dvanácté. V Lagosu se prý nesmíme pohybovat večer, vždy jen ve skupině, nic cenného s sebou nenosit. Jsou prý zde i alergičtí na focení. Byl nám doporučen hotel The Pentagon, zjistili jsme však, že dvoulůžkový pokoj stojí 160 USD, což si nemůžeme dovolit. Proto jel Kuba na universitu pokusit se domluvit s profesorem z geografického ústavu nějaké levnější ubytování. Čekáme, jak dopadne.

Strávili jsme už dva dny v Lagosu, takže přece jen máme jakousi možnost, jak toto město aspoň z malé části poznat.

Nakonec jsme zaparkovali v areálu university, kde jsme strávili dvě noci. Především jsme prakticky celý den až do 19 hodin strávili v areálu. Hynek s Vítou a Kubou měli různá jednání jak na geografickém institutu, tak na ambasádách — vyřizování víz. Podařilo se sehnat vízum do Kamerunu, nikoliv však do Středoafričské republiky, o něž se zase snažil Ruda. Ostatní byli tím pádem bez pasů, takže jsme se pohybovali jen v areálu university. Je to mohutný areál, kde je prakticky všechno — od obchodů, knihkupectví, banky, benzinové pumpy až po sportovní vyžití. Celé je to na kopci, takže jsme měli krásný výhled na lagoskou lagunu. Využil jsem toho času a napsal jsem dlouhý dopis.

V Lagosu žije již dvanáct let paní Renata Wesleyová, provdaná za místního člověka, který studoval v naší republice. Byli jsme k ní pozvaní na večer, který byl pro nás velmi příjemný. Získali jsme mnoho cenných informací o Nigérii a Lagosu. Lagos svojí kriminalitou a ošklivostí opravdu drží prvenství ve světě, není radno se v něm v noci vůbec pohybovat. Paní Renata patří k dobře situovaným lidem, má krásný byt ve čtvrti pěkných domů. Skupina několika domů je vždy obehnaná zdí s bránou s těžkým řetězem a zámek a je zde noční hlídač, každý byt má vedle dveří mohutné mříže, okna mají též zamřížované okenice. To vidím jako autentický důkaz zdejší extrémně vysoké kriminality.

U paní Renaty jsme se setkali se zajímavým člověkem, který tam dorazil dva dny před námi. Je to Jirka Černický, student pražské akademie výtvarných umění, který se rozhodl sám procestovat celou Afriku. Dělá prakticky podobnou trasu jako my, ale obráceně. Etiopie, Keňa, Tanzanie, Zair, Kongo, Gabun, Equatorial Guinea, Kamerun a nyní Nigérie. Cestuje stopem a pěšky. Získal už mnoho zkušeností, které jsou pro nás cenné — například o stavu cest v Zairu, o putování pralesem konžské pánve, o cestě lodí po Kongu z Kisangani do Kinshasy. Zažil mnoho příhod s domorodci, několikrát byl okraden, strávil noc na policejní stanici, spával v domorodých vesnicích v chýších, jedl s domorodci a zatím vše ve zdraví přežil. Zajímavé setkání.

Druhý den dopoledne jsme byli v místní televizi, natáčeli s námi interview. Tentokrát jsem se už nemusel aktivně zúčastnit, Nigérie je anglicky mluvící země. Potom jsme se rozešli po Lagosu, každý za svými úkoly.

Já jsem s Rudou a novým známým Jirkou Černickým navštívil národní muzeum, kde jsem měl možnost poprvé na vlastní oči vidět autentickou africkou kulturu a africké dějiny. Některé exponáty tam byly dost úžasné. Překvapila mě kultura NAK svým vytríbeným sochařským uměním srovnatelným s antikou. Sochy však nepůsobily tak chladným dojmem jako antika. V přílehlé restauraci jsme ochutnali palmové víno. Pak jsme ještě zvládli procházku městem, při níž jsme dorazili na poštu, kde jsme vyzvedli poste restante. Cestou jsme měli možnost aspoň z malé části nasát atmosféru města. Měli jsme také incident s policií ohledně focení. V celém městě jsem si netroufl vytahnout fotoaparát. Bloumali jsme městem až do večera, kdy jsme opět navštívili paní Renatu. Jirka tam již zůstal a Renata

nás odvezla na universitu, kde jsme se však s ostatními nesetkali. Tatrovka tam nebyla, takže nám Renata nabídla nocleh. Ráno jsme telefonickým dotazem na ambasádu zjistili, že ostatní jsou tam, takže jsme se setkali až dnes ráno nebo dopoledne.

Hynek s Kubou mají ještě jednání na universitě, Víťa na ambasádě, já mám tedy chvíli čas zasednout ke psaní. Nejkrásnějším zážitkem dnešního rána byl telefonát do republiky. Od paní Renaty jsem zatelefonoval do práce, neboť doma nikdo nebyl. Bylo to milé a tak psychicky pozvedající slyšet známé milé hlasy. Telefon zvedla Hanka, pak jsem ještě hovořil s Dr. Kohoutovou, Michalem Fedorou a Janou K. Velmi milé.

Ještě je třeba se zmínit o jedné návštěvě. Včera večer jsme s paní Renatou navštívili její české přátele. U pana Jardy Jalůvky, manažera firmy CNEICO, jsme se podívali na televizní zprávy a viděli zpravodajství o naší expedici. Pan Jarda nám dal opět velmi cenné rady pro cestování v Nigérii a nabídl nám naftu.

U paní Renaty jsme okusili i pravou domorodou stravu — kořen yami a kořen manioky. Obojí bylo dobré. Yami je blízké naší bramboře, manioka je dost odlišná, těžká strava. Ale je to nejběžnější africké jídlo.

• 11.6.1994 Lagos, Czech Embassy

Odpocínekový den strávený na ambasádě České republiky. Večer jsme měli moc pěkný večírek s ambasodory při kytáře, písničkách a opékaném lanšmitu. Pan konzul Junek hraje výborně na kytaru věci, které mám zrovna moc rád. Blues a spirituály.

Po skončení asi ve dvě hodiny ráno jsme s Rudou vyrazili do ulic nočního Lagosu. Z ambasády přes lagunu byla vidět osvětlená budova odkud zněla hudba. První nápad (Rudův) byl nafouknout gumový člun a přeplout lagunu na druhou stranu, podívat se, co se naproti děje a vstřebat tamní atmosféru. Báječný nápad pak ale ztroskotat na naší, lépe řečeno mojí, lenosti. Vyrazili jsme tedy pěšky. Šli jsme pomalu, co noha nohu mine, nasávali atmosféru nočního Lagosu. Ale především jsme hovořili. Ruda byl tak nabitý a tolik toho chtěl říci, že jsme probrali velmi široký záběr věcí od vztahů k členům expedice, přes ženy, rodiče, životní cíle a filosofii. Svými pocity, svým vztahem k lidem, k umění a filosofii je mi Ruda dost blízký. Témat jsme probrali hodně, šlo více méně o Rudův monolog, takže jsme se nedostali k vzájemné výměně názorů. Ruda byl nabitý jako sud prachu. Poslouchat ho a vstřebávat řečené byl pro mě velmi silný zážitek. Nakonec jsme — ani nevím jak — došli pravděpodobně do původně vyhlédnutého podniku, byl však již zavřený, různě po lavicích a stolech spali lidé, od dvou bdících jsme se dozvěděli, že tam měla party Lufthansa, ale teď už je všechno „finished“. Od baru jsme si vzali stoličky a donesli je na břeh laguny, hleděli na temnou hladinu, seděli na barových stoličkách a pokračovali v hovoru. Místní dva bdící černoušci zcela zjevně naše počínání nechápali a pravděpodobně nás považovali za blázný. Nakonec Ruda jednoho z nich přesvědčil, aby nám donesl pivo. Chvíli jsme ještě pokračovali

v hovoru na břehu, pak jsme se i se stoličkami přesunuli k baru. To už bylo pět hodin ráno a domorodci nás zcela zjevně vyhazovali. Ruda se s nimi pouštěl do sáhodlouhých absurdních diskusí, kdy myšlenka stříдалa myšlenku a oni jej zjevně považovali za blázna, ale trpělivě poslouchali a snažili se k tomu i něco říci, pouze však proto, že čekali na zaplacení toho piva, s čímž Ruda velmi otálel, na každý jejich přímý dotaz stácel řeč jinam, šermoval jim bankovkou před očima, střídavě ji vytahoval a schovával do kapsy, oba ji dychtivě sledovali a při tom Ruda mluvil a mluvil. A nikdo tomu nerozuměl. Nádherná scéna! Nakonec jim zaplatil. Bylo vidět, jak se jim rozsvítily oči a velmi přátelsky nás pak vyprovodili ven.

Venku jsme zjistili, že je tma a my vlastně vůbec nevíme, kde jsme. Tak jsme se pustili nazdařbůh, kde jsme očekávali, že vede správná cesta. Ale ouha! Zamotali jsme se dokonale, postupně se rozednilo, začali chodit lidé, nikdo včetně policajtů nevěděli, kde je česká ambasáda, nakonec jsme stopli jednoho dobrého muže, který nás k ambasádě dovezl. Skončilo noční dobrodružství.

Dnes večer jsme pozvaní na jakousi party. Pozvánka přišla na ambasádu, pan konzul Junek doporučil tam jít. Uvidíme, co nás tam čeká. Po dnešní noci se mi už moc nikam nechce.

• 12.6.1994 Lagos, Czech Embassy

Zdánlivě odpočinkový den, nabitý však velmi intenzivními zážitky. Pozdě k ránu asi ve dvě hodiny jsme se vrátili z již včera zmíněného večírku. Pořádal ho nějaký nigerijský mírový výbor, pořadatel — což byl otec děvčat, které tam také měly vystupovat — se z televize dozvěděl o naší přítomnosti v Lagosu a dovolil si nás pozvat. Dostavili jsme se v plném počtu, přijeli jsme Tatrovkou až na místo. Kuba nakonec díky svým trávícím potížím zůstal spát v autě. Ihned u vchodu do Banquet Hall nás kromě všudypřítomných pouličních prodavačů čehokoliv (koupil jsem pět balení Old Dry ginu) upoutal plakát bojující proti korupci v Nigérii. Při tom je známo, že Nigérie je nejzkorumpovanější ze všech afrických států.

Na banketu jsme byli velmi srdečně uvítáni pořadatelem akce a patronkou kulturní skupiny, která nám předala i jejich desku. Po jakémisi úvodním projevu přišla na řadu vystoupení již zmíněného souboru. Bylo to perfektní, pěvecký i taneční projev děvčat byl opravdovým zážitkem. Šlo pravděpodobně o africký střední proud, nicméně bylo to skvělé. Jako další bod programu nastoupil nějaký lidový soubor, hrající na množství bicích nástrojů, zejména bubínků, zvonečků, cinkrlátek a do toho sporadicky zazníval elektronický keyboard. Typická africká hudba. Z počátku se zdálo, že účinkujících je více než diváků či posluchačů, později okolo půlnoci lidí začalo přibývat. Zahájily se tance, byli jsme taktéž vyzváni na taneční parket. Byli jsme atrakcí večera, fotografovali nás filmovali. Místní nastrojené krásavice si nás rozebíraly. Domnívám se, že jsme si ostudu neutřžili. Největším lvem salónu byl Jožka, který dostal dokonce na čelo bankovku a ženy se o něj praly. Po jedné hodině nálada gradovala, začalo přibývat incidentů, které řešila policie a my

jsme usoudili, že je pravděpodobně nejvhodnější doba, abychom zavčas opustili salón. V nejlepším je dobré přestat.

Cestou domů jsme se na ulici setkali s těžkým projevem nesnášenlivosti. S výkřiky „Ojbo, ojbo“, což v jazyce Yoruba znamená bílá tlamo, nás obstoupilo několik lidí, nechtěli nás pustit dál. Přejet jsme je nechtěli. Nakonec se situaci podařilo vyřešit několika dárky. Nic příjemného to však nebylo.

Atmosféra v Lagosu totiž v těchto dnech vře. Má to na svědomí politická situace. Dnes je výročí voleb, které vloni vojenský režim prohlásil za neplatné. Tehdejší údajný vítěz se prohlásil hlavou státu, s čímž vojenský režim nemohl souhlasit, tak přijal příslušná opatření — výjimečný stav, což zase dráždí opozici. Takže situace je velmi napjatá. A pro nás — bílé — též dost nebezpečná.

Nejsilnějším zážitkem byla dnešní dopolední návštěva bohoslužeb jedné z místních křesťanských církví. Paní Renata nám nabídla doprovod při tomto podniku. Účastnili jsme se toho s Rudou a Jožkou, dále paní Renata s manželem Robertem. Jednalo se o Celestial Church of Christ, což je serafínskocherubínská větev katolické církve, která navíc vstřebala mnohé prvky tradičního náboženství. Tato víra se nazývá Aladura a jejím zakladatelem je nějaký Oschoffa, beninský rodák. Bohoslužby trvaly určitě aspoň čtyři hodiny, my jsme tam prožili jen dvě. Měl jsem po prvé možnost nahlédnout do náboženského cítění Afričanů. Před vstupem do chrámu, který zdaleka ještě nebyl dostavěn, jsme se všichni zuli. Afričané v tom vidí výraz pokory (lze to samozřejmě praktikovat jen tady, v teplých krajích). Pak jsme se všichni shromáždili před hlavním vchodem do chrámové lodi naproti oltáři. Za zvuků hudby flétny a bicích nástrojů jsme pak všichni vcházeli důstojným krokem do chrámu a posedali v lavicích. Muži i ženy zde sedí odděleně; muži napravo, ženy nalevo. Ženy mají všechny pokrytou hlavu. Pokrývku hlavy obdržela i paní Renata. Všichni byli slavnostně oblečeni v bílých oděvech, což s černou pletí krásně kontrastuje. Bohoslužby začaly společným zpěvem, pak společnými modlitbami. Při zpěvu se stojí, lidé zpěv velmi intenzívně prožívají, s každým tělem cvičí rytmus, s někým více a s někým méně, tancuje se při tom. Během společných modliteb, kdy vždy někdo něco říká a ostatní mu přitakávají, se postupně stupňuje náboženské vytržení. Projevuje se to výkřiky a tanečními pohyby, které nabývají na intenzitě, u některých to vyúsťuje až do jakéhosi transu, kdy se dotyčný svíjí, později padá na zem a pokračuje v poloze vleže. Samozřejmě ne u všech to dojde tak daleko. Byli jsme však svědky stavu vytržení u jedné ženy, která své spojení s Bohem prožívala tak intenzívně, až padla na zem, kde se svíjela a křičela, celé to vypadalo jako epileptický grand mal. Ostatní ji s klidem vynesli ven, jako by se nic nestalo. Asi za dvacet minut se dotyčná žena vrátila, usmívala se a byla zcela normální. Modlitby a zpěvy jsou vystřídány několika kázáními. Vše je v jazyce Yoruba, takže absolutně ničemu nerozumím. Pouze melodie některých písní jsou mi známy. Tyto písně zpíváme také u nás. Kostel opouštíme asi za dvě hodiny.

Od Roberta se pak ještě dozvídám, že v Africe může kdokoliv založit církev, postavit kostel, shromáždit kolem sebe obec věřících a žít z milodarů.

Návštěva kostela ve mně zanechala celkově hluboký dojem. Afričané prožívají blízkost Boží daleko intenzívněji a upřímněji než my. Je to samozřejmě dáno jejich

temperamentem a prostředím, ve kterém vyrostli. Obdivuji je a vážím si jejich projevu, nicméně mému citění je to přece jen trochu cizí.

Z kostela jsme se ještě podívali na jeden z místních hřbitovů. Pozoruhodné jsou některé náhrobky. Bohatí nebo významní lidé mají na hrobě svoji sochu, nebo aspoň bustu. Navštívili jsme tam Robertovi rodiče a bratra, který zemřel mlád (45 let). Každý, kdo se narodil v zahraničí, což je případ Robertova bratra, dostane jméno Adeto kumbo.

Paní Renata nás pozvala na oběd, opět jsme měli možnost okusit pravou africkou kuchyni. Děkujeme Renatě za její starost o nás a za její pohostinnost. Odpoledne nás Wesleyovi pozvali na tenis a plavání. Krásně jsem si zaplavával a poznal nóbl areál, kde se sportovně vyžívají ti bohatší Afričané. V přilehlé restauraci jsme potkali našeho pana konzula Junka. Příjemný podvečer jsme strávili u piva s paní Renatou a panem Junkem. Prožili jsme africkou neděli tak, jak se patří. Díky Renatě a Robertovi Wesleyovým.

Zítřka bychom měli popojet dál. Jsem zvědav, co nás čeká v této krásné ale zároveň kruté zemi, plné srdečných pohostinných lidí ale také zlodějů a vrahů. „Jsi bílý a tedy bohatý a tvoji povinností je nám pomáhat“ — to je filosofie Afričanů. Pro nás dost nepříjemná. Co nám ještě natropí nepříjemností. A v kombinaci s politickou situací v zemi je situace pro nás stále vážná, nikoliv však zoufalá. Budeme mít s sebou průvodce z university, který snad bude obrušovat ostří emocí zdejšího lidu.

• 14.6.1994 Ekpoma, zahrada profesora zdejší university

ráno

Šťastně jsme včera vyjeli z Lagosu. Jede s námi průvodce Oskar z geografického ústavu lagoské university s jehož pomocí touto krásnou, ale pro nás dosti nebezpečnou zemí snad projedeme bez úhony. Doporučující dopis z naší ambasády a Oskarova přítomnost vskutku na policejní kontroly působí velmi příznivě pro nás.

Až do Benin City jsme s malou oklikou na doporučení policie jeli po dálnici. Aspoň jsme si vlastnoručně osahali africkou dálnici. Je bídné kvality, plná děr, její povrch se nijak neliší od povrchu obyčejných silnic, pouze je dálnice širší a má uprostřed trávu. Cestou podél dálnice jsme viděli dvě lidské mrtvoly, jednu dokonce ve vyšším stupni rozkladu a bez hlavy. I toto je charakteristika této země! Navíc marně sháníme naftu, všechny benzínové pumpy jsou prázdné. Nevím, má-li to na svědomí v současné chvíli probíhající stávk. Nicméně někdejší africká naftová velmoc to dopracovala až k těmto koncům.

Co platí jednoznačně o hroutící se ekonomice, snad ještě neplatí o přírodě. Pozoroval jsem okolní krajinu a ta se mi líbí. Působila na mě velmi uklidňujícím dojmem. Začíná zde totiž ta pravá bujná svěže zelená africká tropická vegetace. Stromy, keře, palmy, byliny nejroztodivnějších tvarů, rozličné ovoce, vše rostoucí velmi hustě a divoce. Úžasná podívaná.

Benin City jsme pouze projeli, marně shánějící naftu a pokračovali po úzké

asfaltové silnici lemované opět krásnou tropickou vegetací do města Ekpoma, což je univerzitní město, středisko státu Edo. Začalo se zde rychle stmívat, nocleh nám nabídl jeden profesor z geografického ústavu zdejší university ve své zahradě, kde nás hlídali dva psi.

Ráno jsme si aspoň prohlédli zahradu s divokou vegetací, kterou jsme večer potmě již neměli možnost spatřit. Během krátké chvilky nás tak masivně pokousaly jekési malilinkaté mušky, že teď při psaní jsem neustále vyrušován nutností škrábat enormně svědivý exantém. K čertu s tím.

• 14.6.1994 Lokoja

16⁰⁰ hod.

Náš průvodce Oskar si potřeboval koupit něco k jídlu a najíst se. Naše kuchyně mu absolutně nevyhovuje. Proto jsme se zastavili v centru městečka Lokoja a chvíli zde čekáme.

Toto město je zajímavé tím, že zde nedaleko je soutok řek Nigeru a Benue. Řeka Benue je prakticky kolmá na Niger a teče v údolí, které vzniklo v dávných dobách jako trhlina při oddělení afrického kontinentu od jižní Ameriky. K soutoku jsme si udělali výlet motorovým člunem, který slouží k dopravě obyvatel mezi jednotlivými vesnicemi na břehu Nigeru. Plout po Nigeru byl zážitek. Loď zastavovala u jednotlivých vesnic, lidé vystupovali a jiní nastupovali, s sebou měli zboží na prodej či koupené, byly zde i matky s dětmi. Cestou jsme potkávali rybářské čluny. Na soutoku byla poslední vesnice, kam loďka jezdila. Otočila se a jela zpátky. Vířila se pak s kapitánem musel dohadovat o ceně. Kapitán chtěl dvojnásobek, než bylo smlouveno.

Okolní krajina je krásná, svěží. Taková, jak si představuji tropickou savanu.

• 14.6.1994 Nasarawa

21¹⁵ hod.

Přijeli jsme do Nasarawy, kde by měli momentálně v budově Federal Polytechnique pracovat čtyři Brňáci v čele s nějakým Pavlem Zemanem. Zastavili jsme před branou polytechniky. Noční hlídač či vrátný nám řekl, že dotyční jsou někde v hospodě, kde se loučí s Afrikou, poněvadž zítra odjíždějí. Zaparkovali jsme před branou a jali se připravovat večeři. Vířila s Rudou jeli s džípem objíždět místní hospody a hledat dotyčné brňáky.

Cesta do Nasarawy byla moc krásná. Škoda, že není zachycena na filmu či fotografiích. Za Lokojou jsme přešli most přes řeku Niger. Ještě jednou jsem se pokochal pohledem na druhou nejvodnatější řeku Afriky. Projížděli jsme savanou s divokými tropickými rostlinami, stromy, palmami. Nádherná! A ty malebné vesničky! Typicky africké: slaměné a hliněné chýše, roztomilé sklady ve tvaru úlů, různé přístřešky a stolky, studny a ohniště. A všude kolem množství lidí, někteří

na nás přátelsky mávali, jiní se příliš přátelsky netvářili. Výkřiky „Hej, ojbo“ se ozývaly z mnoha stran. Kuba jim ze střechy Tatrovky přátelsky kynul a zdravil: „Nazdar, černí rypáci“. Pomalu se začínalo stmívat, stíny se prodlužovaly, obrysy palem a vysokých stromů nabývaly na pitoresknosti, uzounká silnička se klikatila lesem mnohdy pod klenbou větví. Život ve vesnicích se připravoval na večer a noc, rozsvěcovaly se svíčky a lucerničky, rozhořely se ohně, připravovalo se jídlo. Vše v klidu a v pohodě, žádný ruch a rej, žádný hluk. Tiše jsem vše pozoroval ze střechy projíždějící Tatrovky. A byl to zážitek. Posléze vyšel měsíc, na obloze se rozzářil Jižní kříž, jehož kráse se nepřestávám obdivovat. Řítili jsme se noční krajinou pod klenbou stromů a klenbou nebeskou, kolem usínajících vesnic a já prožíval hluboký umělecký zážitek, volání dalek a tajemna. A pocit, že jsem ve vysněné rovníkové Africe dojem ještě umocňoval.

• 15.6.1994 Abuja, před Nigeria Immigration Service

18⁴⁰ hod.

Brňáků jsme se včera večer dočkali. Jsou to lidé, kteří zde pracovali asi rok, instalovali na zmíněné polytechnice nějaká zařízení a zaškolovali místní „odborníky“ v obsluze a využití těchto zařízení. Strávili jsme s nimi velmi příjemný večer, který se protáhl až dlouho do noci a skončil pozdě k ránu. Dotyční se už těší domů po něvadž za dva dny končí a vrací se do republiky. Ukazovali nám chameleóní párek Karla a Božku, kteří volně běhají po místnosti. Je to zajímavé zvíře. Vyptávali se na novinky z Česka. Naše jsou ovšem dva měsíce staré, což jim nevadilo. Vyprávěli o svých zkušenostech se spoluprací s místními lidmi a o jejich odborné úrovni. Obojí je prachbídne. Nechali nás v ubytovně se vykoupat a vyspat. Dopoledne jsme strávili s nimi, jeden z nich Pavel Jenčík pochází z Jugoslávské ulice v Brně, požádal jsem ho, jestli by nevzal jeden můj polámaný fotoaparát domů k případné opravě. Moje milá Minolta SR-T-100X nevydržela zdejší extrémně vlhké podnebí a něco se stalo se závěrkou. Velmi srdečně jsme se rozloučili, společně se vyfotili u Tatrovky a odpoledne vyjeli směr Abuja, kde se pokusíme vyřídit ugandské vízum — což nebude jednoduché — a podíváme se po městě.

Do Abuji jsme dorazili a hledali universitu. Při té příležitosti nás sbalili policajti, odvedli nás před budovu imigrační služby, kde čekáme na šéfa a rozhovor s ním.

• 15.6.1994 tamtéž

23⁰⁰ hod.

Dnes máme smůlu. Pociťujeme na vlastní kůži stupiditu nigerijského režimu. Šéf na imigrační službě se dostavil s velmi rozzuřeným výrazem. Odebral všem pasy, rozčiloval se, jak je možné, že jsme předem nenahlásili, že do Nigérie přijedeme, hledal všechny možné nedostatky, nakonec s námi sepsal protokol. Pomohlo

nám doporučení z ambasády a doporučení Lagoské university.

Nakonec jsme byli po dvou hodinách propuštěni a vydali se k universitě. Byla již tma, několikrát nás stavěli policajti. Jeden byl mimořádně odporný, byla z něj cítit laciná kořalka a pořád se dožadoval nějaké pozornosti od nás. Chudák Oskar o něm potichu prohlásil, že je „crazzy“.³ Policajt to, žel, slyšel a hrozně Oskara seřval, nazval ho zrádcem. Další policejní hlídka nás již nepustila dál, že prý nemáme žádný papír z imigrační služby, takže jsme se otočili a museli se vrátit na Immigration Service v doprovodu dvou policajtů.

Čekáme před budovou opět na pana Okora, což je již výše zmíněný šéf. Nahodili jsme agregát a vaříme konečně večeri. Jsem zvědav, jak to vše dopadne.

• 17.6.1994 Abuja, universita — byt pana profesora

22³⁰ hod.

Pan Okoro již samozřejmě nepřišel, nepřišel ani jakýsi druhý šéf, který byl na nás upozorněn, takže jsme museli v areálu Immigration Service strávit noc. Ti druzí policajti, jak jsme se dozvěděli, dostali rozkaz od svých nadřízených nás zadržet za každou cenu a nepustit dál. Ráno jsme tedy museli dlouho jednat, opět nás evidovali a prověřovali, mají totiž strach, jestli jsme nepřijeli udělat převrat a pomoci panu Abiolovi k získání moci. Nakonec se vše vysvětlilo. Žádali jsme po nich ještě průvodní list, který bychom ukazovali policejním kontrolám. To zase nechtěli, nikdo si netroufal takový list podepsat. Nakonec se rozhodlo, že tam přijdeme ještě odpoledne.

Naše další cesta vedla k zubaři. Rudovi se totiž uvolnila přední zubní protéza, vznikla tam i gangrenitida, stav se zhoršoval, bylo to bolestivé, zuby hrozily vypadnutím. Stav vyžadoval odborný stomatologický zákrok. Přijeli jsme do General Hospital Wvse, kde jsme objevili zubaře. Byl jím dr. B. A. Babade. Měl jsem možnost nahlédnout do africké nemocnice a do zubní ordinace. Měl tam lampu a plivátko firmy Siemens, nástrojů poskrovnu. V lokální anestezii Ledokainem protézu vytáhl, ránu i protézu vyčistil a nasadil zpátky. Bylo to provizorní řešení, které vydrželo asi 30 minut. Vrátili jsme se do nemocnice, dr. Babade udělal totéž znovu se slovy, že kdyby to opět vypadlo doporučil by řešení u svého nadřízeného zubaře v presidentské nemocnici.

Podařilo se nám též velmi elegantně, rychle a levně vyřídit na ambasádě Ugandy víza do jejich země (cena 7 USD). Možná sehrálo roli i doporučení z naší ambasády. Odpoledne nám na Immigration Service příslušný papír ještě nedali. Zatím nikdo nenašel odvahu takový list vystavit a podepsat. Tvrdili, že už jej nebudeme potřebovat. My jsme však trvali na jeho vystavení, takže bude třeba přijít ještě zítra. I toto je Afrika.

K večeru jsme konečně dorazili do areálu university. Pan profesor Kingsley Owoniyi Ologe, na něhož jsme měli doporučení nebyl zrovna přítomen. Rozhodli jsme se počkat. S Rudou jsme vyrazili koupit nějaké nápoje, náhodná kolemjdoucí,

³blázen

asi patnáctiletá dívka nás doporučila do jednoho bytu, kde nás paní domu velmi srdečně přijala, prodala nám nějaké limonády a nabídla nám nocleh. Později, když se objevil pan profesor Kingsley, zjistili jsme, že paní, co nás tak mile přijala je jeho žena. Po večeři jsme byli pozváni k panu profesorovi. Nakoupili jsme v místní kantýně nějaké nápoje a pozvání přijali. Velmi milé setkání.

Pan profesor je současně děkanem fakulty, je to vzdělaný, všestranný pán, se kterým se dalo dobře pohovořit. Škoda, že neumím anglicky. Nejvíce jsem byl dojatý v závěru večera. Před spaním pan profesor řekl, že má ve zvyku se pomodlit a společně s námi se pomodlil. Jeho žena si před modlitbou dala šátek na hlavu. Modlitba mě velmi pomohla a posílila. Ač neumím moc anglicky, vyrozuměl jsem, co chce pan profesor říci a poznal jsem i jaký má vztah k Pánu Ježíši. Po modlitbě jsem dojatě lámanou angličtinou řekl, že jsem též věřící a že Pán Ježíš je také mým Spasitelem a Pánem a spontánně jsme se s panem profesorem objali.

Ráno se Ruda vedle mne probudil a opět byl bez zubů. Rozhodli jsme se zajet zpátky do Wvse General Hospital. Dr. Babade, když Rudu uviděl, ihned se sbalil. Vzali jsme ho do džípu a jeli do presidentské nemocnice. President si pro své sídlo nemohl vybrat lepší místo — za městem v údolí pod krásným kopcem. Od dr. Babadeho jsme se dozvěděli, že celý areál (nemocnice, sídlo presidenta a vše, co vyžaduje provoz paláce) je vybudován pod zemí. Zastavili jsme v areálu nemocnice. Dr. Babade šel dovnitř domluvit ošetření. Pak přišel a řekl, že s ním může jít pouze Ruda, my ostatní musíme zůstat v autě, nefotit a nevylézat ven. Čekali jsme tam necelé tři hodiny. Já, Víťa a Oskar. Pozorovali život v areálu objektu, kdo přijíždí, kdo odjíždí — většinou samí nóbl lidi. Nigerijská smetánka. Když se Ruda vrátil vyprávěl, že i na záchod musel jít s policajtem. Ordinance byla v podzemí jako všechno ostatní, měl z toho velmi stísněný pocit. Nicméně zuby mu zatím doposud drží. Cestou zpátky jsme dr. Babadeho dovezli opět do jeho mateřské nemocnice a my se vydali opět jako už v Abuji tradičně na Immigration Service, kde po hodině nám konečně vydali průvodní list.

Na tržnici jsme si pak všichni tři (Ruda, Víťa a já) koupili pravé africké kraťasy a rozhodli jsme se, zejména kvůli Oskarovi, si někde něco dát k jídlu. Objevili jsme velmi pěknou hospůdku v odlehlém místě uprostřed přírody, velmi příjemně se tam sedělo. Oskar se konečně pořádně najedl, my jsme si dali jenom pivo a pozorovali okolní život. Škoda, že lidé jsou alergičtí na focení, vyfotil bych alespoň zátiší s dámou a lahví, tři laškující děvčata a sveřepého starého muže.

Když jsem u toho sveřepého starého muže, uvědomuji si, že jsem nepopsal dost podstatný zážitek. Po návratu z nemocnice jsme ještě zajeli k luxusnímu hotelu Sheraton vyměnit peníze. Před tímto hotelem postávají totiž vexláci. Vyměnili jsme 300 USD v kursu 48 Naira za 1 USD. (Oficiální kurs je 22 Naira, na černém trhu až 55 Naira za 1 USD). Při té příležitosti jsme si prohlédli foyer a interiér nejluxusnějšího hotelu v Abuji. Uprostřed je rybník s květinami a fontánami. Dali jsme si s Rudou každý jeden koláček a poseděli ve foyer. Z hotelu jsme se jeli podívat na hlavní mešitu ve městě. Je pátek, takže jsme se trefili zrovna do bohoslužeb a modliteb, dovnitř se podařilo dostat pouze Rudovi a jen na chvíli, vzápětí tam začali někoho lynčovat a tak Ruda raději zmizel. Podařilo se mi i něco vyfotit,

bylo to však velmi riskantní, muslimové jsou na nemuslima extrémně agresivní. Měli jsme co dělat, abychom pod ochranou policajta bez úhony vyvázli.

Po večeri v areálu university sedíme opět u pana profesora Ologeho a sledujeme zahájení mistrovství světa ve fotbale. A já píši tyto zápisky.

• 18.6.1994 Zaria, University of Ahmadu Bello

20⁰⁰ hod.

Dnes jsme konečně putovali zase dále. Krajina začíná být kopcovitější, značnou část cesty trvá tropický liják. Dojeli jsme do města Kaduna, kde jsme po dvouhodinovém bloudění v dešti našli konečně národní muzeum, na které jsme se těšili. A neklamalo nás!

Opět jsme nahlédli do historie a umění Afriky. Všechny exponáty byly tak zajímavé, že jsem zde nenašel nic druhořadého. Dřevěné figurky, masky, drátěné oblečení, hudební nástroje. Koupil jsem si i plesnivý katalog (důsledek vlhkého tropického podnebí) a několik pohledů. Nahlédli jsme i do kadeřnictví a byli svědky tvorby speciálních účesů. Hynek si nechal uplést několik copánků. Dále jsme navštívili umělecké řemeslníky a především kulatou hospůdku uprostřed muzejní zahrady. Byla velmi levná a měla velmi bohatý sortiment nigerijských nápojů, hlavně pív. Chvilí jsme tam s Rudou poseděli.

Putovali jsme dál, dorazili jsme do města Zaria, zastavili v areálu university a kluci Kuba s Hynkem začali shánět profesora, na něhož máme kontakt. Ostatní vaří večeri a čekají, zda tady budeme moci zůstat přes noc.

• 19.6.1994 Kano, před bránou Dayero University

16⁰⁰ hod.

Profesora jsme nesehnali, byl mimo ústav, nicméně nám bylo umožněno strávit v areálu university noc. Tentokrát jsme spali všichni v autě, poněvadž to vypadalo, že v noci bude pořádný liják. A také byl.

Ze Zarie naše cesta vedla směrem na Kano. Krajina je typická africká savana. Naši geografové chtěli prozkoumat zavlažovací Kádova systém. Zastavili jsme proto u vesnice Kura, kde jsme měli možnost jeden takový systém prostudovat. Vyfotil jsem tam spoustu diapositivů. Zdá se mi, že zavlažovací systém krajinu spíše ničí a kazí. Pozoroval jsem místní obyvatele, jak perou prádlo a suší je na slunci; barevně to velmi pěkně vypadá. Pozoroval jsem jednoho umývajícího se, což bylo zajímavé — když se namydil, tak najednou celý zbělal, bílé mýdlo na černé kůži vypadá opravdu zajímavě. Vyfotil jsem i stádo pasoucích se zebu.

Před Kano jsme se zastavili v zoologické zahradě. Když africkou zvěř nevidíme v přírodě, tak alespoň v zoologické zahradě. Zaujal mě tam pouze výběh pro krokodýly, který jediný vypadal velmi přirozeně. S Rudou jsme hledali hrochy, žel, nenašli. Alespoň jsme detailně pozorovali a obdivovali dokonalou kresbu na

zebrých kůžích. Ze zoologické zahrady jsme se přemístili k universitě, kde se hoši opět vydali shánět kontaktního profesora, což se tentokrát podařilo rychle a my zajíždíme do areálu university, kde strávíme pravděpodobně dvě noci.

• 20.6.1994 Kano, Dayero University

10⁰⁰ hod.

Uvařili jsme večeri, v Guest house jsme si zaplatili jeden dvoulůžkový pokoj s koupelnou, kde jsme se všichni vystřídali a vyrazili jsme džípem do nočního města Kano.

Nejprve jsme se pokusili zatelefonovat do naší republiky, což se po hodinovém úsilí podařilo. Je to tady velmi levné, 3 minuty za 120 Naira a každá další minuta za 40 Naira. Bylo velmi potěšující a milé slyšet po více než dvou měsících domácí hlasy.

Pak jsme se vydali za poznáním nočního města. Zakotvili jsme po několika neúspěšných pokusech v restauraci Central Hotelu Kano, kde jsme seděli, popíjeli pivo a pozorovali zdejší život. Velmi rychle se u nás objevily kněžky lásky, každá si sedla k jednomu z nás a mluvily a lákaly nás. Ta moje se jmenovala Suranu a byla extrémně vlezlá. Byla docela hezká, ale nebylo mi příjemné její hlazení a líbání. Nakonec jsem jí zaplatil jedno pivo a poslal pryč. Vzápětí si však ke mně sedla jiná, jméno už jsem zapomněl, byla příjemná, černá jak bota, pocházela ze Sierry Leone. Uměla trochu francouzsky, takže jsem si s ní popovídal. Nebyla tak vlezlá. Když jsem jí vyložil, že o ni nemám zájem, nerozčílila se a v klidu odešla. Tři z nás však vábení podlehlí a zpátky jsme se vraceli se třemi černými krasavicemi navíc.

Ráno jsme se probudili do krásného dne.

• 21.6.1994 Kano, Dayero University

9⁰⁰ hod.

Včera asi kolem poledne jsme vyrazili do Kano. Nejprve jsme navštívili GPO odkud jsem poslal pohledy a blahopřání k narozeninám rodičům. S měsíčním předstihem. Snad to dojde včas.

Pak jsme zašli do muzea Gidan Makama Muremy, kde jsme shlédli něco z historie této oblasti a také do přilehlé mešity. Nesmělo se tam fotit, takže dokumentace veškerá žádná. Pak jsme vylezli na kopec Dala, tyčící se nad městem. Je to zajímavý geologický útvar — regolit hill tomu řekl odborník Kuba. Z kopce byl nádherný pohled na město Kano. Uvidím, co bude z fotek, začíná mě zlobit automatika na XD-7, což mě mrzí. Nakonec to vše přežije jen starý dobrý Flexaret. Z vršku jsme nádherně mohli pozorovat interiéry dvorů jednotlivých stavení, zaujala nás i škola, zřejmě muslimská, kde seděly odděleně kluci a holky. Zrovna se učili modlit nebo co.

Z Kana jsme ještě navštívili indigovou barvírnu, která mě vzdor bombastické inzerce v průvodci dosti zklamala. Objevili jsme jednoho starého barviče, který působil umělým dojmem. Barví se v kádích vyhloubených v zemi. Lidé v okolí působili velmi nepříjemně, byli alergičtí na fotografování. Ruda nafilmoval dřevorubce se sekerou a hned mu jakýsi přiožralý dědek začal spílat, že tím poškozují zemi, že to lze velmi dobře zneužít a podobné řeči. Raději jsme odtud vypadli.

Největším zážitkem však byla návštěva centrální tržnice, která je údajně největší v celé západní Africe. Lidé zde byli příjemnější, Ruda mohl v klidu filmovat, bylo tam mnoho co k vidění. Spousta tradičních věcí — luky a šípy, různé hudební nástroje, bubny, hadí a krokodýlí kůže, rozmanité jídlo, ovoce, zelenina, koření, nejrůznější textilie. Prostě pohádka. Tady jsem se práskl přes kapsu a koupil nějaké věci: keramický kalamář, luk a šípy, ebenové hlavy, střevíček z hadí kůže, dvoustrunné banjo, jakýsi bicí hudební nástroj, kamennou masku. Prostředí bylo fascinující — uzounké uličky, kde si dva pomalu nevyhnou a po stranách krámky. A těch lidí!

Večer jsme se stavili ještě v Central Hotelu, kde se Víťa pokusil zatelefonovat, dali jsme si pivo a odjeli. Rozhodli jsme se povečeřet v hospodě. To jsme realizovali v restauraci Capetano. Jídlo bylo tradičně velmi ostré. Po návratu do areálu university jsme si s Rudou ještě chvíli povídali v zahrádce, byla vlháká noc. A pak jsme šli spát do pokoje v Guest House.

• 21.6.1994 Jos, areál university

21⁰⁰ hod.

V Kanu jsme dnes strávili ještě dopoledne ve velmi příjemném rozhovoru s naším průvodcem Oskarem. Dozvěděli jsme se něco o něm, o jeho názorech na politickou situaci v zemi, o jeho plánech do budoucna a reálných možnostech. Oskar pochází z kmene Ibo, který sídlí na jihovýchodě Nigérie, ze země Abiu na kterou je hrdý, tvrdí, že je to jediná země, jejíž jméno je v Bibli a znamená to Boží země. On sám je velmi dobrý křesťan. Pravidelně se modlí, ale i jeho chování svědčí o jeho křesťanském založení. Nyní je studentem geografie na Universitě v Lagosu u pana profesora Ekpeincriga. Až dostuduje dostane titul PhD a mohl by buď zůstat jako učitel na universitě, nebo se osamostatnit jako nějaký poradní podnikatel. O Nigérii se dá jednoduše prohlásit, že je to země, která vyloženě promarnila svoji šanci, kdy nedokázala využít svého ropného boomu k všestrannému rozvoji. Peníze prošťurovalo několik prominentů a valná většina obyvatel (asi 70 procent) se to ani nedozvěděla. Nigérie je nejlidnatější země Afriky, prakticky každý pátý Afričan je Nigérijec. Co se týče politiky, Oskar si myslí, že loňský vítěz voleb Abiola by byl lepším prezidentem, než současný generál Abado. Ve své volební kampani toho Abiola nasliboval více. Pak Oskar hovořil o rodových zvycích, o polygamii, o své rodině, všemu jsem však dokonale nerozuměl.

Víťovi někdo ukradl tenisky a Jirkovi walkmana s kazetami. Spolu se správcem to vyšetřovali, walkman se našel u dětí, které se stále motaly kolem auta, o kazetách

tvrdily, že je má jeden kluk, který je teď ve škole. Víťa s Jirkou a Hynkem se rozhodli s džípem vyčkat konce vyučování, my jsme krátce po poledni vyrazili na cestu, směrem na Jos.

Cesta proběhla bez výrazných příhod. Krajina je malebnější, střídaly se tropické lijáky se sluncem, bylo poměrně chladno. Jedna zajímavější zastávka na pití byla ve vesničce, kde byli příjemní a srdeční lidé. Do Josu jsme přijeli za tmy večer, sehnali příslušného profesora, na kterého jsme měli kontakt a ten nás uvedl do areálu university. Džíp zatím ještě nedorazil. Snad se jim nic nepříhodovalo.

• 22.6.1994 University of Jos

22⁰⁰ hod.

Zbytku expedice se opravdu nic nestalo, dorazili asi hodinu po nás akorát k večeri. Jirka všechny ukradené věci získal zpět, Víťa svoje boty už musel oželeť.

Dnes dopoledne měli Kuba s Hynkem nějaké jednání na universitě, my ostatní jsme si udělali výlet do Wild Parku inzerovaného v průvodci, kde je údajně celé safari. Na universitě se vyskytli dva studenti, nebo co to bylo zač, a že nás tam dovedou. Ač máme velmi špatné zkušenosti, uvěřili jsme jim, naložili do džípu a vyjeli. Tvrdili, že už tam několikrát byli, ale ukázalo se, že cestu vůbec neznají a kdybychom jeli sami, bylo by to jistě snazší. Toto je rovněž typické pro Afriku, v Nigérii je to obzvlášť vystupňované. Každý všemu rozumí, všechno zvládne, ale když přijde na věc ukáže se, že pouze chce mít z vás nějaký zisk. Tady nikdo nic neudělá nezištně, a když se pak zdráháme za prachbídnu službu zaplatit, argumentující že nemáme dostatek peněz, tak se s údivem zeptají, proč tedy jezdíme do Afriky, když nemáme peníze.

Wild Park byla v podstatě zoologická zahrada s většími výběhy. Viděli jsme slony, antilopy, šimpanze, hrochy, lvy, hroznýše, levharta. Prostě africká zvířata zatím vidíme pouze v zoologických zahradách. Exteriér byl však velmi pěkně udělaný, zaměstnanců, kteří udržovali prostředí v pořádku, bylo více než návštěvníků. Největším gólem bylo místní muzeum, kde byly takové exponáty jako plesnivá sloní hlava, rozpadající se hlava nějaké opice, utržená hlava dravce a vedle ní pářát, hlava zebry a celý dikobraz, několik pavouků, zetlelá stonožka, kus sloní lebky a podobně. Muzeum mě opravdu potěšilo.

Na zpáteční cestě nás chytli policajti, že prý jsme jeli na červenou, Ruda musel vynaložit veškerý svůj diplomatický um, aby to vyžehlil.

Opoledne jsme potom vyjeli se zdejším profesorem geografie podívat se na zajímavé lokality. U vesničky Naraguta jsme fotili a pokochali se krásnou přírodou, údolím říčky, viděli nejstarší most. Zlobí mě XD-7 a jsem z toho nešťastný. Bez fotoaparátu budu jako bez ruky. Naši geografové pak jeli zkoumat ještě další zajímavé lokality, my s Rudou jsme navštívili etnografické muzeum a muzeum architektury v Josu. Obojí bylo vynikající, srovnatelné s muzeem v Lagosu a v Kaduně. Škoda, že k tomu není žádná dokumentace. Opět jsme viděli různé masky, plastiky, vázy a hrnce, hudební nástroje a spotřební výrobky mnoha etnických skupin v Nigérii.

Takže celé odpoledne jsme strávili příjemně. Déšť nás nakonec z města vyhnal, taxíkem jsme se dopravili do areálu university k Tatrovce.

• 23.6.1994 Yankari national park

19⁰⁰ hod.

Dnes dopoledne jsme se připravovali k odjezdu z Josu. Rozloučili jsme se s Oskarem, který s námi strávil na pouti deset dní. Oskar byl dobrý průvodce, ale především dobrý člověk, který nám bude chybět. Chtěli jsme se s ním ještě společně vyfotit před Tatrovkou. Abych byl na snímku i já, požádal jsem jednoho místního člověka, aby nás vyfotil, což byla zásadní chyba. Mám zato, že z fotky nic nebude. Rozloučili jsme se i s profesorem z katedry geografie, který se nám věnoval. V Josu byla poslední universita, kterou jsme měli v plánu navštívit. Snad ještě navštívíme universitu Maiduguri. Ale to už záleží na vnějších okolnostech a není to nutné.

Kolem poledne jsme vyrazili na další pouť, která směřuje do národního parku Yankari. Sjeli jsme opět o 500 výškových metrů níže, což se projevilo na značném zvýšení okolní teploty. Zase je příšerné vedro. Krajina je ale velmi hezká, střídají se zalesněné plochy s políčky, skalnaté kopce, typická africká vegetace.

V pozdních odpoledních hodinách jsme projeli branou parku. Začíná džungle. Přivítali nás dva zoborožci nebo co to bylo, pak přelétl přes cestu krásný pták s dlouhým ocasem. Zmocnilo se mě vzrušení. To, co jsem vždy prožíval v dětství, kdy jsem jako kluk přímo hltal knížky o africké přírodě a afrických zvířatech. Snad se můj sen splní a uvidím alespoň něco z africké zvěře ve volné přírodě, v jejím přirozeném prostředí. Před námi na cestě jsou tři opice, pravděpodobně paviáni. Jak uviděli auto, schovali se za obrovské termitiště. Bez fotoaparátu jsem jako bez ruky a nyní jsem propásl světový snímek. Obrovské termitiště bizarního tvaru a spoza něho v jeho rozsoše vykukuje hlava paviána. První pravý africký zážitek. Pak jsme ještě viděli několik exotických ptáků. A u malého jezírka se pásly dvě gazely. Kdyby Mirek zastavil, to by byl snímček. I když se již stmívá.

Dorazili jsem do jakéhosi kempu, kde zůstaneme přes noc a zítra nás čeká dobrodružství v džungli. Kuba vaří čočku a už volá k večeři. Hynkovi je špatně, má průjem, horečku, je celkově slabý, takže se ještě chvíli budu věnovat jemu a pak večeři.

• 24.6.1994 Yankari national park

13⁰⁰ hod.

Včera po večeři jsme se šli s Jožkou a Kubou vykoupat do jezírka. Jedná se o tůňku, jejíž voda vyvěrá z obrovské skály. Voda je teplá, její teplotu odhaduji na 35°C. Jezírko je zařezáno v ostrém kaňonu, na jehož jednom břehu sahá prales až k vodě. Plavali jsme nejprve ke skále, kde bylo nádherně cítit proudění vyvěrající vody. Krásným zážitkem bylo plavání nznak. Nad sebou jsem viděl klenbu

stromů a palem při měsíčním světle. Úžasná podívaná a nádherný pocit. Chytil jsem se visící liány a vyšplhal jsem po ní kousek nahoru. Poprvé v životě jsem držel v ruce liánu a připadal si jak Tarzan z rodu opů. Byly to neskutečné zážitky, které zůstanou natrvalo vryty do paměti.

Ráno jsem si přivstal a šel se podívat opět k jezírku a co nevidím: na platině před jezírkem se koná sněm paviánů. Sedí v kruhu, někteří se živí, jiní spolu rozpráví. Škoda, že je tam tma a nelze fotit.

Během přípravy snídaně, kdy jsme měli na stole nachystánu igelitku s třemi bochníky chleba, seskočil najednou se stromu pavián, chytl igelitku i s chleby a utekl s ní. Jeden bochník mu vypadl, ten jsme zachránili, zbylé dva si strčil pod paži, igelitku zahodil a zmizel v pralese. Měli jsme po snídani.

Po nedokonalé snídani jsme vyrazili do džungle. Jeli jsme džípem, Tatrovku jsme nechali v kempu. Je zataženo, schyluje se k dešti, zvířata jsou zalezlá. Kromě několika losích antilop, kurovitých a čápotitých ptáků, veverkovitého hlodavce a ještěrek jsme nic neviděli. Zato jsme viděli množství sloních stop i sloního trusu, dorazili jsme k tůni, kde by se měli zdržovat hroši a krokodýli, viděli jsme však pouze stopy. Ve vyschlém korytě potoka jsme objevili stopy lva. Všude množství termitišť nejroztodivnějších tvarů. Začalo poprchávat, vraceli jsme se do kempu. Na paloučku jsme spatřili stádo obrovských antilop; lekly se však auta a utekly.

Po návratu do kempu jsem se vykoupal v jezírku a s Jožkou jsme se pokusili vzájemně se vyfotit visící na liáně. Je tam však dost tma, takže nevím, co z toho bude. Škoda, že nefunguje XD-7. Snažil jsem se fotit s pomocí mechanického času, ale nevím, co z toho bude.

Teď sedím v Tatrovce a pozoruji na paloučku rej paviánů. Jednomu návštěvníkovi kempu zrovna zcela zdemolovali stan.

• 24.6.1994 Tamtéž

22⁰⁰ hod.

Po vydatné večeři asi v 17⁰⁰ hodin jsme se rozhodli vydat ještě jednou do džungle. Nastartovali jsme džíp, najali domorodého průvodce a vyrazili do pralesa. Narazili jsme na sloní stezku, spoustu stop a trusu, ale slony jsme neviděli. Putovali jsme dál, viděli supy na stromě, u jezírka nějaké čápotité ptáky, stádo velkých antilop. Objevili jsme hroší stopu a po ní se vydali dále. Dovedla nás k vodě, kde jsme velmi dlouho tiše číhali a sledovali dění kolem. Tušili jsme v blízkosti hrochy, slyšeli jsme je ryčet. Na stromě nad vodou řádili paviáni, několik jsem jich vyfotil. Hrochy jsme nakonec vyplašili, takže skočili do vody a rychle uplavali. Moc jsme z nich neviděli.

Pomalu se začalo stmívat, noční džungle začala ožívat. Množí se tajemné zvuky, skřeky ptáků a opic, praskání větví, funění a ryčení. Hynek se to pokusil nahrát na magnetofon, ale raději jsme se stáhli do džípu a jeli zpátky. Cestou se nám ještě podařilo vyplašit obrovské stádo antilop.

V kempu jsem se důstojně rozloučil s jezírkem, dlouho jsem v něm plaval, pozoroval klenbu stromů nade mnou a cítil se moc dobře.

• 25.6.1994 Potiskum

23³⁰ hod.

Dnes ráno jsem se opět vypravil k jezírku do džungle, abych se s ním rozloučil. Šlo nás více. Přišli jsme tam a překvapeně hledíme na druhou stranu. Z džungle se vynořili čtyři sloni.

Nejprve jsme slyšeli praskání větví, jako když je někdo láme. Tušili jsme něco velkého, ale že to budou sloni, nás nenapadlo. Po prvé vidím slona ve volné přírodě! Afrického slona! Jeden z nich je statný samec, ze kterého jde strach. Jeho ohromné kly vzbuzují náležitý respekt. Za ním se vynořuje menší slon a posléze ještě dva menší. Že by rodinka? Mrzí mě, že moje XD-7 nefunguje, teleobjektiv by se hodil. Zkousím se dostat na druhou stranu, obezřetně co nejblíže, abych se svým Flexaretem ulovil co nejlepší snímek. Neodvážuji se přiblížit však blíže než na deset metrů. Odtud stisknu spoušť. Je tam navíc dost tma, fotím 1/15s; uvidím, zda z toho bude takový snímek, jaký bych si představoval. Ale je to můj první slon! Teď se mi Yankari bude opouštět mnohem snadněji a s lepším pocitem.

Naše další cesta směřuje na Maiduguri. Míříme na sever a je to znát i na krajině. Typický Sahel, subsaharská příroda. Půda se stává písčitéjší, vegetace není tak hustá, nejvíce mě fascinují baobaby se svými lahvovými mohutnými kmeny a košatými korunami. Kopce se mění na skalnaté vršky s obrovskými balvany. Několik domorodých vesnic je vystavěno přímo mezi balvany. Zajímavý pohled. Chýše vystavěné mezi balvany většími než jsou ony, na návsi obrovský kámen, prostě příroda je nenarušena a chajdy jsou postaveny, kde je místo.

V jedné větší vesnici byl zrovna obrovský trh, zastavili jsme tam, byla to podívaná. Ruda filmoval ostošest. Koupil jsem tam jakási šídla na šití kůže. Nejzajímavější byl místní šaman, který tam tancoval jakýsi tanec, byl pomalovaný všemi možnými barvami, jeho mimika byla úžasná, jeho taneční kreace rovněž. Celkově se jevil jako veselá kopa, nevzbuzoval strach, ač byl pomalován a oblečen hrůzně. Když před kamerou začal tancovat s ještě větší vervou, bylo z jeho projevu cítit, že z nás má legraci. A všichni okolo se také jaksepatří smáli. Trh byl opět jeden ze silných zážitků. Bylo to však již v podvečer, se svou vybitou baterií v XD-7 jsem nemohl fotit.

Již zcela za tmy jsme dorazili do města Potiskum, kde nám jeden dobrý muž dovolil zaparkovat na plácku za benzínovou pumpou. Sotva jsme se utábořili a začali vařit večeri, už tam byli policajti a museli jsme jet opět na jakýsi úřad k registraci. Zajel tam Ruda a vše vyřídil k obecné spokojenosti. Zrovna probíhalo fotbalové utkání Nigérie - Argentina, takže nikdo neměl příliš času a nálady se námi zabývat. Ruda si s nimi povykládal o fotbale a úřední formality proběhly v pohodě. Večer jsem s Víťou ještě poseděl u Coca Coly v místním stánku a při té příležitosti jsme tam koupili jakési čínské spirály, které po zapálení docela příjemně

voní a měly by odpuzovat komáry. Uvidíme ráno, jaká bude noc. Zatím se zdá, že to funguje.

• 26.6.1994 Damaturu — benzínová pumpa

9¹⁵ hod.

Spirála fungovala, celou noc ani jeden komár! Je to dobré.

Vyjeli jsme brzy ráno, cestou jsme potkávali krásné baobaby od malých po obrovské nejroztodivnějších a nejbizarnějších tvarů. Ty nejimpozantnější jsem však nemohl vyfotit. Z jedoucího auta to nejde. Při čurací zastávce jsem ale přece jen jeden vyfotil. Baobaby se mně moc líbí. Fascinuje mě, jak se zde příroda vyřádila. Vzpomněl jsem si i na Malého prince a jeho radu: „Dejte pozor na baobaby.“

Nyní stojíme u jedné z mála benzínových pump, kde mají naftu, takže tankujeme úplně do plna. Po natankování chtěli více peněz, než kolik bylo původně domluveno, museli jsme se složitě dohadovat, situace se vyhrotila až do té míry, že Víťa prohlásil, že naftu z nádrží přečerpáme zpátky. Nakonec jsme se ale dohodli při hrozbě policíí na jakémsi cenovém kompromisu.

• 27.6.1994 Maiduguri před GPO

9⁴⁵ hod.

Dojeli jsme do Maiduguri, kde to bylo trošku složitější a dobrodružnější než jsme si představovali. Možná špatné znamení jsme už viděli cestou. Jedeme a na silnici leží — není to v Africe nic neobvyklého ale toto bylo příliš silné — poházeny přes sebe tři zdechlé krávy, již notně vysušené a zetlelé. Pravděpodobně zebu. Co se zde odehrálo, nikdo neví. Snad je porazilo nějaké auto, snad se porvaly, třeba zemřely stářím. Nejspíše traumatická příhoda. Vyfotil jsem to ze všech možných i nemožných stran.

Do Maiduguri jsme dojeli v časných odpoledních hodinách. Zaparkovali jsme před GPO, odkud se Víťa pokoušel telefonovat do republiky. Neúspěšně.

Vydali jsme se na tržnici, kde jsme nejprve na černém trhu směnili nějaké peníze. Víťa se vrátil a pokoušel se dál telefonovat. My s Rudou jsme bloumali po tržišti. Opět zážitek. Koupili jsme tam několik věcí tentokrát potřebných jako například stoličku, zrcátko, lžíci, kartáčky na zuby — vše samozřejmě ryze africké. Prodávaly tam různé věci, například krokodýlí hlavu, kůže z hrocha, ze slona, sloní kosti (kus pánve, holenní kost). Nakonec se mi podařilo koupit i krásný toulec na šípy, dalo dost práce smluvit to na přijatelnou cenu. V místní stylové „restauraci“ — dvě lavice a koberec na zemi — jsme si dali originální africké jídlo, jedno dohromady. Rýži a jakési boby s kořeněnou omáčkou. Bylo to dobré. Vyfotil jsem Rudu u stolu! Dlouho jsme ještě bloumali po tržnici, pozorovali ruch a rej, k večeru jsme zašli do stylového bufetu na pivo. Tam jsme si s Rudou velice dobře, příjemně a od srdce povyprávěli.

Začala mě bolet pravá noha, respektive pravý bérce. Totiž před dvěma dny, kdy jsem se po koupeli v jezírku v Yankari procházel ještě po parku a kochal se africkou nocí, jsem spadl pravou nohou do jakési díry. Měl jsem na bérce pár škrábanců, které jsem si vydezinfikoval a nevěnoval tomu pozornost. A nyní se z toho vyvinula flebitida jak řemen s hrozcí sepsí. Až jsem se toho lekl.

K autu nás dovezl jeden dobrý muž na motorce. Vzal nás oba. Kluci měli uvařenou večeři, takže jsme se najedli a já jsem zahájil antibiotickou léčbu (kombinace TTC+Augmentin). Noha bolí.

Ze dvora GPO nás ve 22⁰⁰ hodin vyhodili. Byli jsme nuceni shánět místo k noclehu, což nebylo jednoduché. V jednom hotelu na dvoře by nás nechali, zase jsme neprošli bránou, ač Mirek vynaložil veškeré své řidičské umění. Bloudili jsme nočním městem dál až jsme nakonec zaparkovali před hotelem Drejina. Ráno jsme se tam mohli i osprchovat. Načerpali jsme plné nádrže vody a odjeli opět před GPO, kde Víťa pokouší telefon. Snídani nám zde zakázali připravovat. Agregát dělá velký rachot.

• 27.6.1994 Banki, kamerunská celnice

21³⁰ hod.

Agregát teď dělá velký rachot na kamerunské celnici, kde jsme dnes zakončili svoji pouť.

Z Maiduguri jsme vyjeli až kolem poledne, respektive po poledni. Víťovi se nakonec podařilo do republiky zatelefonovat. Cestou jsme uvařili oběd, snídane se dnes nekonala. Zastavili jsme v příjemném lesíčku s baobaby, kde jsem si utrhl větvičky. Zastavili jsme se ještě v Bamě, kde jsme zakoupili maximální možné množství nafty, v hospodě jsme si naposled dali nigerijské pivo a vyrazili dál.

K večeru nás zastihla prашná bouře a množství policejních kontrol. Blížíme se prostě k hranici a policajti jsou čím dál tím nadržnější. Podařilo se nám projet, aniž by nás to něco stálo. Ruda je dobrý diplomat.

O půl sedmé večer jsme dorazili do hraničního města Banki. Nigerijská celnice působila potmě, při světle petrolejové lampy. Odbavení trvalo jen asi hodinu a půl a proběhlo docela bezbolestně. Na kamerunské straně — už se zde zase mluví francouzsky — nás pasově odbavili, na celní odbavení je už pozdě, celníci šli spát, takže jsme se zde utábořili.

Všude je tma. Moje pravá noha mě zlobí, flebitida se nerozšiřuje, ale objevuje se náznak flegmóny, je to bolestivé. Dávky antibiotik jsou vysoké, uvidím, jak to bude postupovat. Mám z toho trochu strach.

Za ty čtyři dny, co jsme v Kamerunu se odehrálo tolik věcí a prožili jsme tolik silných zážitků, že mnoho z toho se snad nedá ani popsat. Pokusím se o to.

První kamerunský den nás přivítal sluníčkem a pohodou. Začali jsme vařit snídani za značného zájmu celé vesnice. My s Rudou jsme šli dovyřídit celní formality. S celníkem jsme se pobavili o fotbale a veškerá celní kontrola proběhla velmi dobře v přátelském duchu s výměnou adres. Prakticky zatím nejsympatičtější celnice, jakou jsme projeli.

Naše další pouť vedla a doposud vede nádhernou tropickou hornatou krajinou, kde příroda dělá divy a oko geomorfologa nezůstane suché, jak prohlásil geograf Kuba. Dorazili jsme do vesnice Mora, kde jsme směnili peníze. Opět jsou zde franky. Člověk, který peníze směnil (1 FF za 100 CFA) se představil jako Fidel Castro a vyjádřil přání, budeme-li se vracet stejnou cestou ať peníze měníme výhradně u něho.

Kolem poledne jsme dojeli do vesnice Waza, kde hodláme strávit den a navštívit národní park. Dostali jsme se před bránu parku. Byl přítomen jeden průvodce, který nás dovedl k šéfovi parku, u kterého jsme zaplatili vstupní poplatek a vyrazili jsme do divočiny.

Hned na začátku se mi stala nepříjemná příhoda. Seděli jsme na střeše Tatrovky. Tam musí člověk dávat bedlivý pozor, aby jej nesrazila nějaká větev. Vyměňoval jsem si objektivy a zrovna se nedíval dopředu, když tu rána, na chvíli se setmělo a já zůstal ležet mezi pneumatikami na střeše. Fotoaparátům se naštěstí nic nestalo, odneslo to rozseknuté čelo, pravé víčko a dolní ret. Naštěstí si právě léčím flegmónu na bérce, takže mám v sobě vysokou hladinu antibiotik a doufám, že rány nebudou hnisat (kterýžto předpoklad se později potvrdil).

Průvodce nám sdělil, že v parku je stádo 2 000 slonů, 1 000 žiraf, nespočetné množství antilop a gazel. Slony a žirafy jsme, žel, neviděli, zato mohutná stáda antilop (snad antilopa losí, pakůň nebo co to bylo); podařilo se je vyfotit. Množství vodních ptáků u různých malých jezírek působí vždy také velmi malebně. V jednom místě Tatrovka zapadla do bláta, což byl lehce dramatický zážitek, Mirek ho zvládl bravurně. Přes cestu přeběhlo několik prasat bradavičnatých, na stromech seděli dva zoborožci, několik dravců. Naše pouť za slony však byla přerušena deštěm a časem. V parku nelze strávit noc, byli jsme nuceni se vrátit.

Utábořili jsme se před branou parku a já s Víťou, Rudou a Jirkou jsme vyjeli džípem do Wazy koupit chleba, ale hlavně domluvit s šéfem parku, zda by nám povolil několik letů s rogallem. Šéfa jsme navštívili v jeho domě, má krásné čtyři děti, přednesli mu svoji prosbu. Tvrdil, že v tom nevidí problém, pouze ten, že on vlastně není šéf ale pouze šéfův agent a že je třeba zajít za skutečným šéfem. Dovedl nás ochotně do jeho kanceláře. Ještě pracoval a na otázku, zda ho vyrušujeme odpověděl, že ano, že má ještě dost práce, nicméně prosbu jsme mu přednesli a kupodivu jsme od něj získali povolení. To nás tak rozradostnilo, že jsme šli do hospody, dali si kamerunské pivo a rozhodli se, že Jožkovi napíšeme básničku a na jeho účet koupíme láhev, protože tato událost vyžaduje oslavu. Zašli jsme

nejprve do jedné hospody, kde jsme vyzkoušeli kamerunské pivo, napsali básničku, respektive hlavním autorem byl Ruda.

Zatímco jsme seděli v hospodě, někdo nám umyl auto. Samozřejmě jsme předpokládali, že za to bude něco chtít. Dle předpokladu jakmile jsme přišli k autu, ihned se zpoza rohu přibatolil chlapík a že nám umyl auto a jestli bychom mu nedali nějaký dárek. Zeptali jsme se ho, kde by se dala koupit nějaká láhev. Dovedl nás do zajímavé hospůdky s roztomilou, svéráznou číšnicí. Koupili jsme zde za usmlouvanou cenu láhev Malibu a chvíli poseděli. Náš nový průvodce nám nabídl, že nám ukáže výrobu domácí kořalky a že si to můžeme vyfotit, pokud máme s sebou fotoaparát. To bylo pro nás zajímavé, nabídku jsme přijali. Zavedl nás do nějakého dvora, kde jsme se pozdravili s ženou a dětmi, kteří zde postávali a posedávali. Vzadu byla malá chýše, kde byl destilační přístroj a značné množství kouře. Jirka stačil udělat dva snímky, když tu se odněkud přihnal rozlícený muž, sebral Jirkovi foťák a řval, že nás odvede na policii, co si to dovolujeme vpadnout do cizího domu, fotit tam a ještě k tomu v devět hodin večer. Marně jsme vysvětlovali, že nás sem zavedl muž, se kterým jsme se setkali ve městečku, že jsme byli přesvědčeni, že je to jeho dům. Byl neoblomný a že půjdeme na policii. Dlouho jsme diskutovali až nakonec se jeho zloba svezla na našeho průvodce a muž nás propustil i s foťákem. Chápeme jeho rozčilení a našemu podvodníkovi jsme nedali nic. Zůstalo nám umyté auto a originální zážitek.

Po návratu do našeho tábořiště jsme po večeri Jožkovi přečetli básničku a předali namalovaný dekret k létání. Jeho radost neznala mezí. Láhev Malibu byla ihned vypita. Ruda s Hynkem a Jirkou šli pak ještě jednou do hospody k Rusalce — tak jsme nazvali roztomilou číšnici — sledovat v televizi fotbalový zápas, kde hrál Kamerun. Po jejich návratu jsem ještě Jirkovi ošetřoval nohu, kde má snad nějakého parazita nebo co.

Druhý den jsme brzy ráno vyjeli do parku s naším včerejším průvodcem, našli nejvhodnější místo pro start a jali se dávat dohromady rogallo. Naposled jsme létali v Maroku, letadlo nečinně projelo celou Saharou, Sahelem až do guinejského zálivu a křížem krážem Nigérií, takže to bylo na jeho stavu znát, vyžadovalo pečlivou kontrolu všeho. Jožka provedl ještě úpravu na vrtuli, tím snížil její výkon. Mělo to zamezit přehřívání motoru.

První start proběhl v pohodě, pouze ve vzduchu, již ovšem v bezpečné výšce, motor zhasl a Jožka musel nouzově přistát. Druhý start i let již proběhl bez komplikací, takže jsem se připravil na let. Nikdo neměl odvahu jít první.

Oblékl jsem se, ověsil se fotoaparáty, připoutal se za Jožku, Jožka nastartoval a už nabíráme rychlost. Odlepili jsme se od země, když tu jsme náhle ztratili rychlost a letadlo šlo prudce dolů. Jožka jako velmi zkušený pilot sklon vyrovnal a nouzově dosti tvrdě jsme přistáli. Vrtule se sníženým výkonem neutáhla dva lidi. Takže znovu vrtuli rozmontovat a smontovat do původního stavu. Kromě mě neměl nikdo odvahu do letadla nasednout. Takže další start patří opět dvojici Jožka a já. Nebojím se, věřím Jožkovým pilotním schopnostem.

Narolovali jsme na start, Jožka vystupňoval otáčky vrtule na maximální míru, letadlo začalo nabírat rychlost a vzápětí po několika metrech — alespoň tak se

mně to zdálo — se mohutný pták vznesl, zemská přitažlivost přestala působit. Rychle stoupáme stále výš a brzy vidíme celou savanu pod sebou jako na dlani. Jožka se rozhodl pro velký okruh. Jako u vytržení cvakám spouštěmi obou fotoaparátů. Teď se letadlo naklání a řeže zatáčku až o 240 stupňů. Vykláním se co nejvíc a zachycuji křídlo i s jezerem pod sebou. Z hladiny jezera se zvedá množství ptáků a letí vstříc svému podivnému bratru. Vidím i nějaké dravce. Dole na zemi běží dvě antilopy a jedno menší zvíře, pravděpodobně prase bradavičnaté. Marně hledám naši Tatrovku. Jsme už hodně daleko i hodně vysoko. Střídá se step s lesnatými porosty a jezírky. Úchvatná podívaná. Jožka stoupá i klesá, zem se přibližuje i vzdaluje, začíná foukat vítr, který s letadélkem pěkně cvičí. Je to úchvatný zážitek, kterému se snad nic nevyrovná. Jsme ve vzduchu půl hodiny, když se Jožka rozhoduje pro přistání. Škoda, že mi v obou aparátech došly filmy. Přibližování k zemi již nezachytím. Je to zážitek. Přistání je poněkud tvrdší než posledně v Maroku na letišti, ale zase pochopitelně jemnější než nouzové přistání po nepodařeném prvním startu.

Pak se uskutečnily ještě čtyři starty. Letěl Jirka, Hynek a poslední Ruda. Všichni kromě Hynka, jehož tělesná konstituce mu neumožnila patřičný prožitek, byli nadšení. Viděli jsme z letadla pravou africkou savanu! Nejspokojenější byl Jožka, kterému se podařilo konečně opět téměř po dvou měsících vzlétnout.

Odpoledne asi kolem čtvrté hodiny — pečlivě složit letadlo přece jen chvíli trvá — jsme vyrazili do nitra parku hledat slony a žirafy. Bylo však už pozdě, takže aniž jsme slony a žirafy viděli, jsme museli nabrat zpáteční kurs. I tak to však byl hluboký zážitek. Seděli jsme s Rudou na střeše Tatrovky a pozorovali život africké přírody. Střídá se hustý porost se savanou, množství jezírek, divoké stromy bizarních tvarů, tlející kmeny stromů. Sem tam nějaká antilopa, množství ptáků — vodních i dravců a jiných. Pomalu se začíná stmívat, vidíme několik prasat bradavičnatých, jakéhosi ušatého hlodavce. Objevili jsme kostru slona sluncem již docela vybělenou. Musela zde ležet alespoň dva roky. Vzal jsem si česku a obratel. Již se téměř setmělo, spěcháme zpátky. Přibývá nočních zvuků, přes cestu přeběhl šakal. A již je tady brána a my opouštíme tento nádherný park. Rozloučíme se s průvodcem a trávíme noc před branou parku.

Ráno odjíždíme z tohoto překrásného místa. Jedeme opět přes vesnici Mora, kde u Fidela Castra směníme další peníze (1 USD za 510 CFA). Projíždíme krásnou hornatou krajinou, kde se příroda opravdu vyřádila. Přibližujeme se k nádherným štítům, jehlám a masívům s krásným malebným údolím, s roztomilými vesničkami. Naše pouť skončila ve větší vesničce Roumsiki, kde jsme se tentokrát ubytovali v kempu, kde máme k dispozici sprchu, záchod a umývadlo.

Další den jsme vyrazili do hor. Šel s námi jeden domorodý průvodce se kterým jsme všechno prošli. Vidíme zblízka malebné údolí mezi rozeklanými štíty. Horstvu dominuje majestátní jehla, jejíž jméno zní Zivi, o kus dál se tyčí vrchol Roumu, o kterém průvodce prohlásil, že dal část svého jména vesnici Roumsiki, poněvadž první obyvatele se nazývali Siki a spojením těchto dvou jmen vzniklo jméno Roumsiki. Údolím se táhne hranice s Nigérií, která vlastně rozdělila jednu etnickou skupinu zvanou Kapsiki na dvě zcela umělé části. Na obou stranách hranice hovoří

jedním jazykem Margi.

Pokračujeme údolím s několika pohraničními vesničkami, které dle našeho průvodce již patří do Nigérie. Prý hlídají hranici a když se někdo podezřelý pohybuje v blízkosti, někteří z mužů vystoupí na nejbližší kopec a zvukem tamtamů přivolají nějakou pohraniční squadronu. Vidíme i políčka, kde se pěstují buráky, kde se pěstuje rostlina „milo“, „mili“, či „milia“ — nerozuměl jsem přesně — ze které se vyrábí jakýsi domácí alkoholický nápoj a to bílý nebo červený. V další vesničce na naší pouti navštěvujeme rodinu jednoho uměleckého řemeslníka, výrobce hudebních nástrojů, podarujeme jeho děti sušenkami Opavia. Okruh zakončujeme v ranných odpoledních hodinách opět v Roumsiki, kde v hospodě „La Casserole“ si dáváme pivo a kupujeme krásné pohlednice.

Jeden dobrý muž se znetvořenou pravou rukou mi daruje nějaká semena rostlin a hudební nástroj. Zdráhám se to přijmout, ale on tvrdí, že je to dárek pro mne, ať si to vezmu a budu mít památku na něj. Nakonec se zlou předtuchou jsem si to vzal. Afričan totiž nikdy neudělá nic jen z náklonnosti k někomu, z čisté lásky či přátelství. Vždy je v tom vypočítavost a ziskuchtivost. Nemýlil jsem se. Dotyčný mě pak čekal před branou kempu a chtěl po mně také dárek nebo peníze. S těžkým srdcem jsem mu dal jedno expediční tričko.

Odpoledne jsme potom vyjeli zpátky do vesnice Kapsiki navštívit tamní tržnici, která funguje každý pátek. Tržnice a trh jakých jsme již viděli spousty. Snad s tím rozdílem, že zde se mohutně popíjelo to jejich pivo z „mila“ bílé i červené a mnoho lidí již podle toho vypadalo. Vyhrávali tam muzikanti, dalo se to velmi dobře poslouchat, fotil jsem s určitým rizikem. Hynek nakonec od jednoho muzikanta koupil jakési basové dvoustrunné banjo. Přidal se k nám asi dvanáctiletý chlapec, který s námi velmi rozumně mluvil. Například: „To víte, to je Afrika. Jakmile se objeví někde běloch, ihned jde za ním zástup lidí a žebrají o dárek.“ Nebo: „V celé Africe není zakázáno fotit. A jestli vám někdo dělá nepříjemnosti, je to jen proto, že chce peníze. A tady tohoto si vůbec nevšímejte, ten je ožralej.“ Reagoval tím na jednoho člověka, který se rozčiloval, že fotím. Při koupi hudebního nástroje si mě vzal stranou a říká, že v žádném případě nesmíme přistoupit na přemrštěnou cenu. V Africe se prý každý snaží Evropana co nejvíce oškubat. Opravdu velmi rozumný, realisticky uvažující chlapec.

Se stoupající hladinou alkoholu v krvi začínali lidé být vůči nám čím dál tím agresivnější, takže jsme raději vyklidili pole. Stačil jsem tam ještě ochutnat jakési místní smažené vdolečky. Byly dobré.

Cestou zpátky jsme vyprovodili Jožku a Rudu k jehle Zivi, kterou chtějí zlét a navrátili jsme se do kempu.

Večer jsem s Hynkem navštívil místního šamana, medicinmana, který je léčitelem a současně věštcem. Jmenuje se Sorcier a spolupracuje s kraby. Má 93 let. Náš dopolední průvodce nás uvedl do jeho domu, kde nám představil jeho nejstaršího syna Timisi, který šamanovskou živnost převzal po otci, dále jeho nejmladší manželku, dalšího syna a dceru. Nakonec nám bylo řečeno, že Sorcier je unavený a že to dnes za něj vykoná Timisi. Timisimu je 47 roků a je již velmi zkušeným šamanem. Byli jsme uvedeni na dvorek, posadili jsme se. Pak přišel Timisi s několika

nádobami oděný celý v černém. Mluvil pouze jazykem Margi, náš průvodce dělal tlumočníka. Teprve až nás průvodce představil a krátce řekl co jsme zač, odkud pocházíme a co chceme, se s námi šaman přivítal podáním ruky a úklonem. Pak začal pracovat. Do jedné z nádob naplněné ze tří čtvrtin pískem zabodl tři předměty, pravděpodobně kusy dřeva. Jeden představoval nás dva, druhý Afriku, třetí Evropu. Potom z další nádoby vytáhl kraba, chvíli s ním hovořil, pak jej položil do nádoby s pískem na hřbet a požádal ho, chce-li s ním dnes spolupracovat, ať se otočí. Krab se ihned otočil. Teprve teď jsme mohli klást otázky. Hynek se zeptal na naší expedici, co jí ještě čeká a jak dopadne. Šaman vložil kraba do nádoby s pískem, přikryl ji a nechal kraba „pracovat“. Pak nádobu odkryl a podle toho, jak krab zpřeházel zapíchané předměty, usuzoval, co se má díti potom. V podstatě řekl, že expedice dopadne dobře, bude mít problémy s autem, které se vyřeší a spoustu oplétaček s policajty, mnohdy velmi nepříjemných, že budeme až dva dny zavřeni na policejní stanici, ale vše by mělo dobře dopadnout. Mezi námi prý je zlý člověk, kterého bychom měli upozornit, aby s policajty jednal mírně a neřval. Pak se Hynek ještě zeptal na své soukromé věci. Šaman neuvěřitelně přesně vystihl Hynkovu situaci a Hynek z toho byl celý pryč. Já jsem se pak zeptal, jak dopadne expedice po zdravotní stránce; bylo mně sděleno, že kromě nějakých průjmů a jiných banálních věcí se všichni ve zdraví vrátíme. Ještě jsem se zeptal, jak se daří mým milým doma. Šaman mi pomocí kraba sdělil asi toto: všichni doma, kromě sestry, která je teď lehce nemocná, jsou zdraví a v pořádku. Maminka má o mě velký strach, prý stále telefonuje do Afriky a nemůže se mě dovolat, ostatní ji utěšují. Tatínka nyní zase často navštěvuje jeho přítel. Hynkovi pak Šaman připravil na jeho přání talisman „Gri gri“, jehož kouzlo má trvat dva roky. Chtěl za to kozu, jak je zde zvykem, ale poněvadž my kozu nemáme, alespoň tedy v penězích její cenu (3 000 CFA). Návštěva byla velmi silným zážitkem. Byl to zcela originální a nevšední prožitek. Já jako křesťan mám na to samozřejmě svůj názor, který odpovídá biblickému, nicméně bylo to velmi zajímavé. Tady v Kamerunu již převažuje animismus přírodní náboženství.

Nyní opustíme Roumsiki, čekáme ještě na Rudu s Jožkou, kteří včera na jehle Zivi „nechali pytel“ a dnes ráno jej chtěli odstranit.

• 3.7.1994 Les asi 30 kilometrů před Ngaoundéré

20³⁰ hod.

Vaříme večeři a já vzpomínám opět na uplynulé dva dny.

Ruda s Jožkou úspěšně dosáhli vrcholu a vrátili se maximálně spokojeni. Musel jsem jim ošetřit spálené krky, poněvadž slaňovali pomocí Dülferova postroje.

Kolem poledne jsme vyrazili z kempu, kde jsme ještě stihli vyfotit nějaké reklamní fotografie. V Roumsiki nás překvapila ještě jedna věc, kterou jsme nečekali a dá se říci, že jsme měli štěstí. Probíhala tam právě jakási slavnost, která se pořádá pravidelně na počest zemřelého nejstaršího člověka okolí. Koná se to už dva roky, přesné datum ovšem není výročí úmrtí, pouze přibližně. Den zahájení slav-

nosti určuje šaman pomocí krabů. Na slavnost musí každý přinést čerstvě ulovené zvíře, pak se hodně pije domácí pivo, muzicíruje a tančí. Byla to úžasná podívaná. Za zvuku tradiční hudby na bendža a bubny zde tancovaly ženy v tradičních oděvech, což je jen pár listů kolem beder. Uvidím, jak se mi podaří fotografie. Hynek se to pokusil natočit na magnetofon. Zakoupil jsem si tradiční svatební oděv pro nevěstu.

Další naše cesta pak procházela divokou hornatou krajinou, na pohled velmi krásnou. Noc jsme strávili v přírodě, spal jsem venku. Spát pod Jižním křížem bylo romantické a krásné. Dnes jsme se posunuli o 400 kilometrů jižněji, opět krásnou krajinou. Byl jsem u mapy a navigoval, takže jsem krajinu vnímal ještě intenzivněji. Cesta procházela horským masivem přes několik hřebenů, několik řek, mnoho vesnic. Trávíme další večer v ryzí přírodě. Snad strávíme i pokojnou noc.

Flegmóna na pravém bérce se velmi dobře hojí, vysadil jsem antibiotika. Jsem vděčný Bohu, že má o mě takovou péči.

- 4.7.1994 Hornatá krajina a les 80 kilometrů za Ngaoundéré 21⁰⁰ hod.
směrem na Meidongou

Je krásná, vlhá až vlhká (je přece období dešťů a jsme v tropech) noc s mimořádně jasnou oblohou, kdy přímo z otevřených dveří Tatrovky vidím na obloze jasně zářit Jižní kříž. Poprvé co jsme v Africe cítím, že je mi zima. Zřejmě jsme už tak zadaptovaní na vedro, že 25°C cítíme jako zimu. Poprvé v Africe jsem tedy zalezl do spacáku a píši tyto zápisky. Vrčí zde agregát, který podstatně narušuje přírodní idylku. Kluci se dívají na fotbal, takže elektřina pro televizor musí být.

Dnes jsme toho moc neužili, ale projíždíme krásnou až pohádkovou krajinou horského masívu Adamoua. Brzy ráno jsme dojeli do města Ngaoundéré, kde jsme se zdrželi až do odpoledních hodin. Bylo třeba vyřídit nějakou korespondenci, telefonáty do republiky, faxování. Využil jsem toho času k napsání třinácti pohledů, docela pěkných, snad nejhezčích, co jsem z Afriky posílal.

Máme závadu na autě, nějak se rozsykala spojka, takže bylo urgentně nutné telefonovat do Kopřivnice. Jsem zvědav, jak daleko ještě s autem dojedeme. Dnešní cesta vedla po pistě, která v období dešťů není zrovna nejlepší. Pro auto, kterému nefunguje spojka, rozhodně nic příjemného. Mirkovi to dělá starosti.

Za Ngaoundéré je říčka s krásným vodopádem, kde jsme se zastavili, něco málo pojedli, ale hlavně se kochali pohledem na vodní živel. Jeden z mnoha krásných vodopádů v této oblasti.

Počínající déšť nás pohnal k pokračování v cestě. Několik vesniček, několik policejních kontrol, několik banánovníků, mnoho zvědavých domorodců. Kolem šesté hodiny večerní jsme zaparkovali na krásné louce uprostřed divoké africké přírody. Velmi romantické místo, škoda že prší.

V průběhu večera však přšet přestalo, vysvitly hvězdy a my nakonec mohli v klidu posedět u večere a pohovořit si. Probírala se situace s autem, probírala

se situace zdržení, Ota Mírný, který má za námi přiletět do Bangui, se díky vyřizování víz což není jednoduché, zdrží minimálně o čtrnáct dní, než bylo původně plánováno. Při debatě jsem cítil napětí při výměně názorů, začíná se asi mírně projevovat ponorková nemoc. Nicméně upřímně jsme si vše vyříkali, takže si myslím, že to bude zase dobré. Přece jen jsme skupina výrazných individualit, hlavně Hynek a Ruda, takže to zákonitě musí někdy zaskřípat.

• 5.7.1994 Hornatá krajina, les asi 20 kilometrů za Ngaou Ndal 18³⁰ hod.

Dnešní den jsme v podstatě celý strávili na cestě. Stejná sestava jako včera. Mirek u volantu, já u mapy a Greenhorni z kazety. Putovali jsme pistou v podstatě až do Meidougou. Cesta byla náročnější, viděli jsme dva nákladáky uvízlé v blátě. Pro naši Tatrovku to však vůbec nic nebylo. Byli jsme na naše auto hrdí, když si to bez sebemenšího zaváhání brskně šinulo blátem podél zapadlých nákladáků. Domorodcům málem vypadly oči z důlků, jak koukali.

Ale musím začít dnem od začátku. Ráno se Mirek s Jirkou pustili do auta, cosi rozmontovali, snad spojku a na nic závažného nepřišli. Spojka však nefunguje vůbec. Rozhodli se tedy pokračovat v cestě. Auto se rozjíždí pomocí startéru. Krajina je v podstatě stejná jako včera. Dnes bylo více slunečno, putovali jsme hodně zalesněnou krajinou s množstvím vesnic podél cesty. Lidé jsou zde usměvaví, přátelší. Míjeli jsme spoustu krásných míst, některá v slunečním světle s modrou oblohou s mraky a svěží zelení porostu působila opravdu impozantním dojmem. Například nějaká laguna uprostřed divokého porostu se siluetami spadlých kmenů trčících z vody a siluetami domorodců lovících ryby a peroucích prádlo ve slunečním protisvětle vypadala nádherně. Škoda, že se auto obtížně zastavuje, takže jsem nemohl zmáčknout spoušť fotoaparátu.

Ve vesničce Dari jsme koupili chleba, pohovořili s domorodci, vyfotili auto. Mirek má s autem čím dál větší starosti, spojka nevypíná, obtížně lze řídit rychlosti.

Asi v 18 hodin zastavujeme v krásném lesíčku na paloučku, kde strávíme noc. Mirek má v úmyslu zítra auto rozmontovat a prohlédnout.

• 6.7.1994 Tamtéž 23⁰⁰ hod.

Včera večer byla nádherná vlháká noc s jasnou oblohou a množstvím přírodních zvuků. Tak jasně a nádherně zářící Jižní kříž jsem již dlouho, nebo lépe řečeno vůbec ještě neviděl. Byl poměrně nízko nad obzorem, těsně nad korunami stromů a tak jasně a čistě na mě hleděl a já si uvědomil, že jej nepřestanu obdivovat. Když na něj hledím, zmocňuje se mě pocit příjemného mrazení, tajemna, kosmické zbožnosti a nemohu jinak, než s pokorou vzdávat hold Stvořiteli a Jeho majestátu. Jak jsem já, člověk, malý a nicotný a přitom i o mě má Stvořitel zájem. V africké

přírodě to zvláště cítím. A toho rozmanitého hmyzu! Pozoruji například jakýsi hmyz, který vrže křídly jako cvrček a při každém vrznutí zasvítí. Při letu v noci to působí velmi zvláště a zajímavě.

- 7.7.1994 Mýtina u jezírka, asi 15 kilometrů před Banyo 18⁰⁰ hod.

Kluci šli hrát fotbal, takže než začnu vařit večeri, mám chvíli klid ke psaní.

Včerejší den byl plný zajímavých zážitků. Ráno Mirek s Jirkou začali rozebírat a opravovat auto, což jim zabralo prakticky celý den a jejich práce byla korunována úspěchem.

Poblíž místa, kde parkujeme teče řeka Djérem. Ruda dostal nápad, vyptat se místních domorodců, jak řeka vypadá v okolí asi 20 kilometrů a že by se kousek mohl sjet na lodi. Vyrázili jsme s Rudou s džípem k mostu přes řeku, chvíli pozorovali místní rybáře a jednoho jsme se vyptali na naši věc. Dozvěděli jsme se, že asi 20 kilometrů proti proudu je další most u vesnice Djundi, ke kterému by se dalo s autem zajet. Rozhodli jsme se, že zkusíme těch 20 kilometrů od jednoho mostu k druhému sjet.

Měli jsme ještě jeden nápad: koupit nějaké zvíře, kozu nebo ovci, a večer na ohni udělat hostinu. Zajeli jsme do nejbližší vesničky jménem Ngong shánět jednak kozu, jednak trochu benzínu pro naše řidiče na vyčištění různých součástek. Domorodci nám koz i ovci přivedli hodně ale ani jedna pro nás nebyla cenově přístupná.

Setkali jsme se s náčelníkem vesnice, který nás velmi mile přivítal. Rudovi se moc líbilo jeho náčelnické kopí, takže nakonec ho od něj odkoupil. Prohlédli jsme si místní „nemocnici“, což byla chýše, ve které se nacházelo jedno lůžko a lavice, jinak nic. Ve vesnici byla i mešita a kostel. Vedle sebe v jedné vesnici zde žijí muslimové a křesťané ve vzájemné pohodě. Muslimů je většina, křesťanů dle slov jednoho dobrého muže, který se nám věnoval, je asi padesát včetně dětí. Každou neděli bývá mše a nedělní škola pro děti. Kostelík je velmi prostý, několik lavic, prostý oltář, uprostřed tam tam jako jediný hudební nástroj. Jeden chlapec nám předvedl na tam tamu jejich muziku. Na mě to působilo velmi mile a dojemně. Chýše vedle kostela slouží jako fara a je zde obydlí pro pastora. Animisté, čili ani šaman, ve vesnici nejsou. O zdraví pečují dva zaškolení zdravotníci.

Po této zajímavé návštěvě jsme se vrátili k rozmontované Tatrovce, dovezli benzin a připravili se na sjetí řeky. Máme nafukovací člun Pálavu, kterou jsme sbalili a Hynek nás dovezl proti proudu k druhému mostu. Byla to naše první cesta v Kamerunu do vnitrozemí mimo hlavní cesty. Džíp se musel prodírat cestou necestou, která je v období dešťů mnohem více necestou. Míjeli jsme několik vesnic, cesta byla dlouhá aspoň 35–40 kilometrů. I to byl zážitek.

U mostu jsme za přispění místních pomocníků nafoukli loď a připravili ji k plavbě. Nasedli jsme a vypluli. Tak konečně se plavím po africké řece! Proud zvolna plyne, břehy jsou divoké, porostlé křovím, stromy, které se pnou daleko nad hladinu, svými rozmanitými zprohýbanými bizarními kořeny vytváří velmi

působivý divoký obraz. A nad tím se sporadicky objevují betelové palmy. Na některých sedí supové a čekají, zda nebude někde něco k snědku. Ve větvích podél řeky dovádí opice, snad kočkodani a zuřivě na nás pokřikují. Vidíme ve vodě plavat hada, zatím žádný krokodýl není vidět. Cestou potkáváme i nějaké pirogy, celkem asi tři, s některými domorodci se zdravíme. Hlavně ale prožíváme plavbu po africké řece. A je čas i na debatu. Probíráme vzájemné vztahy mezi členy expedice, hovoříme o dřívějších cestovatelských zážitcích. Ruda toho prožil již opravdu hodně. Hovoříme samozřejmě i o ženách a našich vztazích k nim, o zkušenostech s nimi. S Rudou se dobře povídá, v současné době a momentální situaci je mi opravdu nejbližší. Plujeme spolu africkou řekou, prožíváme spolu mnohá dobrodružství. Pomalu se schyluje k lijáku, zjišťujeme, že cíl je ještě v nedohlednu, zabereme více do vesel, začíná už pršet a za chvíli se spustí tropický liják jak se patří. Pádlujeme ostošest, člun se plní vodou, ale my jsme šťastní jako malí kluci, zpíváme si písně Svátí Karáska a plně prožíváme nastalou situaci. Konečně vidíme most, cíl naší cesty. Pod mostem voda proudí poněkud rychleji, musíme zapnout více svalů, přistávací manévry se zdařil, vytahujeme člun a pod mostem se schováváme před deštěm.

Prošvihli jsme smlouvenou hodinu, auto na nás samozřejmě nečeká. Dávám se do skládání člunu a Ruda se vydává na místo parkování a kempování pro džíp. Přijíždí až za tmy. Naložíme věci do auta a ještě se jedeme podívat do vesničky Ngong, kde je potřeba vrátit kanystr ve kterém jsme dopoledne koupili benzín.

Vyjážděli jsme touhu si s náčelníkem a některými muži popovídat. Pozvali nás do jedné chýše a nabídli domácí alkoholický nápoj zvaný milet. Popíjí se z misky, která koluje. Chutná znamenitě. Z našich známých chutí je to nejbližší burčáku, ale zdá se mi to silnější.

Hovořili jsme o životě na vesnici v současném Kamerunu. V současné době náčelník nebo moderně nazývaný patron vesnice je zodpovědný vládě za vše, co se na vesnici děje. Je spojkou mezi vládou a lidmi ve vesnici. Uvádí ve známost a v chod vládní nařízení, obráceně se obrací s problémy vesnice na vládu. Náčelníci přilehlých vesnic se schází v Ngaou Ndal asi tři až čtyři krát do roka. Pro lidi ve vesnici je náčelník nejvyšší autoritou za kterou všichni chodí se svými problémy. Funguje i jako jakýsi soudce či řešitel sporů, o všem co se ve vesnici děje, musí vědět. Sám nepracuje, ale zemědělství se věnuje pomocí jiných, kteří pracují na jeho pozemcích. Je současně i placen vládou. Obyvatelé vesnice se zabývají převážně zemědělstvím, konkrétně pěstováním kasavy, yamu, buráků a miletu, což je rostlina blízka naší kukuřici. Náčelník vybírá i roční daně od každého a odvádí je státu. Ty jsou pro obyčejného člověka 3 000 CFA, pro náčelníka 6 000 CFA. Mnoho obyvatel vesnice pracuje i daleko mimo vesnici (například v sousedním městečku Ngaou Ndal), kam musí dojíždět.

Zajímal jsem se i o zdravotnickou problematiku. Velký problém je, že nemají žádné léky, „nemocnici“ jsem již popsal. Největší problém je malárie a gonokokové infekce, dále střevní paraziti, ankylostoma, tricharis, dále kožní hnisavé afekce, abscesy a podobně, bolesti kloubů. Sám náčelník má potíže s ledvinami. Po námaze jej bolí v bederní krajině. Případy AIDS ve vesnici nejsou, ale v sousedním

městečku Ngaou Ndal ano. Nabídl jsem náčelníkovi něco ze svých léků, slíbil jsem je ráno přivést.

Řeč se pak stočila i na ženy a manželství. Výběr ženy jde též přes náčelníka. Muž oznámí náčelníkovi, kterou ženu si vybral a chce ji za manželku, totéž oznámí náčelníkovi i žena. Ve vesnici jsou převážně muslimové, kteří dle slov náčelníka, mohou mít maximálně čtyři manželky, křesťané jsou samozřejmě monogamní. Manželská nevěra existuje. Muž může být nevěrný jak se svobodnou ženou tak i s vdanou, pokud to projde přes jejího manžela. Se sexuálním životem začínají dívky v jedenácti letech, chlapci v patnácti až šestnácti letech.

Tolik asi ze zajímavých informací z rozhovoru s náčelníkem. Dopili jsme millet, muži nám dali s sebou ještě jednu misku pro naše přátele a srdečně jsme se rozloučili.

Vrátili se k tábořišti, kde se již chystala večeře, Tatrovka byla již smontovaná a fungující.

Ráno jsme vyrazili na další cestu. Stavili jsme se samozřejmě v Ngongu, náčelníkovi jsem dal do „nemocnice“ nějaké léky, odpovídající složením zhruba včera diskutovaným problémům. Pro jeho dvě ženy (náčelník je muslim) jsem přinesl krém brněnské firmy Sanimed - přírodní kosmetika, který jim udělal radost. Srdečně jsme se rozloučili, vyměnili adresy a vyrazili dále.

Dojeli jsme do Tibati, kde jsme z místní pošty zatelefonovali Otovi Mírnému, informovali ho, co nám má přivést a jak on se připravuje na cestu. Jsem zvědav, doveze-li mi filmy a fotoaparáty. Bylo by to bezva. Další cesta z Tibati vede opět prašnou cestou krásnou horskou přírodou. Postupujeme však dost pomalu, cesta je hrbolatá, blátivá, Tatrovka sice pomalu ale bravurně zvládá veškerý terén. Aspoň si té africké přírody více užijeme. Opět parkujeme nebo lépe řečeno táboříme v přírodě a to krásné přírodě, horské a tropické, což je velmi esteticky efektní kombinace.

Už musím vařit večeři.

• 8.7.1994 Kopec za vesnicí Mayo Darlé

21⁵⁰ hod.

Včera po večeři jsme seděli ještě dlouho do noci u stolu a debatovali. Zůstali jsme pouze tři: Ruda, Víťa a já a táhli jsme to u láhve nigerijského červeného vína až do dvou hodin do rána. Já jsem tentokrát víceméně poslouchal, Ruda s Víťou se snažili vyříkat si věci, které oba trápily a o nichž se jaksí obávalo hovořit. Víťa řekl Rudovi, co se mu na něm nelíbí a co mohlo působit na ostatní negativně, Ruda obráceně Víťovi. Celý rozhovor byl veden ve velmi upřímném duchu a Víťa u mě opět stoupl v ceně. Rudu mám samozřejmě rád, o něm nehovořím. Pak se mi Ruda svěřil se zajímavým pocitem, který najednou získal a to, že neví odkud přišel a kam jde, všechno co bylo a bude je pryč a on je pocitově úplně volný. A je to prý krásný pocit, když je nejintenzivnější momentální prožitek.

Ráno nás vzbudil opět tropický liják, snídaně se kompletně připravovala v autě

a až ji měl Kuba prakticky hotovou, tak se ji Víťovi podařilo shodit a vylít. Jednalo se o krupičnou kaši. Přestávalo pršet, takže jsme se rozhodli, že vyjedeme a ve městečku Banyo, koupíme chléb a nasnídáme se tam.

Vyrazili jsme. Cesta po dešti byla blátivá, obtížná, Mirek musel mnohdy jet úplně krokem nebo ještě pomaleji. Já jsem stále u mapy. Cestou jsme míjeli hlubokou strž, působící velmi impozantně a majestátně. Udělal jsem několik fotografií, naši geomorfologové ji studovali s geologickým kladívkem. Pro ně to byl výrazný odborný zážitek, pro mě silný estetický. Strž byla velmi fotogenická.

Před vjezdem do města Banyo nás kontrolovali policajti, udělali jsme dle nich závažný přestupek. Po cestách se totiž nesmí jezdit v dešti a když jsou mokré. Platí to pro auta těžší než tři a půl tuny. Vyjet se může nejdříve za šest hodin po dešti. Ničí to prý cesty. Chtěli zaplatit pokutu 20 000 CFA za každý ujetý kilometr na mokré cestě. To byla strašná suma. Musel jsem vynaložit s Víťovou pomocí veškerý diplomatický um. Skončili jsme až u šéfa kanceláře „Travaux public“. Nakonec nám to odpustili, máme poučení pro příště. Stálo nás to pouze 3 000 CFA jako bakšiš pro zúčastněné osoby a policajtům po tričku (byli dva). Ti totiž chtěli zaplatit ještě jakousi taxu za kamión. Nevím co je to za nesmysl, ale nebylo to příjemné. Nakonec jsme se všichni rozešli v dobrém a přátelském duchu.

V Banyo jsme museli tedy čekat nutných šest hodin. Alespoň jsme si prošli městečko, navštívili tržnici, vyfotili život města, v hospodě se ne nasnídali, ale naobědvali (jednání s úředníky trvalo hodinu a půl). Dali jsme si jídlo zvané Plantaen haricot za 400 CFA. Byly to nějakým způsobem opečené banány s masem a fazolí, mně to velmi chutnalo. Právě africké jídlo. Seznámili jsme se s jedním spisovatelem, který velmi rád cestuje, doporučil Zaire, jako velmi krásnou zemi, ukázal nám jednu svoji knihu a průvodce Kamerunem. Vzali jsme si od něj adresu.

Naše další cesta vedla překrásnou krajinou, kde se snoubí horská příroda s přírodou tropické Afriky. U potůčku jsme vyprali a umyli se. Ujeli jsme dnes jen 58 km.

Teď sedím ve vlhé noci, vlhne mi i papír pod rukama, hledím na mizející hvězdy a poslouchám zvuky africké přírody. Píši při světle petrolejky, která je neustále bombardována množstvím nejrozmanitějšího hmyzu od různých mûr roztočivých velikostí a tvarů přes kobylky, kudlanku nábožnou, různé brouky, komáry a mnoho dalšího. Když do mne vrazí taková kobylka, je to už pořádná rána. Sedět v přírodě v noci s vědomím, že jsem v daleké Africe je velmi zvláštní, příjemný a romantický pocit. Ožívají všichni moji afričtí hrdinové a mé africké sny táhnoucí se již od dětských let.

Začíná pršet, končím, jdu spát. Možná ještě pohovořím s Hynkem.

• 9.7.1994 Tamtéž

13⁴⁵ hod.

Tak jsme na tomto místě zůstali, poněvadž v noci přšlo a dle místního předpisu — jak jsme se včera dozvěděli — můžeme vyjet až po šesti hodinách od konce deště.

Dopoledne chvíli nepršelo, dokonce vysvitlo slunce. Je zde docela pěkné místo, palouček na vrcholu, exotické rostlinstvo kolem hory. Je zde množství termitišť, mnohé zajímavých tvarů ve tvaru hříbu. S Kubou jsme se vydali na jejich výzkum. Mnoho jsem jich vyfotil, u jednoho jsme trochu odloupili slupku, abychom se podívali na strukturu uvnitř. Pokusil jsem se vyfotit několik termitů v jejich domově. Termita vylézajícího z díry při ranní toaletě, jiného vracejícího se s nákladem, několik v přátelském rozhovoru a podobně. Škoda, že mám na fotoaparátu vybité baterky a musím odhadovat expozici. Pokud se to podaří, budou to pěkné snímky. Kuba si zakresloval jejich tvary, popisoval strukturu, velikost, lokalisaci. Zajímavá je jejich načervenalá barva, což je asi zapříčiněno obsahem kyslíčnicků železa a delším zvětráváním. Termiti — další africká zvláštnost a zajímavost. Jsem rád, že jsem je prozkoumal.

Nevím, jak se tady dlouho zdržíme, opět začal prudký liják. Jsme zalezli v obytném modulu Tatry a sledujeme silné provazce vody padající s nebe. Kubovi jsem ošetřil podkožní abscesy, nějak se mu rozmnožily, musel jsem mu nasadit i celkově antibiotika (TTC 500 mg à 6 h). Uvidím, jak mu to pomůže. Až přestane pršet budu muset ještě Hynkovi ošetřit zubní kaz, kde mu vypadla plomba.

Pomalou už jsme tři měsíce na cestě. Škoda, že jsme zde v období dešťů, náš pohyb je tím značně pomalejší. Nevím, zda cestu zvládneme ve třech dalších měsících dokončit. Snad ano. Nyní zatím alespoň zjišťujeme kudy nám všude do auta prší a co budeme muset opravit. Zatím jsme otevřeli láhev rumu.

16¹² hod. — déšť jsme přechkali v modulu v družném hovoru. Po skončení jsem Hynkovi spravil zub pomocí speciální tuhnoucí hmoty Provimat firmy Spofa Dental. Stejným způsobem jsem ošetřil i Víťovi vypadlou plombu.

Navštívilo nás několik domorodých žen. Byly zvědavé, neuměly ani slovo francouzsky či anglicky, takže jsme si s nimi dobře povyprávěli. Odešly v pokoji a my tu čekáme dál. Začíná opět pršet.

• 12.7.1994 Melong II

17⁰⁰ hod.

Opět se nakupilo množství zážitků, které mě velmi obohacují.

Skončil jsem své zápisky tím, že čekáme, až přestane pršet a cesta bude sjízdná. Dočkali jsme se a v neděli dopoledne za krásného slunečného počasí jsme se vydali na další pouť. Cesta vedla krásnou horskou krajinou, které se nemůžeme nabažít. Na mnoha místech nám nic jiného nezbylo než zastavit a kochat se krajinou. V období dešťů jsou navíc barvy jasnější, vzduch průzračnější, takže pro barevnou fotografii je to pohádka. Fotil jsem Tatrovku projíždějící horským terénem, fotil jsem domorodé horské vesničky s obyvateli i bez obyvatel, fotil jsem kávovníky, ananasy a divokou africkou přírodu, fotil jsem i reklamní fotografii pro slivovici Antonína Kalendy. Opravdu nádherná příroda!

Když jsme sjížděli o něco níže, začínal místy již bujný tropický prales, zatím přerušovaný kulturami banánovníků, kávovníků, buráků či kukuřice. V honbě za

pěkným snímkem jsem jednou téměř uvízl ve vysokém hustém porostu. Ještě štěstí, že tam nebyli hadi.

V neděli jsme k večeru dorazili do města Foumban, kde jsme se rozhodli pokusit se přespat na protestantské misijní stanici. Tu jsme s pomocí jednoho domorodce našli. Tam nás přivítal asi čtyřicetiletý, sympatický, usměvavý muž, který se představil jako syn zdejšího pastora. Samozřejmě zcela bez problému můžeme přespat. Dal nám k dispozici i ubytovnu.

Vzápětí jsme se setkali se dvěma sympatickými dívkami, běloškami. Po velmi dlouhé době jsme zase uviděli bílé tváře. Mluvily krásnou francouzskou francouzštinou. Dal jsem se s nimi do řeči a dozvěděl jsem se, že to jsou sestřičky, které jsou zde na praxi v misijní nemocnici. Dělají jakousi desetiměsíční školu. V podstatě je to zdravotní škola se zaměřením duchovním, která je ukončena diplomovou prací a zkouškou a opravňuje k práci v misijních nemocnicích na celém světě. Pět měsíců trvá teorie, dalších pět praxe, což právě milé sestřičky absolvují. Sedmadvacetiletá Farida je původem z Alžírsko a žije ve Francii. 25. srpna končí ve Foumbanu a vrací se do Francie. Třidvacetiletá Anne-Marie má před sebou ještě praxi v Mali. Obě se sejdou koncem října ve Francii, kde absolvují závěrečné zkoušky. Pozvaly mě a Hynka na kávu k sobě na ubytovnu, kde jsme strávili velmi příjemný večer v rozhovoru s nimi, chvíli tam s námi pobyl i pastorův syn. Hovořili jsme o současné politické i ekonomické situaci v Kamerunu a v Africe vůbec, povyprávěli jsme i o naší zemi, Farida s Anne-Marie vyprávěly o své práci a svých plánech. Pohostily nás potom ještě vařenými a smaženými banány a africkou specialitou, jakýmsi šulánkem snad z rýžového těsta zabaleném v banánovém listě.

Kamerun je v současné době unitárním státem, který se snaží budovat demokracii, což se dle názoru pastora syna moc nedaří. Afričané nejsou na demokracii zvyklí a neumí s ní zacházet. Je zde prezident Paul Biya a vládnoucí strana, je zde i opozice, ale velmi nejednotná a roztržštěná. Dříve byl Kamerun federální republikou, dle názoru pastora syna to bylo horší než unitární stát. Tři vlády, tři parlamenty, vše roztržštěné a podstatně dražší.

Farida s Anne-Marie mluvily velmi pěkně o své práci. Potýkají se také s finančními problémy, jejich pobyt je hrazen sponzory a na podkladě sbírek. Svoji práci berou jako službu Bohu. Francouzský červený kříž jim sice půjčil na polovinu výloh ale musí to vrátit do konce prosince. Srdečně jsme se se sestřičkami, které jsou současně i moje sestry v Pánu Ježíši, rozloučili, vyměnili si adresy a domluvili si zítra ráno rande v místní nemocnici.

Druhý den ráno jsem s nimi společně šel do práce a poznal jsem alespoň dětské oddělení — kde pracuje Anne-Marie — místní protestantské nemocnice. Nemocnice se jmenuje Njisse, jsou zde oddělení pouze interních oborů s malou laboratoří a velkým oddělením přenosných nemocí s několika izolacemi. Farida a Anne-Marie mě představily vrchní nebo vlastně hlavní sestře nemocnice, což byl asi pětáctiletý usměvavý muž, který bez problémů svolil k prohlídce. S lékařem jsem žádným nemluvil. Na dětském oddělení je jediný lékař Dr. Pascal, který zrovna nebyl ještě v práci. Druhý dětský lékař měl dovolenou. Na celý region jsou pouze dva dětské lékaři.

Vedení ranní vizity se ujala sestra Elisabeth, která se mnou prošla kompletně celé dětské oddělení, každého jednotlivého pacienta. Na oddělení se vchází přes čekárnu, ze které je současně vchod do ambulantní vyšetřovny a zákrokové místnosti. Oddělení čítá šest osmilůžkových pokojů. Do každého pokoje je samostatný vchod ze společné chodby, pokoje jsou průchozí, druhými dveřmi každý ústí do jakési pavlače či balkónu. Na nemocničních lůžkách jsou hospitalizované děti společně se svými matkami nebo jinými příbuznými. Kromě matek jsem tam viděl jednoho otce a jednu babičku. Rodinní příslušníci přebírají veškerou základní péči o dítě dle pokynů sestry. Byly zde děti od novorozeneckého věku až po dvanáct až třináctileté pubescenty. Převládali kojenci a batolata.

Nejčastější příčinou hospitalizace je malárie, anémie, zejména drepanocytosa, průjmý a malnutrice. Téměř každé dítě přichází s malárií. Jako nejčastější příčina je zde *Plasmodium falciparum* a potom *Plasmodium vivax*. Léčí se zde převážně chininem, dle sestřičky Elisabeth s dobrými výsledky. Téměř každé malarické dítě má průjmý, zvracení, někdy i křeče, někdy se přidruží bronchopneumonie. Z antibiotik používají PNC, Ampicilin, Erytromycin, dále užívají Valium jako antikonvulsivum a trankvilizér. Většina dětí má i nějaké parazity, nejčastějším je *Ankylostoma* a *Ascaridosa*. Léčí to Vermoxem. Mnoho dětí zde má trepanocytozu současně s malárií. Tento poznatek se rozchází s učebnicovým údajem, že malárie nikdy nepropukne u dětí se srpkovitou anémií. Tady plazmodia napadají ve stejné frekvenci zdravé krvinky i krvinky srpkovité a jak mi řekla Elisabeth, není žádný rozdíl v incidenci malárie mezi dětmi se zdravou krví a dětmi se srpkovitou anémií. Transfúze se podávají zcela běžně a ve velkém množství, protože zvláště u malarických dětí se srpkovitou anémií jdou hodnoty hematokritů až na 9 – 11%. Z průjmů se vyskytuje hojně i *Salmonella typhi*. Viděl jsem i nekrosy po i.m. aplikaci chininu a po paravenózně podané infúzi. Bylo tam i několik dětí s těžkou malnutricí a dva pacienti chirurgičtí: fraktura femuru otevřená tříštivá u asi šestileté dívky a pořezané zápěstí u patnácti letého mladého muže, který jediný nebyl hospitalizován s rodiči. Již se cítil velmi dobře, protože „už plácá děvčata přes zadek“, jak řekla Elisabeth. Velké problémy jsou s nedokonalou osvětou. Rodiče přichází většinou pozdě, mnozí jdou dříve ke kouzelníkovi, který léčí tradičně skarifikací kůže na hrudníku a spáncích. Mnohé matky také nejsou schopny rozumně dítě odstavovat. Když přestává kojít, mnohá matka dítě převádí na zcela insuficientní stravu. Zrovna tam byla jedna taková matka se sedmi měsíčním dítětem vážícím šest kilogramů v těžké malnutrici. Dítě bylo doporučeno k hospitalizaci sestrou jezdící po rodinách. Tuto práci (to je poradnu dětskou a prenatální, očkování a podobně) provádí také Farida. Návštěva dětského oddělení pro mě byla silným a podstatným zážitkem. Přesvědčil jsem se, že medicína je stejná v Africe i v Evropě. Je zde jen větší nedostatek léků a jejich malý výběr, malé kapacity, téměř žádné technické vybavení. Personál mi připadá odborně na slušné úrovni.

V areálu nemocnice jsem si pak prohlédl kuchyň, kde matky vaří jídlo. Jedná se v podstatě o koryto, kde je množství ohňů na kterých se vaří. Nemocnice na mě celkově nazapůsobila moc špatným dojmem, rozhodně byl lepší než jsem měl původní představu po včerejší informaci od Marie-Anne, že za poslední týden tam

zemřelo osm dětí.

Velmi srdečně jsem se s Anne-Marie rozloučil, popřál jsem ji „que Dieu bénisse ton travail“⁴ a po snídani jsme se přesunuli do města.

Foumban je krásné město mezi horami. K vidění je zde muzeum, královský palác, který je současně muzeem a velmi zajímavá ulice uměleckých řemeslníků. Seznámili jsme se tam s jedním člověkem, u kterého jsme vyměnili peníze (1 USD za 550 CFA). Pozval nás do bytu, kde jsme kromě mnoha uměleckých předmětů uviděli knihu o afrických tancích, rituálech a tradicích s bohatým a unikátním fotografickým materiálem. Byla to tak krásná kniha, že lepší o kultuře Afriky jsem zatím neviděl. Začali jsme s Rudou s ním smlouvat, rozhodli jsme se, že ji koupíme dohromady a každý ji pak bude mít rok doma. Dali jsme za ni 10 000 CFA a máme z ní radost.

V uličce řemeslníků jsme pak neodolali a něco zase koupili. Dřevěnou masku, jakousi hůl, nůž, masky ze želvího krunýře. Bylo tam spousta krásných věcí, žel máme prázdnou kapsu. Zaujal nás tam třeba kovář, který měl dva měchy, kterými rozdmýčával pec a to tak, že do měchu bubnoval a vyklepával divoké africké rytmy.

Navštívili jsme ještě královský palác, kde bylo množství krásných a unikátních historických exponátů. Daly by se tam strávit dva dny a nenudili bychom se.

V pozdních odpoledních hodinách jsme vyjeli dál. Před městem Bafoussam jsme potom před bránou nějaké továrny na zpracování plastů přenocovali. Od brány jsme odjeli brzy ráno, dojeli až do města Bafoussam, kde jsme na vhodném místě uvařili snídani a řádně se posilnili. Samozřejmě se to neobešlo bez náležitě tiché pozornosti místního obyvatelstva.

Krajina je stále pěkná, jak sjíždíme s hor, přibývá tropického pralesa. Pokud to jde, zastavujeme se a kocháme se krásnou přírodou. Vyfotil jsem i několik fotek.

Opakovaně zastavujeme ještě i z jiného důvodu. Chceme se totiž podívat hlouběji do pralesa k obrovským vodopádům zvaným Chutes d'Ekoum a jelikož cesta k nim není tak zcela zřejmá je nutné se opakovaně vyptávat domorodců. Samozřejmě s rizikem, že se budou vnucovat jako průvodci za patřičný vysoký finanční obnos. Nakonec po několika menších blouděních jsme cestu objevili a s úspěchem se ubránili služby nabízejícím domorodcům.

Dorazili jsme do vesnice Melong II odkud vede cesta do pralesa. Tatrovkou se tam samozřejmě nedalo jet. Rozdělili jsme se na dvě skupiny, jedna zůstala v Tatře a druhá jela džípem na průzkum. Já byl v průzkumné skupině, kam patřil ještě Ruda, Hynek a Jirka.

Jedeme velmi neschůdnou cestou, mokrou a blátivou, projíždíme několika vesnicemi, kde se opět musíme bránit nabízeným průvodcovským službám, nicméně z každého se nám daří vytáhnout, jak pokračovat dále. Jedeme kolem kávovníkových plantáží, kolem hrobu před jedním domem.

Včera jsme se ve Foumbanu dozvěděli, že hřbitovy zde, tak jak je známe od nás neexistují. Příbuzné pochovávají většinou před domy nebo chýšemi. Včera jsme byli s Rudou a Jožkou s jedním domorodcem (ten od kterého jsme získali knihu)

⁴Ať Bůh žehná tvé práci

v hospodě a tam za hospodou byl malý hřbitůvek. A náš známý nám tehdy řekl, co jsem uvedl výše o pochovávání zemřelých příbuzných.

Na další cestě míváme dvě děvčata vlekoucí těžký pytel plný něčeho. Zastavujeme a bereme je do auta. Shodou okolností pochází z vesničky, kde cesta končí a začíná hustý neproniknutelný prales. Slíbily, že nám ukážou cestu k vodopádům. Dojeli jsme do poslední vesničky, děvčata nám ukázala dům, kde bydlí a současně svoje rodiče a rozhodla se, že pojedou ještě asi kilometr na konec cesty. Tady nás již doprovázelo několik běžců z vesnice. Budou nám zajisté vnucovat průvodcovské služby. Dojeli jsme na konec cesty, doběhlo nás samozřejmě asi pět hochů, kteří, aniž bychom je o něco žádali, šli automaticky s námi.

Vnořili jsme se do pralesa. Teď konečně ho po prvé na vlastní oči vidím a nacházím se v něm. Tropický deštný prales v rovníkové západní Africe. V pralese, kam Edgar Rice Burroughs umístil svého hrdinu a kde byl dokonce Tarzan přímo filmován v jedné z posledních verzí režisérem Hughem Hudsonem s Christopherem Lambertem v hlavní roli. Uzounkou blátivou pěšinou jsme sestoupili k potoku. Naskytl se mi pohled o jakém jsem vždycky už od dětství snil. Hustý divoký prales, klenba stromů nad potokem, visící liány a v korunách stromů opice. Fotím jako zjednaný, je tam však tma, takže nevím co z toho bude. Přicházíme na místo, kde se musíme brodit, kousek vystoupáme a přecházíme mohutné peřeje potoka.

Dostáváme se na mýtinku, odkud se ozývá mohutný hukot padající vody. Stačí ještě pár kroků a stojíme na okraji mohutné propasti do které se řítí masy vod. Teď v období dešťů opravdu mohutné. Mohu na této scénérii oči nechat. To přesahuje i všechny obrazy Zdeňka Buriana. Snažím se to zachytit objektivem fotoaparátu, cvakají spouště Minolty i Flexaretu, ale pochybuji, že se výsledek vyrovná skutečnosti.

Pokusíme se alespoň o částečný sestup do propasti či údolí. Cesta pralesem je úžasná. Prodlíráme se mezi větvemi stromů a bujným porostem. Mám holé nohy a pouze sandály, což asi není nejvhodnější, moji černí průvodci jsou bosí. Několikrát jsem na vlhkém svahu v blátě uklouzl, snažím se chránit fotoaparáty, za chvíli jsem celý od bláta. Pravý syn divočiny. Dorazili jsme až těsně k vodopádu asi do poloviny propasti. Pralesní scénérie s mohutným vodopádem jsou prostě úžasné. Díky vodní tříšti jsme v momentě mokří až na kůži. Oblečení se dá ždímat. Ale jsme šťastní a já se nemohu nabažít svých prožitků. Jsem opravdu v pralese rovníkové západní Afriky, mé touhy a mého snu už dětských let! Sem se musím jednou vrátit. Je však čas k návratu. Obracíme se a stoupáme neproniknutelnou džunglí zpět. A znovu a znovu vše prožívám a vychutnávám. Jsem mokrý, že bych se mohl ždímat a navíc až po krk od bláta, ale šťastný jak malé dítě. Obcházíme mohutné rozbrázděné kmeny stromů a palem, vyhýbáme se visícím liánám a už jsme opět na mýtině. Poslední pohled do propasti a prodíráme se peřejemi potoka nazpět. Vyšplhal jsem se na liánu visící nad potokem a vychutnával pocit být součástí džungle. Ruda mě vyfotil — co z toho bude, nevím, je zde moc tma.

Vycházíme z pralesa a nasedáme do auta. Naším průvodcům dáváme nálepky expedice, děvčata dovezeme až k domovu a nabití dojmy vyjždíme, nyní již opět v prudkém lijáku za svými zbylými druhy. Nadšeně jim vyličíme naše prožitky a

Jirka se otáčí, aby zavezl a provedl druhou část naší party k vodopádům. A já zasedám k deníku, abych jeho stránkám svěril své nevšední a originální dojmy.

- 13.7.1994 Černá pláž na břehu moře u města Limbe pod Mont 23³⁰ hod.
Cameroun

Opět prožívám své dávné sny. Sedím na břehu atlantského oceánu, který mohutně burácí, pod klenbou mohutných stromů a palem, pozoruji oblohu s měsícem v první osmině. Je vlháká noc a já poslouchám hukot oceánu a hledím do jeho vln a v duchu zpívám svému Pánu za jeho milost, že zde mohu ve zdraví být a prožívat krásu této planety, kterou nám Bůh dal k dispozici. A představuji si, jaké to zde asi muselo být, když zde přistávaly první objevitelské koráby. Když poprvé Evropané uviděli tento břeh, kde se africký kontinent stáčí k jihu.

Jsme nyní opět nejjihněji kam jsme dosud dojeli, přesně na 4° severní šířky.

Včera večer jsme se s Rudou ještě v Melongu procházeli vesnicí a vstřebávali tamější život. Ochutnal jsem pečené kousky masa nabodnuté na špejli, bylo to silně kořeněné, ochutnal jsem i další alkoholický domácí nápoj, chutnal jako burčák. Poseděli jsme v hospodě s místními lidmi. Jeden z nich mi nabídl šňupací tabák a když jsem pak začal kýchat, celá hospoda se velmi bavila. Přisedl si k nám muž, který vypadal úplně jako Michael Jackson, také ho tak všichni oslovovali. Ruda se snažil neúspěšně vyfotit jednu bodrou ženu s velkým břemenem na hlavě a s mačetou v ruce. Nechtěla se nechat fotit.

Po večeri jsme požádali v jedné hospodě, zda před ní můžeme parkovat a strávit noc, což nám bylo umožněno. Již jsme opět všichni, vrátila se i druhá skupina z pralesa a společně jsme ještě zašli na pivo. Laškoval jsem tam s místními dětmi. Velmi je lákalo si na mě sáhnout. Hladily mě po vlasech, hrabaly se ve vousích, dotýkaly se mé kůže. Zřejmě je pro ně běloch něco zvláštního, co si musely napřed osahat.

Dnes jsme brzo ráno vyrazili, před jednou hospůdkou za městem Nkongsamba jsme se nasnídali. Majitel nám poskytl vodu k přípravě snídaně a potom i stoly a židle; bylo to milé a příjemné. Cesta pak pokračovala dále na jih, projížděli jsme okolo různých plantáží kávovníku, banánovníků, jakýchsi palem, ale i okolo pralesů na které se nemohu vynadívát. Sjíždíme do nižších nadmořských výšek, začíná být vedro a vlhko.

Odpoledne jsme dorazili až k mořskému břehu, kde jsme se zastavili. Vykoupali se v moři — možná, že je to poslední koupání v Atlantiku — a použili jsme sprchu na místní pláži. Poprvé vidím pláž s černým pískem, vidím mohutné vlny, odliv zrovna přechází v příliv, v moři jsou velké a silné spodní proudy, cítím, jak mě to při plavání táhne od pevniny na širé moře. Strávíme zde i večer a zítra vyrazíme pod Mont Cameroun. Jsem zvědav, zda se nám podaří na něj vystoupit. Zlézt nejvyšší horu rovníkové západní Afriky by byl skvělý zážitek.

Zatím prožívám pobyt na břehu Atlantiku v Guinejském zálivu, v jeho nejostřejším bodě. Dlouho do noci jsem se procházel po břehu, nechal si smáčet nohy

vlami a snil pod nebeskou klenbou a palmami, za hukotu moře. Vzpomněl jsem si na Lofoty, daleko na severu, jak jsem seděl na balvanu a pozoroval moře a skalního hrocha. Kdo by jen tušil, že za krátkou dobu budu v kraji skutečných hrochů. A jsou to velmi milá a sympatická zvířata. V tento krásný den v sugestivní, jasné (kupodivu v deštivém období) tropické noci blaženě usínám.

• 16.7.1994 Tamtéž

11⁰⁰ hod.

Jsem obohacen o mimořádný zážitek. Bylo to, pravda, náročnější, ale jako trénink na Kilimandžáro perfektní. Rozhodli jsme se realizovat jeden z našich společných snů a to výstup na Mont Cameroun.

Před dvěma dny dopoledne jsme odjeli ze zdejší pláže. Naše cesta vedla do městečka Buea, které je výchozím místem pro nástup na Mont Cameroun. Zaparkovali jsme před ubytovnou pro horaly. Tam jsme také natrefili člověka, který nám podal vyčerpávající informace o výstupu a nabídl se jako průvodce. Říkal, že mimo turistickou sezónu — tedy nyní v období dešťů — je cesta na Mont Cameroun uzavřená, ale on že nás tam vyvede. Dohodli jsme se na ceně a době odchodu, která se pak díky prudkému lijáku posunula o dvě hodiny dále. Nachystali jsme si bivačovací potřeby, nějaké jídlo, vhodné oblečení a vhodnou obuv a čekali, až přestane pršet. S Rudou a s Jirkou jsme se vydali do města, kde jsme koupili chleba, dva deštníky a povyprávěli s jedním hospodským v jeho útulné hospůdce s nádherným obrazem na stěně a s mapou Kamerunu.

Vyrazili jsme těsně před čtvrtou hodinou odpolední. Náš průvodce vzal s sebou ještě dva kamarády, takže nás šlo celkem deset, sedm bílých a tři černí. Mirek zůstal u auta a s námi nešel. Nastoupili jsme ve výšce 1 090 metrů. Cesta vedla kousek za městem kukuřičným polem, vzápětí jsme se však vnořili do hustého pralesa. Nepršelo, byla však mírná mlha a já zase velmi intenzívně prožíval pralesní scénérie, mohutné stromy s větvemi nejbizarnějších tvarů, z nich visící liány a různé vždyzelené popínavé rostliny, obrovské kapradorosty, množství svěže zeleného porostu. A mlha umocňovala tajemnost těchto scénérií. Škoda, že světelné podmínky (ale hlavně časové důvody) neumožnily zachytit to na citlivé vrstvě Fujicoloru. Teď mě to mrzí. Ale co, v pralesích Konga toho snad nafotím více.

Cesta vede dost prudce do kopce, převážně bahnitokamenitou pěšinou. Místy se prodíráme hustým porostem; naši průvodci mají mačety. Míjíme několik lávových splazů, což svědčí o tom, že Mont Cameroun je sopka ještě ne zcela vyhaslá. Občas to v ní ještě zabouří, ale není to nic nebezpečného. Naposledy k tomu došlo v padesátých letech. Kolem též zurčí množství potůčků a potoků. Všechny tyto přírodní krásy moc prožívám. Ani nemám čas myslet na únavu svého již déle netrénovaného těla.

Kolem šesté hodiny večerní přicházíme k první chatě — můžeme ji nazvat prvním výškovým táborem — ve výšce 1 875 metrů. Překonali jsme 800 výškových metrů a rozhodujeme se pro bivač. Nasekali jsme si trávu, která bude sloužit jako

matrace. Naši průvodci rozdělali oheň, opekli kukuřici, my zase uvařili polévku a čaj a vzájemně se pohostili. Průvodci jsou příjemní lidé. Ten hlavní, pětadvacetiletý silný muž jménem Joseph, nám vyprávěl o závodech v běhu na vrchol Mont Cameroun, které se konají každoročně v lednu a on sám se jich také zúčastňuje. Trénuje jednou týdně běh až do druhého výškového tábora a mezitím chůzi s dvacetikilogramovou zátěží.

Prožili jsme romantickou noc u ohníčku v hloubi pralesa. Dobře jsme se vyspali a ráno vyrazili dále. Stále se nemohu nabažít pralesních scenérií. V jednom hustém porostu jsme s Rudou ukryli bivačovací potřeby a vše co už nebudeme potřebovat. A stoupáme pralesem výše. Jožka má s sebou výškoměr, takže mohu přesně vědět, kde prales skončí. Ve výšce 1 950 metrů vycházíme z pralesa a před námi je prudký kopec jehož vrchol je v mlze a nelze ho dohlédnout. Začíná velmi únavný výstup savanou a svahem 40 – 45%. Terén je kamenitý, bohatě však porostlý trávou místy vysokou a bujnou a nízkými zakrslými stromy bez kmenů. Obdoba naší kosodřeviny; ale je to listnáč.

Výstup je náročný a únavný. Netrénovanost mého těla se projevuje, ale srdce mě táhne stále výš a výš. Zajímavá zkušenost v tomto vlhkém podnebí. Extrémně se potím zejména na hlavě a obličeji. Nejvýraznější to bylo cestou pralesem ale i v tomto prudkém kopci to není zanedbatelné. Nikdy v životě jsem se v horách takto nepotil. Ale jsme v tropické oblasti a ještě ke všemu v období dešťů, takže je to asi normální. Nebo že by tomu pomáhal i Lariam, který užíváme jako malarickou profylaxi?

Vrchol je v mlze, cíl v nedohlednu, ale naše touha nás žene stále výš. Asi ve výšce 2 700 metrů, můžeme říci ve výšce Gerlachu, nejvyšší hory bývalého Československa, stojí strom vyjímající se velmi impozantně v okolní pusté krajině, on sám je však také suchý ale statečně ční a brání se nepříznivým přírodním podmínkám. Od našeho průvodce se dozvídáme, že u tohoto stromu se vždy modlí. Modlíme se s Rudou také.

A už docházíme do druhé chaty ve výšce 2 860 metrů. Zde se posilníme. Ruda uvařil dobrou vodovou polévku, která chutnala jak nikdy a po krátkém odpočinku vyrazíme na další cestu. Sklon svahu se snad o několik stupňů zmírnil, jsme však ve větší výšce, takže náš postup kupředu se nijak nezrychluje. Naopak Víťa, který jde s nedoléčenou virosou začíná na sobě pociťovat příznaky horské nemoci, zejména bolest hlavy. Nicméně všichni stoupáme statečně dál. Moje tempo není také nijak závratné, zhruba každých dvacet až třicet metrů se zastavuji a doplňuji kyslíkový dluh. Ale touha a hlas srdce je silnější a žene mě výš a výš. Začíná pršet, poprvé v životě v horách roztahuji deštník místo pláštěnky, což se osvědčuje, protože občasné poryvy větru jednak trénují svaly na ruce držící deštník, ale také při určitém postavení deštníku nadlehčují. Samozřejmě vždy až do okamžiku, kdy se deštník obrátí.

V dešti, již notně zmoženi, přicházíme ke třetí boudě, ve výšce 3 740 metrů. Opět se posilníme, načerpáme nových sil a vyrazíme k útoku na vrchol. Škoda, že je všude kolem mlha, takže z krásy vrcholové partie sopečného Mont Camerounu mnoho nevidíme. Byl-li tam nějaký kráter, pak jsme jej neviděli. Viděli jsme pouze

několik vrcholů; dva jsme traverzovali a na nejvyšší zaútočili. Z naší desetičlenné party stojím na vrcholu jako osmý, přesně ve 12⁴⁵ hodin místního času, dne 15. července 1994 ve výšce 4 095 metrů.

Dokázali jsme to. Za šest hodin jsme vystoupali 2 125 metrů prudkého svahu v maximální vlhkosti prostředí a částečně za deště. Skvělý výkon a nezapomenutelný zážitek. Ve dvou dnech jsme prošli několik zeměpisných pásem, od mořského teplého břehu rovníkové oblasti, přes tropický prales, savanu, horskou klečovou oblast až po skalnatý vysokohorský terén.

Na vrcholu jsme otevřeli láhev whisky, kterou jsme koupili ještě v Nigérii s tím, že ji otevřeme na vrcholu Mont Camerounu. A podařilo se to. Vyfotili jsme se u tabulky Guinness, jež ční na vrcholu. Guinness je totiž sponzorem závodů na Kamerun.

Začíná opět pršet a my se s těžkým srdcem loučíme s vrcholem. Před námi je nekonečný, úmorný, deštivý sestup dolů. Na jednotlivých chatách postupně sbíráme věci, které jsme tam zanechali, břemena na zádech těžknou, kameny a tráva klouže, déšť vytrvale padá, jednu chvíli přímo proti směru sestupu, takže díky totálně mokřím brýlím se řídím spíše hmatem svých nohou než zrakem. Je to náročné na kolena. Kdy už to skončí? Konečně jsme zapadli do pralesa. A kochám se pohledem na deštný prales v dešti, kdy všude visí provazce vod a po cestě zurčí potoky. V botách mi čvachtá, ale to mě nemůže rozházet.

Po páté hodině odpolední docházíme do první boudy. Ruda z pralesního porostu vydoloval poslední věci, v lijáku to nebylo moc příjemné. V boudě jsme vše sbalili. Ruda, jakožto nejzdatnější a nejprátelejší nakloněný nám pomalejším, uvařil čaj. Bylo velice příjemné dojít do boudy a mít nachystaný teplý silný čaj.

Vyrazili jsme kolem šesté hodiny večer a poslední pralesní úsek jsem měl možnost prožívat stmívání až postupně tmu v pralese. Úžasná atmosféra. Škoda jen, že mě začala bolet kolena a já neměl tím pádem tu pravou vnímavost. Ale přesto to byl zážitek. Cesta kukuřičným polem však již byla utrpením, kdy jsem se nemohl dočkat až dorazíme k autu. Dorazili jsme úplně potmě asi v osm hodin večer. Mírek nás čekal s uvařenou večeří a čajem, což bylo více než příjemné. Díky Mirku.

Poslední úsek cesty mě zmohl natolik, že jsem neměl už sil k původně zamýšlené návštěvě hospůdky, kde si Ruda den před tím vypůjčil od hostinského pláštěnku. Hospůdka se jmenuje The Thondo Hut. Výraz Thondo znamená — dle hostinského — v řeči Zulů Lásky. Ruda tam zašel s Jirkou sám, pokochal se mapou Kamerunu i obrazem na stěně, povyprávěl s hospodským. Když přišel, již jsem byl zalezlý ve spacáku a zahříval se. Veškeré oblečení mám mokré, spacák kupodivu přežil den strávený v pralesním houští za deště bez úhony.

Z městečka Buea jsme odjeli strávit noc opět na pláž Six miles u města Limbe.

Dnes se tady v dešti snažíme usušit mokré prádlo. Což se asi nepodaří, ale máme krásný výhled na moře a můžeme doufat, že přestane pršet.

Pršet na chvíli přestalo až odpoledne. Rozhodli jsme se s Rudou, že využijeme času a půjdeme okusit života v městečku Limbe. Cestou se Ruda zastavil v domě své černé přítelkyně Vivian, se kterou se seznámil před třemi dny na černé pláži, ještě před naším výstupem na Mont Cemeroun. Nebyla doma. Stopli jsme si tedy taxíka a vyrazili do Limbe. Taxík byl přeplněný lidmi a věcmi, taxikář je postupně rozvážel. My jsme to tím pádem pojali jako okružní seznamovací jízdu městečkem. Nakonec nás jako poslední vyložil v centru města. Postupně se začalo stmívat.

Nejprve jsme podleli pozvání jednoho dobrého muže do jeho hospůdky, kde jsme si dali pohárek palmového vína. Poté jsme procházeli středem města, nakukovali do krámků a hospůdek. Toužili jsme dát si nějaké jídlo zhotovené z darů moře. Sea food. Tomuto výrazu v mnohých hospůdkách nerozuměli, nebo nechtěli rozumět. Škoda. Městečko u moře a mořská jídla nevedou. Nakoukli jsme do nočního klubu Manhattan, pohovořili s prodávacem magnetofonových kazet a gramodesek a nakonec jsme došli do Atlantic beach hotel, kam nás všichni posílali, když chceme to sea food. Luxusní hotel, luxusní restaurace. Nechali jsme se přeočotným personálem usadit a přinést si jídelní lístek. Po prostudování nabídky včetně (a hlavně!) cen, jsme po důkladné prohlídce interiéru odešli, aniž bychom si něco dali. Vyrážíme dál do nočních uliček. V dále slyšíme mořský příboj, což ještě umocňuje sugestivní atmosféru nočního černého přístavu. Nakonec jsme zakotvili v hospůdce zvané Hollywood. Ryby samozřejmě neměli. Před hospodou byl prodáváč sendvičů, játra pečená na špejli a na ohni, k tomu zeleninová obloha a bílý chléb. V Hollywoodu jsme si dali pivo, od člověka před hospodou sendvič, ke kterému podávali strašně ostrou omáčku. A vnímali jsme atmosféru hospody. Řekl bych, že to je nejlepší poznání obyčejných lidí. Sledovali jsme v televizi mistrovství světa ve fotbale, semifinále Bulharsko - Švédsko. Atmosféra v hospodě byla úžasná. Po skončení poločasu během cesty na záchod se mě ujala jedna černá krasavice a nabízela své sexuální služby. Zdvořile jsem odmítl, neměl jsem ani chuť se s ní bavit. Rozhodli jsme se v rámci poznávání změnit lokál.

Po asi čtvrt hodinové procházce jsme zapadli do jakési hospody, jméno si ani nepamatuji, kde sedělo pár mužů včetně barmana a sledovali televizi. Přisedli jsme k nim, dali si dohromady jedno pivo a dívali se společně na druhý poločas. Již pozdě večer jsme vyšli z hospody, chytili taxík a jeli zpátky na Miles six, kde se Ruda pokusil znovu zastihnout doma Vivian. Opět neúspěšně. Otočili jsme se tedy ještě jednou zpátky a vpadli tentokrát do nejbližší hospody zvané „Le dernier poteau“. Zde se nám třeba konečně poštěstí a dáme si nějaké mořské jídlo.

Pro začátek jsme si dali opět dohromady jedno pivo. Byl tam velice příjemný maličký hostinský a na náš dotaz, týkající se nějakého jídla z darů moře, řekl, že něco zařídí. Po nějaké době donesl odněkud na talíři rybu a k tomu kasavu. Vše se jedlo rukama, ale jak to bylo dobré! Konečně jsme si pochutnali na mořské rybě. Na to jsme se těšili už dlouho. Pozorovali jsme život v hospodě a nejrůznější typy návštěvníků, poslouchali jsme vzdálený mořský příboj a jedli rybu. Byli jsme svědky i lehké potyčky. Dojedli jsme a naznali, že raději vypadneme.

Přes ulici byla jakási tančárna, různá muzika byla slyšet do širokého okolí. Vešli

jsme tam — nabito lidmi, uprostřed volný taneční parket, kde předváděla odvážné taneční kreace nějaká sólo tanečnice. Dozvídáme se, že zde právě probíhá taneční soutěž. Samozřejmě, že jsme zůstali a se zájmem přihlíželi. Vystřídalo se tam několik tanečníků, většinou muži, jedna mužská dvojice. Byla to opravdu podívaná. Taneční soutěž skončila a začala normální taneční zábava. Seznámila se tam s námi jedna dívenka. Představila se jako Brigitte, neuměla francouzsky, jen anglicky, takže si dobře popovídala i zatancovala s Rudou. Byla tam i její sestra, jméno jsem už zapomněl, černá jak uhlí ale krásná, vyzvala k tanci mne. Bylo to velmi milé a příjemné, protože mě tam začal až nemístně obtěžovat jeden tancechtivý teplý muž, který se mě nakonec i přímo zeptal „Veux-tu dormir avec moi, ce nuit?“⁵ Což byl vrchol a musel jsem ho nekompromisně odpálkovat. Brigittina sestra mně hodně pomohla. Tancovat s temperamentní černou krasavicí, v jejichž žilách koluje žhavá krev africké noci byl krásný a příjemný zážitek. Počkali jsme si ještě na vyhlášení vítězů taneční soutěže. Všichni vyznamenaní předvedli svá vrcholná čísla, byl to velký zážitek. Měli jsme možnost konečně poznat pravé africké tanečníky s jejich úžasným muzikálním citěním, pohybovým nadáním a neskutečným smyslem pro rytmus. Opravdu zajímavé.

Bylo již hodně po půlnoci, tak okolo jedné hodiny, když jsme se rozhodli k odchodu. Poděkoval jsem tanečnici za tanec — byla evidentně zklamaná, že s ní nechce strávit noc — a vypadli jsme. Jenže v tuto pozdní hodinu již nejezdily prakticky žádné taxíky. Asi půlhodiny jsme tam v dešti postávali. Za chvíli za námi přišla Brigitte, tak jsme ji ještě pozvali naproti do „Le dernier poteau“ na pivo. A doufali, že kolem nějaký taxík pojedě. Brigitte prohlásila, že ona se domů již nedostane, bydlí v Buee, tak kam ji tedy pozveme. My jsme jí mohli nabídnout pouze stan na pláži Miles six. To se jí líbilo. Dozvěděli jsme se, že je jí 20 roků, studuje hru na kytaru v jakési hudební škole a teď má prázdniny. V hospodě se semlel opět jeden incident, tentokrát mezi vrchním a ožralým hostem.

Konečně nás kdosi vzal do auta. Za vydatného deště asi ve tři hodiny ráno jsme dojeli k naší Tatrovce. Samozřejmě, že stan jsme nenašli. Potmě hledat ve skladu, ve kterém se vyzná pouze Víťa bylo nad naše síly. Vzali jsme si karimatky, spacáky a šli spát pod střechu plážového altánku. Půjčil jsem Brigittě svoje pyžamo a svůj spacák. My jsme si s Rudou lehli pod jeho dva. Na rozdíl od domorodců není období dešťů pro nás žádná zima. Vyspali jsme se dobře.

Ráno — jelikož máme s Rudou službu — jsme připravili snídani, pozvali i Brigittu a po snídani se rozhodli vyrazit na výlet k další pláži zvané Miles eleven. Ruda se ještě jednou zastavil u Vivian, opět nebyla doma.

Vzali jsme si tedy taxíka a odjeli na Miles eleven. Krásou této pláže jsme byli opravdu uneseni. Pominu-li prvotřídní hotelovou restauraci a kousek upravené a udržované pláže, mojí pozornosti se nejvíce těšila divočina a džungle sahající až k mořskému břehu. Kráčeli jsme po břehu směrem na severozápad. Dopoledne byl příliv, takže jsme šli ve vodě. Kmeny stromů sahali od břehu daleko nad vodu, museli jsme je přelézat, trsy bambusů trčely do vody. Viděli jsme velrybí či žraločí obratel, množství kokosových palm a nejbizarnějších stromů a rostlin vytvářejí-

⁵Chceš se se mnou tuhle noc vyspat?

cích maximálně divoký a nepřístupný ráz tohoto pobřeží. V dešti to působilo ještě takovým tajemně pochmurným dojmem, že člověk snadno podlehl sugesci „ztracen v džungli“. Na jedné straně hustá neproniknutelná džungle, na druhé straně silně vzdutý oceán, z nebe padají proudy vod. Opravdu silné.

Vrátili jsme se a v hotelové restauraci jsme si dali něco k pití. Chtěli jsme opět zkusit něco exotického, mořského. Dali jsme si barakudu s hranolky a krevetový salát. Vzhledem k naší kapse pouze jednu porci pro tři lidi. Oj to bylo dobré! Všichni tři jsme se cítili velice dobře. Setkal jsem se tam také s jedním námořníkem, který shání práci a stále mě prosil, abych jej zaměstnal. Pracně jsem mu musel vysvětlovat, jaká je naše činnost a práce a že to není možné. Napsal mi alespoň adresu.

Po jídle jsme se rozhodli ještě jednou se projít po divokém břehu, tentokrát za odlivu, což bylo snazší. Pršelo však stále vydatně. Cestou zpátky jsme potkali Vivianina bratra, který s Vivian přijel za námi. Společně jsme pak dokončili procházku. U hotelu jsme se setkali s Vivian, která umí dobře francouzsky a velmi špatně anglicky, takže konverzace byla na mně.

Pomalu se blížil večer a my se rozhodli vrátit. Na Miles six nás vzala k Tatrovce jedna anglická dvojice v landroveru. Nacpali nás tam všech pět lidí. Byli jsme opravdu „crazy company“⁶, jak nás Ruda nazval. Na Miles six jsme se rozloučili s našimi černými přáteli, Vivian byla Rudou ještě doprovozena domů, Brigitte odjela taxíkem a já jsem začal vařit večeři.

Po večeři jsem se věnoval úklidu a praní prádla, pokud to v tom dešti má cenu. Ostatní šli do nejbližší hospody sledovat finále mistrovství světa ve fotbale, Brazílie - Itálie.

Já jsem se ještě naposled pokochal pohledem na deštivý oceán a šel spát. Byl jsem dost unavený, plný zážitků, které jsem potřeboval strávit a navíc se mi nepodařilo strávit večeři.

Další den, tedy v pondělí ráno jsme vyrazili na další pouť. Ve městě Tiko, kde bylo potřeba natankovat a Víťa potřeboval něco vyřídit, jsme se rozdělili. Džíp jel napřed do Doualy a Tatra by měla přijet za námi. V džípu jsme jeli s Jirkou a Rudou. Ruda totiž potřeboval v Douale akutně navštívit zubaře.

Dojeli jsme do Doualy a poměrně snadno jsme našli Bonanjo clinique, se kterou má údajně naše pojišťovna smlouvu. Zjistili jsme, že tam ovšem není zubař, ti jsou zásadně privátní. Tak jsme našli jednoho zubaře, byl to Francouz vystudovaný v Paříži. Ještě neměl ordinální hodiny, takže jsme času využili k prohlídce alespoň této části města. Mimo jiné jsme se podívali do krokodýlího baru, kde jsme se posadili, prohlédli jídelníček, zhodnotili ceny, pokochali se zajímavým interiérem. Rozloučili jsme se slovy, že jsme si chtěli dát krokodýla, ale že když zrovna není, tak odcházíme. Majitel nám dal vizitky a pozval nás na příště. Ještě jsme se podívali do několika bank na kurzy dolaru a CFA a podívali se na výsledky včerejšího dostihu. Den předtím jsme si s Brigittou vsadili na jakési koně. Samozřejmě jsme nic nevyhráli.

Pak už jsme se vydali k zubaři. Nejprve to Rudovi zrentgenoval a pak se rozhodl

⁶šílený spolek

resekovat zlomený kořen, na kterém byl nasazen umělý zub. Cena byla 21 400 CFA. Ruda tolik peněz u sebe neměl, dal mu zálohu 10 000 CFA s tím, že k zákroku přiveze zbytek.

Už se blížila hodina našeho srazu s ostatními, tentokrát jsme se na smluveném místě sešli na minutu přesně. Ruda si od Vítě vypůjčil zbytek peněz a vydali jsme se zpět. Cestou jsme se stavili ještě v hospodě, Ruda se přece jen cítil před zákrokem nesvůj, takže jsme chvíli o něm debatovali. Pak jsme šli na to. Zubař byl zřejmě dobrý, zákrok trval malou chvíli, takže to Ruda ani nestačil zaregistrovat. V pohodě jsme odešli a krátce nato jsme vyrazili dále, směr Yaoundé.

Noc jsme strávili asi 150 kilometrů před hlavním městem na okraji pralesa. Dnes dopoledne, no spíše k polední, jsme dorazili do Yaoundé, zaparkovali u centrální pošty, kde bylo potřeba vyřídit několik záležitostí jako telefonáty, korespondenci a podobně. My s Rudou a Jiřím jsme začali objíždět ambasádu Středoafričské republiky a Zairu a zjišťovat možnost získání víza. U CAR je to trochu s problémy. Došli jim totiž samolepící etikety, takže nám vystaví pouze papír se kterým pojedeme bez problémů hranice, ale víza do pasů nám dají až v Bangui. U Zairu to bylo bez problémů, víza dostaneme.

Odpoledne jsem jel s Hynkem do televize a do redakce kamerunského deníku Cameroun Tribune. V televizi nás odkázali na kompetentní osoby, které tam budou až zítra, v redakci deníku jsme pochodili obdobně. K večeru jsme se vydali shánět nocleh. Na prohlídku města zatím nebylo moc času.

Dle průvodce jsme se dozvěděli, že údajně na kopci Mont Fébé za městem u benediktínského kláštera je možné docela bezpečně kempovat. Rozhodli jsme se této příležitosti využít. Vcelku bez problémů se mi podařilo vyvést Tatrovku z města až na úbočí Mont Fébé, kde je obrovský moderní hotel téhož jména. Pak jsme pokračovali dál, zatočili na odbočku označenou jako klášter a přijeli k bráně jakési budovy. V noci vyhlížela značně pochmurně, brána byla zavřená a podle smetí a vegetace kolem bylo vidět, že zde léta již nikdo neprocházel. Nad budovou na jakémsi ochoze stál muž. Chvíli jsme na sebe pokřikovali, ale na tu dálku nebylo rozumět. Domníváje se, že jsme u kláštera z druhé strany, rozhodli jsme — Víťa, Hynek a já — se s džípem budovu objet k předpokládanému hlavnímu vchodu. Tam jsme opravdu dojeli, u vchodu stáli vojáci se samopaly a hned, co zde chceme. My stále se domníváje, že je zde klášter, jsme se zdvořile ptali, je-li možné před branou na parkovišti strávit noc. Chtěli po nás pasy a papíry, které jsme u sebe neměli. Vypadalo to podezřele, takže jsme se rozhodli odjet. V tu chvíli jeden vytáhl revolver a zamířil na pneumatiku. Jde tedy do tuhého. Řekli jsme, že papíry přivezeme, že je máme v Tatrovce a odjeli. To určitě nebyl klášter.

Dojeli jsme k Tatrovce a rozhodli se s džípem pátrat dál po klášteře. Ten se opravdu nacházel asi o 300 metrů dále, potmě to nebylo tak vidět. Přijeli jsme tam, poprosili jednoho mnicha, zda bychom před branou nemohli strávit noc. Vyhověli nám, dokonce můžeme použít jejich umývárnu. Víťa šel pro Tatrovku, ale co se nestalo. Kolem Tatry shluk vojáků a jaktože jsme jim neukázali papíry, jaktože jsme ujeli, co jsme zač, že nás musí zajistit a podobně. Trvalo to asi hodinu, než se nám podařilo vysvětlit, že nic zlého v úmyslu nemáme. Došlo nám to. Dostali jsme

se totiž do konfliktu s tvrdými hochy prezidentovy ochranky. Dům o němž jsme se domnívali, že to je klášter, bylo sídlo kamerunského presidenta Paula Biyi a zrovna tam byl na návštěvě čadský prezident. Vše se vysvětlilo, s velitelem ochranky jsme si nakonec podali ruku a rozešli se jako přátelé.

• 21.7.1994 Yaoundé, před hlavní poštou

13⁰⁰ hod.

Včera hned ráno jsme zajeli do kamerunské televize, kde nás měl čekat pan Bokajnö, který měl s námi projednat naše přání. Opravdu jsme se s ním setkali, vyložili mu, kdo jsme a zeptali se, zdali by měli zájem o nějaké interview s námi. On nás trpělivě vyslechl a posléze řekl, že není kompetentní nic rozhodnout, že máme počkat až na jeho šéfa. Domluvili jsme tedy schůzku mezi jedenáctou a dvanáctou hodinou.

Mezitím jsme s Rudou opět prošli obě ambasády: Středoafričskou republiku a Zaire. Na ambasádě CAR s problémy, na ambasádě Zairu bez problémů. Ovšem k Tatrovce parkující před hlavní poštou jsme se dostali až okolo třinácté hodiny. Rychle jsme tedy nasedli — nyní pro změnu s Hynkem — do džípu a jeli do televize. Cestou jsme se museli ještě stavět na Zairském velvyslanectví. V televizi již nikdo nebyl. Prý nás čekali ve dvanáct hodin a nyní mají až do 14³⁰ přestávku. Rozhodli jsme se počkat.

Přišli jsme pak opět ve 14³⁰ do kanceláře pana Bokajnö, kde nás jeho sekretářka usadila a my čekali; nikdo nešel. Asi za půl hodiny nás uvedla o pět pater výše k šéfovi pana Bokajnö, kde opět byla jen sekretářka a řekla ať čekáme. Čekali jsme hodinu. Během té doby jsme sledovali v televizi Tour de France. Postupně přicházely další sekretářky až přišla čtvrtá, zřejmě jejich šéfová, která nám sdělila, že šéfová pana Bokajnö (je to tedy žena!!!) přijde až později. Domluvili jsme se, že přijdeme o půl šesté večer, poněvadž jsme potřebovali předat džíp Jirkovi a Rudovi, kteří se potřebovali vrátit do Doualy, kde Jiří zapomněl v baru u krokodýla fotoaparát a Ruda u zubaře svoje zuby.

Džíp jsme předali a nyní již taxíkem jsme jeli zpátky do televize. Tam jsme učinili další novou zkušenost, ale opět africkou. Proběhla asi hodinová debata, kdy jsme paní Marii-Therese vyložili, co jsme zač a nabídli jí, mají-li zájem obohatit svoje zpravodajství o interview s námi, že bychom se podělili o naše zkušenosti z cesty, jak vidíme Afriku my a jak se na Afriku dívají u nás v Česku. Když jsme však řekli, že nemáme žádné pověření naší vládou, že jsme soukromníci závislí na sponzorech, namítla, že nám nemohou zadarmo dělat žádnou publicitu. My jsme ale publicitu nechtěli, my chtěli jen nabídnout obohacení jejich zpravodajského programu. Debata se protahovala, minimálních 1 000 USD, které požadovali, samozřejmě nemůžeme zaplatit. Nakonec se tam sešli čtyři šéfové: ona jako finanční šéf, pan Bokajnö jako šéf směny, ředitel vysílání a šéf zpravodajství. Konečná domluva byla, že ještě zítra (tedy dnes) se dohodnou. My ať čekáme mezi desátou a jedenáctou hodinou u hlavní pošty a jestli se rozhodnou, že mají zájem, tak

přijdou, jestli ne, tak nepřijdou. Rozešli jsme se jako přátelé, paní Marie-Therese nám dala vizitku.

Před výtahem nás čekala jedna ze sekretářek paní Marie-Therese a dala mi psaníčko, na kterém stálo, že náš projekt ji velmi zajímá a že by si ráda s námi více povyprávěla. Máme-li zájem, ať zavoláme na udané číslo v devět hodin večer a chceme Marii!

Vrátili jsme se s Hynkem k Tatrovce. Měli jsme sraz před hotelem Mont Fébé, kde se uvařila večeře a spát jsme vyjeli opět k benediktínskému klášteru.

V devět hodin jsem zašel do hotelu Mont Fébé zatelefonovat té jisté Marii. Z telefonu jsem se nedozvěděl o koho jde, ale domluvil jsem schůzku dnes mezi desátou a jedenáctou hodinou u hlavní pošty, kde čekáme na džíp s Rudou a Jirkou. Až doposud nepřišla ani televize, ani paní či slečna Marie, ani Ruda s Jirkou, takže čekáme dál.

Přišla se na nás podívat nějaká slečna, která uvedla, že má ráda dobrodružství a ráda cestuje a když uviděla zajímavé auto, zatoužila se s námi seznámit. Povyprávěli jsme. Je to studentka lycea, nyní ale nemá peníze na studia. Nechala mi adresu s tím, že se možná večer uvidíme.

Půjdu se podívat do města.

• 21.7.1994 Yaoundé, benediktínský klášter na Mont Fébé

21³⁰ hod.

Prošel jsem si střed města, kostel, obchody, tržnici. Jakoby se i zde začínala projevovat krize postihující Kamerun. Nedostavěné domy, nedostavěné silnice, lidé jako zběsili se snaží prodat, co se dá a jsou až nepříjemně vlezlí. Koupil jsem tři otrhané knihy: Zvířata východní Afriky, školní učebnice zeměpisu Kamerunu a Nástin filosofie Afriky. Vše špinavé a otrhané, přesto se snaží cenu vyšroubovat co nejvýše.

Pak jsme byli pozvaní k jednomu českému podnikateli Lubomíru Rákosníkovi, který po roce 1968 emigroval do Německa a nyní žije již dvanáct let v Yaoundé, má servis na opravu a prodej mercedesů. Mirek s Jirkou se s ním seznámili již včera. Byl rád, že si může popovídat s krajany. Dle něho krize v Kamerunu bude ještě pokračovat, je to prý způsobeno omezením vývozu dřeva. O politiku se nezajímá. Právě dnes byli vyměněni ministři. Když jsme se již skoro loučili, přijeli tam Jirka s Rudou, kteří se konečně vrátili z Doualy. Byli plní zážitků. Na parkovišti před poštou našli opuštěnou Tatru, dovtípili se, že jsme asi u pana Rákosníka. A tušili správně.

Vrátili jsme se k Tatře. Tam na nás čekala slečna Agatha, ta co se s námi seznámila dopoledne, přinesla nám na rozloučenou dva ananasy a několik afrických švestek. Daroval jsem jí zvoneček z kunštátské keramiky Libora Osoucha, udělal jí velkou radost. Ona mi věnovala na památku svoji fotku. Vyjeli jsme.

Na parkovišti před hotelem Mont Fébé jsme vařili večeři, abychom ji snědli na našem místě před klášterem. My s Rudou jsme se zatím šli podívat do hotelu a

Ruda vyprávěl, jak se měli v Douale. Cestou do Doualy potkali muže, který jim nabízel čerstvě uloveného hada, nějakou zmiji. Ruda ho koupil, vykuchal, kůži se snažil vydělat, maso se rozhodl nabídnout majiteli Croco klubu. Což v Douale potom učinili, majitel byl nadšený, pohostil je zadarmo. Jirkův fotoaparát se však nenašel. Setkal se tam i se zubařem, který Rudovi vyndával kořen zubu a seznámili se s Češkou, která tam žije již nějakou dobu.

Zpátky z hotelu Fébé jsme šli přes jakési poutní místo, které jsem pozoroval již včera ráno. Jde o převislou skálu, na níž je postaven obrovský kříž, ve skále je ve vytesaném výklenku portrét Panny Marie. K tomuto místu se chodí lidé modlit, ráno jsem jich tam viděl několik. Nyní v noci tam nebyl nikdo. Kříž byl nádherně osvětlen, celé místo vypadalo v té tmě velmi působivě a majestátně. Temný balvan, na kterém září obrovský kříž. A v dálce svítí nápis „hotel Mont Fébé“. Vše v měsíčním stříbřitém světle, měsíc se blíží úplňku. Bylo to prostě nádherné. V úctě a tichosti jsme na tomto místě postáli a rozjímali. Udělal jsem pak pokus o fotku, ale zase mám rozbitou spoušť do ruky, takže jsem Flexaret musel při mačkání spouště držet. Nevím, jestli se třicetina sekundy podaří udržet. Alespoň malou vzpomínku na toto místo bych měl. Je to nádherné a působivé místo, které se mi vryje do paměti.

- 22.7.1994 Břeh řeky Sanaga, vesnice Batchenga poblíž Chutes de Nachtigal 19³⁰ hod.

Dnes jsme naposledy zaparkovali v Yaoundé před hlavní poštou. Poslední vyřizování a odjezd z města.

Nejprve jsem sjel s Hynkem džípem na ambasádu Zairu, kde jsem vyzvedl vyřízená víza. Po snídani jsem si řekl, že vyřizování už bylo dost, vše je hotové, konečně mám čas a chvíli klidu a že napíšu dlouhý dopis. Napsal jsem asi tři čtvrtě stránky, když přišel člověk, který měl zájem o prodej koncentrovaných ovocných šťáv. Jednání se protáhlo na hodinu. Doufejme, že o jeho zboží budou mít naše firmy zájem. Dovezl i ukázky, nebylo to tak špatné. Navíc jsem mu věnoval propisku z kupónové privatizace. Měl z ní ohromnou radost, radoval se úplně jak dítě. Takže v dopise jsem pokračoval černou propiskou.

Přiblížila se však doba odjezdu, všichni měli vše vyřízeno. Ruda odeslal články do novin a časopisů. Chtěl ještě zatelefonovat domů, koupil si telefonní kartu na krátký rozhovor, ale nedovolal se. Využil jsem jeho nabídky a na kartu se pokusil zavolat domů. Podařilo se! Slyšel jsem mamčin a tatínkův hlas, vyřídil i vzkaz Rudův jeho dívce Jitce. Tatínek říkal, že bych měl mít v Yaoundé poste restante, ale nebylo tam, takže dopis jsem nedostal. Škoda. Tatínek ještě mluvil, když telefon vypnul. Slyšet domácí mě milé hlasy bylo velmi potěšující a vzpružující. Jsem hned jiný člověk.

Dopis jsem nedopsal, to mě z celého dne bude nejvíce mrzet. Nevím, z jakého

města to půjde ještě poslat.

Vyrazili jsme tedy směr Bertoua a dále Středoafriická republika. Za vesničkou Obala skončila silnice, dále vede už jen cesta. Občas jsem byl nucen se ptát na cestu místních lidí, což nese značné riziko — které se zde ve velké míře potvrdilo — že každý se bude až agresivně cpát do kabiny, že nám cestu ukáže. To by samozřejmě znamenalo mu za to zaplatit. Nejotravnější a nejagresivnější byl policajt, který se chtěl s námi svézt až do Bertoui. Všecky se podařilo odpálkovat.

Projížděli jsme drobnými vesničkami, které nevypadají zdaleka tak chudě jako na severu. Chýše již téměř není vidět, podstatně více je domků. Sice většina jen z hliněných cihel, ale přece jen domků. Dojeli jsme do vesnice Batchenga, kde jsme koupili cibuli a já jsem pohovořil s místními lidmi. Zajímaly mě vodopády Chutes de Nachtigal, které jsou dle mapy někde poblíž. Domorodci mě navedli na cestičku, která je údajně je sjízdná i pro kamión a po asi dvanácti kilometrech končí u řeky poblíž vodopádů.

Vydali jsme se udaným směrem po udané cestě. Byl to dobrodružný výlet, opět do nitra pevniny mimo hlavní komunikační sítě. Projížděli jsme hustým lesem, klenba stromů zakrývala kompletně oblohu, podél cesty vesnice na vesnici. Hledali jsme už místo vhodné k noclehu. Dojeli jsme ale až ke břehu řeky Sanaga, kde je převoz, na který však už bylo pozdě. Na břehu je malá vesnička, lidé zde mimo jiné obhospodařují trajekt. Pohovořili jsme s nimi, požádali, zda bychom u nich nemohli strávit noc, s čímž souhlasili, dokonce by jim nevadil ani zvuk agregátu během přípravy večeře.

Takže nyní Vífa s Jožkou vaří večeři, v dálce šumí vodopád, jehož hlas je však překřičen vrčením agregátu.

• 22.7.1994 Tamtéž

22⁰⁰ hod.

Je po večeři. Krásná světlá měsíční noc. Zdá se, že měsíc bude zítra v úplňku, vesnice již spí, kolem se ozývá spousta přírodních zvuků, hlasů džungle, v dálce hučí vodopády, řeka je v krásném měsíčním světle jak živé stříbro.

Máme v úmyslu se zítra podívat k vodopádům na loďkách, pokud nám je domorodci půjčí. Ale i kdyby ne, nebude to vadit. Už jen pobyt na břehu řeky má své kouzlo. Řeka v měsíčním světle působí opravdu kouzelně, je to zase něco úplně jiného než moře nebo jezero. Mořský příboj a vlnobití nezná odpočinku, vlny se tvoří někde uvnitř moře a neustále doráží na pevnou zemi, převalují se, vrhají se na pevninu a zase vracejí. Říční svět je jiný. Řeka teče vždy od někud, někdo jí dal život, který má pevný cíl — dotéci do moře. A tak neustále nově a nově se rodící masy vod tečou, derou se, řítí se stále dál a dál až dosáhnou kýženého cíle, splnutí s obrovským mořem. Stříbřité vody vodopádu hučí a hučí. V dálce pozoruji čtyři hlavní proudy, každý je úplně jiný, jde jinou cestou ale všechny svorně k jednomu cíli. Afrika je moc krásná. Sedím nad řekou a jejími vodopády, hledím na plynoucí vody ozářené měsícem, poslouchám zvuky džungle podbarvené hukotem vod.

Teď mě tady jakýsi čokl vyrušil z rozjímání. Až jsem se vylekal. Dobrou noc.

- 23.7.1994 Cestička k napajedlu v pralese, asi hodinu a půl jízdy 22³⁰ hod.
za městečkem Nanga-Eboko

Dnes ráno mě opět probudil hukot vodopádu. Ruda s Hynkem se rozhodli vypůjčit si od domorodců pirogu a plout na ní do samotné blízkosti vodopádu. Než jsem se probral do bdělého stavu a vyskočil z auta, již to měli domluvené a pomalu za účasti celé vesnice nasedali do pirogy, klasické pirogy vydlabaná z jednoho kusu dřeva. Údajně trvá asi měsíc než ji postaví, pak prý vydrží několik let. Tato byla již postarší, něco již za sebou měla, na dně byla voda a v ní plavala ryba. Ještě živá. Kluci ji ponechali tam, nasedli do pirogy, která se jim jevila podstatně vratší než naše kánoe. Nicméně oba dva jsou zkušené vodáči, kteří mají sjeto množství řek jak českých tak i zahraničních. Například Hynek má za sebou norské řeky Sjou a kaskády u jezera Besvatnet a něco v Pyrenejích, Ruda i některé tropické řeky v Asii a v Indonésii. Takže se briskně odrazili od břehu a hurá k vodopádům. Ruda mi ponechal kameru, snažil jsem se to zachytit tedy i v pohybových obrázcích. Dopluli až pod vodopád, tam je však proud začal unášet, kam nechtěli. Piroga přece jenom není keňa, jaksi se jim ji nedařilo ovládat tak, jak by si představovali. Rozhodli se plout ke vzdálenému břehu a odtamtud se ještě několikrát pokusili dostat pod vodopád. Pozorovali jsme je dalekohledem, muselo to být velkolepé.

S Jožkou a Mirkem jsme se rozhodli přiblížit k vodopádům po levém břehu řeky, tedy tam, kde jsme nocovali. Došli jsme však pouze asi do poloviny vzdálenosti, hustý porost nám zabránil v další cestě. Nevadí. I tak to stálo za to. Ještě že nemám pylovou alergii. Tolik pylového prachu jsem se snad ještě nikdy nenadýchal.

Když jsme se vrátili k autu, kluci už byli zpátky. Ruda právě vyoperovával ulovené zmiji, kterou si dovezl z Doualy, jedové zuby. I to jsem se pokusil zachytit na filmu. Posnídali jsme a odjeli.

Cesta vede krásným malebným pralesem s obrovskou rozmanitostí rostlinstva. Nemohu od toho oči odtrhnout. Vysoké stromy s obrovskými listy úplně obrostlé nějakými popínavými rostlinami, několik druhů palem — kokosová, betel, různé kapradorosty, keře, nádherné žluté květy, banánovníky, prostě pohádka. Přejíždíme také množství potoků. Vidíme scenérie s divokou vodou tekoucí zeleným tunelem, s napadanými kmeny stromů, tlejícím listím ale i naplavenými písčitými břehy. Někde je vidět i koupající se domorodce a ženy peroucí prádlo. Škoda, že většinou špatné světelné podmínky nebo zdejší obecné nepřátelství místních lidí k fotografování brání cvakání spouště.

Potkáváme několik domorodců nesoucích malou antilopu. Nabízí ji k prodeji za 4 500 CFA. Prohlížíme si úlovek. Pravou zadní nohou se chytila do oka, ve kterém byla zřejmě delší dobu, jak lze usuzovat z reakce organismu. Měla tam již obrovský nádor z granulární tkáně. Navíc neměla na sobě žádné známky nějaké usmrcující rány. Jednoznačně působila dojmem konce ne příliš násilnou smrtí. Ptal jsem se, jak je dlouho zabitá a jakým způsobem ji usmrtili. Prý je ráno čerstvě zabitá, našli živou a uskrtili ji. Ještě jsem neviděl lovce, který by zvíře uskrtil, aniž by ho odkrvil. Bylo to velmi podezřelé, takže výsledek byl ten, že pytláci přišli o obchod a my o antilopí pečínku.

Ve vesničce Nkoteng jsme nakoupili jídlo a pití. Zjišťuji, že nejvíce peněz utra-

tím za pití. Na příhodné mýtince jsme zastavili, uvařili polévku a Víťa na ohni upekl před tím koupené maso po africkém způsobu. S česnekem to bylo moc dobré.

Projeli jsme pak ještě větším městečkem Nanga-Eboko. Za ním jsme vjeli do hustého pralesa, kde jsme velmi obtížně hledali místo ke strávení noci. Nakonec jsme vjeli na uzounkou stezku vedoucí k napajedlu, u kterého jsme zaparkovali a povečeřeli. Velmi romantické místo v krásné měsíčné noci, s tůňkou uprostřed pralesa a množstvím nejrozmanitějšího hmyzu.

Víťa vytáhl své entomologické nádobíčko a brzy měl bohatý úlovek. Specializuje se hlavně na malý hmyz hlavně ze skupiny kříšů. Domnívám se, že Moravskému zemskému muzeu udělá radost. Jeho noční lov jsem se pokusil zachytit na svém posledním obrázku, který mám k dispozici pro můj věrný Flexaret. Snad z toho něco bude. Flexaret budu muset nechat do konce měsíce odpočinout a doufat, že Ota do Bangui přiveze další filmový materiál.

S Jožkou jsme se vydali na krátkou procházku do pralesa, prožil a vstřebal jsem atmosféru africké tropické noci. Kráčíme pěšinou, měsíc nám vydatně svítí na cestu, z pralesa se ozývají roztodivné tajemné zvuky. Tůňka ožívá nepředstavitelně barevně bohatým žabím koncertem a vysílá ho všemi směry do pralesní temnoty. Z pralesa odpovídají opičí skřeky a zvuky podobné cikádám. Pomalu ustává zpěv ptáků a množí se nejrůznější funění a praskot větví. Procházíme spící domorodou vesnicí. Jen sem tam v nějakém domečku ještě bliká světélko a zní tlumené hlasy. Kocháme se siluetami pralesních velikánů, jež v měsíčním světle působí nadmíru impozantně. Mají nejrůznější tvary korun stromů; nejtypičtější jsou doširoka rozkošatělé, ale i vysoké štíhlé, které výrazně jako osamělí hlídači ční nad většinou svých soukmenovců. Objevujeme maličkou planinku, kde by se krásně stanovalo a nocovalo pod korunou obrovského stromu. Málem jsme spadli do jakési díry. V té tmě nelze rozeznat, o co jde, zda je to past či nějaká přirozeně vzniklá propadlina. Vracíme se pomalu zpátky, kromě Rudy, Kuby a Vítě již všichni spí nebo se chystají ke spánku.

Usedám ke stolu a při světle měsíce a petrolejové lampy za zvuků nočního pralesa otevírám stránky deníku. Mohu jít klidně a v pokoji spát.

- 24.7.1994 Planina v řídnoucím pralese, asi 30 kilometrů za Bertoua směrem na Yangamo 22³⁰ hod.

Probudili jsme se do krásného nedělního rána, kdy zpěv ptáků byl nejsilnější a nejpestřejší. Je to příjemné i když jsem se, pravda, moc nevyspal. Včera večer místo toho, abych šel spát, jsem ještě dlouho diskutoval s Rudou. Filosofovali jsme o životě, o životních postojích, o sdílnosti mezi lidmi. Znovu jsem se přesvědčil, jaký je Ruda výrazně emocionální člověk, mnohdy dosti zranitelný. Takovým dojmem na venek vůbec nepůsobí, naopak působí jako racionální, uvažující a velmi akceschopný muž.

K tůňce, před kterou jsme nocovali, přišla žena s dítětem na zádech a věd-

rem plným prádla a dala se do praní. Až jsem se podívil, v jak špinavé vodě lze prát. Přitom zdejší domorodci jsou až překvapivě čistotní, my proti nim chodíme mnohem špinavěji oblečení.

Vyrazili jsme na cestu stejným pralesem, přes podobné říčky a potoky jako včera. Měl jsem další možnost se kochat africkou přírodou. Opravdu Mzuri Africa, Afrika snů a skutečnosti. V tomto krásném prostředí jsem však prožil snad nejtrapnější scénu z naší cesty.

U jedné vesničky jsme viděli muže u stojícího nákladáku, který na nás mával. Zastavili jsme a Kuba, který byl dnes vpředu u mapy, mu nerozuměl. Mluvil pouze francouzsky. Takže jednání bylo přehráno na mě. Muž žádal o pomoc. Potřeboval olej do motoru a prosil nás, abychom mu dali. Samozřejmě o tomto já nerozhoduji, takže jsem to přehrál na Vítu jako šéfa expedice a já působil jen jako tlumočník. Víta je velmi spořivý a drží kasu expedice dost přísně. Rozhodl, že pokud Mirek má navíc nějaký olej, který by mohl postrádat, jsme ochotni toto množství prodat. Muž však nesouhlasil s naší cenou; prý v Bertoui, což je poslední větší město na naší pouti Kamerunem, je olej levnější. Co naplat, že my jsme jej koupili ještě draze v Nigérii. Prý nás žádá o pomoc. Byli jsme však neoblomní a zcela nepřístupní nějakému smlouvání. Víta nekompromisně prohlásil, že jestli olej potřebuje, nechť zaplatí naši cenu. Nechce-li zaplatit, olej nepotřebuje. Velmi obtížně se mi to sdělovalo a když jsme mu zavřeli dveře před nosem a ujeli s tím, že nemáme čas na smlouvání, cítil jsem se velice trapně. Kam se poděla láska k bližnímu? Co když budeme potřebovat pomoc my a dopadne to stejně? Zákon setby a žně platí nekompromisně. Mrzí mě to a vzpomínám na to se svíravým pocitem v hrudi.

Dojeli jsme do Bertoui, kde jsme se chvíli zdrželi, natankovali plné nádrže, podívali se na tržnici. Je vidět, že sem žádní turisté nejezdí, lidé se k nám chovali úplně jinak, přátelštěji, lidštěji, bez žádné vypočítavosti či žebrání. S Kubou jsme zašli do roztomilé hospůdky, kde jsme se najedli: fazole s pečeným banánem a udole, což je kamerunská specialita — zelenina s chutí špenátu a buráky. Příjemně jsme poseděli a dobře se najedli za velmi levný peníz (200 CFA). Za Bertouou už pralesy řídnou, místy je savana. Míříme totiž opět na sever, do CAR se chceme dostat severní cestou přes Garoua Boulai.

Asi po třiceti kilometrech jízdy jsme zaparkovali před jednou malou vesničkou. Strávíme zde noc. Je opět krásná, měsíčná. Měsíc už není v úplňku. Nyní začíná trochu poprchávat, takže noční výlet do lesa si odpustím. A také se potřebuji vyspat.

• 25.7.1994 Béloko, celnice CAR, neutrální zóna

18⁴⁰ hod.

V noci trochu pršelo, ale ráno už bylo opět bez deště. Během snídaně nás — jako obvykle — okukovali domorodci z nejbližší vesnice. Jak jsem se dozvěděl, vesnička nese název Purpoto. Přišlo několik dětí a jeden starší muž s oštěpem. Hynek se ihned jal s mužem vyjednávat koupi oštěpu, což proběhlo hladce. Zeptal

jsem se, zda by nebyl na prodej ještě jeden. Muž poslal ihned jedno dítě domů, aby oštěp přineslo. Byl krásný, velký. Jak mně bylo řečeno, používá se na lov buvolů. Cenu nasadil dvakrát vyšší než Hynkovi, podařilo se to usmlouvat na 2 000 CFA plus jedno bílé tričko vasil. Tak mám krásný oštěp, kterým domorodci loví buvoly.

Naše další pouť vede dále na východ. Prales ustupuje, nastupuje jakási lesostep s okrsky pralesa. Občas vidíme i banánovníkové plantáže vysázené na vypáleném pralesi. Typické pro tropické zemědělství. Z banánovníkových kultur trčí do výše suché, ohořelé kmeny jako smutný výkřik někdejšího mocného pralesa. Ohořelé kmeny na mě silně emocionálně působily, měly vyčítavý výraz a cítil jsem z nich varovné poselství všemu lidstvu a výzvu k ochraně naší krásné planety, kterou nám Bůh dal k užívání.

Na jednom krásném místě jsme zastavili a uvařili oběd. Vyfotil jsem několik dětí, které přihlížely. Podarovali jsme je několika skromnými dárečky. Kolem čtvrté hodiny odpolední jsme dorazili do městečka Garoua Boulai, což je hraniční město se Středoafrickou republikou. Zde jsme naposled v Kamerunu doplnili nádrže naftou a odjeli na celnici.

Samozřejmě jsme v Africe, takže to není bez problémů. Ihned nám chtěli napařit pokutu 75 000 CFA za to, že Hynek s Jirkou v UAZu nebyli připoutáni. Zase jsem musel diplomaticky vše vysvětlovat, nakonec se to vyřešilo flaškou vodky a zapalovačem. Celními formalitami jsme prošli bez problémů.

Problémy začaly na druhé straně hranice. Způsobilo je už to, že jsme neměli víza v pasech do Středoafrické republiky, ale pouze jakési papíry, které jsme dostali na ambasádě CAR v Yaoundé, které zdůvodňovaly, že víza nemáme z důvodu dojití samolepek do pasů na ambasádě. S tím se zde možná celníci nesetkali, vše jako prověřovali. Ale řekl bych, že pouze naoko, táhl z nich alkohol a chtěli peníze nebo flašku. Ještě ke všemu zlému nám kamerunští policajti nedali výstupní razítko do pasu, což dle policajtů CAR je nezbytný předpoklad ke vstupu do jejich země, takže se Ruda musel vrátit a vyřizovat ještě výstupní razítka. My ostatní čekáme už zde na neutrální zóně před celníci Středoafrické republiky.

V Kamerunu se to samozřejmě zase neobešlo bez flašky, tam už jsou touto dobou také ožralí. Tím vším zase vyšlo najevo, že máme každý dva pasy, což také zdejší celníci dost dobře nechápou. Vypadá to, že zde strávíme noc, poněvadž než se vyřídí razítka na Kamerunské straně, středoafrická celnice už bude zavřená.

Čekáme na Rudu, jak pochodí a dáváme se do vaření večere.

• 25.7.1994 Tamtéž

21²⁰ hod.

Tak jsme zůstali na hranici.

Jsme po večeri. Ruda u večere vyprávěl, jak pochodil. Přišel zpět za kamerunskými policajty. Chtěl po nich výstupní razítko do pasu. Ti se začali ošívát, že už je konec pracovní doby, začali cosi mluvit o zaplacení přesčasu ale hlavní hovor se točil okolo chlastu. Postupně tam přicházeli vyšší a vyšší šarže a rozhovor se

v kruhu točil jenom kolem pití. Ruda jim tedy nechal pasy a odjel autostopem zpět k Tatrovce, vzal flašku něčeho od likérky Fleret a vrátil se zpět. Policajti už na něj dychtivě čekali.

„Tak co, máš flašku?“

„Mám, ale máte razítka?“

„Jo, ale ukaž flašku.“

„Napřed mně ukažte razítka“.

Pak se začali cpát a strkat mezi sebou, aby každý ukázal razítka první. Ruda jim dal flašku. Ihned ji otevřeli a: „vraťte se zase do Kamerunu“, „jste naši nejlepší přátelé“. S těmito řečmi se rozloučili.

Na celnici Středoafričké republiky však musíme zůstat do zítřka, protože nejvyšší šéf už tam není a ten jediný může podepsat ty papíry, na základě kterých získáme víza do pasu v Bangui. Takže trávíme noc na celnici.

Je zde obrovský prostor a úplná tma, už je pod mrakem, měsíc se jen stěží snaží proniknout vrstvu mraků. Je úplně ticho, rušené jen zpěvem cikád a občasnými výkřiky ožralých celníků. První noc v Středoafričské republice probíhá zcela podle afrických zvyklostí a zkušeností. Takže zítra hurá do další země!

Škoda, že jsem nestihl poslat z Kamerunu dopis, který mám rozepsaný. Je zajímavé, že po každém vyrušení z psaní přijdu o propisku. Tu černou jsem musel dát celníkům na kamerunské hranici. Radovali se z ní jak malé děti. I to je Afrika.

• 26.7.1994 Vesnice asi deset kilometrů za hranicemi

11⁰⁰ hod.

Tak jsme ve Středoafričské republice. První dojmy nejsou zrovna nejlepší, ba co dím, zatím jedny z nejhorších.

Ráno na hranici po snídani došlo k celním formalitám, které proběhly celkem v pohodě. Poprvé chtěli i očkovací průkazy, kontrola však byla dosti ležerní. Kontrolor vzal první očkovací průkaz a začal do jakéhosi ušmudlaného sešitu vypisovat první jméno. Když jsem viděl, jak mu to jde pomalu, nabídl jsem se, že mu to napíši, že přece jen česká jména jsou dosti obtížná. Do kolonek s příslušným očkováním jsem zaškrtnl vše, co máme včetně meningitidy. Razítko nám dala jedna angličanka v Nigérii se slovy, že v Zairu by mohli dělat problémy. Jak vidno, již ji požadovali i v CAR. Vyplnil jsem sešit. Úředník se ani neobtěžoval si průkazy prohlédnout a ověřit, co jsem napsal. Na téhle celnici bych mohl bez problémů propašovat snad i slona. Například o letadle Ruda celníkům namluvil, že je to motorová tříkolka pro rychlejší pohyb po městě, v Lagosu, Douale nebo Yaoundé jsme ji dost využívali.

Sotva jsme překročili hraniční závoru, mimochodem před závorou se mi podařilo vyfotit místní školu momentálně zavřenou a odpočívající o prázdninách, už tady byla první policejní kontrola. Všechno, co bylo zkontrolováno na celnici, policajti kontrolovali znovu. Vzpomněl jsem si na slova vedoucího jedné anglické cestovní kanceláře, se kterou jsme se setkali na hranicích, že policajti ve Středoaf-

rické republiky jsou nejodpornější a nejotravnější, jaké kdy zažili. Informaci jsem předtím bral trochu s úsměvem, myslel jsem si: „To ještě nezažili policajty v Nigérii, to teprve uvidí.“ A už máme první zkušenosti s policajty zdejšími a nevím, nevím, zda mu nedám za pravdu.

Ujeli jsme asi deset kilometrů od hranic, když nás v první větší vesnici zastavili další policajti. A hned z gruntu. Podrobná prohlídka technického stavu vozidla. Máme nevýhodu, že jsme bílí a ještě k tomu cizinci. Když si představím, jaká auta zde jezdí, co to je za vraky, rozpadající se vozy, které se tak tak drží na kolech! A oni nás tady budou buzerovat kvůli technickému stavu vozidla, který je — neváhám to říci — nejlepší ze všech aut, která zde jezdí. A jak tady všichni jezdí! Nacpaná auta lidmi, někdy až čtyři na předním sedadle a nás tady budou buzerovat pro nezapnuté bezpečnostní pásy.

Vzpomněl jsem si na včerejší příhodu, jíž jsme byli svědky. Malý autobus Avia zapadl do brázdy na cestě a nemohl se hnout. Řidič vystoupil, seskočili i všichni, kteří se vezli zavěšení na autobusu, šofér otevřel zadní dveře, aby autu odlehčil. Ze dveří se začali proudem hrnout lidé. Zírali jsme na to s pokleslou dolní čelistí. Z tak malého autobusu se neustále tlačili lidé. V autobusu pro asi dvacet lidí jich jelo minimálně šedesát. Samozřejmě, že auto hravě z brázdy vytáhli. Tak takto se v Africe jezdí. Ale běda, kdyby si to dovolil nějaký bílý.

Vraťme se však do reálu. Na našem autě nenašli nic závadného, takže k svému obrovskému zklamání nemohli napářit žádnou pokutu. Odebrali nám však pasy a ostatní dokumenty, vše důležitě kontrolovali a nakonec rozhodli, že nás nepustí dál, protože ještě není 6 hodin po dešti. Nevím, asi to pravda nebyla, místní nákladáky vesele jezdily dál. Opět buzerace bílého člověka a typická africká filosofie: „Jsi bílý, jsi v naší zemi a proto tvrdě zaplať nebo tě nepustíme dále.“ Nám ovšem stačí, když do Bangui dorazíme až za týden, protože Ota má přiletět až 4.8. A na něho musíme počkat. Takže policajty odbýváme s ledovým klidem, nedostali od nás ani halíř.

Obávám se, že toto jednání v nás zanechá stopy, určitou hořkost a že se na černochoy u nás v republice nebudou dívat tak přívětivě. Zvláště když budou pocházet z Nigérie nebo Středoafričské republiky.

Takže nyní nám nezbývá, než nesmyslně čekat až se policajtům uráčí nás pustit. Za chvíli je zkusíme ještě jednou obměkčit.

• 26.7.1994 U cesty pod stromy, několik kilometrů za Bossembélé 24⁰⁰ hod.

Dnes jsme jeli dlouho, poněvadž chceme využít doby, kdy neprší.

Je opět krásná měsíčná noc, měsíc už odrůstá. Ta jak ho vidím zde, však měsíc u nás doma nikdy nevidím. Jeho celistvost není narušena vpravo, jak jsme zvyklí u odrůstajícího měsíce, ale nahoře i když více vpravo. Kolem něj se kupí nádherné mraky, které jej občas zastírou a vytváří neopakovatelné tvary, velmi přízračně osvětlené. Nádherná podívaná, zvláště když k tomu přibudou noční zvuky z lesa

a vlhák tropická noc. Na tuhle atmosféru a tyto zážitky nikdy nezapomenu.

Všichni už spí, já sedím za stolem při světle petrolejky a vnímám velmi intenzivně noční atmosféru.

Před chvílí jsem Víťovi prováděl punkci obrovského abscesu v levém hypogastriu. Velmi bolestivý zákrok. Nasadil jsem i celkově Augmentin, doufám, že mu to pomůže.

Ale vraťme se ještě k dnešnímu dni. Již výše jmenovaní policajti nás nakonec na naši další intervenci spojenou s věnováním konzervy (na to právě čekali) pustili na další cestu.

Projíždíme nádhernou krajinou. Prales zde není, charakter porostu lze nazvat lesostep, stromy začínají mít charakter trochu jako v savaně. Je zde mnoho kameňatých a skalnatých útvarů. Celá centrální Afrika je vlastně na žulovém podkladě, terén je kopcovitý, cesta se vine nahoru a dolů občas s nádhernými pohledy do údolí.

Na jednom takovém krásném místě jsme zastavili a kochali se krásou krajiny. Potkali jsme dva domorodce, jeden nesl na rameni kořeny kasavy. Vyfotil jsem si ho. Začal si stěžovat, že ho stále bolí hlava a břicho, že je mu často špatně a že má už dlouho nemocný penis. Ukázal mi ho, má pravděpodobně kapavku. Prosil o nějaké léky, něco jsem mu tedy dal (Gastrogel, Carbatox, Endiaron, Augmentin) s poučením. Děkoval a pak nám vyprávěl o autonehodě, kdy ze zatáčky při rallye Cappe Toron vylétlo jedno auto; je tam dole v údolí. Ukázal nám je. Prý si řidič pouze zlomil paži a spolujezdkyni se nic nestalo. Auto však bylo na maděru.

Putovali jsme dále. Prošli jsme úspěšně několika policejními kontrolami. Ve městě Bouar jsme viděli francouzské vojáky. Ve Středoafričské republice je dosti silná francouzská vojenská posádka, která je zde od doby svrhnutí diktátora.

Asi hodinu jízdy za vesnicí Baoro nám praskla pravá zadní pneumatika. Rána jako z děla, auto se lehce naklonilo. Mirek duchapřítomně vyrovnal a urychleně zastavil. Pneumatika, která měla za sebou přes 40 000 kilometrů velmi obtížného terénu nevydržela africké cesty a bouchla. Byla pěkně roztrhaná. Na opravu to již nebylo, bylo nutné ji vyměnit. Jako na potvoru (Murphyho zákony fungují) se to stalo až potmě, takže práce byla obtížnější. Trvalo to tři čtvrtě hodiny. Takže máme nyní první novou pneumatiku. Se starou jsme se rozloučili — bylo to dojemné — a věnovali ji okounějším domorodcům.

V Bossembélé Ruda koupil kukuřici, kterou jsme pak použili k přípravě večere, dnes dosti pozdní. Ale ujeli jsme velmi slušný kus cesty. Na Středoafričskou republiku je to slušný výkon. Mirka jízda dnes mimořádně bavila.

• 27.7.1994 Silnice za Yaloké, asi 170 kilometrů před Bangui 13³⁰ hod.

Zastavili jsme se na krátký odpočinek. Opět máme za sebou kus cesty, Bangui se pomalu blíží. Teď už to půjde rychleji, od Yaloké je asfaltová silnice.

Krajina je pořád velmi pěkná, trvá lesostep s mnoha skalnatými útvary. Ve srovnání s Kamerunem jde o zemi nesrovnatelně chudší. Když pozoruji vesničky, kolem kterých projíždíme (je krásné slunečné počasí, sedím na střeše Tatrovky a mám krásný rozhled), vidím opět převážně chýše se slaměnými střechami, sem tam nějaký domek z hliněných cihel, střechy jsou však zásadně doškové, slaměné. Elektřina, která byla v Kamerunu ve vesnicích někde zavedena, zde chybí zcela, je pouze ve větších vesnicích až městečkách. Jídlo vaří lidé před chýšemi na ohnících v železných kotlech a kotlících, viděl jsem i kotlíky z pálené hlíny. Příroda je krásná, vesničky jsou roztomilé, ale velmi chudé.

Při sjíždění s kopce jsme v kopci potkali obrovskou cisternu, které se pokazila převodovka, takže uvízla a nemohla dále. Rozhodli jsme se, že pomůžeme. Aspoň Afričané uvidí, co dokáže naše Tatra. Mirek se složitým manévrem otočil, pomalu zacouval k cisternovému nákladáku. Spolu s Jirkou připojili lanem cisternu za Tatra. Mirek nastartoval, zařadil želvu, to jest nejpomalejší rozvod rychlostí a na jedničku s náhonem na všech šest kol hravě do svahu 12° cisternu vytáhl. Zastavil až na kopci ve vesnici. Fotili jsme to, měli jsme radost z úspěchu naší Tatry. (Automobil má šest rychlostí, pět dopředu a zpátečku, potom tak zvanou redukci, která snižuje rychlost řazenou na polovinu a ještě želvu, která redukovanou rychlost snižuje ještě na polovinu — čili celkem má 24 rychlostí; na jedničku zredukovanou se zařazenou želvou jede auto plynule pomalu rychlostí 1,9 km/h — do obtížného terénu jak dělané. A na tuto rychlost Mirek cisternu vytáhl. Prý by to vytáhl i na dvojku, ale nechtěl cisterně utrhnout lano.) Radost osádky cisterny neznala mezí, všichni se fotili u Tatry, nalepili si na cisternu značky Mercedes samolepku Tatry. Společně jsme se radovali z úspěchu a z pomoci.

Škoda, že jsme se pak rozešli ne příliš v dobrém. Zeptali jsme se, co vezou. Dozvěděli jsme se, že vezou naftu, celková váha cisternového kamiónu i s nákladem byla padesát tun. Požádali jsme je, zda by nám 200 litrů neprodali, nakonec jsme se dohodli na ceně 225 CFA za litr. Začali jsme přecerpávat naftu pomocí dvacetilitrových kanystrů. První dva jsme měli plné naší nafty, čili jsme je vylili do nádrže, abychom měli do čeho nabírat, dále jsme už nabírali naftu koupenou. Po vylití deseti kanystrů do nádrže nám odmítli dále tankovat, že prý už to je 200 litrů, že to počítali. Velice obtížně se s nimi dále jednalo, nechtěli chápat, že první dva kanystry jsme museli vylít do nádrže, abychom získali prázdné a mohli do nich brát jejich naftu. Nakonec se to vysvětlilo, ještě další dva kanystry nám načepovali. Rozešli jsme se s výčitkou, proč se nám za pomoc odvděčí tím, že nás chtějí ještě ošidit. Alespoň znovu poznáváme, co je Afrika. Bělocha a cizince se snažit doběhnout za každou cenu všemi možnými prostředky. Kam se poděla hrdost a čest? Mrzí mě to, Afriku jsem měl rád od dětských let, jsem pořádně hrdý na to, že ji konečně poznávám a mám ji stále rád.

Teď tady sedím. Je krásné sluneční odpoledne, kolem nádherná příroda. Čekám na uvaření polévky a pozoruji srocující se domorodce. Nakonec se nemohu zlobit a hořkost, kterou jsem před chvílí popsal se již dávno vytratila.

Včera v odpoledních hodinách jsme dojeli do vesničky Boali, kde by se měly nacházet podle průvodce nádherné vodopády, údajně jedna z mála turistických atrakcí Středoafričké republiky.

V první hospodě, kterou jsme natrefili, jsme se ptali na možnost parkování a stravení noci. Shodou okolností jsme tam narazili na skupinu divadelníků, kteří zde končili turné po CAR a vrací se do Bangui. Zvali nás na představení, které se bude konat v této hospodě.

Po předchozí domluvě se slečnou sedící přede dveřmi jsme zaparkovali u katolického kostela mezi palmami a Víta s Jožkou coby službu mající se dali do přípravy večere. My s Rudou jsme se šli podívat na okolní krajinu a hledat vodopády. Ty jsme samozřejmě našli. Poněvadž je to však turistická atrakce, na mostě přes řeku k vodopádům stál nějaký dobrý muž a chtěl, abychom zaplatili vstupné 300 CFA. Což jsme odmítli se slovy, že už je večer, že stejně nic neuvidíme a že nás vodopády vlastně vůbec nezajímají, že chceme jít pouze do přilehlé hospody na pivo.

Z verandy hospody, kde jsme si dali středoafričský Castel Beer, byl překrásný výhled na vodopády. V popředí bujná vegetace s dominujícím banánovníkem a jakýmsi stromem s velkými listy a v pozadí divoké vodopády s mnoha prameny, které se s rachotem řítily do údolí, jehož malebnost narušovala pouze budova hydroelektrárny. Boali je první vesnice, kde vidím zavedený elektrický proud.

Poseděli jsme na verandě, pokochali se pohledem na padající hřmící vodu, povyprávěli s místními chlapci v čele s anglicky mluvícím Bobem Marleym (tak se alespoň představil). Nakonec jsme od nich koupili za dosti levný peníz modely lodí s veslaři a harpunáři vyřezané z balsového dřeva. Balsový strom prý tady někde roste. Lodičky měly funkční veslaře, kteří se chovali velmi roztomile. Budou to milé dárečky.

Vrátili jsme se k večeri a po ní jsme se s Rudou rozhodli přece jen navštívit hostující divadlo. Přišli jsme do příslušné hospody, kterou jsme našli prázdnou a v rohu temné místnosti jsme objevili již téměř spící herce. Když jsme se ptali po divadle, postěžovali si, že nikdo na představení nepřišel. Je totiž podle nich zima, prší a tak lidé jsou raději zalezlí ve svých příbytcích. Vesnické obyvatelstvo je nekulturní. Divadelníků bylo celkem pět, dva už spali a zbylí se rozhodli si s námi dát ještě pivo. Byli to dva muži a jedna žena. S jejich šéfem a režisérem Emanuele Yangelou jsem hovořil nejvíce. Nakonec nám nabídli i jejich domácí kořalku vyráběnou z monioku. Chutnala velmi zvláště, ale dalo se to pít.

Mluvili jsme hlavně o divadle ale i obecně o životě ve Středoafričské republice. Jejich divadlo je profesionální, nese název Gbako, což v jazyce sango znamená prales. Prales proto, že v něm je všechno. Množství stromů, množství rostlin použitelných pro nejrůznější, zejména léčebné účely, je tam tekoucí voda i prameny, jsou tam lidé, které my nazýváme Pygmejové užívající darů pralesa. Prales prostě symbolizuje život a prvotní tradici Afričanů a tuto starou tradici chtějí právě ve svých hrách a představeních co nejvíce obnovit. Emanuel mi věnoval letáček k jedné jejich hře. Napsal mi i adresu s přáním, abychom ho v Bangui navštívili. To samozřejmě neslibuji. Dále jsem se dověděl, že Emanuel studoval divadelní školu

v Paříži, praxi měl potom v Kongu a v Kamerunu; ukazoval mi i příslušné certifikáty. Hrají dost široký výběr repertoáru: komedie, tragédie, dramata, divadlo lidové i divadlo klasické. Tady pro Boali měli nachystánu komedii o demokracii a lidských právech. Pravil, že nyní vláda hercům a divadelníkům přeje, že mají plnou svobodu projevu, mohou cokoliv kritizovat. Samozřejmě pouze kritizovat, zapojení do nějaké opoziční činnosti by se už vládě nelíbilo. Co se týče materiálního zabezpečení, jsou na tom špatně, prý často trpí i hladem a bídou. I když na druhé straně podle toho, co říkali, že vydělají za jedno představení, nepřipadá mně to tak hrozné. Pravděpodobně těch představení moc nemají. Například nastudování a příprava hry „La vengeance noire“, od níž jsem obdržel letáček, jim trvala tři čtvrtě roku. Čili do roka mají pouze jednu premiéru. Nyní se například vraceli z dvouměsíčního turné, Boali byla jejich poslední štace před návratem do Bangui. Slavili-li takové „úspěchy“ jako v Boali, opravdu si moc asi nevydělali.

Zeptali jsme se jich, zda by byli ochotni zítra zahrát divadlo pro nás, že pro nás je to jedinečná příležitost, jak poznat středoafrickou kulturu. Dozvěděl jsem se o ní od našich přátel pouze tolik, že Středoafriká republika je etnicky jednotná, nejsou zde etnické spory a šarvátky a celá republika hovoří jediným rodným jazykem sango. S naším přáním souhlasili, rozhodli se nám vyhovět. Samozřejmě, že jsme to nemohli slíbit stoprocentně, protože jsme dva a nemůžeme mluvit za zbylých šest. Třeba o divadlo nebude zájem.

Pak mně ještě vyprávěli o jakémsi kajmaním jezeru — Le lac de caïmane. Pokud jsem tomu dobře rozuměl, je to místo s velkou tradicí. Ptali se, zda jsme je již navštívili. Nic jsme o tom samozřejmě nevěděli. V souvislosti s kajmaním jezerem vyprávěli o rituální obřízce, kterou musí podstoupit dospívající chlapci, aby byli přijati mezi muže. Prý se obřad odehrává v pralese, kde jsou chlapci sami, ve vesnici mezitím probíhá velká slavnost. Pokud některý z chlapců zemře nebo onemocní, koná se za něj ve vesnici jakási tryzna, která má dopomoci k uzdravení nebo zemřelého prohlásit za mučedníka a statečného muže.

Po skončení večera, někdy okolo půlnoci, nás vyprovodili z hospody k Tatrovce. A cestou jsme měli příležitost zrovna takovou tryznu vidět. Naši přátelé vyprávěli, že to je za jednu nemocnou ženu, při čemž ten, který se s Rudou bavil anglicky, tvrdil, že ceremoniál jehož jsme svědky, má přinést ženě uzdravení, kdežto Emanuel, který se se mnou bavil francouzsky naopak tvrdil, že jde již o tryznu za zemřelou ženu. Tak si potom z těch informací vyberte. Jak například souviselo kajmaní jezero s rituální obřízkou, jsem rovněž nepochopil. Nicméně ten večer jsme viděli tiché shromáždění kolem ohně, kdy se zpívaly působivé táhlé melodie a hrálo se na tradiční nástroje. Bubny a různé strunné nástroje.

Dnes ráno jsme se nejprve vydali k vodopádům. V ranním světle to byla nádherná podívaná. Škoda, že za chvíli začalo pršet, takže světelné podmínky pro focení byly prachbídny. Vodopády jsou však impozantní, opět jako u vytržení obdivuji majestát přírody a její krásy. S Rudou jsme si vylezli úplně nahoru přímo do míst, odkud se voda se strašným hukotem řítí do hlubin země, postupně jsme potom slézali a obdivovali krásu hřmící vody lemovanou skalami s exotickým, tropickým rostlinstvem. Vyfotil jsem mnoho obrázků, včetně chlapce prodávajícího se

okolním močálovitým hustým porostem.

Pak jsme ještě chvíli seděli na terase hospody a kochali se pohledem na vodu. V tropickém lijáku ty vodopády také nevypadají špatně. Má to cosi do sebe.

Od Boba Marleyho jsem koupil ještě další balsovou loď a potom takovou marketu dvou žen stloukajících yam. Roztomilá funkční hračka.

Pak jsme se s Rudou, Hynkem a Jiřím vydali na divadelní představení. Naši přátelé nás nejdříve pozvali opět na svůj tradiční drink, který jsme s Rudou pili již včera. Dnes byl chuťově o něco horší. Jirkovi nechutnal vůbec a Hynek toho také moc nevypil, což se našich hostitelů — nevím proč — dosti citelně dotýkalo. Ještě jsme nějakou chvíli hovořili, Hynek natočil s Emanuelem malé interview, ve kterém se ho vyptal na vzdělání, na to co převážně dělají, na materiální zabezpečení a na to jak se k nim staví vláda. Vše jsem už v kostce napsal výše. Trošku mě zaráželo jejich plakání nad minimem prostředků, až jsem dostal strach, že po nás budou chtít nějaké peníze. Nestalo se tak, zaplatili jsme pouze obyčejné vstupné jako ostatní. V hospodě totiž bylo několik místních hostů, které chtěli divadelníci našim prostřednictvím vyhodit, pokud nezaplatí vstupné. Proti tomu jsme se ohradili, ti lidé nám vůbec nevadili a navíc my, jakožto hosté a cizinci v této zemi, nemáme žádné právo vyhazovat pokojné hosty z vlastní hospody. Lidé však byli nakonec ochotni zaplatit vstupné, takže se to obešlo bez incidentu.

Hra, kterou nám pak předvedli byla mistrně zahraná a provedená, byla to pro nás lahůdky. Komédie zesměšňující špatné chápání demokracie a lidských práv jako příležitost k tomu, aby si dělal každý co chce. Bylo to ve francouzštině prolínané jazykem sango, takže všemu jsem dost dobře nerozuměl. Ovšem, jak Emanuel zahrál policajta, to bylo úžasné. V té postavě jsem viděl všechny policajty, které jsme viděli a se kterými jsme měli tu čest a to od Maroka až po CAR. Jejich stupidní myšlení, jejich úplatkářství, jejich agresivitu vůči slabým podřízeným, naopak bázlivost před silnějšími a nadřízenými. Herecké výkony všech byly opravdu mistrné a kdo zná aspoň trochu současnou Afriku — my už s ní máme bohatou zkušenost — tomu hra hodně řekla. Vystihla myšlení místních lidí dokonale. Hra byla zakončena tradičním tancem za zvuků reprodukované tradiční hudby. Byli jsme vyzváni ke spoluúčasti a naše taneční kreace všechny potěšily. Prý jsme jak rodilí Afričané. Srdečně jsme se rozloučili a pak spolu s ostatními se připravili k odjezdu.

Špatná zkušenost s touto zemí se opět prohloubila. Mirkovi někdo ukradl holící strojek a nám společně sekerku. Začíná se mi jevit, že v této zemi je ze všech zemí, co jsme již navštívili, největší koncentrace lumpů.

Trpké zkušenosti pokračovaly. Na PK 12, což je úřad asi dvanáct kilometrů od Bangui, jsme měli dle sdělení ambasády CAR v Yaoundé získat víza. Získali jsme pouze další papíry — což byla opět zdlouhavá procedura a nebyla zadarmo — se kterými se máme zítra hlásit na jakémsi Service central d'immigration emigration a tam po zaplacení druhé poloviny poplatku, který činí 5 000 CFA na osobu, obdržíme víza. Chceme tomu věřit.

Dojeli jsme do středu Bangui a tam jsme se na vlastní kůži přesvědčili, proč všichni před tímto městem varují. Zastavili jsme a Ruda, který byl dnes v kabině, se

chtěl zeptat, kudy se dostaneme do Campingu Dalango. Stačil tento malý okamžik a už do kabiny skočil jakýsi zkurvenec a chtěl ukradnout, co mu přišlo pod ruku: zvedák. Ruda ho naštěstí ubránil.

Nakonec jsme kemp našli s pomocí průvodce, který se také nacpal do kabiny. Potom chtěl zaplatit za průvodcovství a za taxíka zpět nekřesťanskou sumu, což jsme samozřejmě odmítli a dali mu pouze dvakrát více, než stojí taxík. Jsme zde pár hodin a už toho města máme až po krk. Ale budeme zde muset týden vydržet.

V kempu jsme se navečeřeli, osprchovali a připravili se na zítřejší jednání. Nahlásili jsme pouze sedm lidí, takže placka „Jedu na černo“, kterou jsem dostal od Ilony funguje. Jsem zvědav, co nás v tomto městě zítra ještě potká.

• 30.7.1994 M'Baiki, před rezidencí doktora

18⁰⁰ hod.

Prožili jsme martyrium v Bangui. Ne nadarmo všichni průvodci před tímto městem varovali. Město s jednou z největších koncentrací zločinu na světě, město, kde se každý musí mít na pozoru, kde jen málo turistů projde bez úhony. Všechny negativní zvěsti byly samozřejmě pravdivé. Bangui je též jedno z nejzastrčenějších hlavních měst světa. Prostě „prdel světa“. Město uprostřed afrického kontinentu, ležící na břehu velké řeky Ubangui, která se později noří do pralesa a vlévá do samotného Konga. Město situované v nádherné přírodě, a přitom si troufám tvrdit, že je to nejhorší místo na světě z těch, které jsem doposud navštívil. Dokonce, díky tomuto městu a tomuto státu, jsem na sobě s hrůzou pozoroval, jak se může člověk proti své vůli a proti svému hlubokému přesvědčení stát rasistou.

Po první klidné noci strávené v kempu Dalango jsme hned ráno vyjeli s džípem do města. Vířa, Ruda, Jožka a já. Ostatní se v čele s Mirkem pustili do generální údržby Tatrovky. Bylo třeba vše zkontrolovat, brzdy, kola, vyměnily se ojeté pneumatiky a spousta jiné další práce.

My jsme v centru města propustili Rudu a Jirku, kteří šli sondovat směnu valut, já s Vířou jsme se vydali hledat Service central d'immigration emigration. Ten jsme celkem bez obtíží našli, příslušným úředníkům jsme předložili naše papíry, které jsme den předtím obdrželi na PK 12. Naše pasy tam již měly nachystány. Problém nastal, až nám oznámili, že budeme muset zaplatit poplatek 30 000 CFA na osobu za vystavení víza. S tím jsme nepočítali, měli jsme připraveno 5 000 CFA na osobu tak, jak nám bylo řečeno na ambasádě CAR v Yaoundé a na PK 12. Že jsme již zaplatili 5 000 CFA v Yaoundé nebylo nikde zaznamenáno, takže ani tuto částku nám neodpustili. Nechali nás čekat asi 2 hodiny, během kterých jsem si neustále opakoval: „To jsem se to dostal do pěkného státu! Nic nám neřeknou, nechají nás bez víza přijet do země a nakonec na nás vybalí zaplacení tak vysoké sumy. Nejdražší stát, ve kterém jsme byli. Jenom snaha, jak co nejvíce cizince a turistu oškubat.“ Svým negativním, mnohdy až nepřátelským přístupem k bělochům si škodí sami. Odradí spoustu bohatých turistů a může to vyvolat i rasismus.

Po uplynutí dvou hodin se Víťa sebral a odjel na místo srazu s Rudou a Jirkou, já ještě vyčkával. Po chvíli mě zavolali do kanceláře, kde mi nekompromisně vydali jakési papíry, kde stálo černé na bílém, že každý musí zaplatit 30 000 CFA. Snažil jsem se jim to ještě vymluvit, byli neoblomní, oháněli se novým zákonem a nařízením, takže jsem se nakonec zmohl jen na konstatování, že jsou nejdražší země, kterou projíždíme a kdybychom to věděli, vůbec bychom do Středoafričské republiky nejeli, ale vzali to přes Kongo. Vyšel jsem z úřadu obtěžkán papíry fakturujícími 240 000 CFA, poinformoval se ještě, kde to mám zaplatit a vydal se pěšky na sraz s ostatními.

Na místě srazu, kromě opuštěného džípu, nikde nikdo. Předpokládal jsem správně, že Víťa bude v bance za rohem, kde jsem ho také našel. Nepodařilo se mu směnit cestovní šek. Zatím tedy na zaplacení víza nemáme peníze.

Vracíme se smutně k džípu, když tu vidíme zadní dveře otevřené a nějakou černou držku tam sedět a hrabat. Rozběhli jsme se tam, zloděje jsme vyplašili, ale předčasně, takže nám utekl. Zjevně však nic s sebou nevzal. Zjistili jsme, že věci v džípu prohrabal; nejsou však naše, takže jsme ihned nebyli schopni odhadnout co a zda vůbec něco ukradl. Pak přišel Jirka s Rudou. Jirka prohlédl svoje věci a zjistil tu nejnejpříjemnější věc. Ukradl mu 500 dolarů, veškeré peníze, které měl. Velmi nemilé překvapení. Co nám toto odporné město ještě přichystá?

I po směně, kterou Ruda s Jirkou zrealizovali, jsme pořád neměli dostatek peněz. Víťa zastavil jednoho bělocha, kterého se zeptal, kde se dá proměnit dolarový šek. Dotyčný řekl, že momentálně nikde, ale že nám pomůže. A dal si s námi sraz v 15⁰⁰ hodin.

Ruda se rozhodl ještě jednou zajít na úřad Imigratió emigratió a zkusit z nich vyrazit zaplacení méně peněz. Už jsme něco platili v Yaoundé, něco na hranicích, proč pořád něco platit, když jsme vlastně přijeli poznávat Afriku a současně jí pomáhat. Rudu si nakonec pozvala na dnešek ráno mladá paní, se kterou jednal a která uměla anglicky. Že tu bude velký šéf a že se to konečně nějak vyřeší. S tím jsme odtamtud vypadli.

Já s Víťou jsme šli na sraz s dotyčným člověkem, který slíbil, že nám pomůže. A opravdu nám velice pomohl. Vyměnil nám šek za CFA a to v kurzu, v jakém by nám to žádná banka neudělala. Uvařil nám kávu, povyprávěli jsme o našich i jeho problémech, věnoval nám mapu Zairu, vyměnili jsme si adresy. Má tady továrnu na výrobu mýdla, nějaké nám věnoval. Odcházeli jsme s velmi dobrým a příjemným pocitem, že i v Bangui se najde člověk ochotný pomoci bližnímu. Říkal: „Musíme si pomáhat, jsme přece v Bangui“.

Šli jsme na smluvený sraz s ostatními dvěma kumpány. Cestou přes náměstí jsem si vyfotil bránu či vítězný oblouk, který nechal postavit v současnosti již svržený diktátor. Ale ouha! Zapomněl jsem, že jsme v Africe. Ihned začal kdosi rvát, že fotit se tady nesmí a vzápětí přijel taxíkem policajt a začal nás cpát do auta, že musíme jet s ním. My jsme to odmítali. Nic jsme neudělali, tak proč bychom s ním jezdili. Chtěl nás legitimovat. My ovšem pasy máme na imigračním úřadu, takže mu Víťa ukázal pouze papíry, které máme z ambasády v Yaoundé. Jeden sebral a zase nás cpal do auta, prý na policii. Na dotaz proč a co jsme

udělali, odpovídal, že u šéfa se to vysvětlí. Do auta jsme se nacpat nenechali, nicméně s papírem ujel. Byl to zrovna Rudův papír. Nalezli jsme Rudu a Jirku na srazu a zvažovali, zda se na policajty vykašlat a papír oželeť či nikoliv. Ruda byl názoru, že bez papíru by mohl pokazit partii, kterou rozehráł na imigračním úřadu. Šli jsme tedy k náčelníkovi policie. Ten po nás velmi nekompromisně chtěl povolení k fotografování. Pokud ho nemám, tak odevzdat fotoaparát, který jsem našťestí nechal Rudovi v autě. Chvíli jsme se velmi nepříjemně dohadovali. V tomto zatraceném městě je opravdu zakázáno fotit. Ještě štěstí, že jsem něco vyfotil. Fotil jsem před tím pohledy na řeku Ubangui od terasy hotelu Sofitel, kde jsme se byli vykadit. Nakonec místo sepisování protokolu, jsme náčelníka usmířili částkou 10 000 CFA, která šla samozřejmě celá do jeho kapsy. No jo, za neopatrnost se platí.

Rozladění odcházíme, když tu se na Víťu vrhne asi desetiletý kluk a rve mu z ruky právě získané dokumenty. Víťa ho setřásl, dokumenty uschoval a ta potvora kluk se mu sápal po hodinkách. Člověk měl ale strach ho nějak fysicky napadnout, protože je bílý a napadený černý. A v Africe je černý vždy v právu. Co nám toto zapráskané město, ještě připraví za překvapení?

Po návratu do kempu šel Ruda ještě projít noční podniky a vstřebat atmosféru nočního Bangui. Já jsem na to neměl náladu, debatoval jsem zbytek večera s Hynkem. O všem možném. O politice u nás, o hudbě a literatuře, o filosofii. A samozřejmě o Africe.

Dnes ráno jsme s Rudou zajeli opět na imigrační úřad, kde jsme strávili celé dopoledne. Rudovi se podařil husarský kousek. Sice obtížně, ale nakonec se dostal až k nejvyššímu šéfovi a z něho se mu podařilo pomocí všemožných řečí nakonec s velkými obtížemi vyrazit víza zdarma. Takže jsme ušetřili 240 000 CFA, což je skoro taková suma, jakou Jirkovi včera ukradli. Stavili jsme se ještě na pivo značky „33“ a slavnostně odešli do kempu, kde nás ostatní bujaře přivítali.

Po nezbytných přípravách jsme vyrazili podívat se na jih a navštívit Pygmeje. Opět jsem byl v kabině u mapy. Cesta je velmi malebná, typická tropická Afrika. Příroda se zde opravdu vyřádila.

Dojeli jsme do městečka M'Baiki, které nám bylo doporučeno jako východisko k Pygmejům. Požádali jsme člověka před jedním sympatickým domem, zda tam můžeme strávit noc. Bez problémů.

Začali jsme vařit večeri. Už je téměř tma, zdá se, že v celém městečku není zaveden elektrický proud. Ale lidem to zřejmě nevádí, spíše vyhovuje.

• 30.7.1994 Tamtéž

24⁰⁰ hod.

Seděli jsme po večeri ještě u stolu, když tu přijel nějaký člověk na motorce a prohlásil se za majitele domu a pozemku. Byl příjemný a usměvavý. Vysvětlili jsme mu, že jsme žádali jednoho muže, zda zde můžeme přenocovat a on to povolil. Majitel je lékař, chirurg, a muž, který nám to povolil je jeho najatý hlídač.

Povyprávěl jsem s kolegou. Řekl, že je sám na obvod čítající 170 000 lidí, má tedy práce až nad hlavu. Souhlasil s mým přáním, podívat se, jak operuje. Domluvili jsme se na středu.

Pak jsme se ho vyptávali na Pygmeje. Dozvěděli jsme se, jak se k nim nejlépe dostaneme, co jim máme přivést (cigarety, sůl, mýdlo a olej). Ve vesnici v pralese, kde už nějací Pygmejové jsou, se máme obrátit na ošetřovatele jedné misijní stanice. Ten nás údajně dovede k pravým Pygmejům. Setkání s lékařem bylo velmi milé, doufám, že ve středu s ním ještě pohovořím.

Jsme na kopci a dolehl k nám přes prales zvuk tamtamů a zpěv. S Rudou, Jirkou a Hynkem jsme se rozhodli jít ještě do vesnice na procházku a třeba se zúčastnit nějaké slavnosti. Tamtamy jsme neobjevili, zato jsme vlezli do nějaké tančírny, kde jsme si koupili láhev místního vína. O tamtamech tam nikdo nic nevěděl, s lidmi uvnitř nebyla rozumná řeč, pořád jen na jakoukoliv otázku odpovídali, že musíme zaplatit vstupné. Rozhodli jsme se, že vypadneme, ale zabarikádovali vchod a nepustili nás, dokud jsme nezaplatili. I když jsme tam vůbec nebyli, jen jsme koupili láhev vína. Zase jeden podraz Afričanů na nás. Já se snad opravdu stanu rasistou.

Když nás pustili ven, šli jsme ještě kousek vesnicí a ptali jsme se lidí, které jsme potkali, na tamtamy. Moc kloudných odpovědí jsme nedostali. Až jeden milý kluk nás poučil, že zvuk tamtamů se ozýval ze vzdálené vesnice, kde právě probíhá tryzna za zemřelého. Je to však daleko a zúčastnit se toho prý stejně dnes nemůžeme. Kdybychom přišli včera, tak prý bychom se mohli zúčastnit.

V tančárně, kde jsme museli zaplatit nesmyslné vstupné, začínal ples, který pořádali nějací mladí z Bangui. Ruda s Jirkou se rozhodli tam chvíli zůstat. Já s Hynkem jsme se chtěli vrátit. Když jsme vyšli na kopec, uslyšeli jsme opět zvuky tamtamů a krásný zpěv. Posadili jsme se a poslouchali. Bylo to velmi působivé a tajemné. Vlahá, ale velmi temná africká noc s jasnou oblohou, hvězdami a Jižním křížem, temný prales ze kterého zní krásný zpěv doprovázený složitými rytmy bubnů. Seděli jsme a tiše poslouchali a prožívali tuto neopakovatelnou atmosféru. Hynek se to pokusil nahrát, bylo to však dost slabé. Zážitek však byl přenádherný.

• 31.7.1994 Zomia, okraj džungle

22⁰⁰ hod.

Za dnešek jsme toho prožili hodně, byl nabit silnými zážitky.

Dle rady a dle nakresleného plánu našeho hostitele pana doktora jsme se vydali směrem ke konžským hranicím hledat Pygmeje. Plánek byl nakreslen znamenitě, o správnosti cesty jsem neměl nejmenší pochyby. Vše, co bylo zakresleno, opravdu v přírodě bylo. Projížděli jsme místy velmi hustým a krásným pralesem. Rozmanitost stromů a rostlin je úžasná. Obrovské stromy s rozeklanými kmeny, vysoké štíhlé stromy, stromy s širokou korunou do stran. A těch popínavých rostlin kolem nich. Mimo cestu opravdu neproniknutelná houština. Občas jsou vidět vesničky, velmi chudé a tradiční. Je to pravá africká podívaná. Lidé jsou usměvaví,

mávají na nás, samozřejmě by něco chtěli. Řídili jsme se radou pana doktora a nakoupili cigarety a mýdlo ještě před odjezdem z M'Baiki. Přejeli jsme divokou řeku — kupodivu tam byl most. Cestu i most vystavěl bohatý vlastník pily a továrny na zpracování dřeva z vesnice Scad, aby mohl dřevo bez problémů vozit.

Za řekou začínala pravá africká džungle. První významnější zastávka byla u jakési obrovské chýše, kde bylo plno lidí. Sedli jsme si mezi ně. Jednalo se o modlitebnu apoštolské církve. Zrovna probíhaly bohoslužby. Muži seděli na jedné straně, ženy na straně druhé, některé byly i s dětmi. Jedna přímo tam dítě kojila. Zdálo se, že mají i oddělený program. Muži měli jakousi biblickou hodinu, kdy rozjímali nad nějakým biblickým textem; ženy měly spíše hodinu zpěvu, zdálo se, že se učí nějaké nové písní. Přátelsky jsme povyprávěli s jedním mužem a vydali se na další cestu.

Na další cestě jsme již sem tam v pralese uviděli vesničky Pygmejů. Chtěli jsme zajet co nehlouběji do pralesů a skončili jsme najednou u závory na konžských hranicích. Museli jsme se otočit, což pro Tatra na tak úzké cestě v pralese nebylo jednoduché, ale Mírek to bravurně zvládl.

Zastavili jsme u první vesničky, kde jsme viděli Pygmeje. Opravdu jsou velmi malí a drobní, tak asi 120 – 130 centimetrů vysocí. Udělali jsme několik snímků, jednu dívku jsem obdaroval zvonečkem Libora Osoucha, vyfotil ji. Od jednoho muže jsem koupil typickou pygmejskou sekeru, kterou jsme pak měli možnost na další cestě vyzkoušet. Návštěva u Pygmejů byl opravdu silný zážitek. Práví pralesní lidé, jejich obydlí jsou nejprimitivnější chýše, ale tak roztomile malinké, že to až působí neuvěřitelně. Neznají francouzštinu ani žádnou jinou evropskou řeč, takže jsme se dorozumívali posuňky. Nabyl jsem však dojmu, že asi v současné době nejsou lidmi zcela svobodnými. V každé vesničce z těch, co jsme navštívili, bylo Pygmejů málo, žila tam vždy spousta normálně vysokých černochů. Když jsem vyfotil dívku se zvonečkem, přišel za mnou jakýsi chlapík normálního vzrůstu, chtěl po mně peníze se slovy, že to je jeho Pygmejka a já jsem si dovolil ji vyfotit, aniž bych se ho zeptal. Pasáky nepodporuji, nic jsem mu nedal. Když jsem koupil sekeru, zase za mnou kdosi přišel a tvrdil, že to jsou jejich Pygmejové, takže chci-li něco od nich koupit, je nutné se nejprve zeptat těch normálně vysokých a ti rozhodnou, zda je věc na prodej a stanoví cenu. To se mi moc nelíbilo, jsem rád, že jsem jednal se samotnými Pygmeji a tím dal najevo, že je jako lidi respektuji.

Nakonec jsme cestou necestou, kdy jsme si mnohdy museli proklestit pro Tatra průchod — velmi se osvědčila Pygmejská sekera — dojeli do vesnice Zomia, která není vůbec Pygmejská a tam jsme požádali o nocleh. Bez problémů tady můžeme zůstat.

Při prohlídce vesnice jsme narazili na kostelík, kde zrovna byla nějaká bratrská hodina všech okolních pastorů. Je neděle, mše skončila a oni ještě živě diskutovali. Nebyla to církev katolická, to z toho bylo cítit, ale název jsem si pořádně nezapamatoval, snad „l'Eglise christianique“⁷. Zeptali jsme se, kdy probíhají bohoslužby. Pozvali nás na zítřejší ranní mši.

Prošli jsme vesnicí dále, povyprávěli s obyvateli a po střídém obědě jsme se

⁷Křesťanská církev

s Rudou vydali na průzkum. Odbočili jsme neznatelně vyšlapanou cestičkou do džungle a doufali, že dojdeme k řece. Předtím jsme se zeptali jedné dobré ženy, kam že ta stezka vede. A odpověď zněla, že k prameni. Vyrázili jsme. Po nějaké době chůze jsme potkali tři ženy s obrovskými kotli na hlavách plnými vody. Jedna z nich kotel odložila a že nás doprovodí k prameni. Běžela před námi, sotva jsme ji v té džungli stačili. Cestou jsme minuli jakousi opuštěnou chýši. Žena doběhla až k prameni a čekala tam na nás. Došli jsme tam, byla to taková tůňka, kde byly čtyři ženy a každá provozovala jinou činnost. Jedna se umývala, druhá prala prádlo, třetí nabírala vodu a čtvrtá pravděpodobně nejmladší nedělala nic. Byla však velmi krásná s typickým účesem à la Sputnik a v pestrobarevných šatech. Scénérie byla velmi působivá. Tůňka uprostřed pralesních velikánů stromových i rostlinných se čtyřmi ženami působila velmi estetickým a působivým dojmem. Byla tam dost tma, ženy se ovšem stejně nechtěly nechat fotit, byly však velmi rozverně, usměvavé, se sklonem k laškování. Velmi fotogenická a působivá scénérie.

Od pramene jsme se vydali k řece. Museli jsme jít opět přes vesnici, kde jsme chvíli pozorovali muže jak hrají karty a ještě jakousi hazardní hru. Střílelo se kuličkami do důlků s různou hodnotou. Muži nás pak pozvali na palmové víno. Nejdříve jsme však došli k řece, kde nás nějaký ochotný domorodec na piroze převezl na druhou stranu. Podle mapy by tady měl být převoz, což se ovšem zřejmě už dávno nekonalo — na druhém břehu jsme viděli prorezivělý vrak bývalého trajektu. Prošli jsme se po druhém břehu až k peřejím, které domorodci nazývali vodopády, podívali se, a nechali se v tomto jiném místě převézt zpět.

Vrátili jsme se do vesnice a přijali pozvání na palmové víno. Chutnalo velmi hořce, mělo zcela jinou chuť než jsme byli zvyklí z Nigérie a Kamerunu. Ptali jsme se na to a bylo nám sděleno, že kromě palmy se do směsi přidává ještě něco z jiného stromu (snad kůra, pokud jsem dobře rozuměl) a to způsobuje výraznou hořkou chuť tohoto vína. Již byla skoro tma, vyptávali jsme se, co zde domorodci nejvíce dělají. Pěstují kávu, maniok a meis. Kávu zde prý zpracovávají až do konečného produktu. Zeptali jsme se našeho hostitele — jmenuje se Gabén — zda by bylo možné zde kávu ochutnat. Řekl, že ano, a my pravili, že asi tak za hodinu přijdeme a vezmeme nějaké sušenky ke kávě. Rozloučili jsme se s ním i s jeho krásnou sestrou Geneviève a jejím impozantním účesem à la Sputnik.

Po večeri jsme se vydali opět za Gabénem, přinesli oplatky Opavia a zvoneček pro štěstí jeho krásné sestřičce. Káva se nekonala, neboť Gabén prohlásil, že kávu rád nemá, že ji vlastně vůbec nepijí a že to tento večer ani není vhodné. Snědli jsme — lépe řečeno: ostatní snědli — sušenky a rozloučili jsme se. Vraceli jsme se v úplné tmě k autu. Při té příležitosti jsme spadli do bláta, nicméně noční džungle se všemi svými zvuky má své kouzlo. Romantika především.

Dnešní den byl velmi silný. I to je Afrika.

Dnes ráno o půl sedmé jsme se s Rudou a Hynkem šli podívat do včera zmíněného kostela. Jde o „L'Eglise Christianisme prophétique en Afrique“⁸. Pastor, se kterým jsme včera hovořili, nepřišel. Ministranti řekli, že má horečku a je trochu nemocen, ale že když jsme zde, tak se s námi alespoň pomodlí a zazpívají, my si to můžeme nafilmovat a vyfotit a skončíme. Začali modlitbou, potom zpěvem doprovázeným třemi tamtamy, na pěveckém kúru byly především samé děti. Bylo to velmi působivé. Asi za půl hodiny jsme se rozešli. Slíbili jsme, že pošleme fotky, adresu jsme si vzali. Byli asi zklamáni, že fotky nejsou hned.

Vrátili jsme se k autu, uvařili snídani a začali plánovat sjetí místní řeky Mbaéré. Může to být zajímavé dobrodružství. Kolem auta se teď od rána motá velké množství domorodců od dětí přes ženy s malými dětmi po muže a starce. Jsme pro ně asi velká atrakce, všichni chtějí dárky a prodávají nějaké svoje věci. Občas se někdo z nás neubrání a podlehne vábení — něco koupí.

Vedle mě hučí peřeje řeky Mbaéré, padl soumrak, Mirek začíná vařit večeri, já mu budu za chvíli muset pomoci, takže zapisuji události dnešního dne, které jsou pro mě dosti chudé.

Ráno Kuba s Hynkem vyjeli na řeku, pokusit se sjet jeden z jejích úseků. My ostatní jsme odjeli ze Zomie, kde jsem stihl ještě vyfotit jednu krásnou dívku (při odjíždění mi poslala pusy) a koupit od Pygmejů sukni z trávy (asi draho — 1 000 CFA).

Vyjeli jsme jen nepříliš daleko do vesnice Scad, kde je pila a dřevozpracující továrna. Potřebujeme koupit prkna do Zairu, kde se při špatných cestách a mostech budou hodit, ba budou nezbytností. Vyřizování bylo na mně, na prkna bylo nutné čekat až do 15⁰⁰ hodin. Ruda s Jirkou a Jožkou se rozhodli využít čas k průzkumu pralesa, vzali si džíp a odjeli, já s Víťou a Mirkem jsme zůstali před branou fabriky. Pohovořili jsme s vrátným, s několika místními lidmi, udělali pořádek ve věcech a odpoledne jsme koupili objednaná prkna. Továrna patří nějakému bělochovi, snad Francouzi, my jsme jednali s jiným bělochem, Francouzem z Normandie, který pracoval dříve v Kongu, nyní asi měsíc v CAR, ale říkal, že práce je zde velmi těžká, černí dělníci by jenom chlastali a co nejméně dělali. Říkal, že tady brzy skončí. Prkna jsme naložili, pokochali se ještě pohledem na obrovské stromy, které — jak sdělil Francouz — jsou některé staré až 600 let. Ukázal nám kmen o průměru 3,20 m. Strom byl vysoký 60 m. Snad největší strom, jaký jsem kdy viděl. Bylo mi řečeno francouzské jméno stromu, žel, zapomněl jsem ho.

Asi v 16³⁰ přijeli Jirka, Ruda a Jožka. Byli nadšení, navštívili několik vesniček Pygmejů, dokonce s nimi pojedli kasavu a podušenou antilopí kýtu. Přivezli

⁸Církev prorockého křesťanství v Africe

tamtamy, sukně z trávy, jakousi popínavou rostlinu, prostě byli plní zážitků.

Ruda s Jirkou pak odjeli džípem do vesnice M'Bata, kam by měli dorazit naši vodáci a dovézt je zpátky. My jsme zaparkovali u peřejí, pohovořili s majitelem nejbližšího domu, který nám povolil zde nocovat. Sněsela se krásná hvězdnatá noc, voda hučí, prales ožívá, z protějšího břehu slyším život vesnice Zomia, kde jsme strávili včerejší den.

• 1.8.1994 Tamtéž

23¹⁵ hod.

Povečeřeli jsme. Během večere nás navštívil opět majitel nejbližšího domu. Pohostili jsme jej, povyprávěli. Vyjádřil obavy, že naši dva vodáci se dnes již nevrátí, dle jeho názoru se trasa nedá stihnout a pokud vyjeli ze Zomie v 9³⁰ hodin, tak za světla do M'Baty nedojedou. Ale zároveň nás uklidnil, že podél řeky jsou stále všude lidé, kteří by byli ochotni poskytnout nocleh. Po dotazu na kvalitu cesty z Bangui do Bangassou na hranice Zairu, následovala politická přednáška ve smyslu, že dřívější prezident byl zloděj a měl rád peníze jen pro sebe a nikoliv pro zvelebování země, takže i cesty a silnice nechal chátrat, kdežto současný prezident dává peníze i na zlepšení situace v zemi a tudíž i opravuje silnice, z čehož vyplývá, že cesta na kterou jsme se tázali je částečně vyspravená, ale jsou tam úseky problematické. Později odešel.

Blízko našeho auta se objevila petrolejová lucerna. Šli jsme se podívat, co to má znamenat a spatřili jsme vysokou, krásnou ženu, která s námi velmi laškovně a žertovně hovořila. Pokud lucerna znamená totéž, co znamenala v Assamakka v Nigeru, pak nám tímto sděluje, že je volná. Než jsme se ovšem k něčemu rozhýbali, přišli tam dva místní muži a ona odešla s nimi.

Asi v půl desáté přijel Ruda s Jirkou a přivezl i oba vodáky. Měli za sebou perný den, ale byl to pro ně zážitek. Stihli celou trasu proplout za světla. Takže proroctví našeho místního přítele se nevyplnilo. Větší problémy s najitím vesnice M'Bata měl Ruda s Jirkou po souši. Nakonec se všichni šťastně shledali a dorazili k Tatře.

Přišel nás ještě znovu navštívit pán sousedního domu a prohlásil, že naši vodáci jsou „très bons nageurs“⁹. Zítra to zkusíme my s Rudou. Proto jdu už spát.

• 3.8.1994 Bangui, camping Dalango

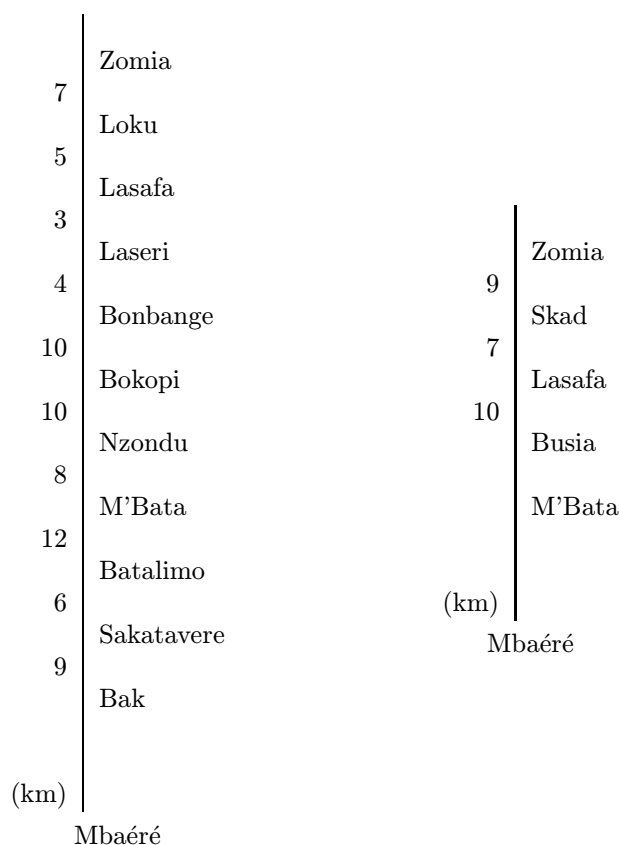
18⁴⁰ hod.

Když jsme se vraceli do Bangui, viděl jsem na mnoha místech před domy hroby. Není to zde nic neobvyklého, hřbitovy zde neexistují. Ale vzpomněl jsem si, že jsem si nezapsal jednu zajímavou věc.

⁹ velmi dobří plavci

V Zomii jsme v pralese mimo vesnici viděli na rozsoše kůlu jakousi kouli z listí banánovníku, pečlivě převázanou travinami, bylo na ní vidět, že už tu nějakou dobu je. Měla průměr asi čtyřicet centimetrů, dělala na mě dojem, že jde o nějakou magii či něco rituálního. Zeptal jsem se domorodců, co to je, a bylo mi odpovězeno, že v kouli jsou novorozená dvojčata, která se narodila velmi malá a záhy po porodu zemřela. Koule tam je už půl roku a nechá se tam tak dlouho, dokud se sama příroda o ni nepostará. Při té příležitosti jsem se zeptal, jak pochovávají své zemřelé druhy. Bylo mi řečeno, že v rakvi do země, ale hodně daleko od vesnice, jelikož náčelník si nepřeje mít hroby přímo ve vesnici.

Včerejší den byl snad nabit nejsilnějšími africkými zážitky. Byl jsem nadšený. Nejprve zde zakreslím primitivní schéma řeky Mbaéré, jak ji popsali obyvatelé Zomie. Jsou toho dvě verze. Ani sami domorodci v tom nemají jasno.

Také jsem si zapsal několik slov z jazyka Sango:

Kangoja — palmové víno
Bara — zdravím, ahoj
Baramingi — zdravím moc
Pendere mingi — dobré moc
Džony — děkuji
Džony mingi — děkuji moc
Bigbugerečimo — prosím
Oke — kolik
Mingi — mnoho
Ngere mingi — příliš drahý
Pendere — dobrý
Sioni — špatný

Včera ráno jsme si všichni přivstali. Kuba s Rudou si chtěli projet na lodi peřeje v blízkosti našeho pobytu. Projeli je. Pak si to zkusili ještě Jožka a Hynek. Já jsem to mezitím fotil za asistence místních krás. (Které se zase fotit nenechaly, jediné kdybych jim zaplatil, což si zase já nemohu dovolit, takže jsme okolo tohoto horkého tématu chvíli žertovně diskutovali.) Když se kluci nabažili peřeje, nasedli jsme s Rudou do loďky, vzal jsem si i fotoaparáty s brašnou a Ruda videokameru. Totiž dle včerejší informace Hynka s Kubou je řeka dále klidná a nebezpečí zvrhnutí nehrozí, proto jsme si dovolili nalodit i tuto drahou výbavu.

Vypluli jsme. První odražení od břehu bylo pro mě pocitově úžasným zážitkem; vyjel jsem přece na řeku, která teče do vysněného Konga. Šťastně jsme propluli pod peřejemi, které za našimi zády ještě nějakou dobu hučely, několikrát jsme se otáčeli a vstřebávali nádherný pohled na vodopády lemované tropickou vegetací. Bylo slunečné počasí — je již znát, že období dešťů pomalu ustupuje. A my plujeme, nikam nespěcháme, nechceme doplout až do M'Baty, kam dopluli včera Kuba s Hynkem, lze tam velmi obtížně zajet autem. Plánujeme doplutí pouze do vesnice Lasafa, což je vzdálenost asi dvacet kilometrů.

Střídavě plujeme podél pravého či levého břehu řeky široké 80 – 130 metrů, jejíž tok v této oblasti je dosti líný. A prožíváme atmosféru africké řeky lemované z obou stran tropickým pralesem. Toto je přesně to, o čem jsem jako dítě snil a jako mladý kluk i plánoval, ale nikdy jsem nevěřil, že bych to mohl opravdu někdy prožít. A je to tady! Díky Rudovi a jeho houževnatosti. Proplouváme mnoha tunely z větví, kořenů a lián, pralesních velikánů, pozorujeme život ve větvích, posloucháme zvuky džungle. Občas potkáme rybáře na pirogách, vzájemně se zdravíme, prohodíme několik slov. Ptáme se na vzdálenosti, zjišťujeme, že jejich odhad se liší od člověka k člověku. Nejsilnějším zážitkem je však pozorovat život pralesních lidí na břehu řeky. Tu vidíme skupinu žen peroucích prádlo, o kus dál velkou skupinu převážně nahých žen a dětí, jak dovádí ve vodě a přitom se umývají. Snažíme se k nim přiblížit, zdravíme je v jazyce sango, něco prohodíme my, něco ony, zdá se, že si rozumíme, rozcházíme se pouze v názoru na fotografování, které tvrdšíjné odmítají, jediné po zaplacení, vše se však vede v žertovném duchu, atmosféra

je vynikající. Tam vidíme zase několik koupajících se nahých mužů. Znovu zdůrazňuji, jak mě fascinují jejich černá těla pokrytá bílou mýdlovou pěnou. A opět několik tunelů. Pozorujeme zvláštní strom celý pokrytý hustou pavučinou, za ním bizarní tvary kořenů a do toho liány a jiné popínavé rostliny, hustě porostlé listy, z nichž vyčuhují obrovské listy banánovníku. No prostě přesně takové scenérie, které mému oku snad nejvíce ze všeho (samozřejmě kromě hor) lahodí.

Snažím se vše zachycovat na citlivou vrstvu, ale pochybuji, že se sebelepší fotografie vyrovná prožívané skutečnosti.

Projíždíme vesnicí Scad a kolem pily a dřevozpracující továrny, kde jsme předchozí den koupili prkna. Občas se někoho na břehu zeptáme, v jakých končinách se právě nacházíme a jak daleko je ještě Lasafa.

Tu slyšíme zvláštní zvuk. Něco jako bubnování spojené se šploucháním vody, oba zvuky však spolu rytmicky úžasně ladí. Co to může být? Nějaký mlýn, jehož klapot se takto rozléhá? Asi ne, mlýn by klapal strojově pravidelně, toto je spíše živá hudba. Pomalu se blížíme ke zvukům. A už to vidíme. V malé zátoce se koupe, pere a dovádí několik pygmejských žen. A když jich několik začne mlátit rukama do vody, vydává to onen podivuhodný a tajemný zvuk. I když to vidíme, nechápeme, jak to funguje. Hraje tam roli jakýsi obrovský kus kmene čnicí z vody? Přibližujeme se k ženám na doslech. Jakmile nás uvidí, přestanou s produkcí. Vyzýváme je, aby nám to předvedly znovu, Ruda to chce filmovat, já fotit. Nechtějí. Až dárek — kolíky na prádlo a Fruko — je obměkčí, představení pokračuje. Fotíme, filmujeme, ale cítíme, že to už není ono. Už to není ta spontánní hra, co byla předtím. Tuto scénu pozorujeme ještě několikrát.

Občas si s námi řeka zalaškuje, musíme se intenzivněji opřít do vesel, vyhýbáme se špičatým plovoucím větvím, které by mohly předčasně ukončit pouť naší Pálavy, ale i našich fotoaparátů a kamer. Míjíme ještě nejedno romantické místo; ony vlastně oba dva břehy jsou romantické jako celek. Dorážíme k jakémusi baráčku na svahu, voláme na tam stojícího muže a ptáme se na Lasafu. Přikyvuje a naznačuje, že je to zde.

Přirážíme ke břehu, vynášíme loď před dvůr za vydatné účasti domorodců, mezi nimiž jsou i dva Pygmejové, chvíli čekáme až loď oschne, pak ji vyfoukneme, sbalíme a vydáváme se na cestu do centra Lasafy, kde by nás měli čekat s džípem. Informace o vzdálenosti se opět různí, od jednoho do sedmi kilometrů. Vydáváme se ukázaným směrem. Pygmejského muže se ještě stačím zeptat na jeho práci, říká, že je hlídačem jakéhosi rekreačního střediska a že je rodákem z Bagandou. Pak se naše cesty rozdělí a my s Rudou končíme na cestě s vysokou trávou a kukuřicí, vykračujeme si vesele dál, když tu uslyšíme za sebou zvuk motoru našeho UAZu. Otočíme se a již se ze zátočiny řítí džíp, v něm Jirka s nějakým dobrým mužem. Shledání je radostné, nasedáme. Jirka vypráví, jak nemohl najít cestu, vesnice Lasafa jsou tři, zjistit, která z nich je ta pravá a ještě tam přijet nebylo jednoduché. Nakonec vypomohl onen domorodec. Dali jsme se s ním do řeči. Byl to student nějaké střední školy, vyjmenovával co vše tam mají za předměty, včetně jazyků angličtiny, španělštiny, francouzštiny. Vysadili jsme ho tam, kde ho Jirka přibral a cestou jsme se zastavili ještě ve vesnici Scad na pivo v útulné hospůdce. Ještě jsme

prožívali naši cestu pralesní řekou, byli jsme unaveni od veslování, pivo Mocaf bylo znamenité. Nepil jsem lepší.

V hospodě jsem potom koupil jakousi kabelku z kůže pakoně, Ruda z kůže levhartí. Prý to je z pantera; když jsem se zeptal jaký je rozdíl mezi panterem a levhartem bylo mi odpovězeno a vysvětleno, že levhart žije na savaně, kdežto panter v pralese.

Dojeli jsme k Tatrovce, kterou jsme našli na stejném místě, kde jsme ji opustili. Nachystali jsme se k odjezdu, rozloučili se s majitelem pozemku, kde jsme parkovali a odjeli. Cestou jsem vyfotil dvě obrovská termitiště.

Nocovali jsme snad nejlépe z celé naší cesty. Nejafričtěji. Zastavili jsme u malé usedlosti — tři chýše a ohniště u kterého sedělo několik mužů a žen. Posuňky jsme je požádali, zda bychom nemohli vedle nich nocovat. Souhlasili, dokonce mačetou a sekerou pokáceli jakýsi stromek, který by eventuálně mohl Tatře zavazet v cestě, pokosili i travu v těchto místech. Poseděli jsme s nimi u ohně, zatímco služba vařila večeři. Poseděli jsme pak s Rudou se ženami a dětmi v jejich chýši, také u ohně. Škoda, že jim člověk nerozuměl. Bylo by zajímavé vnímat, o čem si povídají. Cítili jsme se mezi nimi moc dobře. Konečně jsme se dostali mezi opravdové lidi z pralesa. Byli velmi přátelští, řekl bych až bázlivi. Byla krásná noc se svítícími hvězdami, plápolající ohýnek, rozprávějící domorodci, kojící matka. Bylo to moc dobré.

Pak jsme povečeřeli. Pozvali jsme k večeři i domorodce. Bramborová kaše s luncheonmeatem jim velmi chutnala. Šel jsem spát na střechu auta. Usínat pod širým nebem a poslouchat zvuky džungle bylo nádherné! K ránu mě vzbudil déšť, takže jsem byl nucen zalézt do auta.

Brzy ráno, když již nepršelo, jsem udělal několik snímků vesničky a lidí v ní — krásná ranní mlžná atmosféra, prales v mlze, jen siluety palem a nejvyšších stromů, chýše a vyhaslé ohniště. Tatrovku jsme tam nechali stát a džípem vyrazili do vesničky Bagandou. Asi po šesti kilometrech jízdy Jirka zastavil, všichni museli vystoupit. Lekli jsme se, že se stalo něco s autem. Jirka však vytáhl fotoaparát a prohlásil: „Právě jsme s džípem najeli 20 000 kilometrů.“ Takže jsme to oslavili uprostřed pralesa. Opravdu důstojné místo.

Pokračovali jsme v cestě a obdivovali pralesní velikány až jsme dojeli k řece, kde byl trajekt. Při dotazu na cenu, převozník odpověděl, že čtyři litry nafty. Převoz je již tři měsíce bez dotací, takže kdo se chce svézt, musí dodat naftu. Jirka říkal po prohlídce motoru, že čtyři litry je až moc, že jsme to přeplatili. Jeden převoz mohl spotřebovat tak asi půl litru.

Za řekou jsme putovali dál až jsme dojeli do vesnice Bagandou, o které se říkalo, že je výchozím místem k Pygmejům. Tady si ovšem z chudáků Pygmejů udělali pěkný džob. Chceme-li vidět Pygmeje, musíme se nahlásit na místní policejní stanici, zaregistrovat se, získat povolení a povinně najmout průvodce. Pygmeje jsme v Zomii a u Zomie viděli i bez průvodce a placení, takže tentokrát jsme je oželeli. Jen jsme si na chvíli vyšli do pralesa, což byl, a řekl bych, že pro mě je a vždy bude, neopakovatelný zážitek.

U převozu jsem se pak kochal opět pohledem na obrovské pralesní stromy a visící liány. Cestou zpět jsme se pak rozloučili s domorodci ve vesničce, kde jsme

nocovali. Byly tam jenom ženy, muži odešli někam za prací, ženy připravovaly k sušení kasavu. Udělal jsem opět několik snímků. A pak co nejrychleji zpět do městečka M'Baiki, kde jsem měl domluvenu návštěvu nemocnice.

Doktor Timothé Mobima, před jehož domem jsme před čtyřmi dny nocovali, právě operoval. Nicméně pozval mě, Hynka a Rudu na sál. Hynek fotil, Ruda filmoval, já jsem se díval. Dr. Mobima právě vyoperoval fibrom malé pánve i s dělohou u starší pacientky. Výkon prováděl v epidurální anestezii, celkovou zde vůbec nepoužívají, nemají Vatru. U hlavy pacientky jsem si všiml bílé ženy. Dal jsem se s ní do řeči. Je to Francouzka, sestřička, která pracuje na jedné katolické misijní stanici a ve zdejší nemocnici je na jakési výpomoci.

Po skončení operace jsem se s dr. Mobimou ještě chvíli bavil, řekl mi spoustu zajímavých věcí. Je mu třicet roků, vystudoval medicínu na universitě v Bangui. Studium trvá sedm roků a zdá se mi, že je více zaměřeno na praxi než u nás. Tvrdil, že po absolutoriu umí operovat základní věci: kýly, apendicitidy, tumory, císařský řez. Což jsou i v této nemocnici nejčastější operace. Operuje asi patnáct operací týdně. Nemocnice byla založena v roce 1930, má 100 lůžek. Jeden den hospitalizace stojí pacienta 200 CFA, operace fibromu, kterou jsme viděli stojí 5 000 CFA. Dr. Mobima s měsíčním platem 175 000 CFA je vedoucím lékařem nemocnice. Je vlastně jediným lékařem, zbytek personálu tvoří ošetřovatelé a ošetřovatelky, několik diplomovaných sester a pomocný personál. Čili: je vlastně jeden lékař na obrovský region, který dělá úplně všechno. Pracovně je dr. Mobima velmi vytížen. Nejvíce lidí umírá na malárii, AIDS se zde vyskytuje asi u 10% obyvatel. Potýkají se s nedostatkem léků a vybavení. Rozhodl jsem se, že nějaké léky z naší lékárničky věnuji nemocnici. Dr. Mobima z toho měl velkou radost a já také. Slíbil jsem mu, že se u nás poptám na možnost stáže, o kterou by měl velký zájem. Srdečně jsme se rozloučili a já jsem o zkušenost bohatší. Vidím jak funguje nemocnice v CAR, v pralesní oblasti, vedená velmi dobrým lékařem se vztahem k lidem a k práci.

Před Bangui nás zastavili policajti a dělali hrozné potíže, že prý nemáme povolení k pobytu v M'Baiki, což je důlní oblast, kde se těží diamanty a cizinci tam mají zakázaný pobyt. To jsme nevěděli. Spravil to nakonec dárek pro oba policajty. Dojeli jsme do důvěrně známého kempu Dalango, kde jsme si zahráli fotbal. Tentokrát jsem hrál i já. A nyní Vífa s Jožkou vaří večeři.

• 3.8.1994 Tamtéž

23³⁰ hod.

Po večeři jsme šli na pivo, které moc chutnalo. Někteří šli poznat atmosféru afrického kina. Jinak se nikdo z nás už nemůže dočkat Oty Mírného, který má zítra přiletět a dokončit s námi expedici. Jsem zvědav, jaké přiveze zprávy z domova a zda přiveze opravené fotoaparáty a baterii a samozřejmě filmy. Očekávám ho s napětím i s obavami. Těším se na dopisy. S neklidem odcházím spát.

Trávíme již čtvrtý den v Bangui. Když všechno půjde dobře, tak minimálně nás zde čeká ještě celý zítřejší den. Události se komplikují, máme už oproti původnímu plánu téměř měsíc zdržení. Také zde se teď nejvíce projevíly symptomy ponorkové nemoci. Rádi bychom z tohoto města už zmizeli, ale zatím nám nezbývá než čekat. Co se tedy děje?

Hned po příjezdu z M'Baiki jsme druhý den ráno plni očekávání a dychtivosti jeli na letiště čekat na Otu, devátého člena našeho týmu. Měl přivést potřebné věci a poštu. Přijeli jsme na letiště. Letadlo společnosti Air France, kterým měl Ota přiletět, ještě nepřiletělo. Alespoň jsme mohli trochu vstřebat atmosféru letiště. Sotva jsme přijeli a hledali místo k zaparkování, vrhlo se na nás množství různých individuí — jedni chtěli almužnu, jiní něco prodávat, jiní chtěli hlídat auto. Dalo dost práce se jich zbavit. Jirka zůstal pro jistotu u auta. Letištní hala byla doslova napěchována lidmi, mnozí stáli před halou. Při příjezdu to působilo dojmem, že hala je zavřena a lidé čekají před ní. Skutečnost však byla jiná. Lidé čekali před halou nikoliv proto, že by byla zavřená, ale z toho prostého důvodu, že se tam nevešli. Podařilo se nám dostat na terasu, odkud bylo lze pozorovat letištní plochu a případný Otův přilet. Pozoroval jsem masu lidí kolem sebe. Je zajímavé, jak se zde snoubí evropská kultura s africkou tradicí. Byli zde lidé oblečení čistě evropsky, jiní přes různé přechody až po oblečení ryze africké. Chování lidí je však téměř bez rozdílu oblečení africké. Například evropsky oblečená žena s dítětem začne klidně uprostřed největšího davu kojit. Je zde však také plno takových, kteří ostrým zrakem sledují tašky a kapsy ostatních hledající, kde by co ukradli. Na ty je třeba dávat pozor.

Vidíme přistávat Cessnu, v ní Ota určitě nebude. A už v dáli vidíme světlá obrovského letounu, přilétajícího ze směru od Doualy. Ano, to už bude Ota. Obrovský Boeing 747 přistává, brzdí a roluje před letištní halu. Ostřížím zrakem sledujeme každého cestujícího. Oto, tak už konečně vyjdi! Vychází poslední cestující, letuška ještě naposledy zkontroluje interiér a my jsme postaveni před tvrdou skutečnost. Ota nepřiletěl.

Nejdříve tomu nechceme věřit, vždyť bylo opakovaně a jednoznačně telefonicky domluveno, že Ota přiletí 4. srpna. Proto jsme také naši cestu zpomalovali a o čtrnáct dní prakticky zdrželi. Snažili jsme se dopídit seznamu cestujících, na letišti není. Stejně tak jsme prohlédli zavazadla, kontejner, který měl Ota přivést, také není. Co se jenom stalo. Nesmyslně čekáme na letišti až do odbavení posledního cestujícího. Potom se ještě podíváme na start Boeingu a zklamání odjíždíme. Do kempu přijíždíme jako spráskaní psi. A zklameme i ty, kteří čekali v kempu u Tatry.

Ještě jedno letadlo má přiletět ve čtyři hodiny odpoledne. Není to sice Air France, nýbrž Air Afrique, ale snad jím Ota přiletí.

S Hynkem a Jirkou vyrážíme do města navštívit redakci místního deníku a televize. Lidé ve městě jsou vcelku orientovaní, obě instituce nacházíme poměrně rychle. Nejprve redakci deníku uvBe Africa Sango. Hovoříme s redaktorem, jenž je současně profesorem historie na zdejší universitě. Má zájem o interview s námi, domlouváme se na druhý den dopoledne v devět hodin.

Cestou k televizi jsme se stavili v kanceláři Air France, kde jsme si vyžádali seznam cestujících, kteří měli ráno přiletět. Ota mezi nimi opravdu nebyl. Další letadlo Air France přiletí až v pondělí 8.8. Zbývá tedy ještě odpolední Air Afrique.

V televizi nás přijali také, sice chladněji než v novinách, nicméně interview s námi chtějí natočit též. Jeden z kameramanů studoval šest let v Kijevě filmařskou školu, uměl dobře rusky, takže si s námi povyprávěl v tomto jazyce. Jmenoval se Ramon Ponogo. Domluvili jsme si schůzku zítra na 14⁰⁰ hodin.

Vrátili jsme se do kempu a v 16⁰⁰ opět vyrazili na letiště. Přistálo letadlo Air Afrique, Ota ani zavazadla nepřiletěli ani tímto aerobusem A-310. Jeli jsme ještě pro jistotu do hotelu Minerva, kam bylo zavazadlo nouzově adresováno, ale ani tam se nic nevyskytovalo. Zklamání jsme se vrátili.

Večerní telefonát Otovi něco vysvětlil. Ota prý nedostal vízum do Středoafriké republiky, snad se mu v Paříži ztratil pas a tudíž nemůže přijet. Má prý jakousi možnost letět s vojáky do Gomy, kde by to pro něj jako fotografa bylo velmi atraktivní, my bychom tam však pro něj museli přijet. Bylo na zvážení, zda jet do Gomy, cestou pravděpodobně jednodušší a pro auto méně náročnou, ale politicky velmi nebezpečnou krajinou, nebo jet severní cestou, divokou přírodou velmi náročným terénem, ale z hlediska politického bezpečnou. Všichni jsme se spíše klonili k variantě severní s tím, že Ota by si měl zařídit odvoz či odlet z Gomy do Kampaly nebo Nairobi, kde bychom se setkali. Nálada nebyla Otovi příliš nakloněna, celá záležitost vypadá podezřele, rozhodli jsme se, že odjedeme z Bangui co nejdříve.

Další den jsem absolvoval s Hynkem interview v novinách a v televizi. Ráno jsme jeli pro žurnalisty do redakce novin, pan profesor s námi dělal interview. Měl otázky týkající se hlavně naší země České republiky, jejího hospodářství, nerostného bohatství, nejnovější historie. Další otázky se pak točily okolo cílů a plánů expedice, její pracovní náplně. Pak jsme přijeli do kempu ještě s jedním redaktorem a fotografem. Zajímali se o naši Tatru, o její vybavení, co už má za sebou. Mírek zrovna prováděl generální kontrolu, takže toho mnoho viděli. Další zájem byl o finanční stránky expedice, o činnost po návratu. Pan profesor vyjádřil i přání zúčastnit se nějaké historické konference u nás. Hynek mu přislíbil, že se o to pokusí.

Během návratu jsme hovořili o historii CAR, o jejím diktátorovi Bokossovi. Fotograf nám naším foťákem vyfotil i místo, kde Bokosso dal střílet do dětí. Bokosso byl odsouzen, utekl ze země a po desetiletém exilu se vrátil. Po půlročním procesu byl odsouzen k trestu smrti, který byl za dva měsíce změněn na doživotí. Po dvou letech byl z vězení propuštěn, nyní žije v Bangui. Je těžce nemocen a leží v nemocnici. Prý hodně lidí ještě věří, že se vrátí k moci. Současný prezident je volený parlamentem na šest let, je zde vládnoucí strana, jejímž členem (a dosti významným funkcionářem) je i profesor, jinak je asi patnáct politických stran, čtyři opoziční jsou ve vládě. Profesor presidenta i současnou vládu chválí. Věnoval nám nástin současné historie Středoafriké republiky.

Po srdečném rozloučení jsme měli asi hodinu času před interview v televizi. Podívali jsme se ve městě na knížky, koupil jsem si učebnici zeměpisu CAR. Ve dvě hodiny odpoledne jsme již čekali před televizí. Ramon Ponogo ještě spravoval

kameru, pak jsme nasedli, jeli ještě další dva lidé. Museli jsme se stavit u Stadiónu, kde jiný kolega natáčel začátek slavnosti k 75. výročí mezinárodní organizace práce; vypůjčil si od něho baterii do kamery. Televize CAR má všeho všudy dvě kamery. Jinak dosah vysílání je asi 100 kilometrů kolem Bangui.

Přijeli jsme s nimi opět do kempu, kde si prohlédli auto, něco natočili, pak se s námi začali dohadovat o zaplacení, což předtím nebylo dojednáno, takže jsme to cítili jako podraz na nás. Nicméně nakonec jsme se dohodli na dárku a interview bylo natočeno. Rozhovor byl z naší strany veden v ruštině, Ramon překládal do francouzštiny. Pro mne bylo zajímavé sledovat, jak dotaz ve francouzštině je převeden do ruštiny a jak je odpověď v ruštině převedena do francouzštiny. Šum v předávání informace byl značný. Naštěstí, na rozdíl od novinářů, televizní speaker kladl takové obecné otázky, na které se dalo zase obecně odpovídat, takže se nikdo nic konkrétního nedozvěděl. Celkový dojem z televizáků byl podstatně horší než z novinářů. Jejich zájem byl čistě materiální — co jim za to dáme.

To byl pátek.

Sobotu jsem věnoval praní a úklidu ve skřínce a v lékárně. Spousta léků je vlivem zdejšího klimatu navlhých, musel jsem zreorganizovat uložení, navlhlé vysušit. Zabralo mi to prakticky celé dopoledne a část odpoledne. Ale jsem rád, že jsem to udělal.

Odpoledne nás Víťa s Rudou informovali o novinkách týkajících se Otova příletu. Jednoznačně mu dali najevo, že do Gomy za ním nepojedeme. Zda pojedeme do Gomy či nikoliv se definitivně rozhodneme po zvážení situace až v Kissangani. S Otou se tedy setkáme až v Nairobi. Ota dále oznámil, že kontejner s potřebnými věcmi přiletí v pondělí odpoledne do Bangui společností Air Afrique. Bude nás to stát 25 000 Kč.

Na téma kontejner potom proběhla bouřlivá diskuse, nakonec se rozhodlo, že zavoláme Otovi ještě jednou, ať kontejner neposílá. Že nám bude stačit až v Nairobi. Jde nám jednak o peníze ale hlavně o čas, protože tím pádem zde musíme čekat minimálně do pondělí a jestli kontejner nepřiletí, budeme na něj muset čekat. Jinak ho ztratíme.

V dalším telefonátu však Ota po naší spojce Jitce vzkázal, že kontejner je už odeslán. Opět nastala bouřlivá diskuse. Zde jsem nejvíce cítil projevy ponorkové nemoci. Byli jsme už předráždění. Jednak jsme téměř čtyři měsíce na cestě a jsme teprve v polovině cesty. Kolik energie, peněz a času nás už stálo organizování Otova příletu a příletu kontejneru a výsledkem je měsíční skluz a věci z kontejneru jsou ohroženy ztrátou. Vlna kritiky se svezla i na Víťovu hlavu, že jako vedoucí nejednal vždy s námi na rovinu, že telefonáty s Otou probíhaly kdoví jak. Neměl jsem z toho dobrý pocit.

Já na sobě ponorkovou nemoc nijak necítím. Chovám se tak jako vždycky a jsem (ještě s Rudou) vlastně nejspokojenější člen expedice. Teď sice mám strach z pozdního návratu do republiky a jsem smuten ze spousty ztraceného času.

Večer jsme s Rudou vyšli do nočního Bangui. Alespoň poznáme sobotní večer a noc v hlavním městě Středoafričské republiky, městě ve ztraceném koutu světa, kousek od rovníku, na velké řece Ubangui, městě údajně plném nástrah a nebezpečí.

Nejprve jsme si na vyhlášeném místě PK 5, kde je hlavní tržnice a nejznámější noční podnik Punch Coco, dali venku pivo a debatovali ještě o expedici, její budoucnosti, vztazích mezi jednotlivými členy. Vyjádřili jsme zbožné přání, jak by bylo krásné, kdybychom se po skončení expedice někde sešli ve vinném sklepe, kde bychom si řekli, že se expedice vydařila, že to stálo za to, a že jsme prožili nezapomenutelné zážitky.

V současné době skřípe postavení Víty jako vedoucího expedice, je strach z jeho chybných rozhodnutí. Víťa je člověk poctivý, spravedlivý, spolehlivý, ale je pomalý a neprůbojný v rozhodování, podle Rudy nemá i vlastní pevný názor. Ovšem při debatě, kdo by mohl dělat vedoucího jsme na nikoho nepřišli. Jirka je třeba férový kluk, povahově velmi kvalitní, rozhodný; zase nemá takový přehled. Hynek a Jožka díky společným kontroverzím nepřipadají v úvahu. Kuba by se velmi hodil, ale také není úplně rozhodný; jinak má největší přehled, vzdělání. Já osobně bych vedoucího neměnil. Víťa dal expedici dohromady, stálo ho to nesmírné práce, nevím jak by to psychicky unesl. I když s některými jeho rozhodnutími bych nesouhlasil, vedoucího bych neměnil. Nejbližší člověk je mi samozřejmě Ruda. Ten by se na vedoucího hodil. Má největší cestovatelské zkušenosti, v krizových situacích si nejvíce ví rady, za expedici se dokáže bít, expedice mu vděčí za mnohé, vytáhl nás z nejejdne šlamastiky, má velkou dávku odvahy s přiměřenou drzostí, má velkou touhu poznávat nové věci a prožívat dobrodružství, jeho vnímání okolí je mi třeba velmi blízké. Ruda také nejtížeji nese všechen promarněný čas a Víťova chybná rozhodnutí. Myslím si, že v této situaci — týkající se změny vedoucího — byl i Ruda bezradný.

Dopili jsme pivo a vydali se navštívit koncert skupiny Musiky, nejpoblárnější stredoafické kapely. Podnik jsme našli. Jednalo se o taneční zábavu, atmosféra byla pravá africká, setkali jsme se tam s naším známým Charliem, který nás už několikrát v Bangui provázal. Pozoroval jsem dění, tančící lidi. Zde jsem viděl už mnoho párů. Hudba se mi líbila, pravý africký střední proud. Bubeník a basista byli vynikající. Také jsme si s Rudou zatancovali. Když jsem pak šel na záchod, jeden z místních vyjádřil obdiv mému tanci — prý tančím jako rodilý Afričan. Nevím, zda to byla pouze zdvořilostní věta, nicméně to potěšilo. Místnost samozřejmě nemá střechu, na dvoře roste obrovský strom cele ověšený liánami. V nočním osvětlení to byl nádherný pohled.

Po skončení koncertu jsme navštívili i s Charliem noční podnik Punch Coco. Chtěli jsme poznat nejlepší noční podnik v Bangui. Díky Charliemu jsme zaplatili pouze poloviční vstupné. Atmosféra byla vynikající, lidé tancovali s větší vervou, bylo zde více prostoru, podnik byl malebný, taneční parket pod stříškou, jinak kolem bez střechy, množství barevných světél a ještě barevnějších šatů žen, které se opravdu umí oblékat. Muži preferují bílou barvu. Je zajímavé, že my bílí máme rádi černou a černí spíše bílou. I Charlie to potvrdil. Atmosféra vynikající. To je Afrika!

Kolem druhé hodiny ranní jsme vypadli a dali se k domovu. Šli jsme kolem jakéhosi bufetu, kde jsme si dali vaječný sendvič. U baru tam seděli tři hoši a bubnovali a zpívali. Reagovali tak na reprodukovanou hudbu. Byli veselí a pozorovat

je byl zážitek. Odešli jsme plni mocných dojmů. Bangui v noci mě nezklamalo. Charlie se s námi rozloučil a my se odebrali spát do kempu. S Rudou se opravdu dá vše co nejplněji prožít.

Dnes dopoledne je neděle, siesta, odevšad zní hudba, všichni kolem slaví svátek. Na oběd jsme pozvaní k Charliemu — to jsme upekli dnes v noci. Bude tradiční africké jídlo, které připraví jeho sestra.

• 7.8.1994 Tamtéž

17⁰⁰ hod.

Charlie se pro nás stavil, šli jsme pěšky k němu asi dva kilometry městem.

K obědu byly housenky s kasavou. Tak jsem konečně poznal zcela exotické africké jídlo. Housenky na talíři nevypadaly vábně, ale chuťově to bylo velice dobré. Byly plněné nějakou pikantní nádivkou a smažené na oleji. Poseděli jsme u stolu, povyprávěli. Poznali jsme africkou domácnost. Charlie má pět bratrů a osm sester.

Zpět jsme se vraceli a vstřebávali atmosféru nedělního odpoledne. Pozorovali jsme chlapce hrající fotbal, dívky upravující si účesy. Všude byli veselí a prozpěvující lidé.

Rozhodli jsme se, že dnes půjdeme na večeri okusit něco exotického. Večer bych chtěl napsat dopis. Původně jsem chtěl reagovat na korespondenci z kontejneru, ale tuším, že zítra dopoledne bude poslední možnost jít na poštu, která vzbuzuje alespoň trochu důvěry.

• 7.8.1994 Tamtéž

23³⁰ hod.

Vyšli jsme si do luxusní restaurace. Jsme v Bangui jednou v životě, kdoví, nejsme-li v Africe jednou v životě, takže chceme okusit něco ryze afrického. Já bych chtěl krokodýla, Ruda opici, Hynek s Kubou hada nebo antilopu, Jožka také krokodýla.

Zajeli jsme, respektive Jirka nás zavezl, do města před restauraci La savanne, kde by měly být dle inzerce nejlepší africké speciality. Výběr na jídelníčku byl opravdu bohatý, když jsme si však něco objednali, nic z toho nebylo. Krokodýl, had, opice ani mravenečník nebyli. Objednal jsem si zvíře, které se dle popisu podobalo malé antilopě, Kuba s Jožkou si dali antilopu, Hynek a Ruda prase bradavičnaté. Vše bylo moc dobré. Všichni včetně mě zhodnotili, že nejlepší byla moje malá antilopa. Cenově to bylo velmi drahé, 3 500 CFA za porci.

U jídla jsme ještě pořád diskutovali o vztazích v expedici, o budoucnosti expedice, jak dále s penězi, jak se zachovat k Otovi, který nepřijel, co dělat, když kontejner zítra nepřijde. Jsem optimista a věřím, že vše dobře dopadne. Cítím

Boží milost a Boží požehnání na každém kroku. Ruda zůstal ve městě, měl ještě „rozjeto něco většího“, my s Jožkou jsme odešli, Kuba s Rudou ještě diskutovali.

Teprve s třetím taxikářem jsme se dohodli na přijatelné ceně, odvezl nás na PK 5, což je ještě asi 2 km od kempu. V hospodě Point de depart¹⁰ jsme se stavili na pivo. Byl jsem zde již předtím s Rudou, chtěl jsem hospodu Jožkovi představit. Zahrádka však byla zavřená, uvnitř nikdo nebyl. Byla tam tma a vyhrávala hudba. Majitel vida náš zájem se probudil a přišel. Dali jsme si pivo a moc hezky jsme pohovořili, hlavně o horolezectví a psaní knih. Za nějakou dobu se tam objevil Kuba, dal si také pivo a společně jsme potom odešli do kempu.

Byl to moc hezký večer. Kdoví, jak dlouho zde ještě budeme.

• 8.8.1994 Bangui, camping Dalango

19⁰⁰ hod.

Dnes byl poslední celý den, který travíme v Bangui a doufám, že poslední noc v Dalangu.

Dopoledne jsme prováděli ještě nějaké úpravy na rogalle, jak si to Jožka přál. Asi o půl jedenácté jsme vyjeli do města, Víťa s Rudou a Kubou něco vyřídit na poště a zatelefonovat naposledy Otovi. Dozvěděli jsme se, že kontejner byl odeslán a že přiletí dnes v 16 hodin letadlem společnosti Air France. Ota sdělil Víťovi, jak zavazadla vypadají, co je na nich napsáno, dodací číslo a obsah zásilky. Ota přiletí pravděpodobně až do Nairobi, kde se s ním setkáme. Peníze, které expedice potřebuje by bylo nejlépe poslat do Nairobi nezávisle na Otově příletu.

My s Hynkem a Jirkou jsme se šli podívat do muzea. Muzeum se jmenuje Boqandovo a je vybudováno v bývalé Boqandově rezidenci. Boqanda byl středoafický kněz, který se dal na politickou dráhu. Je považován za osvoboditele Středoafické republiky z francouzské koloniální nadvlády. Stal se prvním prezidentem svobodné Středoafické republiky. První sálek muzea byl právě věnován této historii. Viděli jsme podpis smlouvy o nezávislosti CAR v Brazzavillu, viděli jsme Boqandovu rodinu — za manželku měl Francouzku, měl tři děti, chlapce a dvě dcery. Manželka ještě žije ve Francii, obě dcery rovněž, syn, který byl námořním kapitánem, zahynul při dopravním neštěstí, sám Boqanda zahynul při letecké katastrofě. V letadle byla bomba. Fotografie zříceného letadla jsme též viděli. V dalších muzejních místnostech jsme viděli zbraně a lovecké potřeby, obrovskou gorilu zabitou v roce 1975 v Bagandou za pomoci policie a Pygmejů, právě když se chystala napadnout ženu na poli, obrovského krokodýla, antilopy, luskouna, dikobraza. V dalších místnostech byli nástroje a předměty ze života Pygmejů. Dozvěděli jsme se, že mnoho Pygmejů žije ještě v pralese kočovným způsobem života, někteří žijí ve vesnicích Bantuů, jak jsme to měli možnost vidět i my. Prý se někteří s Bantui nesnáší, někteří žijí s nimi zadobře v jejich vesnicích, ovšem v oddělených komunitách. Vláda by nejraději všechny Pygmeje měla pohromadě, jejich kočovný

¹⁰Místo odchodu

způsob života jí nevyhovuje. V jiné místnosti jsme viděli nástroje, zbraně a předměty jiného kočovného národa, tentokrát obývajícího savany severu země. Viděli jsme tam spoustu zajímavých věcí, například tradiční telefon — vyhloubený kmen do kterého se speciální paličkou tlouklo, zvuk se nesl až na pět kilometrů; různé rytmy a zvuky měly různé poselství. Bubeníci byli speciálně školení, vyrobit tyto bubny bylo dost obtížné a pracné. Byly z dutého vydlabaného kmene, s malými štěrbinovitými otvory, zřejmě proto, aby to mělo pronikavý zvuk. V tomto muzeu jsme prakticky poznali pralesní kultury, jejich předměty, zbraně, hudební nástroje, nádobí a jejich život. Zajímavé.

Odpoledne jsme s dychtivostí odjeli na letiště. Letadlo mělo asi půl hodiny zpoždění. Stojíme na terase a s napětím sledujeme přistání Aerobusu A 310 společnosti Air France. Letadlo šťastně přistálo, teď už nás nezajímají lidé, kteří vystupují, ale balíky, které se vyvážejí ze zavazadlového prostoru. Opět typické záležitosti. Ptáme-li se, jak zavazadla vyzvednout, co je třeba udělat, nikdo nic neví, každý nás posílá od čerta k ďáblu a nikde nic. Naštěstí Jirka bedlivě s terasy sledoval, kam se různá zavazadla rozváží, takže jsme pátrali po příslušných místech. Zavazadla jsme objevili kdesi na celnici, dodací číslo, které sdělil Ota souhlasilo, na zavazadlech (dva kulaté sudy a jedna krabice) byly emblémy expedice, Vítovo jméno a číslo jeho pasu. Nic z toho však nepomohlo k tomu, aby nám zavazadla vydali. Že dnes odpoledne už nepracují, že je potřeba, aby to prošlo jakousi stupidní kontrolou, pravděpodobně budeme muset něco platit. Sakra, kdy se dočkáme, že nebudeme muset v Africe něco platit! To bude snad nejslavnější den. Je to ovšem zcela nereálné. Myšlení a jednání Afričanů je nepochopitelné a není nutno se rozčilovat. I to je Afrika.

Takže jsme v kempu zbytek expedice opět zklamali. Zásilka není. Zahráli jsme si fotbal a šli vařit večeři.

• 9.8.1994 Bangui, Dalango

17⁰⁰ hod.

Po večeři jsem s Hynkem psal reportáž o středoafrickém tisku, pak jsme diskutovali o zítřku. Byli jsme všichni napjatí, co nás čeká, co v kontejneru bude, jaké budou zprávy z domova. Pak jsem až do třech hodin do rána psal dopis, který bych rád ještě odeslal z Bangui, protože teď pravděpodobně dlouho nepotkáme důvěryhodnou poštu.

Brzo ráno jsme s Víťou, Jirkou a Rudou vyrazili na letiště. Tentokrát vše proběhlo hladce, do hodiny jsme měli kontejnery v UAZu. Již v autě cestou do kempu jsme to nevydrželi a rozebrali si korespondenci. Po čtyřech měsících poutě divočinou konečně zprávy z domova! Náhradní díly na auto přišly v pořádku. Já jsem v pořádku dostal opravenou M SR-T 100x, která mi udělala největší radost, zásilku fotomateriálu Fujicolor i Fujichrome, obdržel jsem i UV filtr a clonu na Flexaret. Zdeňkovi se podařil heroický výkon to sehnat, moc mu za to děkuji.

V kempu se na nás zbytek lidí vrhl a se stejnou vervou se vrhli na poštu. Celé

dopoledne byl každý zalezlý v nějakém koutku a četl korespondenci. Měl jsem velkou radost. Dostal jsem krásný dopis od maminky a tatínka, od Zdeňka a od Ivy Přidalové. Byl jsem dojat, jak dopisem od maminky, tak i od tatínka. Z obou těch dopisů je znát opravdová láska, kterou jsem cítil úplně bytostně, každý z nich to vyjádřil po svém, já jsem byl úplně v sedmém nebi. Děkuji oběma rodičům za projevy jejich nesmírné lásky ke mně. Nevím, zda jim to dokážu kdy oplatit. Jsem rád, že doma jsou všichni zdraví, že se měli dobře na dovolené ve Španělsku a Portugalsku. Dopis od Ivy mě také potěšil, je to velice dobrá žena, jsem moc rád, že jsem se s ní loni v Norsku seznámil. Celý den byl dnes stráven ve znamení obdržené korespondence a reakcemi na ni. Přečetl jsem si i několik článků v novinách o nás z Hynkova i z Rudova pera, přečetl si Lidové noviny, můj oblíbený tisk.

Dopsal jsem dopis, jsem jen zvědav, kdy to dojde. Africká — a zejména stře-doafrická — pošta funguje na heslo.

Kolem poledne jsem se pokusil sehnat nějakého svářeče, Mirek potřeboval spravit výfuk elektrocentrály. Samozřejmě jsem svářeče nesehnal, vyřešili jsme to lepidlem na kov.

Naposled jsme si zašli na oběd do restaurace Dalango, dali si pivo, pečené kousky masa na rožni a kasavu. Vše hodně kořeněné. Typické africké jídlo. Nevýhoda byla, že jsme na to čekali dvě hodiny.

Odpoledne jel Víťa s Rudou a Jirkou naposled do města podat poštu. Pošta je zavřená, podali ji přes prostředníka, Skota Charlieho, který je zde na motocyklu, vyboural se a léčí si zde rány. Ale už je v pořádku. My ostatní zde čekáme, znovu a znovu pročítáme dopisy a nejraději bychom už z tohoto města vypadli.

- 12.8.1994 Asi 16 km od Ndu v lůně pralesa 23¹⁵ hod.

Mám za sebou nezapomenutelné zážitky, které se snad nedají ani slovně vyjádřit. Splnil se můj klukovský sen, jsme v deštném pralese, pravém nefalšovaném tropickém pralese se všemi jeho lákadly i záludnostmi, se vši jeho nádherou. Je to pastva pro mé oči. Poslouchám zvuky nočního pralesa — a je jich požehnaně — a cítím se jak v sedmém nebi.

Nemám nyní na to, abych vše popsal, chtěl jsem teď hodně psát, ale usínám u toho. Dnešní den byl opravdu náročný. Budu v psaní pokračovat zítra.

- 13.8.1994 Monga, před katolickou misijní stanicí 21⁴⁵ hod.

Prožíváme jedinečná, pravá africká dobrodružství, taková o jakých jsem jako kluk vždycky sníval. Všichni už spí, po velmi náročném dni, sedím za stolem při blikavém světle petrolejové lampy, za mnou hučí pereje řeky Bili, jejíž přechod či přejezd nás nemine.

Po večeri jsem se tam s Jožkou vydal, šli jsme při světle srpku měsíce jakýmsi hustým porostem směrem za zvukem peřejí. Došli jsme k vodě, zaposlouchali jsme se do hukotu vody padající odněkud z výšin o několik metrů níže a vytvářející vlny podobné jezerním až mořským a do toho mohutný žabí koncert, který snad nemá jinde obdoby. Žáby kvákají, ale vydávají i jiné pozoruhodné zvuky než kvákání. Skoro to znělo jako hra na trubku, a do toho pravděpodobně nějaké malé žabičky koncertovaly velmi jemně jako by ševalilo množství ptáčků. Jožka posvítíl baterkou do místa největší intenzity zpěvu a oba jsme na zlomek vteřiny zahlédli množství žabiček, které ve světle ihned ztichly a bleskurychle naskákaly do vody. Šli jsme kousek dál, kde již začínal prales se svými tajemnými nočními zvuky. Po několika desítkách metrů chůze jsme narazili na vodu. Zřejmě jakýsi záliv výše zmíněné řeky. Chvilí jsme pozorovali hladinu a kochali se romantickým pohledem na vodu uprostřed džungle, na obrovské stromy a mezi nimi probleskující světlo měsíce. Siluety mohutných velikánů s nejbizarnějšími tvary korun, siluety lián a jiných popínavých rostlin v měsíčním světle působí opravdu sugestivně. A když si ještě uvědomím, že jsem v pralese, v tropickém deštném pralese v povodí Konga, cloumá mnou vlna tajemného mrazení a pocit opravdového splnění a vlastně naplnění mé klukovské touhy. Z pralesa se ozývají zvuky a skřeky nočních lovců, nechtěl bych potkat nějakého pantera. Neodvažujeme se dále do džungle, raději se vracíme obohaceni neskutečným zážitkem.

Takových zážitků za poslední dva dny je opravdu požehnaně. Ale pokusím se zachovat chronologii událostí a proto se ještě vrátím o čtyři dny zpět do Bangui.

Když jsem teď v konžských pralesích viděl tolik žen a dětí, vzpomněl jsem si na několik postřehů z Boqandova muzea, které jsem ještě nezaznamenal. Viděli jsme tam také sošky, které znázorňovali sexuální výchovu. Soška ženy při početí, v těhotenství, v šestinedělí. Pohlavní styk byl u těchto lidí zakázán během celého těhotenství ženy a celého šestinedělí. Z toho také může vyplývat potřeba mnohoženství, protože každá žena rodí jedno dítě za druhým. Viděli jsme tam i zvláštní železné stočené hady, které sloužily jako platidlo a to konkrétně jako platidlo za nevěstu, které muselo být dáno matce nevěsty. Byla to velmi drahá, ale i užitečná věc. Z takového hada bylo možno „ukrajet“ kousky a z nich vyrábět předměty denní potřeby jako nůž, sekeru a podobně. Tolik asi k doplnění poznatků z muzea v Bangui.

Z města Bangui jsme neodjeli odpoledne po čtení obdržené korespondence, ale až druhý den ráno. Vstali jsme velmi brzy a vydali se na cestu směrem na Bangassou do nitra afrického kontinentu. První scéna se odehrála ihned na výjezdu z Bangui, na PK 12. Proběhla obvyklá registrace, z pasů policajti vyjmuli jakýsi registrační štítek, který nám do nich při vjezdu do Bangui připnuli, dali nám výstupní razítka. Ale ouha, za výjezd a úřední formality, jak je v Africe — a ve Středoafričské republice zvlášť — dobrým zvykem, chtěli tučně zaplatit. Opět nekonečné dohadování. Nakonec se to podařilo zaplatit několika konzervami husí a kachní krve. Policajti jsou nejvíce úplatní.

Další naše cesta směřuje na sever, směrem na městečko Sibut. Krajina se mění, ubývá oblačnosti, období dešťů pomalu končí. Cesta až do Sibutu je asfaltová,

projeli jsme ji ve velmi dobrém čase. I s hodinovou přestávkou na snídani trvala čtyři hodiny. Dále se stáčíme na východ, silnice skončila, jedeme pouze cestou, která ve stejné kvalitě, místy horší, místy lepší trvala až do Bangassou, cíle naší středoafričské poutě.

Jako obvykle ve frankofonních zemích sedím s Mirkem v kabině. Pozoruji dění kolem sebe. Vesničky jsou velmi chudé, ale mnohé velice úhledně upravené. Kolem některých chýší jsou i vysázeny květiny, což jsem doposud nikde neviděl. Za městečkem Bambari vidím zajímavé žulové skalní útvary. Spěcháme, takže z focení není nic.

Rozhodli jsme se, že někdy odpoledne uvaříme takovou obědovečeři a pak ještě pojedeme až do noci, je třeba využít doby, kdy neprší. Za deště a po dešti je zakázané jezdit. Policajti po cestě jsou kupodivu celkem neškodní, bez problémů zastavujeme u jedné malé vesničky, kde vaříme a jíme. Pak pokračujeme dále.

Stmívá se, cesta není příliš kvalitní ale naše Tatra a řidič Mirek zvládá vše na jedničku. Noční jízda mě i Mirka tentokrát baví. Řítíme se temnotou cestou necestou divokou africkou přírodou. Možná, že je to nebezpečné, nikde se to nedoporučuje, v Africe se má v noci spát, ale my již honíme čas a proto jedeme, co to dá a jak dlouho to půjde. Naposled jsme v noci jeli v Maroku.

Vesnicí Alindao, která je na mapě, projíždíme třetí kosmickou rychlostí a hrneme se dál. Přijíždíme do vesničky Diwbi, je zde mokro, cesta rozbahněná a co to? Zavřená dešťová závora. Zřejmě tady přšelo. Strážce závory je neoblomný, přšelo zde před chvílí, nejdříve tedy zítra v devět hodin.

Veškeré naše plány jsou vniveč. Musíme zde zůstat před noc. Ptáme se tedy nějakého domorodce, kde by se dalo koupit něco k pití. Nejprve složitě vysvětloval cestu. Potmě by ji bylo dost obtížné najít. Pak se rozhodl, že nás na příslušné místo osobně zavede. Vede nás temnotou, klikatící se cestou mezi chýšemi a chatrčemi. Postupně sílí zvuk nějaké zábavy, smích, zpěv, hudba. Ptali jsme se našeho průvodce, zda to je ono místo, kam nás vede a pakliže ano, co se tam děje. Dozvěděli jsme se, že nás opravdu vede tam, jde o hospodu, kde se napijeme a dnes je tam „spectacle“, což jsme si přeložili jako divadelní představení.

Došli jsme k ohradě se zastřešenou částí, kam nás nechtěli pustit, jen po zaplacení vstupného. Ostatní to odradilo, my s Rudou jsme vstupné zaplatili. Stojí za to vidět divadlo na vesnici ve Středoafričské republice. Vešli jsme dovnitř a hned nám došlo, že se nejedná o divadlo, nýbrž o taneční zábavu s reprodukovanou hudbou. Někáká žena na nás ihned volala: „Tady si dejte pivo a běžte tancovat.“ Usadili jsme se na přepravce od lahví a pozorovali rej. Po skončení skladby, kdosi vyhlásil jakousi taneční soutěž. Bylo zajímavé sledovat úžasné taneční kreace, atmosféra vřela, nadšení diváci téměř jako v transu tleskali, vyráželi na parket a cpali tančícím peníze do kapes. Že bychom si také přivydělali? Jeden dobrý muž nám donesl pivo. Jeden z posledních Mocafů, který budeme v CAR pít. Pobyli jsme tam necelou hodinu, náležitě vstřebali tamní atmosféru a rozhodli se odejít.

Najednou se před námi zjevil náš průvodce a sděluje nám, že jsou zde děvčata, která mají o nás velký zájem.

„Dobře, tak kde jsou? My jsme je neviděli.“

„No, pojdte radši ven, tam vás s nimi seznámím.“

Pro nás to byla příležitost odejít, tak jsme se sebrali a šli. Domnívali jsme se, že jsme se nenápadně vytratili. Nebyla to však pravda, vzápětí nás dohnal náš známý a sděluje, že ty dvě slečny, co jdou za námi, jsou ony. Seznamujeme se tedy s nimi, je nám samozřejmě jasné, o co jim jde. Jsou to kněžky lásky z Bangui a zde začaly tušit dobrý výdělek. Řeč s nimi je velmi legrační, nabízí nám lásku na všechny způsoby, vysvětlujeme, že nemáme peníze, že jsme unavení, na což reagují, že nám nabídnou pouze felaci a to je levnější a navíc nemusíme u toho nic dělat, když jsme tedy unavení. Drží nás za ruce, lákají nás z cesty k autu, přichází s námi až k Tatrovce, řeč ve stejném duchu pokračuje dále, chceme jít do auta, obě mě drží za ruce a tahají mě zpět. Nakonec Ruda v nestřeženém okamžiku vytáhl fotoaparát a scénu vyfotil. Záblesk blesku slečny rozehnal. A byl pokoj.

Ráno svítilo sluníčko. Strážce závory však stále nechtěl závoru zvednout, že až v deset hodin, noc se prý do času uběhlého od deště nepočítá, ale chceme-li odejet dříve, musíme něco zaplatit, nebo mu dát dárek. Na to jsme nepřistoupili a začali vařit snídani. Krátce na to závoru otevřel a místní auta mohla jet. Proti této diskriminaci jsme se ohradili a závorář nás musel pustit. K tomu neměl argumenty. Odjeli jsme tedy nakonec dříve i bez placení.

Na další cestě, která se nijak nelišila od předchozí, jsme pozorovali krajinu a život ve vesničkách při cestě. Vesničky jsou opravdu velmi chudé, ale na druhé straně čisté a pěkně upravené. Což na Afriku docela překvapuje.

Přejíždíme řeku Kotto a v dáli vidíme nádherný vodopád. Zastavujeme a kocháme se pohledem na tento úžasný div přírody. Už z mostu to vypadá velkolepě. Cvakají spouště všech mých tří fotoaparátů, rozhodují se za pomoci místních lidí vyfotit i nějaké reklamní foto. Jednomu domorodci dávám do ruky láhev s vinětou slivovice Antonína Kalendy. Fotit černocha v protisvětle je zajímavé, jsem zvědav, co z toho vyjde.

Pohled z mostu mě však neuspokojuje, tuším, že se lze dostat i blíže. Vzápětí nacházím sotva znatelnou prošlapanou cestičku ve vysokém hustém porostu, vydávám se po ní a vskutku, po chvíli stojím přímo nad mohutným vodopádem. Po skalních římsách lze slézt až k vodě, dívám se nyní zespodu na hřmící masy vod. Ve dvou proudech se vrhají do hlubin, kde se tříští o kamenité dno a obrovské balvany. Pozoruji tekoucí vodu a sleduji její další pouť, když tu vidím na druhý, divočejší, břeh vylézat z vody malého krokodýla. První krokodýl, kterého v přírodě vidím. Škoda, že jsem si nevzal teleobjektiv, jinak bych ho vyfotil. Vylezl na skalnatou římsu a jal se vyhřívat na sluníčku. Chvilí jsem jej ještě pozoroval, pak se dostavili místní lidé a já jsem je opět zneužil pro reklamní foto, tentokrát pro změnu slivovice Antonína Kalendy, piva Bohemia a Laktosportu. Spolupracoval jsem přitom s Hynkem, který využil i mne jako model pro svoji reklamní fotku. U vodopádu jsme si vyhráli dosti dlouho.

Krátce po poledni jsme přijeli do hraničního města Bangassou. Ihned jsme se pokusili — žel neúspěšně — překročit hranice do Zairu. Na policii by nás ještě odbavili, celnice také ještě fungovala, ale než se podařilo zajistit a domluvit trajekt přes hraniční řeku Mbomou, bylo už na všechno pozdě. S trajektem to mají

zařízeno mazaně a — řekl bych — opět typicky africky. Ferry patří převozníkovi ze Zairu, kotví tedy na druhé straně řeky. Přijede-li někdo ze strany CAR, místní obyvatelé Bangassou nejsou schopni ani ochotni poskytnout o trajektu jakékoliv informace. Prám patří obyvateli Zairu a proto je nutno se domluvit s ním, oni za něj mluvit nemohou. Zato je plno ochotných lidí, kteří nabízí na své piroze přejetí řeky pro další domluvení trajektu. Ruda se s jedním vydává tedy na druhou stranu.

Já jsem zatím na břehu udělal několik fotografií. Druhá strana řeky mě fascinuje, tuším tam pravý, tropický, hustý, neproniknutelný prales. A stát Zaire, čili bývalé belgické Kongo, jsem si vysnil už jako dítě, že bych jej chtěl někdy navštívit. Pohovořil jsem s několika místními lidmi, říkají, že na řece je v těchto místech množství hrochů a budeme-li chtít, že je možné na pirogách podniknout za nimi výpravu.

Ruda se vrátil s tím, že převoz bude možný až zítra, bude stát 10 litrů nafty a 10 000 CFA. Jelikož už nemáme peníze, rozhodli jsme se pro směnu za USD; vydali jsme se do města a pátrali po někom, kdo by směnil. Všechny tipy, co jsme dostali, selhaly. Nakonec zcela náhodně nám jeden řidič dodávky směnil 60 USD za CFA. V útulné hospůdce jsme se napili, zaparkovali na břehu řeky a domluvili výlet za hrochy.

Vypluli jsme čtyři na jedné piroze s doprovodem šesti domorodců. Ruda se rozčiloval, proč s námi jede tolik lidí; ze strany domorodců se dostalo odpovědi, že jsou rodina, ale že je to pro naši bezpečnost, protože hroši jsou velmi nebezpečná zvířata, a kdyby bylo potřeba rychle veslovat pryč, je nutné hodně lidí. Pro nás to sice nebyla uspokojivá odpověď, ale budiž. Jsme v Africe.

Pluli jsme proti proudu řeky, držíce se pravého břehu. Proplouváme nádhernými divokými scenériemi, stromy s mohutnými kořeny a hustými větvemi sahají daleko do řeky, vyplouváme mnoha stromovými tunely. V mnoha místech cítíme velmi silný pach hrochů, objevujeme čerstvé stopy na břehu, místa kudy hroši chodí do vody. Ale po hroších jakoby se země slehla. Domorodci vysvětlují, že není horko, schyluje se k dešti, takže hroši nepotřebují být ve vodě. Na jednom místě zastavujeme, vystupujeme na břeh a po hroší stopě se vydáváme do hustého porostu. Je ve mně malá dušička. Vycházíme na malou planinu, kde podle čerstvých stop je shromáždění hrochů. Tentokrát jsou však někde zalezlí. Škoda. Není vhodná doba pro jejich pozorování. Vracíme se, nasedáme na pirogu a plujeme zpět. Cestou pozorujeme život ve větvích stromů, množství ptáků i dravců, sem tam nějaká opice. Hrochy jsme neviděli, nicméně výlet to byl nádherný. Už se těším do zairských pralesů.

Po večeri jsme se ještě s Rudou, Mirkem a Kubou šli projít do městečka, v jedné hospůdce jsme si dali poslední středoafričské pivo a pomalu se vraceli zpět k Tatře. Co nás v tom Zairu asi čeká? Cestou se spustil liják, promokli jsme až na kůži. Po návratu k Tatře jsme ještě nějakou dobu proseděli v slaměném přístřešku, hráli na kytaru a zpívali. Závěrem jsme si s Rudou sjeli Svátku Karáska a Charlie Soukupa. Poslední večer v CAR se vydařil.

Druhý den ráno jsme začali se středoafričskými celními formalitami. Na policii,

kde jsme dostali výstupní razítko, jsme museli zase zaplatit jakýsi nesmyslný a stupidní poplatek. Prý je to za to razítko. Odbavení na celnici bylo příjemné, snad nejpříjemnější africký celník, jakého jsme potkali. Zaplatili jsme poplatek za transit aut a vyrazili — po kolikáté už? — k řece. Tentokrát se převozník už uráčil přijet, samozřejmě tam nejdříve musel Ruda pro něj zajet na piroze. Na vše je čas, takže od břehu jsme odrazili až po poledni. Mně a Rudovi jeden majitel pirogy nabídl, že nás sveze, abychom mohli dobře fotit a filmovat trajekt vezoucí naši milou Tatru.

Konečně jsme dorazili na druhý břeh, vyskočili z pirogy. Mirek bravurně opustil prám a přivítali jsme se na půdě Zairu. První celní formalita se odehrála hned v dřevěném přístřešku na břehu. Do nově zavedeného sešitu, nadepsaného „Mouvement touristique“¹¹ si pečlivě jeden muž opsal naše jména, čísla pasů, značky aut a adresy. Pak jsme popojeli do vesnice Ndu, kde začalo zatím nejhorší celní martyrium, které jsme zažili. Nejprve chtěli zaplatit nesmyslně vysoký tranzitní poplatek, potom extrémně vysoký poplatek za převoz rogalla. S rogallem jsme měli značné potíže, chtěli po nás doklad o koupi letadla, doklad o účelu transportu letadla, celní deklarace o tranzitu z jiných států. Nic takového jsme samozřejmě neměli. Chtěli nám rogallo zabavit. Dalo to tolik diplomatické práce a přemlouvání, než se to vyřešilo. Celkem jsme zaplatili 300 USD a celníkům dali spoustu věcí od léků a konzerv po suvenýry. Trvalo to čtyři hodiny a byl jsem z toho dost unavený a znechucený.

Okolo páté hodiny večerní jsme opustili vesničku Ndu. Za vesnicí začínal deštný prales! Vnořili jsme se do pralesa. Hned byla tma, Mirek rozsvítil světla a já v záři reflektorů jako u vytržení pozoroval prales. Mohutná klenba stromů s visícími liánami, obrovskými rozeklanými listy po obou stranách úzké a blátivé cesty s extrémně nerovným povrchem, hustý porost z nejrozmanitějších rostlin, kapradorostů, bambusu, zarostlé tůňky se spoustou sinic, pokud to šlo v nastávající tmě vše dokonale prohlédnout.

A cesta pro auto velmi špatná. Tatra šplhá do kopce v hlubokém blátě. V jednom takovém blátivém kopci uvízla v bahně. Takže první zapadení se odehrálo hned v prvních kilometrech v Zairu a ještě ke všemu potmě. Bylo nutno kopat, lopatami odhazovat bláto, prostě vyprošťovat auto. Tentokrát se to za půl hodiny podařilo.

Po průjezdu vesničkou o několika chýších jsme zaparkovali u napajedla a strávili první noc v opravdovém deštném pralese. Než kluci uvařili večeri, vytáhli jsme s Rudou kazetu Sváti Karáska „Nebeská hostina“, kterou jsem dostal se zásilkou v Bangui a teprve teď jsme si ji v klidu poslechli. Byl to nezapomenutelný zážitek. Uprostřed pralesa jsme poslouchali Sváťovy písničky. Cítil jsem úžasnou blízkost Boží a děkoval svému Pánu za jeho milost a jeho ochranu. Jistě nás ve zdraví provede i tímto pralesem.

Po večeri jsem dlouho stál u napajedla a v měsíčním světle poslouchal zvuky džungle. Byly to zatím nejrozmanitější zvuky, jaké jsem kdy slyšel a měl jsem z nich pocit tajemství na prahu neznáma. Žabí koncert v tůňce byl mimořádně silný a muzikální. V dálce zařvala nějaká kočkovitá šelma, snad pralesní levhart.

¹¹Turistický ruch

V korunách stromů houkaly sovy a křičeli jiní noční ptáci. Byl jsem však dost unavený, takže jsem se velmi brzy odebral na postel.

Ráno nás vítaly zvuky probouzející se džungle a zástupy domorodců. Byli jsme pro ně atrakce, jakou snad ještě neviděli. Přinesli banány, které jsme vyměnili za jednu masovou konzervu. Posnídali a vydali se zpět do pralesa.

A začalo martyrium s úpravou a proklešťováním cesty. První můstek jsme po přejetí — naštěstí — zlomili. To v nás vzbudilo strach a další mosty jsme už pečlivě prohlíželi a zpevňovali, což na druhé straně značně zpomaluje náš postup.

Zastavujeme u mohutného vyvráceného stromu, který zcela zatarasil cestu. Snažíme se dát do provozu naši motorovou pilu, nedaří se, proto zahajujeme činnost sekerou. Posléze se objevují domorodci a střídají se s námi v práci se sekerou. Až když je strom téměř přeseknutý — domorodci se ohánějí sekerou podstatně zručněji než my — se Jirkovi podařilo zprovoznit motorovou pilu. Byl tam špatný benzín. Zbytek cesty jsme uvolnili již za pomoci pily.

V další cestě pralesem nás čekala ještě úprava mnoha mostů. Projížděli jsme mnoha vesničkami, vyhlížeji velmi chudě, africky, tak jak jsem si vesnice v džungli představoval. Lidé mávají, ale hodně žebrají, což vzbuzuje moji nechuť.

Před jedním mostkem nás dohnalo auto, žlutý landrover s holandskou značkou. Vystoupil z nich mladý pár a muž nás pozdravil: „Nazdar kluci.“ Všichni jsme civěli s pokleslou dolní čelistí. Že by nás někdo pozdravil v naší mateřštině, to nás ani ve snu nenapadlo. Ukázalo se, že jde o holandské novomanžele Rudi a Mary, kteří se rozhodli coby svatební cestu prožít neuvěřitelná dobrodružství v Africe. Mají v úmyslu projet celou Afriku od Gibraltaru po Kapské město, přičemž v oblasti rovníkové Afriky, tedy právě zde, přejedou ze západu na východ a dále budou pokračovat východní Afrikou. Rudi podniká v Praze a odtud plyne jeho znalost několika českých vět. Rozhodují se, že v Zairu budou cestovat s námi. Ve více autech se to lépe táhne. Mají za sebou cestu celou západní Afrikou, ovšem nikoliv přes Alžírsko a Niger jako my, ale přes Mauretánii, Senegal a Horní Voltu. A prožili toho také hodně zajímavého. Například čtrnáct dní v poušti s rozbitým autem, kdy čekali na pomoc.

Přes několik mostů a jiných překážek, které prales připravuje, jsme dojeli do vesnice Monga, kde se nám postavil do cesty zcela rozbitý most. Začali jsme jej opravovat, ale postupně se začalo stmívat, takže jsme práci přerušili s tím, že ji dokončíme ráno. Objevili jsme sice brod, kterým bychom obešli dva mosty, ale byl průjezdný pouze pro osobní vozidla. Tatra by se k brodu nedostala.

Zastavili jsme před katolickou misí, kde strávíme noc. A večer po večeři jsem s Jožkou absolvoval již zmíněnou vycházku.

• 23.8.1994 Titule, před belgickou katolickou misí

20³⁰ hod.

Máme za sebou deset dní strávených v tropickém deštném pralese. Deset dní plných mimořádných, dosud s ničím nesrovnatelných zážitků, deset dní plných těžké,

tvrdé práce, kdy některé dny jsme urazili za celý den pouze sedm kilometrů, deset dní, kdy bylo možno pozorovat a trochu poznat snad nejexotičtější prostředí tropické džungle se vši svojí divokostí a nádherou, deset dní plných slunce, prudkých příválů vody a neskutečného množství bláta, deset dní, kdy jsme se bořili po krk do bláta včetně našich aut, ale viděli jsme nádherné stromy s větvemi a korunami nejbizarnějších tvarů, množství lián, popínavých rostlin, neproniknutelný porost plný obrovských mravenců a jiného hmyzu, život pralesních lidí v roztomilých vesničkách, jejich strasti a radosti, jejich nemoci a zdraví, jejich práci, život zvířat v pralese, zejména ptáků a opic, prostě celé Tarzanovo království.

V Titule, kam jsme dnes dojeli je velká katolická belgická misie se dvěma kostely a školami. Je zde jeden bílý kněz — Belgičan — a čtyři řádové sestřičky, je zde zdravotní středisko. Kněz nás velmi srdečně přivítal a když uviděl na landroveru holandskou poznávací značku, začal s našimi holandskými přáteli hovořit vlámsky. A nebyl k zastavení. Zřejmě to pro něho byla příležitost po dlouhé době promluvit ve své mateřštině.

Vyprávěl, že sem přišel v roce 1956, v roce 1961, kdy se belgické Kongo osamostatnilo, byl eskortován do Stanleyvillu k popravě, pak jakožto kněz dostal milost, vrátil se do Belgie ale po několika letech se do Konga vrátil znovu a je zde dodnes. Postěžoval si, že nikdo z bílých kněží sem nechce jít, takže práci po něm pravděpodobně převezme kněz černý, domorodý, a tím pádem to půjde s misijní stanicí od desíti k pěti. Toto je zatím nejlépe vedená misijní stanice, jakou jsem v tropické Africe viděl. Kněz se jmenuje Bruno, má 64 roků a starosti co se s misijní stanicí stane až on zde nebude.

Ani se mi nepodaří popsat podrobně všech deset dnů strávených v pralese, nepovažuji to však ani za nutné. V Mongu jsme začali s kácením suchých stromů k opravě mostu, což zabralo celkem asi tři hodiny času, šťastně jsme přijeli a vnořili se do džungle. Prales houstne, cesta se stává více nepřehlednou, potkáváme domorodce putující pěšky i na kolech, malebné pralesní vesničky, většinou u cesty. Někdy je klenba větví tak nízká a hustá, že abychom projeli, musíme se prořezávat.

Přejíždíme několik mostů, když kolem poledne nám stojí v cestě dlouhý most, složený převážně ze shnilých kmenů a pod ním hluboká pralesní divoká bystřina. Ten nás určitě neunese. Dáváme se do opravy, kterou opakovaně přerušuje silný tropický liják. Mezitím stačím ještě pozorovat úžasné, neskutečné pralesní scénérie, hustý porost, liány až na zem, množství nejrozmantějších rostlin nejružnější velikosti, množství ptáků. A tímto vším se prodírá divoký potok. Zkoušíme i jeho hloubku. Je tam vody až nad hlavu. Opravu mostu jsme do setmění nezvládli. Zůstáváme zde přes noc.

Večer jsem se zabýval Jirkovou nohou. Má na dorsu nohy chodbičky od nějakého parazita, místy se tvoří puchýřky. Domnívám se, že jde o viviare způsobenou larvou střechů. Incidoval jsem několik chodbiček, vyčistil, vydezinfikoval. V pralesních hygienických podmínkách se nechci pouštět do něčeho radikálnějšího.

Ráno jsme zjistili, že hladina potoka klesla o 30 – 50 centimetrů. Rozhodujeme se, že stavbu mostu přerušíme a pokusíme se o brod. Bylo nutno provést na Tatře některé úpravy jako odšroubování výfuku a uschování náradí v kastlících za zadní

nápravou. Ty totiž budou bezpečně pod vodou. Postavili jsme se na nedodělaný most a napjatě sledovali, jak to vše dopadne. Mirek nastartoval, sjel s cesty a rovnou do potoka. Nebylo to samozřejmě tak bezhlavé, Kuba předtím celý brod prošel, takže by Tatra neměla nic překvapit. S napětím jsem sledoval, jak se naše bílá, milovaná krasavice noří do vln deštných vod. Už je uprostřed, voda pohlcuje postupně všechny kola, pak částečně i dveře. Mirek šlape na plyn a hrne před sebou vodní masy, voda sahá až po stěrače, ale pak začíná prudce klesat a Tatra hladce a elegantně vyjíždí na druhé straně. Naše radost nezná mezí, opět jedna velká překážka za námi. Smějeme se. Prakticky celý den se zabýváme opravou mostu, pak klesne hladina vody a my most vlastně nepotřebujeme. Jsou to paradoxy. I to je Afrika.

Asi po dvou kilometrech jízdy vyjíždíme z pralesa a před námi je řeka Bili. Zde nám nezbývá nic jiného než využít místního trajektu. Je staříčkový, nevzbuzuje moc důvěry, Víťa však — coby profesor fyziky a matematiky — hravě spočítá, že prám uveze 25 tun. Dohodneme se s majitelem na ceně. První najíždí Tatra, zaujme celou loď, takže už se tam nic jiného nevejde. Fascinuje mě bizarní malá vlečná lodička, která utáhne tak obrovský náklad. Za vydatné účasti místních obyvatel odrážíme od břehu a šněrujeme si to na druhý břeh. Stále je zážitkem pozorovat oba břehy této pralesní řeky. Prožívám pořád intenzivně pocit splněných snů — plout po řece v tropickém pralese, zvláště po té, která je přítokem či součástí povodí vysněného Konga. Šťastně jsme dorazili na druhý břeh a ferry se vrací pro UAZ a Landrover. A pokračujeme společně dál.

Při projíždění vesnicemi vzbuzujeme velkou pozornost, někde nás vítají, jinde něco chtějí. Vzpomínám si na veselý výjev, kdy jeden muž nabíral ze studny vodu, už rumpálem vytahoval kbelík nahoru, když tu jedeme kolem a on se dívá na naše auto s očima vypadávacíma z důlků a pokleslou dolní čelistí. Přitom stále instinktivně točí rumpálem, kbelík plný vody vytáhne, tento však putuje stále výš, až narazí na hřidel rumpálu, otočí se kolem něho, voda se vleje zpět do studny a kýbl putuje zvolna kolem hřidele. Kdy si tuto skutečnost uvědomil muž u rumpálu nevím, pravděpodobně až ve chvíli, kdy se Tatra opět vnořila do pralesa.

A čekalo nás opět zdolávání mostů, jejich opravy, zapadávání do bláta a šťastné vyjíždění ven. Naučili jsme se ohánět lopatami, krumpáčem, sekerou, pilkou i pilou motorovou. Za své vzalo hodně stromů, ale nejen suchých. Na spravení mostů je třeba pevného dřeva. Občas mě to až bolelo, ale je to jediná cesta, jak postupovat kupředu. Pozoruji neskutečné tvary a barvy tropických motýlů, kteří nás při práci věrně doprovázejí. Jsou tak krotcí, že stačí natáhnout ruku a motýla chytit. Nedělám to, poněvadž nevím, jak bych ho převezl bez poškození domů. V některých vesničkách se mě daří fotografovat život, jinde lidé odmítají a před objektivem prchají.

Na noc zastavujeme v jedné malé vesničce o několika chýších. Než se uvaří večeře — našťastí nemám službu — vyrazím s Rudou na průzkum do džungle. Jeden z nejsilnějších afrických zážitků. Nejprve jsme se vnořili do pralesa úzounkou stezkou za největší chýší. Porost, stromy a liány byly tak husté, že zde byla prakticky tma; viděli jsme opět obrovské tropické mravence, pozorovali neuvěřitelné

propletence kořenů, lián a větví. Postupovali jsme s krajní obezřetností, stezka končila u jakéhosi napajedla; dvě tůňky s různě barevným dnem, připomnělo mně to zlato a stříbro. Pokusil jsem se udělat několik fotek, bez stativu s dlouhým časem jsem to asi neudržel, ač jsem si aparát opřel o jakýsi pahýl stromu. Vrátili jsme se zpět do vesnice, protože stezka dále nepokračovala. Rozhodl jsem se, že druhý den ráno ještě udělám fotku mohutného stromoví, což jsem opravdu s Jožkou pak uskutečnil. S Rudou jsme se však ten večer ještě vnořili do džungle stezkou na druhé straně vesničky, stezkou o něco širší, budící dojem, že zde chodí lidé i zvěř. Tiše kráčíme stále hlouběji do džungle, porost houstne, po stromech se prohání opice, cítíme intenzivní pach džungle — podobný znám pouze ze zoologické zahrady. Jednu chvíli se nám zdálo, že nás z houští někdo pozoruje, možná, že v pralese žijí lidé.

Vycházíme na mýtinku, kde pach zvěře je nejintenzivnější. Rozhlížíme se, zda něco neuvidíme. Ale před člověkem se zřejmě všechno schová. V dálce na konci mýtiny vidíme muže s holí a puškou přes rameno. Kráčí směrem k nám. Zdravíme se s ním, ptáme se zda je lovec. Odpovídá, že ano, ale že má ještě i malé hospodářství, ze kterého se teď vrací, chceme-li, zavede nás tam a ukáže nám ho. Vede nás hluboko do pralesa, jdeme přes močály a bláto hustým porostem. Začínáme se obávat kam, že nás to vede. Třeba nás někde za stromem odpráskne. Ale ne. Vycházíme na další mýtinku, kterou prohlašuje za své hospodářství. Má tam i malý přístřešek na odpočinek. Pěstuje cukrovou třtinu, rýži, banány. Ihned nám každému běží uřezat hůl z cukrové třtiny. Je to prý pochoutka. Děkujeme, ale necháváme si to až na potom. Vypráví, že kdo chce v Zairu pracovat, hladem netrpí, on že rodinu užívá s přehledem. Má ženu a dvě dcery. Je také dobrým lovcem, loví malé a velké antilopy, gazely, opice, nepohrdne prý i lesním leopardem, kterých je tu dost. Malá antilopa prý stojí 1 500 Zaira, což je asi 1 USD. Připadá mi to extrémně levné. Náboj do pušky prý stojí 1 100 Zaira.

Začíná se stmívat, když se vracíme. Klopýtáme přes kořeny pralesních velíkanů, padáme do bláta, zaplétáváme se do lián, náš průvodce nás však ještě vede. Konečně vycházíme z pralesa a vidíme před sebou naši Tatru.

Po večeri ještě navštěvujeme našeho známého, donesli jsme mu trochu cukru — cukrovou třtinou totiž domorodci nesladí, pouze ji žvýkají jako pamlsek.

Trávíme pak večer u ohně s ostatními vesničany. Snažíme se hovořit o jejich životě. V této oblasti Zairu je osídlení koncentrováno pouze okolo cesty, která prochází pralesem. V hloubi pralesa žije jen nepatrný zlomek obyvatelstva. Hladem netrpí — když se pracuje, tak je příroda bohatě užívá. K prodeji nabízí banány, ananasy, burské oříšky, slepice, štěňata, opice, antilopy, vejce.

Další den jsme se prodírali pralesem dosti pomalu. Cesta je téměř zarostlá bambusovými trsy. Jsou místy tak mohutné, že i motorová pila toho má dost. Strídají se mohutné porosty bambusu s blátem a mosty, postup kupředu jde hlemýždím tempem. Pořád dokola. Konečně si můžeme udělat trochu představu, jak se první cestovatelé prokousávali džunglí a pralesem. Mezi těžkou prací se však kocháme nádhernými scenériemi tropické džungle. Vyjíždíme i na mýtinku, kde se usadili domorodci a snaží se pralesu urvat kus půdy pro sebe. Dle našich měřítek se jim

to moc nedaří, dle jejich pravděpodobně ano. Hodně cvakají spouště všech mých fotoaparátů.

K večeru přijíždíme do vesnice Bondo, kde nám opět stojí v cestě most vyžadující opravu. Zaparkovali jsme před protestantskou misijní stanicí, kde nám dovolili zůstat přes noc. Načepovali jsme tam i plné nádrže vody.

Ráno jsme se pustili do opravy mostu. Za vesnicí teče řeka Uele, přes kterou je nutné použít trajektu. Než ostatní opraví most vydáváme se s Rudou na druhou stranu domluvit trajekt. Na břehu řeky Uele však nacházíme opuštěný prám a jeden z okolních zvlounů nám říká, že převozník ještě nedorazil. Dovídáme se však, že je nutno se zaregistrovat na imigračním úřadě, bez čehož bychom se na trajekt nedostali. Zaregistrování se kupodivu tentokrát obešlo bez nutnosti placení nesmyslného poplatku.

Koupili jsme ke snídani jakési koláčky a vrátili se k mostu. Byl již opraven. Stali jsme se zrovna svědky, jak Tatra bravurně přejela most. Po přejetí domorodci ihned — snad v několika vteřinách — rozebrali čerstvě nařezané zpevňující kůly. Pak ty mosty nemají být v takovém stavu v jakém jsou! I to je Afrika.

U řeky Uele jsme se nasnídali a mezitím s kapitánem prámu — už dorazil — domluvili převoz. Za tři auta (Tatru, UAZ a Landrover Holanďanů) jsme zaplatili dvacet litrů nafty, jeden děravý čtyřicetilitrový kanystr a museli jsme zapůjčit vlastní baterii na nastartování motoru remorkéru. Naštěstí Rudi (Holanďan) měl rezervní baterii, takže nebylo nutné složitě vymontovávat baterii z auta.

Za řekou jsme opět vstoupili do pralesa. A zase to začalo. Cesta se horší, ztrácí se v pralese, musíme překonávat hluboké kaluže, vrstvy bláta, proklesávat se hustým bambusovým porostem. Několikrát uvízl v bahně landrover. Projíždíme malebnými vesničkami, téměř v každé třetí je skromný kostelík, některé si fotím.

V jedné velké jámě naše Tatra uvízla. Bylo nutné ji vykopat, připravit cestu k vyjetí. Tuto díru ještě zvládla bez cizí pomoci. Krátce na to jsme však zapadli do další bahnité, téměř bezedné jámy a tam vyprošťování zabralo čtyři hodiny tvrdé práce. Pomáhali nám i tři domorodci. Tatra zapadla, chudák, až po horní okraje kol. Tentokrát jsme museli použít i ocelová lana s vyprošťovacím zařízením. Ještě, že je zde dostatek silných pevných stromů, které udrží tah lana mnohem převyšující dvacet tun. Byla to úmorná práce z velké části se odehrávající po krk v blátě. Když se podařilo naši bílou krasavici vyprostit, naše radost neznala mezí. Odměnili jsme i domorodce, kteří nám pomáhali. Každý dostal tričko a trenky, plus ještě malý dárek.

Přenocovali jsme ve vesnici jen několik set metrů od díry. Ráno jsem pohovořil s náčelníkem, který mě pozval i do své chýše. Měl jsem příležitost poznat interiér náčelníkova obydlí. Měl je rozdělené na tři místnosti: ložnici, kuchyň se spíží a jakýsi „obývací pokoj“. Lidé si mi hodně ztěžovali na zdravotní problémy, hovořili o svých nemocech — nejvíce je trápí malárie, filarióza, různé obsedující kožní afekce, u dětí malnutrice. Co bylo v mých silách a v mém vybavení jsem využil jim k pomoci.

Krátce po výjezdu z vesničky jsme opět uvízl v obrovské jámě bláta. Již jsme získali určité zkušenosti, takže tentokrát jsme za hodinu měli Tatru vyproštěnou

s pomocí vyprošťovacích lan a mnoha domorodců.

Zde jsme se setkali s toyotou řízenou bělochem, hovořil francouzsky a svahilsky, byl to však — tuším — Řek. Žije v Zairu již dlouho, předal nám hodně zkušeností z cestování zairským pralesem. Jedna z jeho informací mě však citelně zasáhla. Sdělil nám, že cesta z Buty do Kisangani, kterou jsme měli v úmyslu jet, je prakticky neprůchodná, zvláště pro dcacetitunový truck, kterým my cestujeme. Bylo nutné tedy zvolit severní cestu do Ugandy, a to znamená, že neuvidím řeku Kongo, řeku svých dávných snů a tužeb, kterou jsem věřil, že nyní konečně uvidím. Musím se smířit s tím, že ji neuvidím. Snad někdy příště. Však Pán Bůh dobře ví, proč to neumožnil, jistě to bude dobré. Jeho milost a požehnání cítím na každém kroku.

Po vyproštění jsem ošetřoval Rudovi pravé oko, dostal těžkou konjunktivitidu, pravděpodobně z nečistot napadaných do oka z bambusů, kterými se musíme prokousávat a které včera velmi intenzívně prořezával.

Náš další postup zastavil most přes širokou řeku, bývalý železniční most postavený v roce 1927 a jehož dřevěné výplně mezi kolejemi byly v tak špatném stavu, že by naši dvacetitunovou milou neudržely. Bylo nutné most opravit, opět za pomoci domorodců, což zabralo dosti času, asi čtyři hodiny. Po přjetí jsme museli upravovat ještě tři bahnité díry, vybrat vodu a bahno. Tentokrát naše pečlivá příprava slavila úspěchy, už jsme nezapadli a neuvízli. Tento den jsme ujeli pouze sedm kilometrů. Přenocovali jsme v nejbližší vesnici za vydatného deště.

Další den za obcí Likati nás opět zastavil dlouhý most vyžadující opravu, bylo tam též nutno se zaregistrovat na policii, což je vždy nepříjemná záležitost hrozící placením nějakého (v Zairu vždy vysokého) poplatku. Tentokrát se to obešlo bez placení.

Za mostem jsme se opět vnořili do hustého pralesa, navíc cesta vedla dosti do kopce, naše Tatra to tentokrát se svými třemi hnanými nápravami zvládla dobře. Po vyjetí kopce jsme narazili na tábor dvou anglických cestovních kanceláří. S jedněmi jsme se potkali v Beninu v Cotonou, s druhými v Nigérii v parku Yankari. Bylo to radostné shledání. Dozvídáme se, že cestu od Bangassou jedou už jednátřicátý den. My to jedeme teprve sedmý den a to se nám zdá, že postupujeme pomalu. Opět se projevují a viditelně ukazují přednosti našeho automobilu. Po vyprávění jsme s cestovateli, tři z nich se rozhodli, že do Buty pojedou s námi, už to nemohou déle vydržet a spěchají domů. Toto neplánované zdržení by je stálo ztrátu pracovního místa. Jde o jednoho hochy a dvě dívky.

Vyjeli jsme. Ovšem o pár set metrů dál jsme se zahrabali do bláta a to tak moc, že vyprošťování s vydatnou pomocí všech cestovatelů trvalo šest hodin, šlo to velmi pozvolna. Prakticky po centimetrech jsme Tatru vytahovali z bláta a uspěli jsme až za tmy.

Přenocovali jsme a další den nás čekala úmorná práce s úpravou dalšího asi třístametrového úseku, velmi nepříjemného, s hlubokými blátivými dírami. Pracovali jsme společně všichni, i obě cestovky. Po poledni jsme tento úsek úspěšně projeli. Čekali jsme však ještě na oba trucky, zda i jim se to podaří, abychom jim případně pomohli. Podařilo se to oběma, i když ne tak elegantně jako nám.

Vyrazili jsme až pozdě odpoledne. Zakrátko jsme dojeli k mostu, pod kterým

byl spadený nákladák Toyota vezoucí Coca Colu a buráky. Osádka měla náklad již vyložený, vymontovanou baterii z auta a čekali, zda je někdo vytáhne. Rozhodli jsme se, že jim pomůžeme. Tatra automobil hravě vytáhla a dotáhla ho až do nejbližší vesnice. To bylo radosti. Jako dárek jsme dostali bednu Coca Coly.

Zaparkovali jsme o několik vesnic dále, přenocovali a druhý den — po opravě lopaty, kterou Jožka pečlivě svařil za vydatné pasivní účasti domorodců — jsme se vydali na další pouť. Cesta pralesem probíhala obvyklým tempem, nebylo nějakých zvláště mimořádných událostí.

Asi deset kilometrů před vesnicí Dulia jsme zastavili pro nutnost přečerpání nafty z kanystrů do nádrže. Já jsem se šel podívat do místní školy před kterou jsme zastavili. Děti se zde učí číst a psát, čili pouze to nejzákladnější. Přes vesnici Dulia jsme projeli bez problémů, bez účasti policie, jak to je v Zairu jinak dobrým zvykem.

Již jsme se naučili pohybovat po pralese, cesta kupředu již šla rychleji, vcelku bez velkých problémů jsme překonali několik mostů z nichž některé vyžadovaly úpravu, několik hlubokých bahnitých děr, množství bambusových houštin, šťastně jsme nakonec dojeli až do městečka Buta, kde jsme zaparkovali před norskou misijní stanicí, povečeřeli, umyli se u místní studny a přenocovali.

Buta je městečko, kde je i jakási správa příslušné oblasti. Bylo nutné se tam přihlásit na imigračním úřadě, což si vzal na starost Ruda a nebylo to zdaleka bez problémů. Ještě se k tomu vrátím. Řidiči — Mirek s Jirkou — opravovali auta, hojily se rány utrpěné v džungli. Naše bílá krasavice utrpěla nejeden šrám, avšak nic závažného. Byly utrženy dva zadní kastlíky na nářadí a věci. Byla utržena a nenávratně ztracena též jedna nádrž na vodu, takže máme možnost vézt pouze čtyřista litrů vody, místo původních šestiset. Nářadí a náhradní díly se musely umístit do skladového prostoru. Tatra očesaním zadních partií získala design těžce terénního automobilu.

Den strávený v Butě jsem využil k návštěvě zdravotního střediska, kde pracují tři ošetřovatelé a jedna ošetřovatelka, lékaře tam nemají. Zdravotní středisko patří baptistické misijní stanici. Mají tam několik místností, provádí se tam pouze základní věci. Sklad léků je prakticky prázdný, příjmová a ambulantní místnost současně je chudě ale vkusně vybavena, zákroková místnost a současně laboratoř je velmi nuzně a nedostatečně vybavena. Mají tam několik zkumavek, mikroskop, který má špatný objektiv, centrifugu na vyšetření močového sedimentu. Krev vyšetřují mikroskopicky pouze nativně, nemají žádná barviva, takže ani mikroskopická diagnostika malárie zde není možná. Malý vyšetřovací stůl s židlí; zrovna tam byla jedna hezká mladá maminka s dítětem. Jediný přepych, na který byli hrdí, byl gynekologický stůl, kde ženy rodí. Po porodu jdou ihned domů. Lůžka tam nejsou, prý by stejně nikoho nedonutili tam ležet. Podaroval jsem je nějakými léky z naší lékárny. Něco jsem si vyfotil, s hlavním ošetřovatelem, který je zároveň koordinátor asi deseti zdravotnických středisek, jsme si vyměnili adresy a velmi srdečně se rozloučili.

Odpoledne jsme pak s Rudou a Mary nastoupili strastiplnou cestu jednání s policajty a úřady. Nejdrive si nás všechny náležitě, s velkou pompou a důležitostí

zaregistrovali, pak nás poslali na jakýsi pojišťovací úřad, kde po nás chtěli zaplatit nehorázně vysoký poplatek za pojištění aut, který činil 750 USD. Na to jsme samozřejmě nemohli přistoupit, proto jsme se dali do sáhodlouhého jednání, které se protáhlo až do pozdních večerních hodin. Snažili jsme se vysvětlit, že takové peníze nemáme. Velmi strohý úředník byl neoblomný. Prostě snaha vytáhnout z bílého muže co nejvíce. Nakonec jsem úředníkovi nabídl svoje odborné služby, dal mu nějaké léky, vyšetřil ho. Pak byl spokojen. Ještě jsem mu poskytl několik rad a tím vše skončilo i bez placení. Dalo to dost práce, ale ušetřili jsme 750 dolarů.

V noci jsem pak ještě psal lékařskou zprávu jedné mladé novozélandce, kterou jsem vyšetřoval.

Další den jsme odjížděli. Měl jsem ještě příležitost si vesnici prohlédnout. Trochu připomínala vesnice či městečka z divokého západu, většina domů, které postavili Belgičané, byla opuštěná, některé byly již polorozpadlé, jiné zabeďněné. Domorodci žijí nadále v tradičních chýších. Bílý bůh přišel a zase odešel. Takový dojem tohle městečko činilo.

K přípravě snídaně jsme zastavili v jedné krásné pralesní vesničce, kde jsem pohovořil s místními lidmi, zúčastnil jsem se přípravy jakési kaše z buráků a z medu, s maminkami jsem pohovořil o dětech, o zdraví. Poléčil jsem některé, některým jsem poradil, některým rozdal nějaké léky. Společně jsme se podívali i do velmi prostého kostelíčku. Na rozdíl od včerejších úředníků a policajtů to bylo velmi milé a příjemné setkání.

Další cesta pak vedla opět pralesem cestou necestou — opět úprava bahnitých děr, opět proklešťování cesty ale všude kolem nádherná až neskutečná příroda tropického pralesa s množstvím rozmanitých a malebných vesniček.

Večer jsme skončili zde v Titule na belgické misijní stanici. Byli jsme spokojeni, urazili jsme tentokrát celých stočtyřicet kilometrů, což je na konžské pralesy neskutečně dobrý výkon. Mirek byl spokojen. Pan farář Bruno nám poskytl i sprchu, takže jsme se po deseti velmi špinavých dnech mohli zase pořádně umýt.

- 1.9.1994 Divočina v podhůří Ruwenzori, blízko městečka Kasindi 22¹⁵ hod.

Je krásný vlahý večer, žádná tropická vedra. Nad sebou mám krásnou nebeskou klenbu, kde září myriády hvězd, kterým dominuje při obzoru Jižní kříž. Nad Tatrou se tyčí mohutný hřeben deštných hor Ruwenzori, jedné z mých tužeb. Měli jsme štěstí, že jsme viděli celý hřeben včetně masivu Mount Stanley a jeho nejvyššího vrcholu Margherity.

Když jsem poprvé uviděl Ruwenzori vynořit se z věčného závoje mraků, zmocnilo se mě vzrušení až mrazení v zádech. Konečně vidím bájně měsíční hory, které tušil už Ptolemaios, ale poprvé na vlastní oči je spatřil až v roce 1889 jeden z největších afrických cestovatelů Henry M. Stanley, jehož jméno nese i nejvyšší masív pohoří.

Jeli jsme krkolomnou cestou těsně pod horami a já stále napjatě sledoval, co se z vysněných hor vynoří z mlhy, jaký další kus z nich opět uvidím. Škoda, že už byl podvečer, světelné podmínky mizerné a z jedoucího auta se fotí špatně, takže jsem ty nejkrásnější pohledy nezachytil na filmu. Ale alespoň zůstaly v mém nitru dokonale uloženy a nyní si před svým duševním zrakem promítám celou scenerii postupného vynořování a objevování se zasněžených vrcholů. Chtěl bych se na ně podívat, kráčet po hřebenu Mount Margherity a prožívat její atmosféru a naslouchat její řeči. Pravda, zatím poodhalila ze své krásy jen velmi málo, je cudná a skoupá, ale i to mě stačilo uchvátit. Její sněhová čepice, zde v rovníkové Africe uprostřed džungle, pralesů a velkého vedra, působí opravdu jako něco nadpozemského, co sem snad ani nepatří. Její majestát a její hra na schovávanou mě fascinuje. Miluji vás, Ruwenzori, miluji tě Margherito. Poskytla jsi nám krásnou a milou útěchu a odměnu za strastiplnou cestu Zairskými pralesy, zvláště téměř neproniknutelným pralesem Ituri plným zvěře a trpaslíků.

Byla to téměř neskutečná a neuvěřitelně bohatá zkušenost doposud s ničím nesrovnatelná a nikdy předtím ani nevysněná. Bylo to devět dní strávených opět v tropickém pralese. Tentokrát v tom, o kterém staří cestovatelé psali, že je to nejvlhčí, nejtemnější, nejneproniknutelnější a nejhustší tropický prales světa.

Opět jsem se vůbec nedostal ke psaní, dny byly plné práce a stále nových dojmů, večer jsem byl vždy už tak unavený, že jsem dal přednost spánku — kterého také moc nebylo — před psaním. Pokusím se zrekapitulovat události a prožitky těchto posledních dní.

Než jsme opustili vesnici Titule, prohlédl jsem si ještě velmi vzorně a s láskou vedenou misijní stanicí belgického faráře Bruna, navštívil jsem kostel a účastnil se s Rudou ranní mše.

Po rozloučení s místním hrdinou — pro mě je Bruno hrdina — jsme se vydali na další pouť. Cesta byla o něco lepší, do městečka Isiro — jak nám Bruno sdělil — nebudeme mít výraznějších obtíží. A byla pravda, že tak hluboké bahnité díry, kdy Tatra zapadala do hlubin až po okna obytného modulu, což jsme prožívali před tím, jsme na cestě do Isira už nezažili. Museli jsme však vzdorovat jiným — a dle mého názoru horším — skutečností, a to stupiditě, omezenosti a vypočítavosti místních úředníků. Ale nepředbímejme.

Asi dvacet sedm kilometrů za Titule nám před jednou vesnicí jeden nákladák zablokoval cestu, pokazila se mu spojka nebo co, a stal se nepojízdným. Využili jsme zdržení a uvařili snídani, opět za vydatné pasivní účasti celé vesnice. Jednu hezkou dívku jsme obdarovali obrázky a kalendářem firmy Bopo. Takže ve vesnici Nkamba v jedné z chýší visí od toho dne český kalendář. Po snídani jsme nefungující nákladák odtáhli na volné prostranství vesnice. Domorodci opět projevovali nadšení a úctu k naší Tatra.

Další cesta probíhala v dešti a blátě, ale náš vynikající automobil to bravurně zvládal. Ve vesnici Bambesa, což je trošku větší vesnička, ne úplně zapadlá v pralese, jsme přibrali jednoho amerického stopaře. Jde o dvaatřicetiletého Kevina Dorana pocházejícího z Los Angeles. Procestoval již celou západní Afriku; zprvu s kamarádem, který ho však musel opustit již v Mauretánii. Dále putuje sám a

chce natočit několik televizních filmů. S námi se sveze pouze kousek do vesnice Bambili. Hynek s Rudou si s ním chtěli povyprávět, a tak já jsem tento úsek cesty projel v džípu na Hynkově místě.

Konečně jsem prales viděl i z nižších sfér než je Tatra. Byla to velmi vítaná změna. Mohl jsem pozorovat drobné zvířectvo prchající před autem, viděl jsem zblízka domorodce i pralesní rostliny. Bahnité jámy se zdály větší a hrozivější, Jirka je však vynikající šofér, takže cestu zvládal dobře. Ve vesničce Dingila byl obrovský bahnitý kopec, který jsme s džípem sjeli velmi dobře ale chudák dvacetitunová Tatra tam za námi velmi těžce bruslila. Snažil jsem se to zachytit na fotografii, uvidíme, co z toho bude.

Dojeli jsme do vesnice Bambili, která zaujala už polorozpadlými stavbami zbylými po belgických kolonizátorech. Dělal to dojem zašlé civilizace — jako kdyby místo navštívili před mnoha a mnoha lety vyspělí a inteligentní tvorové, kteří zde zanechali své dílo a opět odešli. A místní obyvatelé nedokázali přijmout a porozumět této civilizaci, tak jejich dílo opustili, dále nerozvíjeli a nechali postupně zchátrat až nakonec zaniknout.

Zastavila nás závorá přes silnici. Kevina jsme vysadili uprostřed vesnice. Nyní, když jsme stáli před závorou, dojel nás na motocyklu, který stopl, protože zapomněl svůj kanystřík s pitím. Bylo už pozdě odpoledne a tak zůstal s námi. A nás čekalo neuvěřitelné dohadování se a handrkování s policajty, kteří nás nechtěli pustit, dokud jim nezaplatíme 200 dolarů jako daň či poplatek za silnici. Jako kdyby tady nějaké byly! To jsme — díky naší nepříliš dobré finanční situaci — odmítli zaplatit. Vůbec není jasné, zda takové předpisy existují, zda to není jen prohnalost místních úředníků a policajtů. S Rudou a Mary jsme s nimi bojovali až do pozdního večera. Byli velmi neoblomní, jejich argumentace však postrádala nějakou logiku. Nakonec jsem jim nabídl léky v ceně asi 250 USD. Zavolali jakéhosi doktora, nebo co to bylo zač, který podle jakýchsi tabulek zhodnotil, že vše má cenu tak dvaceti dolarů, že za víc by to neprodali. Tak jsem to sbalil zpátky. Nakonec se Rudovi podařilo úředníka přesvědčit, aby vzal od nás cestovní šek, protože hotovost nemáme. Následovala zajímavá scéna, kdy úředník sháněl formulář, kterým by nám potvrdil, že jsme to zaplatili. Nemohl nic najít, nakonec se rozhodl vypáčit dveře od své kanceláře, které už byly zamčené. Nevím, kde měl klíče, ale poslal svého syna pro šroubovák, dveře po nemalém úsilí povolily, v kanceláři vše náležitě zpřeházal než našel příslušné papíry a to ještě pouze dva — potřeboval tři, dost dlouho trvalo než se mu podařilo — i vzdor Rudově pomoci — založit kopíráky mezi papíry. Nakonec nám stvrzenku napsal a vzal za to nepodepsaný šek. Takže jsme nad ním vyžráli.

Zaparkovali jsme kousek za vesnicí na krásném prostranství, o kterém jsme se další den dozvěděli, že to bylo letiště. Ten večer jsme byli jaksi našťvaní na všechny domorodce pro jejich snahu každého bílého co nejvíce oškubat, takže jsme tentokrát všechny čumily, kteří nám při večeři hleděli do talíře, rozehnali dělbuchem, který Jožka brilantně odpálil.

Kevin nás poprosil, zda bychom ho nevzali až na ugandskou hranici. Chtěl by se pokusit přejít Ruwenzori a dostat se do Ugandy bez víza. Takže nás Zairem a

jeho pralesy putuje společně jedenáct.

Další den jsme vstali brzy ráno a opět se vnořili do pralesa ještě za vydatné ranní mlhy. Na planině uprostřed pralesa jsme zastavili a uvařili snídani. Bylo to velmi romantické místo — malinká vesnička uprostřed bujného porostu. Udělal jsem tam spousty snímků, pohovořil s domorodci, jeden mi napsal i adresu, kam že mu mám poslat snímky. Jeden vystrachal ze své chýše i starý válečný nástroj, o kterém tvrdil, že tím bojovali jejich předkové. Vyměnil mi ho za takový sešit, do jakého teď právě píši. A oba dva jsme měli velkou radost z obchodu oboustranně výhodného.

Na další cestě pralesem jsme narazili na roztomilou chýši, kde žil mladý pár. Zastihli jsme je v pilné práci — vypalovali asi hektar pralesa kolem, aby zde mohli pěstovat maniok a kukuřici. Prý s pracemi budou hotovi za dva měsíce a pak mohou založit rodinu, což bude vlastně základ budoucí vesničky. Ženě jsem věnoval mýdlo, které jí udělalo velkou radost. Mýdlo je u těchto pralesních lidí jednou z nejžádanějších věcí.

Cesta pralesem je téměř bezproblémová, nutno upřesnit, že pro naši Tatru, která to zvládá na jedničku.

Ve větší vesnici zvané Poko jsem byl obklopen shlukem dětí a žen, které si se mnou chtěli vyprávět. Udělal jsem několik snímků, fotoaparátu se zprvu bály, utíkaly před ním. Když jsem jim však ukázal obraz na matnici Flexaretu, velmi je to zaujalo, byly nadšené, tlačily se kolem mě, každý se chtěl podívat. A hlavně se přestaly bát a nechaly se vyfotit.

V další větší vesničce Naru, kde byl patrný vliv belgické misie, jsem objevil ještě fungující tradiční telefon, což je obrovský tamtam vyrobený z jednoho kusu mohutného kmene a tluče-li se do něho obrovskou paličkou, vydává mohutný dunivý zvuk, slyšitelný kilometry daleko. A charakterem zvuků a rytmu se předávají zprávy.

Už k večeru jsme přijeli do města Isiro, což je jakoby okresní město této oblasti. Zastavili jsme před belgickou misijní stanicí, kde jsme se pokusili domluvit, zda můžeme před domem strávit noc. Domluva však dopadla pro nás neúspěšně a tak jsme jeli ještě kus za město neproniknutelnou tmou, pak jsme zastavili na jakémsi plácku vedle opuštěné dřevěné konstrukce — střecha a pod ní lavice — což mohl být kostel nebo škola. Ten den jsme ujeli 294 kilometrů, což na pralesní cesty v Zairu je úctyhodný výkon, ne-li světové prvenství.

Ráno nás překvapilo plno vojáků. Zalekli jsme se, co se děje nebo co jsme provedli, ale jednalo se pouze o ranní rozcvičku vojáků základní služby. Raději jsme však odjeli a snídani uvařili až v pralese.

Po cestě nás začali zastavovat domorodci a něco vzrušeně mluvili. Pochopil jsem z toho, že v příští vesnici snad umírá nějaká gorila. Těsně před vesnicí jsem z řeči dalších domorodců vyrozuměl, že tam umírá ne gorila ale těžce nemocná žena. A jestli se na ni nemůžeme jít podívat. Samozřejmě, že jsem šel. Ve vesnici jsem viděl shluk bezradných lidí kolem na zemi ležícího člověka. Přišel jsem až k němu a teprve teď jsem poznal pravdu. Žádná umírající gorila, žádná umírající žena ale zraněný mladý muž. Vůbec nebyl v šokovém stavu, měl jen množství

tržně zhmožděných ran na všech čtyřech končetinách. Krevní ztráty také nebyly velké. Snažil jsem se dozvědět víc. Jednalo se o pětadvacetiletého muže, který byl v pralese, snad jen na procházce, ani ne na lovu. A prý ho přepadla gorila a takto těžce ho poznamenala. Mohl jsem historce věřit ale nemusel. Lidé kolem tvrdili, že v pralese žije množství nebezpečných zvířat, lvů, pardálů, prasat bradavičnatých, goril, které čekají jen na to, aby sežraly člověka. No nevím. Prohlédl jsem rány. Některé byly ošklivé, na pravé dlani až nepatrně ztrátové poranění. Ošetřil jsem ho. Šít se mi v těchto podmínkách nezdálo vhodné, použil jsem pouze leukostehy. Věnoval jsem léky a poučil okolostojící, jak mají zraněného ošetřovat. Byli velmi vděční a jako dárek mi věnovali slepici. Byl to můj první africký honorář.

Před vesnicí Mungbere jsme viděli první trpaslíky vynořivší se z pralesa. Zuřivě jsem je fotil.

Ve vesnici Mungbere přátelé Holanďané sháněli benzín. Já jsem si prohlížel domorodé ženy a jejich fascinující účesy, snažil jsem se je fotit, což bylo velké dobrodružství, poněvadž jsem to musel dělat tajně, fotit se nechtěly a když ano, tak bych jim za to musel zaplatit, což je pro mne neúnosné. Doufám, že budu se svým úlovkem spokojen.

Podařilo se nám úspěšně s pomocí majáček projet závoru a za vesnicí jsme pak čekali na Holanďany. Společně jsme potom zaparkovali před nějakou budovou na rozcestí cest směr na Andudu a na Gombari. Majitelům budovy jsme věnovali slepici, můj honorář.

Další den jsme se vnořili do pralesa Ituri. Kdybychom tušili, co nás tam všechno čeká, kolik tvrdé práce budeme muset odvést, jak se budeme metr po metru proklešťovat, opravovat či stavět mosty přes říčky, asi bychom se rozmýšleli, zda do toho půjdeme či nikoliv. Co jsme ovšem zase viděli zajímavých lidí a přírodních krás, co bohatství živé přírody tam bylo, to se nedá s ničím srovnat a pro mě se to stalo jedním z největších, ne-li vůbec největším africkým zážitkem.

Pralesem vedla jen úzká pěšina, která rychle zarůstala bambusem. My jsme museli de facto cestu tvořit znovu, prořezávat větve stromů, bambusů, vyprošťovat zapadlá auta z bahna. Tatra našťestí vše zvládla, problémy byly s landroverem i s naším UAZem. Pro vysokou Tatra byly nejnebezpečnější větve stromů. Časem jsme v tom získali rutinu, vždy někteří jeli s džípem či landroverem napřed a proklešťovali cestu, aby Tatra mohla projet.

U vesničky zvané Diugbo jsme opravovali most přes říčku, když tu se vynořili z pralesa Pygmejové, tentokrát praví trpaslíci Bambuti, co o nich psal ve své knize Bedřich Machulka. Byl jsem z nich jako u vytržení. Byli tetovaní, oblečení jen do sukně z listů či trávy, měli luky a šípy, oštěpy. Domluvit se s nimi nedalo. Vyměnil jsem jeden luk se šípy za trenky. Setkání s nimi byl zážitek. Po opravě mostu jsme se mohli přesunout o kus dále. Od jednoho trpaslíka jsem získal za tričko - vasil zajímavý hudební nástroj podobný zvonkohře s tykvovou ozvučnou částí.

Nakonec jsme zastavili v jedné vesničce, kde strávíme noc. Vyfotil jsem tam ženu v podprsence, což jsem u pralesních domorodých žen ještě neviděl. Pohovořil jsem s jedním domorodcem, který uměl velmi slušně francouzsky. Jmenoval se Balofua Ekombela a připadal mi dost inteligentní. Dokonce hovořil o tom, jak rád

by někde studoval, jenže jsou velmi chudá země a prostředky na to nejsou. Když jsem mu oponoval tím, že jejich země má tolik přírodního bohatství, které kdyby účelně využili, byli by rázem bohatí, odpověděl, že vláda a prezident na tom nemají zájem, ti jsou bohatí, jim nic nechybí, tak proč se v něčem angažovat. Zajímavý názor člověka z pralesa.

Další den jsme čekali až přestane pršet a pak jsme se opět vydali do pralesa. Postup byl stejný — velice svízelné proklešťování cesty. V permanenci byla sekera, pilka i motorová pila Stihl, která byla nezaplatitelným pomocníkem.

S Jožkou jsme se jednou vydali na průzkum do nitra pralesa, udělal jsem několik zajímavých záběrů. Jdeme pralesem a najednou se před námi vynoří dvě trpasličí ženy. Oboustranné překvapení. Usmíváme se, tváříme se přátelsky a přívětivě, chceme jim podat ruku, když v tu ránu opět zmizí. Překvapivé. Úplně jako lesní zvěř. Jsou to lidé ještě cele spjatí s přírodou.

Ten den jsme proklestili cestu dlouhou asi 24 kilometrů. Zaparkovali jsme a noc strávili na jakési mýtině uprostřed neproniknutelné džungle. Stál tam jakýsi chýšovitý baráček podobající se kostelu. Ráno nás tam navštívili domorodci. Všichni jsou z našeho auta jako u vytržení. Někteří své překvapení projevují i způsoby, jaké znám od šimpanzů. Překvapivé a zajímavé pozorování.

Prodlíráme se dál spleť větví, lián a bláta. Ve větvích řadí opice jako pominuté. Takové auto ještě nikdy neviděly. Naše bílá krasavice však utrpěla mnoho šrámů a každý den přibude něco rozbitého. Ať už ztracené kastlíky na nářadí či utržená nádrž na vodu již z dřívější cesty, nebo nyní rozbitý majáček, zničená zahrádka na střeše, množství škrábanců. Nicméně, ač je nám to líto, nestěžujeme si. Za ty zážitky to stojí.

Opravili jsme ještě několik mostů, proklestili několik kilometrů a přijeli do vesnice Nduye, kde jsme objevili jednoho bílého učitele, který učil na místní škole. Poradil nám strávit noc v misijní stanici kousek za vesnicí, kde najdeme i zdroj dobré vody. Což jsme učinili, nabrali plné zbylé nádrže vody a zaparkovali uprostřed misie. Bylo to velmi příjemné prostředí s přátelskými lidmi. Večer jsme si zazpívali u kytary. Více než polovinu cesty pralesem máme za sebou.

Další den jsme pokračovali v proklešťování cesty. Objevili jsme i dvě zapadlá auta u kterých tábořili už několik dní domorodci. Zřejmě postupně vše odnáší, vymontují z aut co se dá a auta ponechají svému osudu.

Přejeli jsme řeku Epulu přes kterou byl postaven solidní most, ještě pozůstatek belgické koloniální doby a přijeli jsme do městečka Mambasa. Tam jsme koupili naftu a zastavili za Mambasou ve vesnici Muchanga před kostelem. Zde strávíme velmi příjemnou noc.

Projeli jsme během čtyř dnů nejneproniknutelnější částí pralesa Ituri, krajem trpaslíků Bambuti, krajem vzácné okapi — kterou jsme však neviděli — krajem deštivým, vlhkým a tmavým, ale krajem pohádkově krásným. Královstvím džungle, královstvím Tarzana z rodu Opů. Urazili jsme vzdálenost 185 kilometrů hustým pralesem a jako první na světě jsme s dvacetitunovým truckem projeli tuto část pralesa. Jsme hrdí na naši Tatru a na Mirka coby řidiče. Ty tam jsou doby prvních cestovatelů a průkopníků.

S Rudou jsme si šli sednout k ohni do kruhu domorodců, povyprávěli jsme s nimi. Dozvěděl jsem se zajímavou věc. Oni se živí hlavně zemědělstvím, pěstují maniok, kukuřici, cukrovou třtinu, mais, buráky, banány a masitou stravu získávají od Pygmejů, kteří jsou pralesní lovci, žijí pralesním kočovným životem a od lidí s normální postavou získávají zase zemědělské produkty.

Povečeřeli jsme. Neprozřetelně jsme však ponechali zbytky potravy a neumyté misky na zemi v blízkosti auta a ráno jsme nevěřili svým očím. Celá zem byla úplně černá, pokrytá obrovskými tropickými mravenci. Jakmile někdo vylezl z auta, ihned se mu zakusovali do nohou. Původně jsme zde chtěli uvařit snídani, ale díky mravencům jsme raději ihned odjeli a snídani uvařili až před další vesnicí. Tam jsem měl možnost pozorovat práci domorodých žen, jak pletou jakési rohože. Strávili jsme u nich asi dvě hodiny.

Během další cesty prales začal řídnout, cesta už byla široká, průjezdná i pro kamióny. Kolem poledne jsme spatřili havarované letadlo. Bez podvozku, se zlomenými konci křídel. Pravděpodobně nouzové přistání. Pohovořil jsem s místním člověkem, který dle vlastních slov letadlo hlídá. Letadlo je zde již rok, patří nějakému panu Loposovi z Kinshasy, obchodníkovi s tabákem, který zde letěl se svým pilotem a byli nuceni nouzově přistát. Nic se jim prý nestalo. Byl to zážitek — uprostřed divočiny objevit letadlo.

Přesně o půl druhé odpoledne Mirek zastavil, vystoupil z kabiny a slavnostně prohlásil: „Právě jsme ujeli 20 000 kilometrů.“ Zajásali jsme, dali jsme Mirkovi hobla, otevřeli láhev a oslavili tento okamžik. Takže 31.8. v 13³⁰ hodin jsme ujeli bez nehody 20 000 kilometrů Afrikou!!

Asi za hodinu poté jsme pak přejížděli řeku Ituri a tím se definitivně rozloučili s pralesem Ituri. Bylo mě to až líto. V tomto pralese jsme prožili mnoho zajímavého a originálního. Byl to splněný jeden z mých velkých dětských snů. Snad to trochu vykompenzovalo mé rozčarování z toho, že jsem neviděl řeku Kongo. Alespoň jsem projel pralesy v jejím povodí a jeden z významných přítoků — řeku Ituri — viděl a osahal si.

Odpoledne jsme dojeli do městečka Komanda. Krajina změnila ráz, hustý prales ustoupil, jsou vidět již savany, samozřejmě s pralesními okrsky, na obzoru se již zvedají kopce. Ve vesničce Balombo jsme uvařili oběd. Vyfotil jsem si tam roztomilý kostelík.

Večer jsme zaparkovali opět v pralese před nějakým obydlím, blízko větší vesnice, kde byla i hospoda. Uvařili jsme večeři. Kevin mezitím zmizel v pralese, šel směrem k zmíněné vesnici. Nevěděli jsme kam jde, zasedli jsme k večeři, byla už úplná tma, když tu se objevil a přinesl šest lahví vychlazeného zairského piva Primus, což je prý jedno z nejlepších afrických piv. Oslavili jsme tím jednak Mirkových 20 000 kilometrů, jednak jsme to brali jako rozloučení s Kevinem. Další den ráno — to jest dnes — si Kevin udělal ještě množství poznámek o naší expedici. Hodlá poskytnout americké televizi film o nás. A pak jsme vyjeli.

V poledne jsme dorazili do města Beni, kde jsme poprvé v Zairu uviděli asfalt a naše Tatra ho poprvé okusila svými opotřebovanými a znavenými koly. Za městem jsme poprvé uviděli Ruwenzori. Tam jsme také zastavili, využili zastávky k uvaření

oběda a kochali se krásou hor. Jak jsem již na začátku naznačil, byly vidět, měli jsme štěstí. Konečně jsme také viděli do dálky. V pralese jsme viděli maximálně padesát metrů dopředu, nyní vidíme na míle daleko. Už jsme si takovému pohledu málem odvykli.

A jeli jsme dál a sledovali Ruwenzori, jak se vynořují z mraků. Úspěšně jsme projeli závorou před národním parkem Virunga, kde jsme tvrdili, že vezeme humanitární pomoc do Rwandy, takže jsme nic neplatili.

Přejeli jsme řeku Semliki a ve vesnici Libokoro jsme zastavili, abychom se rozloučili s Kevinem. Jeho další cesta povede na Mutwangu a odtud přes Ruwenzori do Ugandy. Loučení bylo až dojemné, za těch devět dní, co s námi strávil, jsme se s ním sžili, byl jako jeden z nás, jedl s námi, pracoval s námi, byl velmi přátelský. Díky jemu se také výrazně utlumil rozvoj ponorkové nemoci. Měj se hezky Kevine, ve zdraví dojdi až do Nairobi, třeba se ještě někdy uvidíme. Díky za tvé přátelství a pomoc.

Jeli jsme ještě kousek dál a zastavili zde, téměř před zairskými hranicemi, blízko hraničního města Kasindi. Teď momentálně poslouchám zvuky džungle a krk bych dal za to, že slyším řev nějaké šelmy, nejspíše geparda či levharta. Je to vzrušující. Jsem zvědav, co nám přinesou další dny.

• 6.9.1994 Ibanda — camping

23⁰⁰ hod.

Zítra se rozloučíme s Ruwenzori. Myslím si, že jsem je alespoň zčásti poznal, ne mnoho, ale možná nejvíce ze všech členů expedice (kromě Rudy). S horami jsme se teď právě důstojně rozloučili u táboráku na břehu zurčícího potůčku vytékajícího právě z nějaké skály ve výšinách Ruwenzori. Jeho hukot je slyšet až sem do kempu a já otevírám tyto stránky v hluboké sugestivní podhorské noci, kde nad sebou tuším Mount Stanley se sličnou Margheritou, kterou už asi nikdy neuvidím a která mě skoupě a cudně poodhalila jen nepatrnou část svého bytí. Ale stejně tě Margherito miluji a odnesu si na památku tvůj obrázek, pokud se mi zítra podaří zakoupit krásnou knihu za 30 dolarů. Tak jsme se vlastně dostali do východní Afriky a nastoupili poslední třetinu naší expedice. Svůj deník jsem opustil v podhůří Ruwenzori, ovšem ze strany Zairu. Co jsme od té doby všechno prožili?

Do městečka Kasindi jsme dojeli hned ráno 2.9. Bylo to asi půl hodiny cesty od našeho noclehu. V Kasindi — což je hraniční město — jsme využili doby vyřizování celních formalit k výměně prasklé pneumatiky, opět za vydatné pasívní účasti místních obyvatel. Zairskou hranici jsme projeli celkem bez problémů, na ugandské straně v městečku Mpondwe jsme strávili asi tři hodiny. Bylo potřeba vyřídit zaplacení silniční daně (už je zde asfalt), což se muselo platit někde v bance, takže to chvíli trvalo.

Uganda je anglicky mluvící země, takže mých služeb již nebylo potřeba, mohl jsem tedy nerušeně pozorovat okolí. Zaujala mě na první pohled podstatně vyšší životní úroveň než v Zairu, všude podstatně větší čistota a srdečnost a otevřenost

lidí včetně úředníků. Pozoroval jsem též čápy Marabu procházející se mezi auty, jakoby se nic nedělo. Na stromě nad parkovištěm měli pravděpodobně hnízda, stále tam zalétávali, chvíli si tam odpočinuli, provětrali křídla a letěli zase dál.

Vyrazili jsme také. V Ugandě se — podle starého anglického zvyku — jezdí vlevo. Chvíli mě trvalo, než jsem si na to trochu zvykl, úplně jsem si však zatím nezvykl, je to přece jen všechno obrácené. Nabrali jsme kurs na městečko Katwe na břehu Edwardova jezera.

Po pár kilometrech jsme přešli rovník. Dostali jsme se tedy na jižní polokouli a já si mohu do svých cestovatelských úspěchů zařadit datum 2.9.1994, kdy jsem přešel rovník. Certifikát se nikde žádný nedává, tak si to zaznamenávám alespoň sem do deníku.

Krajina je úchvatná, typická východoafrická savana, přesně tak, jak si většina lidí Afriku představuje. Všude se prohání antilopy a gazely, plno tropických kakusovitých rostlin a mnoho kráterů zaplněných malebnými jezírky. Projeli jsme městem Katwe a jedeme dál až k branám parku Queen Elisabeth. Vstupné je tam 25 USD na osobu a tak se toho vzdáváme a parkujeme na břehu Edwardova jezera.

S Hynkem se vydáváme na procházku a vlastně první seznámení s východní Afrikou. Kráčíme po břehu Edwardova jezera nic zlého netuše, vyprávíme, sledujeme pár žen peroucích prádlo, podíváme se na jezerní hladinu — avšak co to, klame nás zrak? Hladina je plná hroších hlav. Teď jeden rozevřel svoji mohutnou tlamu. Poprvé vidím hrochy ve volné přírodě! Vytahuji fotoaparát, nasazuji teleobjektiv a dělám několik velmi zbrklých snímků. Hroši jsou přece jen dost daleko.

Pokračujeme v cestě dál, procházíme městečkem Katwe, kde pozorujeme život. Je zde plno obchůdků, hospůdek, ale také plno vraků aut a polorozpadlých budov. Dělám několik snímků k tématu: „Bílý bůh přišel a zase odešel“ a pokračujeme dál až k malebnému jezírku Katwe. Je v kráteru, kolem savana s typickými rostlinami, v dálce se pase dobytek a snad i buvoli. Pozorujeme startujícího čápa Marabu a několik hrajících si dětí. Na kopci u opuštěné, polorozpadlé snad vodárny fotím krásného chlapečka, který zde se svými rodiči pravděpodobně bydlí. Už se tady nedokážu pořádně domluvit, svahilsky ani anglicky moc neumím.

Kolem jezera se vracíme zpět, ještě jednou projdeme vesnici Katwe a u Tatry se najíme banánů, které Víťa mezitím vyměnil za něco bezvýznamného.

Sedíme, pojídáme banány, když nás přišel upozornit jeden domorodec, že jíst banány a zvláště odhazovat slupky je zde velice nebezpečné. Prý sloni, jakmile ucítí banány, ihned přijdou a jsou prý schopni rozbít i auto, jen aby se dostali k banánům. Z místních obyvatel prý nikdo v těchto místech banány nejí. Nicméně jsme v klidu povečeřeli a uložili se unavení ke spánku.

Po setmění přišli hroši a bylo jich kolem auta plno, báli jsme se vylézt ven. Vylezli z vody jezera a zřejmě se šli napást a strávit noc mimo vodu. Ráno se zase budou vracet do vody a — jak nám sdělil jeden místní muž — když si přivstaneme můžeme je pozorovat. Vstali jsme však pravděpodobně pozdě, takže jsem viděl pouze dva poslední a když jsem se k nim přiblížil natolik, abych je mohl vyfotit, tryskem vyrazili k vodě a tam se schovali. Z fotky nebylo tedy nic.

Vyjeli jsme na sever směrem do města Kasese, města v podhůří Ruwenzori.

Cestou jsme opět přejížděli rovník, pozorovali jsme krajinu rovníkové východní Afriky. Mohutné krátery, někdy zaplněné jezerem, množství antilop a gazel, viděli jsme i jednoho slona a několik kaferských buvolů, žel z jedoucího auta nelze fotit zvířata.

Na rovníku jsme zastavili a uvařili snídani. Zároveň to bylo rozlučkové jídlo s Rudim a Mary, kteří s námi prožili celý Zaire. Rudi má zdravotní potíže, opakovaně jsem ho vyšetřoval a radil mu, že nejlepší a nejbezpečnější pro jeho zdraví bude navštívit nemocnici v Kampale a pak asi co nejrychleji domů. Loučení bylo dojemné, přece jen jsme společně prožili mnohé časy dobré i zlé, hodně nám svojí přítomností pomohli, zvláště rozšafná a praktická Mary.

V Kasese, kam jsme dojeli kolem poledne, jsme vyřídili v bance výměnu peněz a vyrazili jsme do kopců do vesnice Ibanda, kde je kemp zdarma a je to výchozí místo na trekking do hor. Pohovořili jsme tam s místními lidmi a s úředníky Ruwenzori Mountain Service. U nich jsem uviděl nádhernou knihu o Ruwenzori za 35 USD, kterou doufám, že si zítra koupím. Zjistili jsme, že vstup do parku Ruwenzori stojí 33 USD, ale ještě je nutno mít svolení úředníků výše uvedeného úřadu, který požaduje 200 USD pro nosiče a průvodce. To je ovšem pro nás neúnosné. Jsme ochotni zaplatit 33 USD ale víc ne. S Rudou jsme ještě vyrazili na procházku směrem k horám, které jsou totálně v mlze, pokochali se pohledem na jezírko a potůček a vrátili se.

Po večeri jsme vyrazili do místní hospůdky ochutnat ugandské pivo, ale především prohovorit plán na zítřejší výstup. Pokusíme se zdolat Mount Stanley, pokud to bude pouze za 33 dolarů.

Druhý den jsme se sbalili. Byli jsme čtyři: Ruda, Kuba, Hynek a já, batohy na čtyři až pět dní pobytu v horách. Na správě parku se nám nepodařilo zaplatit vstup 33 USD, až prý po dohodě s Ruwenzori Mountain Service, kteří se s námi nedohodnou dokud nezaplatíme 200 dolarů. Rozhodli jsme se na ně vykašlat a vyrazili jsme do hor. Asi po třech kilometrech stoupání jsme narazili na bránu, kde stáli čtyři samopalníci a jeden mluvčí, kteří nás za žádnou cenu nechtěli pustit dál. 33 dolarů je pro ně asi málo. Přišli tam — šli nám zřejmě v patách — i dva šéfové ze správy parku a ti nás donutili sestoupit zpátky. Udělal jsem si tam alespoň několik snímků. Dole v kempu nám už nic nepomohlo, ani Rudova diplomatická vyřídilka, takže jsme byli postavení před tvrdou skutečnost. Buďto 233 dolarů na osobu nebo neuvidíme hory. Kuba s Hynkem se jednoznačně rozhodli, že hory oželí, my s Rudou jsme si řekli, že když už jsme tady, tak se alespoň někam podíváme. Podle mapy jsme si stvořili jakousi trasu a odpoledne vyrazili.

Za Ibandou jsme začali stoupat nahoru, přešli jsme říčku, prošli banánovníkovou plantáží. Nad ní jsme v malé vesničce potkali muže sedícího u cesty. Ruda se s ním dal do řeči, vyptával se na cesty do hor, na směry, na průchodnost terénu a nakonec mu navrhl, zda by za jídlo a nějaký malý peníz nešel s námi jako průvodce. Po určitém zaváhání souhlasil. Dohodli jsme se na ceně 2 000 ugandských šilinků což jsou asi 4 dolary. Rozloučil se s rodinou, Ruda mu ze svého batohu vyndal pár věcí k nesení, on si z toho pomocí banánových řapíků udělal elegantní zavazadlo a vyrazili jsme výše.

Vystoupali jsme nad nádherné údolí. Bylo divoké, plné rozmanitého rostlinstva, neproniknutelné; pastva pro oči. V jedné vysoko položené vesničce jsme si dali Coca Colu a pokračovali dále. I v těchto výškách žijí lidé a obdělávají svá malá skromná políčka uprostřed džungle.

Ke své velké nelibosti zjišťuji, že moje fyzická kondice není nejlepší a že při výstupu dýchám jak lokomotiva, což nepříjemně ovlivňuje moji pohodu. Vystoupali jsme již dosti vysoko, ale stále je kolem pouze tropická bujná vegetace. Ostré štíty jsme zatím neviděli.

Mezi dvěma malými políčky jsme našli ohrádku s ohništěm, kde odpočívají zemědělci po práci. Rozhodli jsme se, že zde strávíme noc. Jackson — to bylo jméno našeho průvodce — přinesl vodu z nedalekého potoka a začal chystat oheň, já s Rudou jsme mezitím postavili stan. V ohrádce byl i velký hliněný kalfas, kde jsme se rozhodli uvařit pořádnou čočkovou polévku. Čaj jsme uvařili v ešusu. K jídlu jsme se dostali až za tmy, polévka Jackiemu velmi chutnala. Ještě zbylo na ráno. Prožil jsem krásný večer, v horách, na rovníku, pod hvězdnatou oblohou, Jižní kříž nebyl vidět, měsíc krásně svítil. Prožíval jsem to dost intenzívně. Ke spánku jsme ulehli ve stanu všichni tři, my s Rudou přikryti jedním spacákem, Jackson spal zachumlaný v mém spacáku.

Přes noc nepršelo, vstali jsme se svítáním. Pozoroval jsem nádherný východ slunce, které vycházelo nad kopci a rozlévalo radost a nádheru do okolí. Tak takto vychází slunce na rovníku. A jak rychle postupuje nahoru! To jsem opravdu ještě nezažil.

Ke snidani jsme dojedli čočku a vydali se dál. Vystoupali jsme až na hřeben cestou necestou, vysokým porostem, kde Jackie musel cestu tvořit a prosekávat. K dispozici měl hůl a Rudův deštník. Na hřebenu byla stejná divočina. Pak jsme museli sestoupit až do údolí, abychom vzápětí vystoupali na další hřeben. Cesta byla velmi dobrodružná. Čím níže, tím hustší porost, který postupně přešel až v neproniknutelný prales. Razili jsme cestu dál. Bylo úžasné pozorovat Jackieho, jak vždy nalehl na stěnu porostu, deštníkem ho umlátil a tím vytvořil asi metr cesty. A tak pořád dokola. Prodírali jsme se trnitým porostem, ale byli jsme šťastni. Byl to neuvěřitelný zážitek. Konečně jsme jako praví průkopníci prodírající se panenským pralesem.

V údolí jsme spatřili chýši a nedaleko jednoho muže, právě si vařícího na ohni oběd. Jackson ho znal, dali se spolu do řeči. Došli jsme až na dno údolí, kde jsme museli přebrodit potok, velmi divoký. Stejným způsobem jsme vystoupili až na hřeben, pokochali se pohledem na další údolí, které budeme muset přejít, chvíli šli po hřebeni a pak začali sestupovat.

Na úbočí byla vesnička, kde nás přivítal sám náčelník:

„Vítejte, mám žízeň, nemáte whisky?“

Ruda: „Rádi vaši whisky ochutnáme, přineste.“

Náčelník vyslal jednoho chlapce a ten donesl celý džbán jejich domácí pálenky. Ochutnali jsme, pochválili chuť a náčelník se ptá, kdy že to zaplatíme. Ruda mu odpověděl:

„Musím vám něco vysvětlit. V zemi, ze které my pocházíme, je dobrým zvy-

kem, že přijde-li pocestný, obyvatelé vesnice jej pohostí, dají mu napít a najíst. Nikdy ne obráceně. A proto my děkujeme za pohostění, za ochutnání, ale nic platit nebudeme.“

Dali jsme náčelníkovi napít z naší láhve Radhošťskou zelenou. Chutnala mu a stali jsme se přáteli. Jackie již chtěl jít domů, náčelník nám přidělil nového průvodce. S Jacksonem jsme se rozloučili, moc poděkovali za jeho pomoc a vyplatili mu dohodnutou mzdu.

Na další cestu jsme se vydali s Georgem. Byl to mladý devatenáctiletý kluk. Změna oproti Jackiemu, kterému bylo čtyřicet. A opět jsme sestoupili divočinou až na dno doliny, kde jsme u divokého potoka uvařili oběd. O oheň se staral tentokrát George. Pořídil jsem několik snímků. Najedli jsme se a dali se do dalšího strmého výstupu. Cítil jsem, že nemám sil nazbyt. Zalekl jsem se toho. Nedokážu si představit, jak s touto kondicí půjdu na Kilimandžáro.

Vystoupali jsme k jedné vesničce na úbočí, kde jsem sledoval maminku myjící dítě. Zde George přibral s sebou nějakého svého kamaráda, dal mu bágl zděděný po Jackiem a vzal si můj ruksak. Pro mě to v této chvíli byla velká pomoc. V dalším výstupu se mi šlo lehčeji. Pozorovali jsme v dálce mohutný vodopád. Došli jsme k místu, kde před malou chýší byl postaven z prken a klád mohutný xylofon a hráli na něj dohromady tři hoši. Bylo to úchvatné. Smysl pro rytmus mají Afričané vynikající. Vystoupali jsme na hřeben a při sestupu do další doliny jsme objevili muže se soukromou palírnou domácí pálenky. Právě čistil sudy. Pozdravili jsme a šli dál.

Vystoupali jsme opět na další hřeben, kde byla vesnička se zdrojem dobré vody. Byl jsem již dost vysílen, tentokrát jsem se vody napil bez jakékoliv úpravy. Nic se mi nestalo, spíše mě to moc osvěžilo. Pokud byla voda závadná, pozná to až v Brně paní doktorka Sedláčková. George chtěl, abychom ještě sestoupili do další vesnice, kde bychom si mohli dát Coca Colu. Já jsem už chtěl zůstat nahoře, takže jsem počkal u všech zavazadel a Ruda s Georgem a ještě druhým kamarádem šli na Coca Colu. Já jsem si na chvíli lehl a chvíli si zdříml, na všechny dotazy a snahy o konverzaci ze strany domorodců jsem odpovídal jednou větou: „Sory, but I am just tired.“¹² A nemusel jsem se s nikým bavit.

Než se Ruda vrátil, stál jsem chvíli na hřebeni a hleděl do doliny nad kterou se tyčily mohutné štíty hor. Trošku vystupovaly z mlhy, takže jsem je mohl obdivovat. Slunce se již schylovalo k západu a nad horami se rozehrál mollový koncert stmívání. Nevycházel jsem z údivu, Ruda mě našel zírajícího v němém úžasu na nádhernou scenérii mlžných hor, kde jsem i na pár okamžiků zahlédl Margheritu s její bělostnou čepicí.

Množství místních lidí nám nabízelo nocleh ve svých příbytcích. Rozloučili jsme se se svými dvěma průvodci a přijali pozvání na noc u jednoho muže, jehož chýše se nacházela v nejromantičtějším prostředí. Na terase prudkého svahu jdoucího až do doliny. Sestoupili jsme asi padesát výškových metrů níže k malebné chýši. Kromě majitele ji obývala jeho žena s třemi dětmi a majitelův svobodný bratr. Děti byly malé, jedno mělo přes dva roky, jedno přes rok a jeden byl kojeneček.

¹²Lituji, ale právě jsem unavený.

Chýše je rozdělena na dvě části, v jedné je ohniště a je to současně jakási společenská místnost a jídelna, ve druhé části je ložnice. Na ohništi jsme uvařili vodu na polévku a čaj, na večeri jsme přizvali i hostitele. Jedli jsme krátce poté, co jsme dlouhým otálením překonali trpělivost několika přisedících čumilů, kteří si mysleli, že se zadarmo nají a napijí. Nabídli jsme hostiteli i Radhošťskou zelenou, moc mu chutnala, dopili jsme ji. Po večeri nás hostitel pozval do chýše zase na jejich večeri, kterou připravila jeho žena. Byla kasava s fazolemi a v tom konzerva vepřového masa, kterou jsme předtím domácím věnovali. Moc jsme se nepobavili, svahilsky neumíme. Ale byl to příjemný večer v srdečné atmosféře.

Nocovali jsme pak v chýši na zemi v „obývací místnosti“. Hostitel si lehl s námi, jen s tím rozdílem, že na zemi místo karimatky rozestlal banánové listy. Žena s dětmi spala vedle. V noci tam ještě se strašným randálem přišel bratr pana domácího a uložil se ke spánku v „ložnici“. Vyspali jsme se dobře. Ráno jsme udělali snídani, já jsem se pokochal pohledem na probouzející se horskou přírodu, udělal několik snímků, pohovořil s jedním mužem, který tam přišel a představil se jako učitel.

Sotva jsme posnídali a chystali se pomalu k odchodu, přiřítíl se tam rozezlený strážce národního parku Ruwenzori, ten který nás nepustil před dvěma dny nahoru. Se slovy „Poznáváte mě“ a po kladné Rudově odpovědi „You are a great man of national park“¹³ se s námi přivítal a ihned spustil, že s něčím takovým jako jsme my dva se ještě nesetkal, abychom nechtěli zaplatit a přitom se pokusit dostat do hor. Prý nás celou dobu stopoval a jediné naše štěstí je, že jsme nepřekročili hranice parku, i když první noc s Jackiem jsme strávili na samé hranici. Prý, kdyby tam nebyla tak obtížná cesta, určitě bychom do parku vstoupili, Ruda je prý velmi nebezpečný element. Kdybychom vstoupili do parku, to bychom viděli, jak by s námi zatočil. Nicméně neměl na nás žádný bič, takže odešel s nepořízenou. Ještě jsme mu stačili říci, že pokud bude mluvit v kempu v Ibandě s ostatními, ať vyřídí, že jsme v pořádku a že náš domluvený sraz v hotelu v Kasese platí. S tím jsme se s ním rozloučili a vydali se po rozloučení s naším hostitelem na další pouť.

Rozhodli jsme se sestoupit do Kasese. Čekal nás ještě velmi malebný sestup do doliny. Míjeli jsme malé vesničky s malými políčky, viděli muže, který měl pravděpodobně marihuanu. Na jednom políčku právě rozdělávali oheň. Poprosili jsme je, zda si tam nemůžeme uvařit čaj, což nám bylo umožněno. Byl to jeden z nejlepších čajů, jaký jsem kdy pil. Zbylé jídlo jsme rozdali domorodcům k jejich velké spokojenosti. Všichni — a bylo jich hodně — se vydatně najedli. Sestupovali jsme dále.

Přes kávovníkové a banánové plantáže jsme se dostali až dolů do vesničky Udugutu, kde jsme navštívili školu, kde zrovna probíhalo vyučování. Děti se učily poznávat samohlásky. Chvíli jsme tam pobyli, pohovořili s učitelem, udělali nějaké snímky a vydali se na další cestu. Došli jsme až na dno údolí, přešli říčku a vydali se po jejím proudu dále směrem na Kasese. Cestou jsem potkal mladého muže, který se představil jako učitel zeměpisu. Byl velmi hlučný, pořád něco vyprávěl; nakonec jsme si vyměnili adresy. Dorazili jsme k silnici vedoucí do Kasese. U silnice jsme

¹³ Jsi velký muž národního parku

si dali banány a jedna žena nás pohostila banánovým vínem, které jí pak zaplatil za nás učitel zeměpisu. Šel ještě kousek s námi, potom odbočil, že prý je už doma.

Asi po dvou kilometrech chůze jsme došli k hospůdce, kde jsme si dali Coca Colu a rozhodli se do Kasese dojet stopem, což se nám podařilo. Vzala nás dodávková Toyota, vozící na korbě lidi. Svezla nás zadarmo. Jeden ze spolucestujících nás pak doprovodil až k hotelu, kde máme zítra smluvený sraz s ostatními. Název jsem zapomněl. Hotel je velmi drahý, dali jsme si tam jen sodovku, já tam počkal u batohů a Ruda s novým známým se vydali do města shánět levný nocleh. Přišli asi za hodinu a Ruda mi sdělil, že byli u otce našeho nového přítele a že nám nabízí nocleh i s videem a koupelnou — což je samozřejmě honosný název pro místnost s kanystrem vody.

Než jsme se stačili zvednout, objevil se tam Mirek s Jirkou, že prý přijeli pro nás, jak jsme vzkázali po hlídači parku. Ten prý přišel a řekl jim, že mají pro nás ihned přijet do smluveného hotelu. Samozřejmě, že to bylo vyřízeno špatně. Šli jsme tedy společně na pivo a já jsem potom odjel s Mirkem a Jirkou do kempu v Ibandě, zatímco Ruda strávil noc v Kasese.

Po příjezdu do kempu, poněvadž na mě byla řada, jsem uvařil večeři, po večeři se umyl v potoce — bylo to sice ledové, ale příjemné. A večer jsme strávili u táboráku, jak jsem se zmínil na začátku. Motivem mého návratu byl nejen potok a umytí v něm, ale také silná touha po knize o Ruwenzori, kterou doufám, že zítra před odjezdem koupím. Mají zde jen jeden exemplář. Dobrou noc a sbohem Ruwenzori. Škoda, že vás již opouštím.

• 10.9.1994 Malaba, ugandsko - keňská hranice, neutrální zóna 22⁰⁰ hod.

Opustili jsme Ugandu, což bylo velmi náročné. Ale ještě nejsme v Keni, protože úředníci z imigračního úřadu na keňské hranici mají už po práci, jsou doma. Nám tedy nezbyvá než strávit noc na hranici, do Ugandy se vrátit nemůžeme, do Keni nemáme vízum. Strávit noc na hranici není nic mimořádného, v Africe jsme to zažili již několikrát. Tady byli ovšem velmi nepříjemní celníci ugandští, kteří dělali neskutečné obtíže kvůli našemu výletu do Rwandy. Ale k tomu všemu se dostanu postupně.

V Ibandě ráno před odjezdem jsem opravdu knížku o Ruwenzori koupil. Je moc krásná, mám z ní radost. Zastavili jsme se v Kasese, kde na nás čekal Ruda, natankovali jsme tam ještě naftu, bylo potřeba něco vyřídit na poště, v bance, takže jsme se tam asi hodinu a půl zdrželi.

Naše další cesta směřovala na jih Ugandy až k hranicím se Rwandou. Když už jsme se nedostali ke Kongu a odtud do Gomy, kde je množství uprchlíků ze Rwandy, kteří se tam skryli před krvavými událostmi ve vlastní zemi, tak se pokusíme dostat ke Rwandě z Ugandské strany. Rádi bychom předali trpícím lidem a hlavně dětem něco z našich přebytků. Jednalo by se o léky a potraviny. Slyšeli jsme, že i na jihu Ugandy jsou uprchlické tábory. Uháníme si to tedy k jihu. Je-

deme opět savanou, tentokrát jsme na silnici potkali jakési opice, myslím si, že to byli kočkodani, na paviány se mi to nezdálo. Přejeli jsme opět rovník, kde jsme v jakémsi altánku poseděli a uvařili oběd. Altánek nesl honosný název „Crater Area Pavillon“. Měli jsme odtud krásný výhled na Georgeovo jezero, viděli jsme kaferské buvolky.

Poblíž města Bushenyi jsme odbočili na jih, opustili jsme asfaltovou silnici, pokračovali dále po pistě. Míjeli jsme i vesnici Stagata, kde jsme si neodpustili zastávku. Vesnice je známá termálními prameny. Vydali jsme se tedy k jezeru, kde jsme měli v úmyslu se vykoupat. Jezero nás překvapilo svou malebností — je skalnaté, uprostřed bohatého porostu. Kolem a v něm je množství domorodců, kteří využívají jeho teplých vod k dokonalé očistě. Kuba s Rudou tam ihned vlezli také, krátce po nich Hynek a pak jsem se pokusil já. Nakonec jsem tam vlezl pouze po kolena. Vždy jsem si o sobě myslel, že snesu dost horkou vodu, tuto vodu jsem však nevydržel. Byla na mne moc horká. Návodem domorodců, to jest vlézt tam velice rychle — řídili se jím i ostatní kluci — jsem se řídit nedokázal. Stejně tak jako nedokáží vlézt náhle do studené vody, tak to nedokáží ani do vřelé. A tato voda byla na mne moc. Takže z mého koupání nebylo nic, poznal jsem však africké termální jezero.

V další cestě se krajina začíná měnit, savana postupně přechází v hornatý terén, silnice je opět asfaltová a v serpentínách se šplhá do kopců. Otevírají se nádherné výhledy na hornatou krajinu porostlou tropickým rostlinstvem. To je nevšední pastva pro oko. Ani Ruwenzori mě nestačily nasytit. Stále mě tato krajina uvádí do vytržení. Na kopcích jsou místy terasovitě rozseta políčka, trsy banánovníků, pěstuje se zde i papirus a brambory. Šplháme se stále výš, nahlížíme do nádherných, malebných dolin. A k večeru již potmě jsme dorazili do města Kabale. Toto město je ve výšce 2 000 metrů nad mořem, obklopeno neskutečnými kopci, bývá přirovnáváno k Darjeelingu ve východní Indii.

Zaparkovali jsme před jakousi ubytovnou zvanou Saint Pauls Training Centre & Hostel. Nechali nás na parkovišti strávit noc, v restauraci jsme se navečeřeli. Měl jsem kozu a pečený banán, k tomu plzeňské pivo.

Druhý den dopoledne jsme začali pátrat po uprchlických táborech. Dozvěděli jsme se, že tábory odsud již byly odstěhovány, stejně tak zde skončila mise vojsk OSN. Tábory jsou ještě ve městě Kisoro, což je městečko na zairských hranicích v podhůří sopečné Virungy, kde žijí mé milované horské gorily. Rád bych se tam podíval. Nicméně závěr našeho pátrání byl takový, že zde v Kabale by nebylo vhodné nějakou pomoc odevzdat, dostala by se zcela jistě do nepovolaných rukou a nesplnila by to, co chceme, to jest pomoci opuštěným rwandským dětem. Pokud chceme, aby se naše dary dostaly do správných rukou, nejlepší je odevzdat je přímo v hlavním městě Rwandy v Kigali pracovníkům UNICEF. A pokud by se to nepodařilo, pak tedy jet do Kisora. Tam bych se osobně moc rád podíval, ale vzhledem k časovému presu bych se do pralesů Virungy, ani na sopky a natož na gorily nepodíval.

Rozhodli jsme se, že pojedeme do Kamuganguzi, což je hraniční město a tam se zeptáme, zda by nás pustili bez víza do Rwandy a zda bychom se mohli vrá-

tit zpět do Ugandy, když máme pouze vízum pro jeden vstup. Když vyložíme a vysvětlíme účel návštěvy, snad se to podaří. A když ne, jedeme do Kisora. V Kamuganguzi Ruda vynaložil opět svůj diplomatický um a výsledek byl, že můžeme jet do Rwandy bez víza a ugandská strana nám nedá výstupní razítko, takže se můžeme vrátit. Vše sice jen na dobré slovo, ale musíme tomu věřit. Nic jiného nám nezbyvá.

Tak jsme bez problémů přejeli hranici a octli jsme se ve státě, o kterém se mi ani nesnilo, že bych jej mohl někdy navštívit. Díky válečným krvavým událostem nebylo možné vůbec uvažovat o návštěvě a bylo to prý opravdu nebezpečné. Já jsem o návštěvě Rwandy snil už mnoho let, chtěl jsem vidět zemi, které se říká africké Švýcarsko, chtěl jsem vidět pralesy na Mount Karisimbi a především jsem chtěl vidět své miláčky gorily a navštívit i výzkumné a ochranné středisko pro gorily Karisimbi, které založila americká badatelka Diana Fosseyová, mimochodem žena, které si nejvíce ze všech žen na světě vážím. A navštívit místa, kde ona pracovala by byl pro mne neskutečný zážitek. Byl bych nesmírně šťastný.

Ale vraťme se do reality. Ocitli jsme se opravdu v africkém Švýcarsku. Silnice z Kyombe až do hlavního města Kigali je asfaltová, vine se nádhernými horami. Škoda, že spěcháme, musíme se totiž do dvaceti čtyř hodin vrátit, takže se nemůžeme nikde zastavit a prožít tuto krásnou krajinu. A tak alespoň pozorně sleduji z okna a proti svému zvyku výjimečně fotím i z jedoucího auta. Tatra si to sviští po krásné silnici ostošest, tu šplhá do kopců, tu sjíždí do údolí a já se nemohu vynadávat na krásu kolem. Překvapuje mě, jak jsou úbočí kopců využívána zemědělsky, kolik drobných políček je na každém svahu. Rwanda je velmi lidnatá země a proto je nutno všechny přístupné přírodní lokality náležitě využít.

Cestou potkáváme vojenské konvoje vládního vojska i vozy OSN a to jak vojenské mise, tak i humanitární pomoc. Všechny vozy OSN jsou bílé, takže naše Tatra se jim svým designem velmi podobá. Proto průjezd nekonečným množstvím vojenských a policejních kontrol je velmi snadný. Nutno ovšem říci, že i díky Rudově diplomacii.

I v této části Rwandy jsou vidět pozůstatky války, rozbitá auta, rozstřílené domy. Zde na severu již je klid, boje zuří pouze ještě na jihu země. Asi stokilometrovou vzdálenost do Kigali jsme zvládli za jeden a půl hodiny. Hodinu a půl jsem měl možnost se kochat malebností rwandské krajiny a snít svůj sen o horských gorilách a Dianě Fosseyové.

Kigali nás přivítalo již klidem, ani náznak, že zde ještě před nedávnem zuřily krvavé boje. Zbyly pouze němé svědkové — rozbitá okna, rozstřílené domy, vyvrácené telegrafní sloupy a pouliční osvětlení, jámy po bombách. Lidé se již chovali klidně, jako by se nic nestalo. Ale museli si prožít strašné peklo.

Po nepříliš velkém bloudění jsme s pomocí místních obyvatel přijeli před sídlo UNICEF. Tam, po chvíli jednání, se nás s radostí ujal šéf oddělení, které má na starosti organizovat humanitární pomoc dětem, obětem války, v dětských táborech. Prohlásil, že jim měla dojít zásilka potravin pro tyto děti a nic nepřišlo, takže náš příjezd vidí jako Boží milosrdný zásah. Složili jsme tam vše, co jsme mohli. Vířil vybral veškeré potraviny, které již nejsou pro nás nezbytné, já jsem věnoval

množství léků, řekl bych, že v ceně asi 80 – 90 tisíc korun. Ponechal jsem zde jen množství, které budu potřebovat pro členy expedice. Z celého tohoto činu jsme měli nesmírnou radost, i když si uvědomujeme, že ve srovnání s množstvím, které dodávají jiní je ten náš dar velmi malý. Ale přesto udělal oboustrannou radost. Velmi srdečně jsme se s šéfem rozloučili a odcházeli s dobrým pocitem.

V Kigali jsme ještě měli v úmyslu navštívit Jirkova kamaráda, který by zde měl sloužit pod vlajkou OSN. To bylo největší martyrium. Objeli jsme množství ubytoven jednotek OSN, pátrali po dotyčném, setkali se s mnoha vojáky OSN, někteří říkali, že ho znají. Nakonec jsme zakotvili v hotelu Meridian, což by měl být konečně ten pravý, kde zmíněného nalezneme. A opravdu, v recepci byl veden jako host pokoje číslo 501. Vydali jsme se tam.

Na zmíněném pokoji bydleli dva vojáci ze Slovenska. To jsme nevěděli, ptali jsme se anglicky na našeho kamaráda, oni prohlásili, že včera odjel na dovolenou. Jadrně česky jsme si ulevili a tu se rozzářili obličeje těch dvou: „Kurva, vy jste Češi? Tak to pojďte dál.“ Strávili jsme pak celý večer v přátelském rozhovoru s nimi. Byli sem převeleni z Libérie, kde se situace velmi vyhrotila a vojska OSN musela opustit zemi. Ve Rwandě jsou teprve týden, takže přišli již do klidnější situace. Uvařili jsme si společně večeři, pozvali nás na pivo. Vyprávěli o svých zážitcích z Libérie; vůbec jsme nevěděli, že tam zuří občanská válka. Zde ve Rwandě působí jako neozbrojení pozorovatelé OSN. Volný čas tráví jako všichni vojáci všude na světě po barech, hospodách a biografech. Kina samozřejmě v Kigali nefungují, ale mají možnost navštěvovat videokluby. V Kigali momentálně nefunguje nic kromě několika obchodů, hospod a nočních podniků. Takže pohled ze Rwandy nepošlu, pošta zde nefunguje. V hotelu Meridián, kde jsou ubytováni někteří vojáci OSN, sídlí v horních patrech i současný prezident Rwandy i se svojí ochrankou. A my jsme se tam tak snadno dostali!

Chtěli jsme ještě večer odjet, ale hoši ze Slovenska nás varovali. Prý jet v noci je ve Rwandě velmi nebezpečné. Je zde množství lumpů a hladovějící lidé jsou schopni všeho. Nabídli nám nocleh ve vedlejším prázdném pokoji. Takže jsme spali v hotelu, kde je ubytován i prezident úplně zadarmo a nikdo si toho nevšímal. Důsledek ochrnutí veškerého aparátu ve státě během občanské války.

Pozvali nás ještě do nočního podniku, takže jsme měli možnost poznat atmosféru Kigali night clubu v době občanské války a mise OSN. To stojí za to. Viděli jsme jak se baví vojáci OSN; nejhorší se nám jevíli bangladéšané. A těch prostitutek! Kdybych měl zájem, měl bych široký výběr. Celou dobu jsme vydrželi u jednoho piva Amstel (Holandsko) a dobře jsme se bavili.

Ráno jsme se s našimi hostiteli rozloučili, vyfotili se ještě s hlídkou hotelu, po zuby ozbrojenými příslušníky vládního vojska — i to je Afrika — a vydali se na zpáteční cestu. Opět jsme projížděli nádhernou scenérií rwandských hor, tentokrát jsem je obdivoval ve světle dopoledního slunce.

Bez problémů jsme projeli hranicí, v Ugandě jsme se opět museli přeorientovat na jízdu vlevo. V Kabale jsme natankovali naftu a vyrazili směrem na hlavní město Kampalu. V malebném horském prostředí jsme zastavili, uvařili oběd, odpočinuli si a putovali dál. Škoda, že už tak spěcháme, rád bych si udělal nějaké snímky z této

krajin, typické savany. Kolem Viktoriina jezera jsme jeli už za tmy, takže jsme ho ani pořádně neviděli. Zaparkovali jsme u silnice pár kilometrů před Kampalou.

Kampale jsme věnovali dnešní dopoledne. Víř tam zkoušel nějaká obchodní jednání pro naše sponzory, já jsem si prohlédl město. Prakticky po Lagosu to je další velké africké město, které jsem navštívil, když nepočítám Yaoundé. Co se týče čistoty, životní úrovně a chování lidí, kladu ho zatím jednoznačně na první místo. Jediné africké město, kde bych se nebál v noci sám chodit. Je to moderní město, historických budov jsem zde moc neobjevil. Zato jsem objevil několik nádherných knihkupectví, kde jsem strávil zbytek času. Těch nádherných knížek o Africe, těch nádherných obrázků. Škoda, že mám tak hluboko do kapsy. Mohl jsem na knížkách oči nechat. Nakonec jsem neodolal a koupil jsem si jeden z největších — rozhodně však ne nejdražších — trumfů, které jsem tam uviděl. Když jsem tu knížku uviděl, srdce mi poskočilo nadšením. Kniha o výzkumu a životě horských goril s nádhernými obrázky těchto impozantních, majestátních a dobromyslných zvířat. Měli tam i knihu Dian Fosseyové: *Gorillas in the Mist*. S vítězoslavným výrazem jsem si odnášel tuto nádhernou knihu, tento poklad.

Naše další cesta vedla přes město Jinja, kde jsme se šli podívat na pramen Nilu. Viděli jsme Victoria Nile, jak vytéká z Viktoriina jezera. Tak tady tedy začíná jedna z nejzajímavějších řek světa, nejdelší řeka světa, nejhouževnatější řeka světa, která si razí sama cestu pouští bez jediné pomoci nějakým přítokem, řeka dárkyně života, řeka, díky které se rozvinula nejstarší a nejpozoruhodnější lidská civilizace, řeka milovaná milióny lidí. Stál jsem na jejím břehu a pozoroval její zrod, její počátek. A cítil jsem úctu k Bohu Stvořiteli, který to vše tak dokonale vytvořil, který dal této řece tu téměř nadpřirozenou moc. V ohybu řeky pozoruji množství vodních ptáků, kteří si tam zcela bezstarostně hoví a loví ryby. Z druhého ohybu se vynořuje piroga s několika domorodci. I zde na samém počátku je živo. Moje rozpoložení a nadšení je nepříjemně vyrušeno striktním voláním jakéhosi hlídače, že dál už nesmím jít, pokud jsem nezaplatil. Raději se vracím k autu.

Ve večerních hodinách jsme dorazili sem do Malaby. Na ugandské celnici by to probíhalo hladce, kdyby si celník nevšíml rwandského razítka. A tím začalo trápení. Tvrdil, že máme jen vízum pro jeden vstup do země, že jsme zde vlastně ilegálně, že by nás mohl nechat zavřít. Je nutno se urychleně vrátit do Kampaly, tam vyřídit nové vízum a teprve pak se vrátit zpět. To ovšem pro nás nebylo možné. My potřebujeme být nejpozději 11. září večer — to jest zítra — v Nairobi. Pozitří totiž bude na našem velvyslanectví ministr zahraničních věcí Josef Zieleniec s českou televizí a mají zájem i o interview s námi. Ruda, který s celníkem jednal, prohlásil, že dosud nezažil odpornějšího člověka. Je paradoxem, že tuto zkušenost získal zrovna v Ugandě, kde obecně lidé byli nejpříjemnější. Nakonec přece jen Rudovo diplomatické umění slavilo úspěch. Nejprve celník slevil, že vízum nám udělí zde, že nemusíme jet do Kampaly. My ovšem nemáme peníze, jsme ve velké finanční tísní, takže Ruda se situaci snažil vyřešit věnováním léků, potravin a láhve celníkovi. Přitom hovořil o naší pomoci Africe, dětem z Rwandy, na což celník prohlásil: „To je pěkné, ale co z toho mám já?“, snažil se apelovat na morální cítění až nakonec celníka udolal. Dostali jsme výstupní razítko i bez naturálních

darů. Smekám klobouk před Rudovou vyřídilkou. Kolikrát jsem si už uvědomil, co bychom si bez něj počali, kolik peněz už nám ušetřil. Je to opravdový, skutečný vůdce expedice.

Samozřejmě je už pozdě, keššší úředníci již neřádují, takže do Keni se dostaneme až zítra. Alespoň jsem mohl pozorovat nádherný západ slunce a prožít nádhernou noc na hranici.

• 18.9.1994 Nairobi, camping Kunuka

15⁰⁰ hod.

Trávíme v Nairobi již sedmý den a jsme téměř bez finančních prostředků. Doufáme, že v úterý peníze přijdou. Zbytečně teď zabíjíme čas, poněvadž bez peněz nemůžeme nic podnikat. Zvláště ne v Keni a v Nairobi už vůbec ne.

Formality, včetně víza na Keňské hranici byly vyřízeny elegantně, briskně a s notnou dávkou inteligence. Z Malaby jsme odjížděli okolo deváté hodiny ráno. A plnou parou vpřed na Nairobi. Škoda, že jsme museli tak spěchat. Projíždíme nádhernou krajinou. Přesně tak znám Afriku z fotografií a z vyprávění. Lehce hornatá savana s typickými stromy s deštníkovitými korunami, tráva, kaktusy, pryšce, krátery a antilopy.

Krátce se zastavujeme ve městě Eldoret, tankujeme naftu, a jsem zde svědkem jakéhosi procesí, kdy zástup bíle oděných lidí jde za jedním, který zpívá, bubnuje a tancuje. Ostatní křičí, tančí, nesou jakési vlajky a přidává se k nim stále více lidí. Nevím o co jde.

Další cesta je nádherná. Hory se zvedají, je zde plno kráterů, údolí, zvěře. Zastavujeme ve městě Nakuru, odkud je potřeba zatelefonovat do Nairobi na naši ambasádu a domluvit přesné čas, kdy tam máme přijít. Zatímco Víta s Hynkem se ujímají této povinnosti, my ostatní si vyjíždíme do výšky 2 277 metrů na vrchol kráteru Menengai. Je to nádherné místo. Před námi leží jako na dlani celý vnitřek obrovského kráteru, se zaschlými a už zvětralými lávovými proudy, bujnou tropickou savanní vegetací, strmými svahy. Vaříme na tomto místě oběd a sledujeme úžasnou podívanou. Na vrcholu je směrovník vzdušných vzdáleností do různých světových měst. Jsou zde i místní umělci nabízející své výrobky. Nemám peníze, ale vyměňuji jednu kamennou sošku matky s dítětem ve stylizované podobě za tričko. Spouště všech tří mých fotoaparátů cvakají a já se nemohu nabažít nádherné podívané. Na památku si odnáším kus lávy, kterou jsem obrovským kladivem urazil.

Nechce se nám z toho krásného místa odjíždět, další cesta však pokračuje stejně pohádkovou krajinou. Snažím se cosi fotit i z jedoucího auta — krásné jezero mezi kopci v záři zapadajícího slunce. Poprvé vidím ve volné přírodě zebry. Škoda, že spěcháme.

Do Nairobi jsme dojeli za tmy pozdě večer. Ubytovali jsme se v kempu Nuze Roche, kde byla i teplá sprcha, s čímž jsem se v Africe setkal poprvé. Všichni jsme se vymydli, abychom byli na další den čistí a upravení.

Ráno jsme si všichni oblékli to nejlepší, co máme a odjeli na ambasádu naší republiky. Tam jsme vyzvedli korespondenci a jeli k hotelu Grand Regency, kde je ubytován ministr Zieleniec a televizní štáb. Naše auto vzbuzovalo všude velký zájem.

Dvě televizní redaktorky s námi natočili interview, hovořil Víťa coby vedoucí expedice a Hynek coby tiskový mluvčí expedice. Já jsem se snažil vše zachytit na citlivé vrstvě Fujicoloru a Fujichromu. Všechny tři fotoaparáty jsem měl ve střehu.

Pak přišel ministr Zieleniec. Se všemi si potřásl pravicí, zajímal se o naše zkušenosti, naši cestu, naše poznatky a dojmy, o naše auto – náš domov. Divil se, že jsme schopní bez jakékoliv újmy trávit zde již pět měsíců. Chtěl jsem pana ministra vyfotit při sestupu z auta, na střední formát. Nachystal jsem se, vyšlo mi to přesně — pan ministr se otočil tak jak jsem potřeboval. Avšak v momentě, kdy jsem zmáčkl spoušť mě před objektiv vlezl Kuba a tím celý snímek pokazil. Aniž jsem si to uvědomil, z mých úst vyšlo několik velmi jadrných slov. Pak jsem se za styděl.

Po této ceremonii jsme se věnovali došlé korespondenci. Dostal jsem velmi milý pozdrav od Poutníků, velmi mě to potěšilo. Každá zpráva, každé slovo z domova potěší. Napíši si zde znění pozdravu: „Z tábora poblíž středoevropského pralesa, posílají pozdrav do pralesa tropického brněnští Poutníci. Letošní táborová hra má název Expedice Serengeti. Povídáme si o afrických zvířatech a je nám dost horko (35°C ve stínu — což je nic proti tropům).“ Kdyby tušili, že zde v Nairobi ve výšce 1 000 metrů nad mořem, jeden stupeň pod rovníkem, je teplota ve stínu 20°C, večer a ráno 15 – 18°C, čili úplná zima.

Na ambasádě jsme se dozvěděli krutou skutečnost. Peníze, které tam měl Ota Mírný poslat, tam nebyly. To nás úplně zničilo. Ihned jsme telefonovali Otovi domů. Kupodivu jsme ho zastihli. Dostali jsme jen neurčité informace, že peníze jsou na ministerstvu zahraničních věcí, že on do Nairobi nepřiletí. K naší expedici se již nepřipojí, poletí do Kigali nebo do Gomy, kde chce pořídit reportáž ze Rwandy. To nás velmi zklamalo.

Začali jsme pátrat jakým způsobem by se sem peníze daly dopravit. Kurýrem přes ambasádu to nejde, ten přijede až v listopadu, bankovní převod je dlouhotrvající, moc riskantní, přes ambasádu to je také složité. Nejrychlejší a nejjednodušší způsob je, aby někdo s těmi penězi přiletěl sem. Dohodli jsme se i na osobě, bude to Jitka Popelková, Rudova dívka. Otovi jsme dali za úkol, aby peníze sehnal zpátky, aby jich zajistil co nejvíce a předal Jitce i s veškerou korespondencí. Stálo nás to hodně telefonátů do republiky.

Ten večer jsem šel s Rudou do města poznat atmosféru nočního Nairobi. První dojem na mne Nairobi moc neudělalo. Co se týče životní úrovně, představoval jsem si to horší, ale čekal jsem nějakou specifickou atmosféru. Zjistil jsem, že Nairobi atmosféru nemá. Teprve tato noční procházka můj dojem zlepšila.

Ruda nejprve zjišťoval na různých společnostech, jak létají letadla, kolik stojí letenka, snažil se i zjistit nějaké informace týkající se výstupu na Kilimandžáro a možnost jeho přeletu na rogalle. Pak jsme ještě hledali obchod, kde údajně mají být nejlevnější knihy. Zeptali jsme se jedné ženy, ta nám nejen vysvětlila cestu, ale

taká nás doprovodila. Bylo už zavřeno. Pozvali jsme ji do terasovité kavárny, dali si dohromady jedno pivo, ona — jmenuje se Tereza — si dala čaj. Příjemně jsme se pobavili (spíše Ruda, já neumím anglicky).

Rozloučili se a zašli jsme ještě do jakýchsi temných uliček. Vlezli jsme do jakéhosi špinavého pajzlu, kde bylo plno prostitutek. Posadili jsme se, dali si pivo a chtěli pozorovat život. Ihned se na nás nalepilo množství holek, Ruda s nimi živě rozprávěl, jedna docela hezká se snažila o moji přízeň a tak jsem s ní velmi lámanou angličtinou hovořil, chtěla mě učit anglicky, zajímala se o naši cestu. Pak položila otázku v jakém že to spíme hotelu. Když jsem prohlásil, že v autě, protáhla obličej a dále se se mnou nebavila. Zjistila, že by se mnou ztrácela drahocenný čas. Musel jsem se tomu v duchu smát. Dopili jsme a vypadli.

Navštívili jsme pak ještě jednu hospodu, která vypadala jako hospoda u Švába v Niamey. Měla i podobnou atmosféru, lidé však byli jiní. I tam jsme si dali pivo a povyprávěli s místními štamgasty. Pro poznání lidového Nairobi to stačilo.

Po určitém bloudění jsme došli na sraz s Jirkou a Hynkem, kteří nás odvezli do zdejšího kempu, kde nějakou dobu zatvrdneme.

Druhý den jsme se dopoledne zúčastnili obchodních jednání v hotelu Grand Regenay. Pak odjel ministr Zieleniec. Po jednom člověku z jeho doprovodu jsme poslali filmy a korespondenci.

Odpoledne bylo věnováno reportáži do místních novin o nás. Reportérka byla velmi zvědavá, celé interview i s fotografováním trvalo tři hodiny. Na druhý den vyšla v novinách jedna fotografie s krátkým textem, obsáhlý článek o expedici vyjde až později. Noc jsme strávili opět v kempu Kunuka.

Další den jsme byli pozváni na ambasádu k audienci u velvyslance. Zúčastnil se toho Vífa, Hynek, Ruda a Kuba. Já s Jožkou jsme poznávali město. Je to moderní město, zřejmě s nejvyšší životní úrovní jakou jsme v Africe dosud poznali. Krásné, čisté město, je zde však extrémně drahé. Poslali jsme pohledy, koupil jsem si masajský hudební nástroj — jakýsi bubínek s přivázanými paličkami.

Jitka přijede až v úterý, takže máme ještě týden času. Ruda zjistil, že se dá udělat výlet na Mount Kenya, druhou nejvyšší horu Afriky, rozhodl se, že to absolvuje. Sehnal i průvodce za levnou cenu. Alespoň se využije čas čekání. Já díky své momentální fyzické kondici jsem Rudu zklamal tím, že nepojedu. Pojedou čtyři lidi džípem: Ruda, Kuba, Hynek a Jirka.

Ten středeční večer jsme byli pozváni na večeři k manželům Cabákovým. Pan Jaroslav Cabák zde pracuje jako expert OSN, koordinátor kožedělné výroby. Oba jsou zcestovalí, příjemní, vzdělaní lidé. Večer strávený s nimi byl přímo balzámem na naši duši. Jaroslav vyprávěl a vyprávěl. O svých zkušenostech z Ymenu, kde byl během války, o dobrodružstvích, která zažil, o svých zkušenostech a poznatcích z Afriky. Je to roditel vypravěč, moc dobře se poslouchá, škoda že jsme jeho vyprávění nenatočili na magnetofonovou pásku. Na černochoy a jejich myšlení se dívá velmi skepticky. Dle jeho názoru vypsěl civilizace do Afriky nepatří. Vyprávěli jsme až do tří hodin do rána a přespali u nich.

Další den jsme ještě vyřídili víza do Tanzánie a kluci - horalé odjeli na Mount Kenyu. Já jsem ještě s prázdnou kapsou bloumal po městě. Vífa využívá času na

získávání obchodních kontaktů pro naše sponzory.

Na další den jsme byli objednáni k obchodníkovi s automobily. Měl zájem o Tatru i o džípy z Českého Dubu. Potom jsem obešel všechny možné ambasády: Etiopii, Súdán a Egypt, zjistil kolik stojí vízum, jak dlouho trvá jejich vyřízení. Na Súdánské ambasádě vydávají vízum pouze pro leteckou dopravu, nikoliv pro silniční. To lze dostat až v Addis Abebě. Začali jsme počítat kolik nás bude stát cesta zpět domů, a došli k částce 4 500 USD pouze do Alexandrie. Pokud Jitka doveze 6 000 USD bude to dobré ale jistých je pouze 4 000. Proto začínáme uvažovat i o jiných způsobech návratu a to buď letadlem a auta poslat lodí, nebo všichni lodí. Snad to vyjde levněji. Tuto možnost nelze zjistit v Nairobi, ale bude třeba jet do Mombasy a tam jednat. Čekáme tedy v kempu na kluky a uvažujeme o cestě do Mombasy.

Včera jsme celý den opravovali auto a zcela ho vyléčili ze Zairského šoku.

Dnes je neděle, na nedalekém letišti je letecký den, Jožka s Mirkem se tam šli podívat. Já však šetřím zbylé peníze. Mám ještě zálusk na nějaké knížky. Zítra hodlám v Nairobi projít všechna knihkupectví. Ale je to zde extrémně drahé.

• 20.9.1994 Nairobi, Kunuka camp site

10¹⁵ hod.

Předevčírem asi v jednu hodinu v noci se vrátili naši čtyři horolezci z výstupu na Mount Kenya. Jirka jako řidič džípu se výstupu nezúčastnil, zůstal u auta, Kuba s Hynkem si udělali pouze trek okolo vrcholové partie. Na vrchol vystoupil pouze Ruda. Vrátil se nadšený, popisoval nádherné scenérie, dle jeho slov to byl jeho největší africký zážitek. Na vrchol šel po ledovci se dvěma Skoty, na vrcholu ve výšce 5 199 metrů pobyl asi hodinu a bytostně prožíval atmosféru hor. Přinesl mi kamínek z vrcholu a kus tyče, kterou používal jako cepínu. Představoval jsem si jeho výstup i jeho prožitky. Byl jsem rád, že se mu podařilo horu zdolat a litoval jsem, že jsem tam nebyl s ním. Ale cítím, že bych to v současné době fyzicky nezvládl.

Tak jak jsem měl v plánu, byl jsem včera ve městě. Jirka opravoval džíp, který se během cesty k Mount Keni porouchal, takže jsme s Víťou jeli stopem. Vzal nás jeden běloch ve volkswagenu a dovezl nás až do středu města. Tam jsme se s Víťou rozdělili, on šel vyřizovat ještě nějaké věci pro sponzory a zjišťovat možnosti cesty lodí do Evropy. Já jsem se procházel po městě, vstřebával jeho atmosféru. Bylo hezké slunečné počasí a město bylo pěkné.

Nejvíce času jsem strávil v mnoha knihkupectvích. Tolik krásných knih o Africe, tolik nádherných fotografií a obrázků, tolik zajímavého. Byl jsem unesen. Škoda, že neumím anglicky, abych tomu všemu dokázal porozumět. Měl jsem k dispozici 40 DEM a 30 USD, knihy jsou extrémně drahé. Musel jsem se rozhodovat, co si koupím. A věru bylo opravdu těžké vybírat. Samozřejmě, že nutné bylo koupit knihu o Kilimandžáru a mapu tohoto masivu. S tím jsem už do Afriky jel: že doufám, že objevím nějakou krásnou publikaci o Kilimandžáru, hoře, kterou jsem si již

v dětství zamiloval, když jsem sníval o cestách po Africe. Ale měli tam ještě tolik jiných knih o životě afrických zvířat, o africké divočině, o afrických obyvatelích. Nemohl jsem se nabažit. Trávil jsem tam s těmito poklady snad celou věčnost. Objevil jsem tam i knížku o které se mi ani nesnilo, že bych kdy mohl sehnat: „Harold Hayes: The Dark Romance of Dian Fossey“. Tato knížka „draws us into the heart of Africa and the mind of an extraordinary women“¹⁴. Ač byla dosti drahá nemohl jsem jinak, než ji koupit. Odnášel jsem si ji jako jeden z největších afrických trumfů. Teď opět velmi intenzívně cítím svůj jazykový handicap, nejraději bych se ihned ponořil do osudu, práce a myšlení této výjimečné ženy. Byli jsme tak blízko místa, kde žila a pracovala; mrzí mne, že jsme ho nenavštívili, že jsme na Rwandu měli pouze 24 hodin času. Jinak jsem ještě koupil knížku o safari, v antikvariátu Zdeňkovi písničky amerických skautů a peníze byly pryč. V antikvariátu měli ještě průvodce z edice Lonely Planet, chtěl bych tyto: Africa on a shoestring, Central Africa, West Africa a East Africa. Neměl jsem však peníze a je docela možné, že doma je nové pořídím levněji než zde v antikvariátu.

Prošel jsem se ještě po pěkných místech Nairobi, udělal několik málo fotografií a šel na sraz s Víťou.

Zpátky do kempu jsme jeli malým autobusem zvaným matatu. Byl to zážitek, okusili jsme jak cestují Afričané. Autobus je nappán lidmi k prasknutí, nemá pevných zastávek, stačí říct, kde chceme zastavit, stačí na něj mávnout a on zastaví. Jsou tam alespoň tři průvodčí, jeden funguje jako nahazovač a vyhazovač lidí, jeden inkasuje peníze, jeden dává lístky.

Večer nás navštívili manželé Cabákovi, opět to byl s nimi velmi příjemný večer. Paní Hanka nám donesla perníčky na cestu, potěšilo nás to. Znovu opakuji setkání s těmito lidmi je balzám na naši duši, zvláště v této době, kdy vrcholí naše krize, kdy čekáme na peníze, které dnes — doufejme — přijdou, kdy zvažujeme různé varianty návratu, každý má ještě nějaké zájmy, každý by ještě chtěl něco jiného vidět, těžko se domlouváme a řešíme problémy. Nervozita se projevuje, každý je podrážděný. Takže tato milá návštěva nás úplně zase vrátila do pohody.

Dnes čekáme příjezd Jitky, Ruda s Jirkou ji šli čekat na letiště, Víta s Hynkem a Kubou šli ještě něco vyřizovat do města. Mirek s Jožkou se věnují opravě auta a já píši tyto zápisky a kochám se koupenými knihami. Možná, že odpoledne půjdu do města, podívat se na trh. Dnes je úterý a měly by tam prodávat masajské ženy své rukodělné práce. Nemám sice peníze, ale podívat bych se mohl. Jinak všichni s napětím očekáváme, zda Jitka přijede.

• 20.9.1994 Tamtéž

22⁵⁰ hod.

Jitka opravdu přijela, situace z Bangui, kdy jsme s napětím očekávali Otu Mírného se naštěstí neopakovala. Přivezla i potřebné peníze, je jich však málo, takže jsme celý večer debatovali o možnostech návratu. Budeme muset maximálně

¹⁴nás vede do srdce Afriky a myslí mimořádné ženy

šetřit. Poslední varianta návratu je z Eritrey se přeplavit do Saudské Arábie a odtud přes Jordánsko, Sýrii a Turecko do Evropy. Dle předběžné kalkulace nám přivezené peníze vydrží pouze do Turecka. Stále jsme tedy v škaredě zapeklité situaci.

Co ovšem bylo nejkrásnější, dostal jsem nepřeborné množství dopisů. Nejstarší byly datovány v polovině června, je velká škoda, že se nějakým nedopatřením nedostaly k Otovi dříve, takže nebyly poslány se zásilkou do Bangui. Po obdržení této zásilky jsem se zahloubal do čtení, nic jsem neviděl, nic neslyšel a četl jsem a četl. To bylo to nejkrásnější pohlazení, jaké jsem po pěti měsících poutě pouští a pralesem dostal. Zprávy z domova od blízkých lidí, od přátel, od sestřiček a kolegů. Děkuji vám všem, že na mě myslíte, že jste na mě nezapomněli, při opakovaném pročitání všeho jsem byl dojatý až k slzám. Dlouho do noci si znovu a znovu vše pročítám a v duchu jsem se všemi, kdo si na mě vzpomněli. Mrzí mě jen, že dopisy nepřišly dříve, mohl bych na ně reagovat. Děkuji všem za modlitby, které za mne předkládáte našemu Pánu; děkuji tatínkovi za povzbuzení Božím Slovem; děkuji mamince za slova lásky; děkuji Leni za poetické psaní, které mě nadchlo, jak mi tu chybí tvá básnická duše a tvé originální postřehy; děkuji všem sestřičkám za milá slova přátelství a útechy; děkuji příteli Petru Lokajovi za jeho blízká a přátelská slova. Už se těším, až se se všemi shledám, často na všechny myslím, často se mi o mnohých zdává v noci. Dnes budu usínat asi nejkrásnějším a nejpokojnějším spánkem.

• 22.9.1994 Savana, asi 5 kilometrů za Namangou

7⁴⁵ hod.

Tak jsme v Tanzanii, nejvzdálenějším cíli naší pouti. Prožívám to dost intenzívně, vedle Rwandy a Zairu je to další z mých vysněných zemí, které jsem chtěl navštívit. A doufám, že je opravdu tak pohádkově krásná, jak jsem o ní slyšel. Náznaky zde už samozřejmě jsou.

Včera po dopoledních posledních přípravách, (kdy jsem také mimo jiné znovu pročítal korespondenci, kterou Jitka dovezla a kochal se přivezenými dárky) jsme odpoledne vyrazili k jihu. Krajina se mění, vidíme konečně typickou východoafrickou savanu, tak jak ji známe z obrázků a publikací o Africe. Řídký porost savany kterému dominují akácie, kaktusy a pryšcovité bizarní rostliny, stáda antilop a gazel, viděli jsme i prvního pštrosa, zvlněné pahorky, krásný západ slunce. Kromě jiné zvěře vidíme opět i velbloudy. Jakoby sem ani nepatřili.

Projíždíme vesnicemi masajů, poprvé mám možnost je vidět zblízka, snažím se je fotografovat, značně se tomu brání a chtějí za to platit. Jsou překrásně pestrobarevně oblečení, fascinují mě jejich propíchané uši s obrovskými dírami v lalůčkách, kde mají zasunuté válečky různého průměru, některé slouží jako pouzdra na něco, jejich náhrdelníky a náramky kovové i složené z barevných korálek (mimochodem Made in Czech Republic, Jablonec nad Nisou), jejich hrdé chování.

Asi po páté hodině odpolední jsme přijeli do Namangy, což je hraniční město

s Tanzanií. Tam jsme se chvíli zdrželi. Jen jsme vystoupili z auta, stali jsme se obětí prodeje a peněz chtivých masajských žen, kdy jsem měl co dělat, abych se jim ubránil. Za chvíli jsem byl ověšen náramky, náhrdelníky a jinými masajskými ozdobami. Samozřejmě nic z toho jsem se svojí prázdnou kapsou koupit nemohl. Ony zase těžko chápou, že by běloch neměl peníze. Nicméně koupil jsem dva pěkné kalabaše na vodu či co, pravé masajské.

V místní hospodě jsme se napili a pak se jali vyřizovat celní formality. Šlo to poměrně hladce, na tanzánské straně jsme museli tvrdit, že jsme nákladák, ten totiž platí nižší silniční poplatek.

Protože už bylo dost pozdě večer, ujeli jsme za hranice asi pět kilometrů a zaparkovali v krásné savaně. Měli jsme domácí českou večeři. Domácí salámy, které jsem já a Mirek dostali z domova (po Jitce poslané), český chleba, který Jitka zakoupila v Praze a domácí českou slivovici pocházející rovněž od Jitky. Všichni jsme blahopřáli Mirkovi, že se mu podařilo nás ve zdraví dovézt až sem a prožili jsme pěkný veselý večer.

S Jitkou a s Rudou jsme ještě dlouho do noci seděli pod akácií, hráli na kytaru, zpívali písničky Sváti Karáska a Charlieho Soukupa a prožívali první tanzánskou noc s krásným měsícem a konečně vstřebávali atmosféru noční rovníkové východní Afriky, kraje nejrozmantější zvěře a bohatství rostlin. Samozřejmě, že nám bylo zima, vůbec nám nepřípadalo, zvláště Jitce, že jsme v rovníkové Africe. My už to známe. V noci bývá zima, ale je to dáno především naší adaptací na horko. Stejnou teplotu u nás doma bychom jako zimu v žádném případě necítili.

Šli jsme spát pozdě, ale vyspali jsme se dobře a probudili plni nadšení a elánu do prvního tanzánského dne, který nás jistě nezklame.

• 22.9.1994 Arusha, kemp před hotelem Equator

23⁰⁰ hod.

První tanzánský den nás rozhodně nezklamal, prožili jsme ho tak intenzívně a tak bohatě, že by se to lépe snad ani prožít nedalo.

Ihned ráno během vaření snídaně jsme se s Rudou, Jitkou a Jožkou vydali na průzkum savany a za kopečkem jsme objevili vesnici Masajů. Opravdových přírodních Masajů, ještě nezkažených civilizací. Vesnice se skládala z mnoha hliněných chýší, byla obehnána trnitým porostem jako bariérou proti lvům. Před vesnicí jsme potkali dva zřejmě velmi vážené Masaje, které jsme požádali, zda bychom se nemohli podívat do vesnice, případně do nějaké chýše. Souhlasili a my jsme se nemohli vynadívat. Tito hrdí lidé, kteří se dosud nepodrobili ničemu s čím by nesouhlasili, si plně získali moje sympatie. Z jednotlivých chýší vystupovaly ženy a děti všeho věku, krásné ženy, krásné děti, vkusné oblečení a ozdobení. Náš přítel, zřejmě náčelník, nás uvedl do své chýše. Bylo to překvapivé. Nejprve jsme nic neviděli, vstoupili jsme do uzounké chodby, která nebyla rovná, ale klikatila se, museli jsme se ohýbat, tápat rukama po stěnách, prostoru bylo velice málo. Přišli jsme zřejmě do společenské místnosti či obývacího pokoje, kde uprostřed bylo

ohniště. Náčelník zapálil lojovou či olejovou lampičku a v jejím světle jsme si prohlédli celé jeho skromné obydlí, kde bylo několik místností s lůžky, vše extrémně malinké. Přišly sem za námi i ženy a děti a my ve svitu ohně a malé lojové lampičky s očima opuchlými od kouře seděli a povídali s těmito milými lidmi. Dětem jsme dali nějaké sladkosti, ty je cucaly a byly šťastné a my jsme přemýšleli o jejich skromném životě zde v těchto chýších, kde se odehrávají všechny jejich radosti i starosti, rodí se nové děti, další hrdí nepokořitelní Masajové, kteří nepoznají a nenechají se ovlivnit evropskou civilizací a žijí svým tvrdým, ale snad šťastným životem dále.

Mnoho jsem vyfotil, snad z toho něco bude, nebyly nejvhodnější světelné podmínky. Byl to pro nás neskutečný zážitek, který mě poznamenal, když jsem si uvědomil, jak ještě mohou lidé žít. Připomnělo mi to silně severoamerické prérijní Indiány. I povaha Masajů se podobá spíše Indiánům než Afričanům.

Nadšení jsme se rozloučili, vrátili se k Tatře a pokračovali v cestě. Další cesta byl jeden silný prožitek za druhým. Tanzanie je opravdu pohádková, rajská země. Sledujeme krásnou krajinu, množství strží, suchých koryt řek a prachu. V dálce se začíná v oblacích rýsovat mohutný vrchol, ano je to Mount Meru (4 550 metrů) a pod ním savana. Spoza jedné akácie vyběhl pštros. Ihned jsem vytáhl fotoaparát a zachytil ho na útěku. O kus dál vykukuje krk žirafy.

Zastavujeme a ověšení fotoaparáty, Ruda navíc kamerou, se vydáváme na lov. Obejdeme křoviska a na planince je celé stádo osmi kusů žiraf. Jsou krásné, pozorujeme je jako u vytržení. S Rudou postupujeme směrem k nim, obezřetně prsty na spouštích fotoaparátů. Připadáme si jako lovci, po celém těle nám probíhá příjemné mrazení. Teď konečně začíná safari. Naši neopatrností zapraskala křoviska a žirafy se dávají na útěk. Když už je to tak, postupujeme dále způsobem, že je žene směrem k Jožkovi, který číhá s prstem na spoušti fotoaparátu za vzdáleným křoviskem. Krytí křovisky přebíháme od jednoho keře k druhému jako Indiáni. Náš záměr se podařil, žirafy se rozběhly žádaným směrem. V dálce vidíme pštrosa. Ani ten neuniká mému fotoaparátu. Je to nádherná podívaná, siluety žiraf a pštrosa vykukující z buše a nad tím vším se majestátně vypíná Mount Meru, cudně se halící do krajkového obláčku.

Plni vzrušujících zážitků jsme se vrátili do auta. V další cestě přijíždíme do vesnice postavené v malebném zařezaném údolí, nemůžeme se nabažít vši tou nádhrou. Ostrý kaňon, na jehož okraji je postavena vesnice. Tropicke, exotické rostlinstvo, exotičtí lidé, prostě ráj na zemi.

Asi 11 kilometrů před městem Arusha zastavujeme ve vesničce, kde tankujeme naftu. Máme štěstí, zrovna tam probíhá trh. S Rudou a Jitkou vyrážíme okusit první masajský trh. A je to super zážitek. Masajové jsou skvělí, krásní lidé. Typicky pestře oblečení, čistí a prodávají vše, co se dá.

Jdeme se napít do jedné hospůdky, je totiž poledne, slunce v nadhlavníku žhne a pálí. Tam se seznamujeme s jedním lékařem - pilotem, který se vrátil ze Rwandy, kde pracoval v nějakém táboře utečenců. Hovoříme i možnosti létání zde v Tanzanii, podle jeho slov prý stačí jakési povolení za 70 USD. No, necháme se překvapit, uvidíme v Arushi.

Momentálně jsme nadšeni trhem a důstojností Masajů. Samozřejmě se také snaží prodat, co se dá a co nejdražší, ale mají svou hrdost. Jsou mi velmi sympatičtí. Dokonce se mi daří i něco fotografovat. Ženy vybírající pantofle, dívku prodávající osla, vzrušené pokřikování mužů. Každou chvíli se k nám někdo připojí a cítí potřebu nás provést celým tržištěm. Zajímáme se o trh se zvířaty, žel je však moc daleko a my jsme časově omezeni. Nezbyvá nám nic jiného než se vrátit do auta a putovat dále.

Odpoledne jsme přijeli do Arushi. Je to už přece jen město, ne vesnice, docela malebné, klidné, na úpatí Mount Meru, která se vypíná nad nízkými domy. Rozhodli jsme se, že zde ochutnáme africké jídlo. Vešli jsme do sympatické hospůdky s velmi milou číšnicí, jídlo za velmi přijatelnou cenu. Jumbo bar, to si zapamatuji. Seděli jsme venku pod stromem, zahráli jsme si i s jedním domorodcem dámu s vršky od piva. Velmi příjemné prostředí, dobré jídlo. Pak jsem se s Jožkou prošel po městě, podíval se na knížky, co zde prodávají, sháněli jsme olej do motoru rogalla. Ten, jaký potřebujeme neměli. Ostatní sháněli informace ohledně výstupu na Kilimandžáro a hlavně adresu pana Vágnera, kterého bychom rádi poznali a navštívili. Je to syn zakladatele zoologické zahrady ve Dvoře Králové u nás, žije v Africe již 25 let, miluje zvířata a jeho zkušenosti by pro nás byly velmi cenné.

Ubytovali jsme se v kempu před hotelem Equator. S Rudou jsem potom vyrazil do večerní Arushe. Nejprve jsme navštívili cestovní kancelář Ali Baba, kde jsme opět sháněli informace a průvodce na Kilimandžáro. S Ali Babou se Ruda setkal již v Nairobi, domluvil se s ním a měl vyhledat jeho kancelář v Arushi. Tam již od šéfa o Rudovi věděli a vyšli mu docela vstříc.

Potom jsme chodili po městě a vstřebávali atmosféru nočního města. Jedno z mála měst v Africe, ve kterém jsem se večer a potmě cítil zcela bezpečný. Lidé jsou zde otevření, přátelští, milí. Prošli jsme několik hospůdek a barů, kde jsme se setkali pouze s přátelskými projevy, i když jsme si nic nedali. Až nakonec v Baracuda baru jsme si dali tanzánské pivo a nasávali atmosféru prostředí. Byla typicky africká. Cítili jsme se velmi dobře. Jsme v Tanzanii, tři stupně pod rovníkem, kolem velmi přátelské pravé africké prostředí, před sebou máme cíl naší expedice — Kilimandžáro, zářivý štít.

Nadšení jsme se vrátili do kempu, kde jsme spolu s ostatními rozvíjeli strategické plány pro co nejlevnější výstup na nejvyšší horu Afriky. Teď již sedím sám za stolem, odešel i Jožka se svými zápisky, začíná již zima, hvězdy nesvítí, raději se odeberu do auta a do postele.

Musím si ještě opsat krásný pohled, který nám poslal do Nairobi Jirka Černický, cestovatel se kterým jsme se setkali v Lagosu:

V Mali jsem se, kloučci, sakramentsky zdržel v Pogonskejch horách a na šílený cestě do Timbouctou. Posílám vám tenhle sluníčkově ghanskej obrázek už z Niamey, aby vás stačil v pohodičce čapnout. Srdíčka moje, doufám, že je všechno podle představ, který jste si vytvořili. Já sedím v putyce a dávám si na vaši počest velkýho „bíra“, na kterýho jsem si ušetřil usmlouvanou jízdenkou z Gaa. Už to mám snad na háku — vověším se tu hippy-korálkama, do zubů si vrazím klacek a vyrazím do rajský Evropy — ještě nevím jestli letadlem nebo nohama či pixlou, jasný však je, že to mám za pár, stačí

zatlout zuby a pak už si jen rajsky užívat v bělounký heboučkový náručí mojí lásky. Až ji uvidím, budu se muset držet na uzdě, abych ji nesežral. Sakra chlapi — až si tohle přečtete — přitiskněte se k sobě, obejměte se a dejte si pivo na mou počest (třeba) — nebo na vaše ženský — nadechněte se, zalejte svoje „body“ čistou krví — vřelou jak čerstvej šampus a vyražte k severu — budu na vás myslet jako nikdo a až bude nejhůř, usednu v podobě průsvitný mlhy na váš nákladák a všechny vás naplním duchem nekonečný lásky.

Jirka 10.7.

Dokázal nás potěšit. Od Jitky jsme se dozvěděli, že Jirka šťastně dorazil do republiky.

• 24.9.1994 Arusha, u Zdeňka Vágnera

10⁰⁰ hod.

Včera dopoledne jsme s Jožkou procházeli město, navštívili mnoho krámků, pohovořili s lidmi, něco jsme i koupili, okusili jsme umění smlouvat o ceny. Řekl bych, že proti Rudovi, který je v tom mistr, jsme úplní břídilové. Město je však nádherné a má atmosféru.

Podařilo se také zjistit adresu Zdeňka Vágnera, má cestovní kancelář „Gold Arrow Safaries“. Měli jsme štěstí, že jsme se s ním setkali, pozval nás k sobě do bytu — má domek s pozemkem asi deset kilometrů od města. Se slovy „Co budete platit za kemp, pojedte ke mně,“ nás zavedl k sobě, kde jsme strávili velmi příjemné a pro nás přínosné a zajímavé odpoledne a večer. Byla pro nás připravena i večeře, kterou zhotovila Zdeňkova domorodá kuchařka. Antilopí guláš s bramborem.

U Zdeňka Vágnera jsme se setkali se dvěma dalšími Čechy, panem Černochem (příhodné jméno pro cestu do Afriky) a Jirkou Tomešem. Pan Černoch je osmašedesátiletý pán, kterému se teprve teď podařilo uskutečnit jeho velký sen — navštívit Afriku. Cestuje zde sám, pouze s batohem na zádech. Nedávný výstup na Mount Meru, kde si při prodírání se a prosekávání cesty pralesem poranil oba bérce, ho stál zdržen a u Zdeňka našel nový domov. Už je zde asi tři týdny a léčí si rány. Obdivuji jeho houževnatost, vypravěčskou schopnost i humor. Klobouk dolů před takovým člověkem. Jirka Tomeš — zoolog, specialista na divoké kočkovité šelmy — sem přijel zase prostudovat možnosti založení zvířecí farmy.

Zdeněk Vágner vyprávěl své zážitky z odchyty zvěře pro zahradu ve Dvoře Králové, o mnoha dobrodružstvích, které zažil na safari sám i se svým tátou. Je to správný chlap, moc dobře se s ním povídalo. Doporučil nám i lokalitu, ze které by bylo nejvhodnější letět na Kilimandžáro, aby si nás nikdo nevšímal. Bude to buš na západní straně této hory a Zdeněk se nabídl, že nás tam provede. Je tam prý i hojně zvěře, takže konečně uvidíme snad i lva.

Povídali jsme se Zdeněkem dlouho do noci, jeho zážitky jsou opravdu bohaté. Například jak chytali v jižním Súdánu severní formu bílého nosorožce, nachytali jich šestnáct kusů, měli všechna povolení pro převoz, vše zapláceno, když tu přišel

převrat, nastoupili jiní úředníci, kteří nic nepovolili. Museli tedy nosorožce ukrást a tajně provézt do Ugandy, odkud je jako ugandské mohli vyvézt.

Velmi obohaceni vyprávěním s novými lidmi jsme šli spát. V noci proti všemu očekávání přšelo, takže nyní čekáme až uschne cesta a užíváme pohostinství a siestu farmy ve východní Africe. I toto vše je Afrika.

• 24.9.1994 Tamtéž

20⁵⁷ hod.

Zítř brzo ráno vyrazíme se Zdenkem Vágnerem do lokality, odkud budeme startovat na Kilimandžáro. Bude to ze západní strany Kilimandžára, zhruba mezi městečkem Longido a Kilimandžárem. Už se na to těším, jsem zvědav, zda se to podaří, pevně věřím, že ano.

Odpoledne někteří jeli ještě do města, já s Jožkou jsme vyrazili do přírody, alespoň trochu poznat krásu okolí Mount Meru a pokochat se jí a prožít si ji. Šli jsme nejprve přes vesnici, potom jsme zabočili do polí, kde se pěstuje hlavně kukuřice a banány. Přešli jsme romantickou říčku a namířili si to směrem na blízký kopeček. Cestou se zdravíme s domorodci, jsou velmi milí a srdeční, žijí si zde asi velmi šťastně. A co je velmi sympatické, nenastavují dlaně se slovy „give me money or something“¹⁵. Pozorujeme zajímavé tropické rostliny, zejména různé bodláky s plody nejbizarnějších tvarů, kvetoucí stromy s nádhernými květy, zavlažovací kanály, kterými se zavlažují pole, banánovníkové plantáže, kde jako vetřelci rostou papajové stromy. Jdeme kolem malebné vesničky se šťastnými lidmi. Hodně fotím, jak přírodu tak lidi. U jedné malebné chýše stojí malý chlapeček se zářícíma očima a u jeho nohou spí pes, o něco dál vidíme na dvůr a do kuchyně, na dvoře matka kojí dítě, v kuchyni se otáčí druhá žena, kolem pobíhají děti, krásná idylka.

Přešli jsme do údolíčka před vyhlédnutým kopcem, protéká jím říčka. Velmi romantické místo. Zde si sedáme na balvany a pozorujeme přírodu kolem. Naproti schází ženy s nádobami pro vodu, jiné perou v říčce prádlo, v září zapadajícího slunce krajina vypadá velmi malebně — zurčící říčka, trčící kořeny nejnemožnějších tvarů, pestré květiny, no prostě pohádka. V tomto krásném prostředí pozorujeme říčku valící se mezi balvany a černé ženy peroucí prádlo a nosící vodu.

Úplně jsem se zasnul, že jsme si ani neuvědomili, že slunce zapadlo. Honem vstát a nastoupit cestu zpět, poněvadž jsme na rovníku, kde se stmívá velmi rychle. Přidáváme do kroku a snažíme se utéci před tmou. Zpočátku kráčíme hustým porostem, stmívá se, kdyby tu tak byl had. Nemáme ani hadí kámen.

Vzpomněl jsem si jak včera Zdeněk Vágner také hovořil o hadím kameni, o svých zkušenostech s ním. Věřil zcela jeho účinku, popisoval tři pozitivní zkušenosti. Jednu vlastní, kdy ho při lovu goril někde ve Rwandě či Zairu uštkla zelená mamba. Tehdy si přesně dle návodu na ránu přiložil hadí kámen, asi za dvě hodiny přestala bolest a asi do tří dnů byl úplně v pořádku. A na hadím kameni byla mapa ze vstřebaného, či lépe řečeno absorbovaného jedu. Pak se kámen musí složitým

¹⁵dej mi peníze nebo něco

způsobem čistit, aby byl znovu k použití. Koupat v mléce a podobně. Další dvě pozitivní zkušenosti měl na jiných lidech. Kde ten kámen získal? To jednou byli v Kamerunu v pralesích, kde pátrali po gorilách a tam jim na jedné misijní stanici jedna Francouzka, řádová sestra, původním povoláním zdravotní sestra, která dělala pro široký region prakticky všechny lékařské práce, včetně operace appendixu, věnovala tři kameny. Jeden byl pro Zdeňka, jeden pro jeho tátu a jeden věnovali v Praze nějakému výzkumnému ústavu k rozboru, kde s překvapením bylo zjištěno, že se jedná o fosilní kost.

Ale to jsem odbočil od naší cesty zpět. Došli jsme už za tmy do vesničky, kde by měl být Zdeňkův dům. Ve tmě jsme se jen obtížně orientovali, postupně jsme došli k cestě, po které jezdí auta, po ní jsme se dali předpokládaným směrem. Úplná tma, nebylo jisté, zda jdeme správným směrem, nebylo to nic příjemného. V duchu jsem vyslal krátkou prosbičku k Pánu Ježíši, aby nás ochraňoval a vedl správným směrem. Po chvíli vedle nás zastaví auto, náš džíp, ostatní kluci se vracejí z města. Vzali nás s sebou. Úžasné. Tak rychlou odpověď na modlitbu jsem nečekal. Náš Pán se opravdu o mě dobře stará a žehná nám.

Prožili jsme opět krásný den. Miluji Tě, Tanzanie!

• 24.9.1994 Tamtéž

23⁰⁰ hod.

Po vynikající africké večeři — kuřecí guláš s bramborovými kostkami a ugáli, což je kukuřičná kaše, či kaše z kukuřičné mouky v podobné úpravě jako kasava, Zdeněk zase vyprávěl své mnohé zkušenosti a zážitky. Vydrželi bychom ho poslouchat do rána. Tentokrát hovořil i o nerostném bohatství Tanzanie.

Těžba drahokamů jako malachit, tanzanit, granáty a podobně zde probíhá stejným způsobem jako zlatá horečka na Klondike. Přidělují se parcely, kde je možno drahokamy těžit, těží se do hloubky někdy i 120 metrů, protože parcely jsou malé, drahokamy se prodávají v surové podobě a platí se hotově. Černí dělníci a horníci však vydělané peníze hned prohýří. Úplně jak na Aljašce. Zajímavé vyprávění.

Zdeněk nám pak ukázal svoji sbírku nerostů, věnoval mi jeden tanzánský granát. Jsem rád, že jsme Zdeňka mohli poznat.

Zítra vyrazíme brzo ráno do buše, již se těším. Jdu spát.

• 25.9.1994 Uprostřed buše pod severozápadním hřbetem Kili-
mandžára

21¹⁵ hod.

Snad nejkrásnější večer ve východní Africe, neopakovatelná atmosféra uprostřed buše pod oblohou plnou hvězd. Jsme na jižní polokouli, hvězdy jsou úplně cizí, žádná známá souhvězdí zde nejsou, v dálce nad obzorem září Jižní kříž, majestátně a plně, z buše se ozývají tajemné zvuky, štěkání antilop, ržání pakoňů, řev lva, zpěv Masajů. Nad námi se tyčí, hrdě a temně zářivý štít, nejvyšší hora afrického kontinentu, má touha, můj sen. Je mi tak lehké, jako bych měl vzlétnout.

Dnes jsem byl tak plný afrických zážitků, že vše se mi asi nepodaří rozumně zaznamenat.

Vstali jsme brzy ráno, abychom dnes skončili v buši pod Kilimandžárem, odkud se pokusíme vzlétnout k zářivé hoře svobody. Zdeněk Vágner jel s námi, jel s námi i pan Černoch a Jirka Tomeš. Projíždíme překrásnou a zajímavou krajinou, savana či buš, typická květena, akácie nejružnějších druhů. Vidíme také zhoubnou činnost dobytka, zejména koz a skotu, kteří devastují krajinu, která je místy úplně vyprahlá, suchá, bez vegetace. A všude jenom prach, prach a prach. Ten se dostane do všech možných spár, otvorů, děr. To je pravděpodobně daň za unikátní zážitky.

Navštěvujeme vesničku, ze které pochází jeden ze tří černých Zdeňkových průvodců. Je to unikátní zážitek, máme možnost nahlédnout i do chýší a udělat si tak obrázek o životě vesničanů v Tanzanii. Hodně fotografuji.

Pak si vyměňujeme auta, já s Rudou a Jitkou nasedáme do Zdeňkova landroveru a černí průvodci do Tatry. Za zatáčkou a za kopečkem na pštrosí farmě pozorujeme tok pštrosů. Je to podívaná.

A za další zatáčkou se vynoří Kilimandžáro. Byl jsem nadšen. Poprvé na vlastní oči vidím tohoto afrického velikána. Vidím vykukovat jeho bělostnou čepici nad vrstvou mraků a prožívám to, o čem jsem kdysi jenom snil. Kilimandžáro však nás dlouho nenechá se na něj dívat a zahalí se do mraků. Ale ještě dříve, než tak učiní, vidíme v buši samotářského žirafiho samce, který stojí jako kamenná socha a hledí na nás. Sjíždíme ze silnice směrem k němu. Fotím si jej z bezprostřední blízkosti se siluetou Kilimandžára.

„Teď se všichni dobře držte, ukážu vám, jak chytáme žirafy,“ říká najednou Zdeněk a už přidává plynu na svém landroveru a hurá za žirafou. Byla to vzrušující honička, kdy jsem mohl pozorovat ze vzdálenosti asi dvou metrů běh žirafy. Zdeněk ji pěkně prohnal. „Když se dostanu vedle ní, hodím laso a moji hoši ji ihned svážou a znehybní. Celá operace musí trvat několik vteřin, zvíře pak není unavené. Zato se však intenzivněji brání,“ vysvětluje Zdeněk situaci. My jsme úplně nadšeni.

Pokračujeme v další cestě, pak odbočíme definitivně ze silnice a rovnou do buše. Potřebujeme najít místo zcela mimo civilizaci, kde nás nikdo neobjeví a kde budeme moci vytáhnout rogallo, dát ho do pořádku a uskutečnit Jožkův — a nejen jeho, i celé expedice — sen o přeletu Kilimandžára. Cestou vidíme množství zvěře: antilopy, gazely, zebry, žirafy, pštrosa, zoborožce.

Míjíme i opuštěné vesnice Masajů, jednu dokonce vypálenou. Masajové jsou totiž kočovníci, pastevci dobytka, kteří jakmile dobytek spase trávu v okolí a oni vykáčí dřevo se vždy stěhují dále. Vesnici, což jsou chýše z bláta a dřeva, obehnané ostnitou ohradou, často po sobě pálí, aby shořeli všichni paraziti vegetující hlavně v trusu dobytka. Potkáváme i několik Masajů. Všichni jsou oděni do červeného přehozu, v ruce mají hůl a oštěp. Oštěp slouží nikoliv k lovu ale k obraně proti lvům a k boji. Fascinují mě jejich protáhlé lalůčky, kde v otvorech nosí různé velké válečky, i pouzdra na tabák, viděl jsem i baterie.

Konečně jsme našli vhodné místo k táboření. Vytáhli jsme rogallo a Jožka s naší pomocí jej začal dávat do pořádku. Místo je výborné. Je zde velká plocha ke startu, jsou zde stromy, pod kterými se dá zaparkovat, vidíme zcela blízko Kilimandžáro.

Práce na rogalle nám trvá až do večera. Je totiž třeba vše velmi pečlivě zkontrolovat. Naposled jsme létali v Kamerunu ve Wase. Pak jsme projeli celý Kamerun, CAR, Zaire, Ugandu, Keňu, takže letadélko bylo hodně poškozeno. Při západu slunce, který byl překrásný, neviděl jsem krásnější, se odhalilo Kilimandžáro a Jožka provedl jeden zkušební let. Byl s letadlem spokojen, zítra chce zkusit vystoupat do 6 000 metrů sám. Když to půjde, potom se ve dvou pokusíme o přelet či oblet hory svobody.

Po velice dobré večeři — Jitka je výborná kuchařka — jsem se procházel ztemnělou buší a prožíval atmosféru africké přírody.

• 26.9.1994 Tamtéž

17⁰⁰ hod.

Ráno jsme vstávali velmi brzy, Jožka chtěl uskutečnit svůj pokus dostat se do výšky 6 000 metrů. Provedl poslední kontroly rogalla a motoru, oblékl se jak na severní pól (v rovníkové Africe!) a usedl do svého stroje. Viděl jsem na něm, že je trochu nervózní, přece jen měl před sebou velký úkol, který málokdo na světě z rogallistů splnil. Všichni jsme mu drželi palce, dali jsme mu talismany, stiskli mu obě ruce a dotlačili jsme ho ke startovací ploše. Jožka nastartoval, rozjel se, zvýšil otáčky motoru na maximum a elegantně se vznesl. Všichni jsme pozorovali, jak v soustředných kruzích pomalu stoupá nahoru. Našel si díru v mracích, tam prolétl a ztratil se nám z dohledu i doslechu.

Měli jsme vysílačku stále na příjmu, občas v ní zachrastilo, ale Jožkův hlas jsme nikdy nezaslechli. Nervózně a s napětím jsme čekali. Nic jiného nám nezbylo. Uplynuly už pomalu dvě hodiny od startu, což je doba, kdy se chtěl vrátit. Byli jsme celí nesví, opakovaně jsme se snažili s ním spojit vysílačkou, bezúspěšně. Konečně jsme zaslechli zvuk Jožkova motoru. To byla rajská hudba pro všechny. Spadl nám obrovský kámen ze srdce. A vzápětí jsme již viděli rogallo, jak krouží nad naším ležením. Udělalo ještě dva kruhy a nalétlo na přistání.

Přistání bylo brilantní, Jožka doroloval k nám. Všichni jsme mu blahopřáli a tiskli mu ruku. Byl zmrzlý a dost vysílen. Právě křídlo trochu zlobilo, obtížněji se letadlo řídilo. Nahoře byla zima -10°C, Jožka dosáhl výšky 5 950 metrů, což je výš než vrchol Kilimandžára. Světový výškový rekord na motorovém rogallu je 7 150 m. Měli jsme radost z tohoto úspěchu. Výškový rekord, o kterém jsem se zmínil, byl dosažen expedicí High Himalaya. Jsem zvědav, jak se nám to zítra podaří ve dvou. Očekávám to s napětím.

Po snídani a siestě v buši jsme s Rudou a Jitkou vyrazili do terénu. Za zvířaty a za Masaji. Potkali jsme Masaje s třemi stády dobytka, viděli jsme zajímavou krajinu, spatřili žirafy, pštrosy, antilopy i vzácnou antilopu žirafí. Žirafy se mi podařilo poměrně dobře vyfotit, ostatní zvířata jsme dost vyplašili, takže utekla dřív než jsme je stačili vyfotit. Stejně je to však unikátní zážitek.

Sedíme pod akácií, pozorujeme žirafy, když tu se z ničeho nic objevily před námi čtyři Masajky, jedna s dítětem. Dali jsme se s nimi do řeči, jenom posuňkové, fotili

jsme je. Ukázal jsem jim obraz v hledáčku Flexaretu, aby se fotoaparátu nebály, velmi se jim to zalíbilo, smály se, když na matnici uviděly své přítelkyně. Ruda vše zaznamenával na film. V kalabaších měly mléko, které nám daly ochutnat, bylo husté a chutnalo jak uzené. Pro naše chuťové pohárky to bylo příliš odvážné. Ruda to vyplivl a Masajky to velmi rozesmálo. Rozloučili jsme se s nimi a šli dále.

Rozhodli jsme se vylézt na blízký kopec. Cestou jsme ještě jednou naháněli žirafy. Snad z toho budou pěkné fotografie.

Dokumenty

Zpráva pro ČTK

Podrobnosti — údaje o neštěstí.

Do vytipované oblasti pod Kilimanjarem jsme dorazili 25.9. 1994. Oblast má rozlohu 360 km² a rozkládá se mezi vrcholy Longido (2630 metrů n.m.), Mt. Meru (4565 m.n.m.) a Kilimanjaro (5896 m.n.m.). Náš plán byl pokusit se zde udělat zajímavé snímky pro sponzory, v případě dobrého počasí zkusit přeletět Kilimanjaro a kvalitně jej vyfotografovat.

Ještě 25.9. jsme v odpoledních hodinách sestavili Ultralight TL (dvoumístný s motorem Rotax). Pilot Josef Petr provedl důkladnou kontrolu a údržbu a v podvečerních hodinách zvládl i zkušební osmiminutový let. Všechno fungovalo bez nejmenších problémů.

26.9. v 7,10 odstartoval s plnými nádržemi k pokusu o vystoupení do výšky 6000 m. Přistál v 8.50 hod. Dosáhnul bez problémů (jak nám řekl) výšky 5950 m. Vše pracovalo normálně. Proto se rozhodl, že už následující den se pokusí o přelet Kilimanjara společně s lékařem a fotografem výpravy Davidem Pospíšilem, s tím, že pokud by to ve dvou nebylo možné, vrátí se a pokusí se o přelet Kilimanjara sólo. Do večera pak ještě proběhla znovu kontrola Ultralightu a organizační domluva ohledně spojení vysílačkami a ranní organizace startu.

27.9. Josef Petr společně s Davidem Pospíšilem odstartovali směrem ke Kilimanjaru v 6,45. Benzínu měli v nádržích minimálně na 3,5 hodin letu. Očekávali jsme, že budou přistávat asi v 10 – 10.30. Nepřiletěli. Neozývali se ani do vysílačky. Domnívali jsme se, že museli učinit někde mezipřistání a přiletí až večer v příznivějších povětrnostních podmínkách. Přesto jsme ve 13.00 vyrazili pod Kilimanjaro do oblasti, kde by mohli přistát. Do 16. hodiny jsme ještě projeli džípem nejbližší okolí tábora. Bez výsledku. Začínalo být zřejmé, že pokud přistáli, tak ve vzdálenější oblasti, odkud nám nemohou podat hned zprávu, případně Ultralight není schopen dalšího letu.

28.9. Ráno vyrazili Zdeněk Vágner (Čech žijící v Arushi již 8 let) s dvěma členy expedice — Rudolfem Švaříčkem a Hynkem Adámkem s cílem objet celý masív Kilimanjara (200 km) a ptát se místních obyvatel na malé letadlo a jejich posádku. Za městem Moshi místní vypověděli, že jej viděli jak neustále nabírá výšku a pak pravděpodobně nalétlo celý masív zprava. Rozhodli se objet masív z opačného směru a jet tak jim naproti. Po 40 km od domorodého Masaje získali zprávu, že zde někde skutečně přistálo letadlo.

Ve vesnici Ol Molog (60 km od Moshi) vypovídali na policejní stanici, že letadlo zde skutečně přistálo. Policie prý tam už vyrazila ve dvě hodiny. Vyjeli upřesněným směrem do buše pod vesnicí. V 17,10 potkali protijedoucí jeep, na kterém se vezlo s policajty asi 8 místních a na korbě byly ve zbytcích křídla zabalená těla. Upřesnili jim, že jsou asi 2 km od dopadu. Samotné místo tragédie bylo v mírném kamenitém svahu s občasnými stromy. Byl zde ještě jeden policejní vůz, na který nakládali zbytky ultralightu. Zbytky, protože místní zatím dokázali ukrást křídlo, motor, vysílačku, gumy z koleček rozřezali na podrážky bot. Klukům zmizelo veškeré oblečení a fotoaparáty. Provedli fotodokumentaci a vrátili se zpět na policejní stanici. Zde se domluvili, že případ uzavřeme zítra dopoledne. Identifikovali kluky a odjeli zprávu o neštěstí předat ostatním členům expedice. Dorazili k nim ve 3 hodiny ráno.

29.9. Dopoledne jsme dojeli opět do Ol Mologu. S policií se případ papírově uzavřel s tím, že si kluky můžeme odvézt do nemocnice v Moshi naším UAZem. Přitom jsme zjistili, že k nehodě došlo 27.9. asi v 10 hodin dopoledne. Kluci letěli od Kilimanjara prý s větrem a velice rychle. Motor pracoval. Místní jim moc pozornosti nevěnovali. Na policii se o nehodě dověděli až 28.9. dopoledne od masajského pastevce. Lékař nám vystavil papír pro nemocnici. Při ohledání těl uvedl, že jsou v takovém stavu, že smrt obou musela nastat okamžitě a vyloučil možnost jakéhokoliv trápení po dopadu. Do zápisu jsme uvedli všechny chybějící věci, hlavně fotoaparáty a filmy, protože bez nich a bez svědků asi sotva budeme teď moci aspoň částečně zrekonstruovat časový sled událostí před a po nárazu. V 16,30 jsme těla předali do lednice v Moshi.

Ve 22,00 jsme z Arushi telefonicky informovali rodiny pozůstalých.

V následujících dnech nás po domluvě s rodinami čeká dořešení celé záležitosti s uctěním památky zesnulých kamarádů. Zároveň se budeme pokoušet získat další informace o neštěstí na místě a v okolí tragédie.

Členové expedice Živá Afrika

Dopis od RNDr. Vítězslava Strnada

Vážený pane Pospíšile,

píšu Vám tento krátký dopis z Tanzánie, kde nás všechny zaskočila nečekaná událost, kdy expedice ztratila dva své kamarády a kdy jste Vy ztratil svého syna.

Po této tragédii mne na chvíli ovládla beznaděj a chtěl vše ukončit. Pak jsem si řekl, že by už také kvůli Davidovi i Jožkovi bylo nespravedlivé akci zdárně nedovést do konce. Nyní chci tuto věc dodělat snad lépe než jsem původně zamýšlel a vzdát tak čest památce dvou kamarádů. Brzy po návratu, nebo lépe řečeno co nejdříve (myslím asi v únoru) chci uskutečnit s ostatními členy expedice výstavu fotografií z expedice na památku Davida i Jožky. Výstava bude v Praze a Brně. Rád bych s Vaším souhlasem použil také Davidovy fotografie.

Pokud jde o náležitosti posledního rozloučení s Davidem, proběhl pohřeb myslím si celkem okázale za přítomnosti katolického kněze (Ital působící v Arushi) a dalších asi dvaceti lidí. Máme provedenu fotodokumentaci, kterou Vám pak předáme.

Dále zasílám text, který jsme zaslali na ČTK do Prahy a který dostala také Česká televize v Praze. Záměrně zde neuvádíme (kvůli pojišťovně) název rogalu i když je to stejné jako letadélko nebo Ultralight jak je ve zprávě uvedeno. Proto se také nešířte, prosím o rogalu, ale pouze o letadélku Ultralight což je také pravda a pojišťovna toto akceptuje.

Na místě neštěstí jsme postavili mohyly a vzali několik kamenů na obložení hrobu na hřbitově v Arushi. Jeden menší kámen Vám přivezu. Mám také hlinu z Davidova hrobu. Potřebné náležitosti (také úmrtní list) Vám také předám. Musím zároveň říci, že nám velmi pomohl pan Zdeněk Vágner, který také přislíbil, že tak dvakrát do roka se postará o hrob a na Dušičky zapálí svíce.

To je zatím vše. Mějte se v rámci možností dobře, přijměte moji upřímnou soustrast a buďte silní

Vítězslav Strnad

Datum poštovního razítka 14.10.1994, dopis došel 21.10.

Rozloučení MUDr. Petra Lokaje

7. října 1994 proběhlo v modlitebně Křesťanského sboru v Brně mimořádné shromáždění jako vzpomínka na Davida a rozloučení s ním. Při této příležitosti přednesl jeho kolega Petr Lokaj následující text:

V Brně, na podzim 1994

Milý Davide,

povím teď několik slov o Tobě. Nechci Tě přivádět do rozpaků vychvalováním, jen bych se Ti pokusil říci, proč jsme Tě měli tolik rádi. Jistě to bylo pro přímý a bezelstný pohled Tvých modrých, mnohdy rozpačitých, obrýlených očí, pro typické posunutí obrouček na nose, pro pomalou a jakoby váhavou chůzi, která Tě však vždy včas přenesla tam, kde Tě bylo potřeba, pro skromnost, se kterou sis na rameno nahazoval přeplněnou tašku, staženou koženým řemínkem, pro Tvůj mírný a přesto tak veselý úsměv, pro nadšení, se kterým jsi dokázal nečekaně bleskurychle rozezvuchet struny své africké kytarky, ukulele, pro uvážlivé a vždy pravdivé odpovědi, pro rozvahu a trpělivost, se kterými jsi pomáhal malým pacientům, pro Tvé nedostižné vědomosti o medicíně a nejen o ní, o které jsi se s námi tak nezištně dělil — dokonale jsi rozuměl odkazu E.T.Setona, zvaného Černý vlk, mottem jehož knih bylo: „Protože jsem poznal muka žíznivé touhy, chtěl bych vyhloubit studnu, z které by i jiní mohli pít.“ Nikdy jsi nás nezklamal.

To ráno jsi jistě vyhlížel vrcholek Bílé hory. Na krátkou dobu po východu slunce se zatřpytil, aby se vzápětí opět skryl do prstence mraků. Víím, že jsi se trochu bál, všichni kluci se bojí, když se pouštějí do obzvlášť nebezpečného podniku, vždyť to bylo, jako by ses sám vypravil do nepřátelských Stínadel na Červené schody pod pětiboký kámen pro starou Vontskou kroniku... Ale věděl jsi, že se odvážíš, že to bude dobrodružné a krásné, jako když Setonův Yan uvolnil sluneční světlo skryté ve dřevě pomocí síly luku a rozdělal oheň.

Roztřepené listy banánovníků, lesknoucí se listy kávovníků, čajovníkové plantáže, to vše zůstávalo hluboko pod Tebou. Možná jsi zahlédl stádo slonů. Přes blížící se eukalypty a africký prales jsi jen tušil travnaté louky na svazích se stříbřitými trsy africké protěže s citronově žlutými květy. Poznal jsi stromovité senecie s mohutnými vějíři na vrcholcích a nad polem drobného kamení a lávy jsi již vyhlížel vrchol, ledovcové dómy obepínající kráter, věnec ledu uspořádaný jako několikapatrové varhany. Slunce již naplno zalévalo nekonečnou hladinu mraků 2000 metrů pod Tebou a Ty jsi se radoval.

Milý Davide, jistě se ještě setkáme a Ty budeš mít na skráních věneček Kilimandžárských slaměnek, ten, který směji nosit jen slavní pokořitelé Zářící hory, Kilimandžára. Ať je Ti africká země lehká.

Petr

Rok nato

Soustředím poslední zbytky vůle k sebrání veškerých svých sil, vynaložím je na několik kroků a zastavím se na malé plošině Gillmansova bodu. Schoulím se vedle černého balvanu a zavřu oči. Za chvíli do mne Fony kopne a ptá se:

„Co chceš teď dělat?“

„Nech mě spát. Pak ti řeknu.“

„Když tady budeš ležet ještě tři minuty, zmrzneš. Co chceš dělat?“

Co chci dělat? Co tady vůbec dělám?

Po Davidově smrti mně bylo jasné, že musím jít na Kilimandžáro. Vidět místa, kde trávil své poslední dny, pokusit se porozumět, co prožíval v posledních chvílích.

Dalším důvodem pro cestu do Arushe byla nutnost nějak důstojně upravit Davidův hrob. V lednu 1995 byl totiž ve Dvoře Králové Zdeněk Vágner. Byl jsem ho s Rudou Švaříčkem navštívit a dozvěděl jsem se, že prostý hrob obložený kameny nejpozději do tří let z afrického hřbitova zmizí. Aby hrob zůstal trvaleji zachován, je potřeba, aby měl betonový náhrobek.

Zdeněk Vágner mi ochotně slíbil veškerou pomoc a také mi řekl, kdy na mě bude mít v Africe čas.

Do Tanzanie jsem letěl s Marií Vrzalovou, sestrou z Dětské nemocnice. Ona jediná vytrvala až do konce mezi všemi zájemci o cestu; všem ostatním — a nebylo jich málo — se to na poslední nebo předposlední chvíli nějak nehodilo. Letenky z Prahy přes Paříž na Kilimanjaro International Airport jsme si opatřili přes Dušek Tours, tanzanská víza jsme pomocí faxu a pošty získali na tanzanské ambasádě v Bonnu.

Davidův kolega Petr Lokaj zařídil odlítí bronzové náhrobní desky s anglickým a českým nápisem „Christ died for us — Kristus umřel za nás“, s Davidovým jménem a jeho daty narození a smrti.

Petr Lokaj nám také zajistil očkování proti žluté zimnici, sehnal Lariam (lék proti malárii) a spolu se svým bratrem Martinem nás vybavili lékárníčkou a poučením, co dělat při všech možných zdravotních komplikacích.

Nemohu si odpustit ještě jednu poznámku. Různí lidé Davidovi jeho čin vytýkali, říkali, že měl dost jasných varování, proč s Jožkou neletět; a jeho smrt je jen důsledkem jeho neposlušnosti. Já jsem přesvědčen, že měl více důvodů letět. Na jeho místě — pokud bych měl jeho schopnosti — bych jednal stejně. Ale teď jsem si chtěl ověřit, jak to s těmi „znameními“ a „varováními“ je, proto jsem si jich před odletem všiml.

Po očkování proti žluté zimnici si mě paní doktorka chvíli prohlížela a pak se zeptala, nemám-li něco společného s doktorem Davidem Pospíšilem. Když jsem

odpověděl, že to byl můj bratr, řekla: „Já jsem si to hned myslela. On tady na té židli seděl úplně stejně jako vy. Já jsem mu říkala, že není typ pro Afriku, že se mu tam určitě něco stane, že ho hned po příjezdu sežere tygr. A vidíte ... A vy jste úplně stejný!“

Moje přítelkyně (nyní už manželka) Blanka měla krátce před mým odletem v kursu angličtiny článek o výpravě britských lékařů a sester na Kilimandžáro. V něm se mluvilo především o fyzické náročnosti výstupu, o tréninku, který účastníci museli absolvovat. Blanka v tom viděla varování, abych se svou kondicí nic podobného nezkoušel.

A do třetice: v květnu byla v časopise 100+1 reportáž o Keni. Psalo se v ní o nebezpečích a o lupičích přepadávajících pocestné.

Nedbal-li jsem těchto varování, musí se mi v Africe něco stát. A spousta lidí z toho bude mít radost.

Odjížděli jsme v pátek 9. června. Do Prahy nás doprovázela Blanka, moje sestra Lenka a její přítel Ivo, který řídil auto. Na Ruzyněském letišti jsme měli ještě čas posedět v restauraci. Tam mi také Lenka dala broušený kámen v koženém váčku pro Davida, menší kamínek mi zavěsila na krk a také mi dala tři balíčky barevných skleněných korálků — že abych měl čím platit, když jedu mezi ty černochoy.

Odbavení na letišti proběhlo bez problémů. Nemusel jsem ani platit nadváhu svého zavazadla. Na cestě do Paříže se s Majkou bavil nějaký Francouz, myslel si, že jsem její otec. Na letišti v Paříži jsme chvíli hledali správný terminál. Při tom jsme dvakrát prošli přes kontrolu. Policistka na kontrolním zařízení poznala, že mám v kapse švýcarský nůž a upozornila mě, že bych s ním mohl mít problémy. Nechápal jsem jaké.

V letadle Boeing 747-200 COMBI společnosti Air France, které létá na trase Paříž – Nairobi – Kilimanjaro – Bujumbura, mě zaujaly elegantní letušky, podrobné informace, jak se chovat v případě havárie, výborná francouzská jídla (losos, k tomu bílý sauvignon) a větší množství Afričanů. Zvláště jsem si všiml velké tlusté ženy oblečené do žluto-hnědých strakatých šatů a ověšené množstvím zlata. Vedle mě seděla krásná černoška s velice jemnými rysy, která se před jídlem dlouze modlila a ráno si četla Bibli.

Při mezipřistání v Nairobi většina cestujících vystoupila, několik jich přistoupilo a mezi tím letadlo zaplavila spousta usměvavých černoušků, kteří pečlivě zametali a uklízeli. Z okének na jedné straně letadla byli vidět otrhaní číňanští chlapíci, kteří stále něco někam přenášeli a převáželi, na druhé straně byla vidět vojenská letadla, která obcházeli muži v maskáčích a se samopaly. Když jsem se přiblížil ke dveřím na „vojenské“ straně, letuška mě upozornila, že nejen že nemohu vystoupit, ale ani se nesmím moc dívat.

Po startu se opět podávalo jídlo. To aktivovalo gastrokolikální reflex a musel jsem odejít. Když jsem seděl na záchodě, ozvalo se hlášení, že se právě nacházíme nad nejvyšší africkou horou Kilimandžárem a cítil jsem, že letadlo nad ním udělalo kolečko. Takže nejkrásnější okamžik letu jsem doslova prosral. Majka mi potom řekla, že bylo vidět i do kráteru.

Kolem poledne jsme přistáli na Kilimanjaro International Airport a vystoupili. Na letištní ploše mě udeřilo do očí ostré tropické slunce, ale příjemně mě překvapila přijatelná teplota; jsme přece jen v dosti velké nadmořské výšce. Před letištní budovou je trávník, na něm postávalo několik žen a beze spěchu mávali nějakými holemi, snad na nich bylo i nějaké malé ostří. Tím trávník kosili. Vzpomněl jsem si, jak jsem četl, že v Tanzanii je nejlevnější pracovní síla na světě; teď jsem viděl, že její kvalita podle toho vypadá.

Pak přišla kontrola očkovacích průkazů a pasů. Do dotazníku při přiletu jsem uvedl, že budu bydlet v Gold Arrow Hunting a asi na základě toho se mě policista zeptal, jestli jsem přijel lovit a kde mám zbraň. Při přebírání zavazadel jsme zjistili nepříjemnou skutečnost — Majce zmizel s krosny spacák. Celník nás poslal za letištní policistkou. Ta se dlouho s někým domlouvala vysílačkou a pak s Majkou sepsala protokol. Při celním odbavení se mě celník zeptal, jaké dárky jsme přivezli příteli, u kterého budeme bydlet. Přiznal jsem fotografie, láhev Becherovky jsem zatajil; bál jsem se, že bych o ni přišel.

Ještě v letištní budově jsem si všiml velkého nápisu „Tourist Informations“. Zamířili jsme k němu, ale pod nápisem nebylo kromě prázdného okénka nic.

Vzhledem ke zdržení se sepisováním protokolu jsme z letištní budovy vyšli jako poslední, ostatní cestující už byli někde pryč. Okamžitě se kolem nás nahrnulo několik černochů a každý nám vnucoval své služby. Každý tvrdil, že je naším přítelem, má velmi dobré auto a za velmi dobrou cenu nás zaveze, kamkoliv budeme chtít. Nejvíce mě zaujal menší chlapík ve špinavém, roztrhaném, žlutém triku, který měl prý peugeot, prohlašoval, že pan Vágner je jeho přítel, protože jeho bratr na farmě pana Vágnera pracoval. Nejpozoruhodnější na něm pro mě bylo, že vypadal jako Sombagare z filmu „Gorily v mlze“. Tím získal mou důvěru. Naopak Majka, ještě rozladěná ze ztráty spacáku, byla takovým přivítáním vyděšena. Snažil jsem se tvrdit, že nás pan Vágner určitě odveze, že mu jen potřebujeme zatelefonovat. Celá společnost se s námi přesunula k telefonu. Taxikáři si ode mě vyžádali číslo a tvářili se, že někam telefonují. Pak jsem se k telefonu dostal i já. Byl úplně hluchý.

Nakonec jsme uviděli nějakého bílého muže, který vešel do místnosti označené „Air France“. Šli jsme za ním a ptali se, jak se lze dopravit do Arushe. Potvrdil, že jediná možnost je vzít si soukromé taxi a zaplatit požadovanou a obvyklou cenu třicet dolarů. (Mimochodem, vzdálenost je asi 65 kilometrů. Jakou cenu by si napočítal pražský taxikář?) Pak v hloučku tlačícím se přede dveřmi kanceláře ukázal na jednoho mohutného a divoce vyhlízejícího muže v červené košili. Ten se rozzářil, okamžitě popadl můj bágel a naložil ho do své terénní toyty; ostatní na nás vrhli pohledy značně nevraživé. Majce už nezbylo, než nastoupit také.

Cesta od letiště do Arushe byla velice malebná, bylo to mé první blízké setkání s exotikou. Vedla kolem kukuřičných polí, kolem banánovníků, kolem chýší, před kterými byli domorodci. Potkávali jsme hubené krávy, osly s nákladem. Pozoruhodný byl i stav cesty — byla plná děr, v místech sesuvu půdy široká asi dva metry. Při jízdě se zvedala mračna prachu, projelo-li auto v protisměru, chvíli nebylo vůbec vidět. Ale náš řidič zvládal cestu bravurně dosti vysokou rychlostí, protijedoucí

auta míjel na vzdálenost asi deset centimetrů. Později jsem se dozvěděl, že na afrických cestách se musí jezdit hodně rychle, aby kola nestačila kopírovat terénní nerovnosti. Ovšem když nějakou vykopírovala, stálo to za to. K pocitu nejistoty přispívalo i to, že v Tanzanii se jezdí vlevo.

Dojeli jsme do města a zastavili na plácku — nebo náměstí, kterému vévodila budova s nápisem „National Bank of Commerce“. Přestože před letištěm náš řidič tvrdil, že cestu ke Gold Arrow Hunting zná, nyní vystoupil a začal se okolo zevlujících lidí vyptávat na cestu. Této zastávky okamžitě využili pouliční prodavači, nahnuli se k autu a začali nabízet své zboží — noviny, učebnici svahilsko - anglické konverzace, různé sošky, ozdoby, malé banány, buráky. Nejvíce mě zaujala vyřezávaná ebenová hůl, ve které byl schován nůž. Po několikerém projíždění městem náš řidič našel kancelář Gold Arrow Hunting. Pan Vágner nebyl přítomen, ale nějaký člověk z kanceláře nás poslal k domku Inda, který je Vágnerovým partnerem. Tam nás řidič dopravil, vysadil a pak jsme se s ním rozloučili. Vyslovil jsem uznání jeho řidičského umění a zaplatil požadovanou částku. (Později jsem se dozvěděl, že průměrná měsíční mzda v Tanzanii odpovídá asi deseti dolarům.)

U Inda jsme byli pozváni do obývacího pokoje, posadil jsem se ke stolku vyrobenému ze sloní nohy na křeslo přikryté nějakou kožešinou. Drobná dívka, asi Indova dcera, nás hned pohostila sklenicí vody a pak donesla talířky s nakrájeným tvrdým sýrem a salámem. Bylo to velmi milé přijetí. Povídal jsem, proč jsem vlastně do Arushe přijel. Naši hostitelé si na loňskou leteckou havárii ještě pamatovali.

Po nějaké době přišel Zdeněk Vágner s ještě jedním bělochem. Dozvěděl jsem se, že to je Zdeněkův mladší bratr Pavel. Naložili nás do auta a odvezli k domku na východním předměstí Arushe, kde v současné době Zdeněk bydlí. Tam byl ještě jeden Čech, Zdeněkův nastávající zeť Ríša.

Znovu jsme byli pohoštěni: colou a také přivezenou Becherovkou, která Zdeněkovi udělala radost. Chvilí jsme povídali o všem možném: o Africe; o expedici; o loveckých výpravách — Zdeněk srovnával evropské šlechtice s americkými zbohatlíky, ti jsou po několika dnech v buši nervózní z toho, že nemají televizi; o politice. V Tanzanii byl od roku 1967 socialismus. A černoši ho dovedli k naprosté dokonalosti. Tanzanie produkuje obrovské množství potravin. Obyvatelstvo jich ale má tak akorát na přežití. Všechno si stačí rozkrást funkcionáři vládnoucí strany. Všude je plno úředníků, kteří kromě braní úplatků nedělají nic. Kdo odmítne zaplatit, tomu seberou řidičák, odpojí telefon. Povolení k vyložení kontejneru s plechovkami piva Radegast v přístavu v Dar es-Salaamu musí vydat sám ministerský předseda. Ten na to ale už čtyři měsíce nemá čas. Tanzanský socialismus asi před půl rokem zkolaboval, objevilo se několik opozičních stran a připravují se první volby. Bývalý prezident Nyerere („Castro východní Afriky“) byl natolik chytrý, že na kolaps nečekal a asi před čtyřmi roky se vzdal funkce — údajně ze zdravotních důvodů. (Ale „dědek jen kvete,“ jak řekl Zdeněk.) V očích obyvatelstva zůstal Velkým učitelem (Mwalimu), Otcem národa (Baba wa Taifa) a jeho Revoluční strana (Chama Cha Mapinduzi — čte se: „čama čama pinduzi“) daleko nejvlivnější politickou silou.

K večeru jsme si ještě s Pavlem a Ríšou jeli vyměnit peníze. Za jeden dolar bylo 580 tanzanských šilinků. Během cesty jsem se od kluků dozvěděl i něco o pravidlech

silničního provozu v Tanzanii — že přednost na křižovatce má větší a silnější auto. Na arushských ulicích jsou občas uměle vytvořené hrby. Mají za úkol přinutit řidiče, aby snížili rychlost. Pouhé dopravní značky by asi neměly žádný účinek.

Večer jsem se osprchoval a šel spát. Spal jsem na zemi na matraci v místnosti, kde bydleli Pavel a Ríša. Ti ovšem tuto noc vůbec nepřišli, strávili ji v obýváku před televizí. Majka spala v jiném pokoji v posteli.

Druhý den ráno připravil Zdeňkův kuchař i pro nás bohatou snídani. Nejvíce mě na ní zaujal sirup z cukrové třtiny, který se maže na chleba jako med. Po snídani přišel na návštěvu pohovořit se Zdeňkem dánský konzul, který sídlí v Arushi.

Pak jsme šli na hřbitov. Ještě před tím nám Zdeněk na zahrádce nařezal květiny. Hřbitov v Arushi připomíná spíše park. Je obehnan živým plotem, roste v něm mnoho stromů a okrasných keřů, poletují tam velcí černí ptáci. Je rozdělen na dvě části — křesťanskou a muslimskou. V křesťanské části jsou hroby nejružnější úrovně, od prostého dřevěného kříže s neumělým nápisem zapíchnutého do země po pěkné betonové náhrobky s kamennými nebo kovovými náhrobními deskami.

Davidův hrob leží ve stínu menšího stromu s širokou korunou, je od něho krásný výhled na kužel Mount Meru. Když jsme k němu přišli, viděli jsme hliněný rov ohraničený kameny, na něm byl z menších kamenů vyskládán kříž. Žádný nápis neoznačoval, kdo zde leží. Hrob nezarůstal trávou, bylo vidět, že se o něho Zdeněk skutečně stará. Zdeněk říkal, že kolem hrobu vysázel jiriny, jejichž semena měl z Česka, ale někdo je brzy ukradl.

Ptal jsem se také na italského kněze, který vysluhoval pohřeb. Dozvěděl jsem se, že to byl starý pán, který před půl rokem odešel do důchodu a vrátil se do Itálie.

Nazpět jsme jeli přes tržnici. Zdeněk poslal jednoho svého sluhu nakoupit ovoce a zeleninu, já jsem si tržiště prohlížel. Prodávají se tam nejružnější suroviny; především jsem si všiml ryb, kolem kterých se rozléhal příšerný smrad, různé zeleniny od obrovských květáků po rostliny, které nic mně známého nepřipomínaly a ovoce. Na Zdeňkovu radu jsem nechal foťák v autě, mohl bych prý o něj snadno přijít.

Odpoledne jsem trávil u domku. Leží kousek od úzkokolejné dráhy, která spojuje pobřežní město Tonga s Arushou. Podle knížky o Tanzanii, kterou jsem přečetl doma, se jedná o nejvýznamnější dopravní tepnu severní Tanzanie. Za dobu našeho pobytu po ní vlak projel dvakrát, zato s mohutným houkáním. Přes trať je vidět vysoká moderní budova — školící středisko místní komunistické strany. (Podle Zdeňka: soudruzi se do něho sjeli vždycky v pátek odpoledne, odložili saka, převlékli se do „těch svých ručníků“, pak přijely soudružky a všichni se školili až do pondělka.)

Zatím jsem se neodvažoval jít sám někam dál, potloukal jsem se kolem domku. Za nějaký čas se objevili tři kluci s klacky a se stádem dobytka: několika hubenými kravami — nevím, je-li to kříženec skotu se zebu nebo čistokrevný zebu, a více menších zvířat, o kterých bych nedokázal říci, jsou-li to ovce nebo kozy. Nějakou dobu jsem je pozoroval, pak jsem vytáhl foťák. Ale vždycky, když jsem ho na ně zamířil, okamžitě zalehli a splynuli s terénem. Takovou hrou jsme se bavili

dost dlouho, po čase se ale kluci osmělili a dokonce začali před objektivem pózovat, předvádět různé opičky. Zdeněk mi později poradil, že je dobré mít v kapse bonbóny a když chci fotit děti, tak jim nějaké dát.

Večer jsem trávil s Vágnerovými u slabého tanzanského piva se slonem na etiketě. Vzpomínali na své dobrodružné mládí a na svého tatů. Já jsem pana inženýra Josefa Vágnera a jeho paní Zdeny poznal při krátké návštěvě ve Dvoře Králové. Oba si získali mé sympatie. Teď, když jsem poslouchal různé historky o jejich výchovných metodách, moje úcta ještě vzrostla.

Po setmění jsem se ještě chvíli procházel venku. Měsíc byl téměř v úplňku. Na rovníku není skosen zprava, ale shora. Poprvé jsem viděl zářit Jižní kříž. Je to krásné jasné souhvězdí, vlastně jediné výrazné souhvězdí celé oblohy.

Další den, v pondělí, jsme nejdříve jeli do kanceláře Air France potvrdit letenky. Měl tam také být zedník, kterého chtěl Zdeněk najmout na práci při úpravě Davidova hrobu. Dozvěděli jsme se ale, že se pro dnešek omluvil a nepracuje. Odjeli jsme alespoň na hřbitov změřit hrob a prohlédnout si ostatní hroby na hřbitově. Podle Zdenkovy rady by se náhrobek neměl příliš lišit od ostatních, aby to někoho nesvádělo k jeho poškození, nemělo by na něm být nic, co lze ulomit a odnést.

Pak jsme se Zdeňkem jeli za město, k místu, kde si staví nový dům. Cestou Zdeněk vzpomínal na Davida, na svůj rozhovor s Jožkou po návratu ze zkušebního letu, na hledání ztraceného rogalla, na setkání s policejním autem s mrtvými těly. V podstatě říkal totéž, co jsem znal od Rudy a Hynka, jeho vyprávění ale bylo mnohem barvitější, plastičtější, sugestivnější. Zdeněk například opakoval i přímé řeči, pak je překládal ze svahili do češtiny, navíc jsme projížděli krajinou velice podobnou té, v níž došlo k havárii.

Po cestě jsem také viděl muže i ženy s vytahanýma ušima. Ale Masajové to asi nebyli, byli menších postav. Častým obrázkem byla hromada kamení, u níž seděla žena s kladivem a kameny roztloukala, kolem se potloukalo několik dětí. Tak se v Tanzanii vyrábí štěrky, stačí si prý objednat potřebný průměr kamínků. Opoдал ve stínu pod keřem ležel muž. Podle Zdenkových slov se vždycky v poledne probudí, zmlátí ženu a ona mu připraví jídlo.

Nedaleko rozestavěného domu jsem si chtěl jednu takovou ženu s dětmi vyfotit. Okamžitě se schoulila a zakryla si rukama tvář. Starší lidé stále věří, že jim fotografie ukradne duši. Hned, jak jsem stiskl spoušť, vyřítil se odněkud nějaký muž a začal na mě něco řvát. Zdeněk mu svahilsky odpověděl — pak mi řekl, že tvrdil, že jsem nefotil lidi, ale Mount Meru, která se za nimi tyčila — a tím ho uklidnil.

Zpátky jsme jeli kolem veliké upravené kávovníkové plantáže, která patří nějakým Švýcarům. Jednu kávovou bobulku jsem si utrhl a rozžvýkal. Chutnala sladce. Také jsme minuli letiště, ze kterého létají bohatí cizinci na safari a lékaři za pacienty.

V Arushi jsme projeli bývalou anglickou koloniální čtvrtí kolem pěkných vilek se zahradami s rozkvetlými stromy a rozkvetlými kaktusy. Také jsme míjeli nějaké mohutné správní budovy. President Nyerere chtěl totiž z Arushe vytvořit „centrální mozek východní Afriky“. Nepodařilo se, Uganda a Keňa se vydaly svou vlastní cestou.

Po obědě jsme se Zdeňkem probírali možný tvar náhrobku. Dohodli jsme se na betonové desce, do níž bude uprostřed vsazen kříž z kamenů z Kilimandžára a v hlavě bude pyramida z kamenů z Ol Mologu zalitých betonem a se zabetonovanou mosaznou deskou.

Aniž bych o tom sám začal mluvit, věděl Zdeněk, že chci jít na Kilimandžáro. („Ty tam musíš. Kvůli bráchovi.“) Proto mi vyprávěl o různých cestách Čechů na tuto horu. Češi prý mají obvykle snahu neplatit vstupné a doprovod do národního parku a dostat se tam nějak „zadem“, ale zatím každého strážci chytili, věděli přesně, kolik dní v parku strávil a dotyčný musel zaplatit celou cenu (včetně stravy a nosičů, které vůbec nevyužil) a navíc pět set dolarů pokuty. Zdeněk také mluvil o příslušníkovi horské služby z Krkonoš, který dostal horskou nemoc a musel být dopraven dolů helikoptérou; o výpravě Josky Rakoncaje a týmu filmařů, které se nepodařilo dosáhnout vrcholu; o cestě fotografa Jiřího Havla, který došel jen po pásmo senecií; ale také o cestě pořádané cestovní společností AdrTour Mirka Šmída složené z postižených (hluchých, slabozrakých, bezrukých i částečně chromých), kteří se všichni dostali na vrchol. Sám Zdeněk byl na vrcholu několikrát, líčil mi, jak je odtud krásný východ slunce. Ale i to, že „tam se blbě dejchá každému“.

Myslím, že Kilimandžáro je hrdá hora, která na sebe nepustí toho, kdo k ní přistupuje s despektem. Není to určité hora pro průměrného turistu (což jsem také někde četl), ale pro toho, kdo chce prožít její krásu a velebnost a sílu.

Večer Zdeněk přinesl videokazetu s krásnými záběry volně žijících — v buši i ve městě — levhartů a gepardů.

Ráno v úterý mně Zdeněk ukazoval svoje zbraně. Krásné kulovnice i pistoli, belgický browning, který má od svých šesti let. Při tom také vyprávěl o svém dětství prožívaném po válce v pohraničí.

Potom jsme společně odjeli na hřbitov. Přijel tam i zednický mistr se dvěma dělníky. Zdeněk jim svahilsky vysvětlil, co od nich chceme a dal náš náčrtek. Skutečně nevím, jak bych bez Zdeňka mohl splnit nejdůležitější úkol své cesty. V tanzanském postsocialismu nic normálně nefunguje, všechno záleží jen na známostech. Pytel cementu je pro bělocha čtyřikrát dražší, než pro Afričana. Navíc znalost angličtiny je mezi domorodci rozšířená méně, než jsem si myslel.

Po návratu jsem chodil po okolí domu, zkoušel jsem fotit květiny, motýla, dravého ptáka — asi luňáka; prohlížel jsem si blízké pole. Domorodci sází mezi kukuřicí fazole; má to několik výhod: kukuřice, která roste rychleji, poskytuje fazolím stín, není nutno k fazolím zapíchnout klacky, aby se měly oč opřít. Půda je úrodná natolik, že užíví obě plodiny, které přináší dvojí úrodu do roka.

Po obědě, ke kterému byla rýže s kokosem — pro mě neobvyklá, ale velice chutná kombinace, přišel zednický mistr s tím, že už spočítal náklady — materiál i práci — na stavbu náhrobku. Přijde to na 80 000 tanzanských šilinků.

Odpoledne jsme šli znovu s Majkou do města, vyměnili jsme nějaké peníze. Po návratu jsem si vzal foťák a vyrazil podél trati na východ. Cestou jsem stále obdivoval krásu Mount Meru, nad jejímž vrcholem se neustále vznášel obláček. Severní Tanzanie je vlastně oblast Hemingwayových Zelených pahorků afrických.

Krátce po skončení období dešťů byly skutečně všechny okolní kopečky krásně zelené.

Cestou jsem potkával i místní lidi. Prohlíželi si mě nejdříve překvapeně, asi často nepotkají bělocha, který by šel pěšky podél trati. Trochu jsem se bál, ale žádné známky nepřátelství jsem nezaznamenal. Ze začátku jsem zdravil „good evening“, oni mi odpovídali „džambo“, pak jsem se tento pozdrav naučil také. Za to mě domorodci odměňovali širokými úsměvy, ovšem nikoliv zářivě bílých zubů, jak jsem si dříve představoval, ale zubů zahnědlých od neustálého žvýkání cukrové třtiny.

Došel jsem až k nějaké vesničce. U prvního domku postával asi šestiletý klučina ve velkých trenkách. Když mě uviděl, začal volat „muzungu, muzungu“¹⁶, jako by viděl bělocha poprvé v životě. Pak se někam ztratil. Za chvíli začali porůznu vykukovat další kluci a jedna dívka ve věku asi do třinácti let. Sedl jsem si na násep, nasadil teleobjektiv a vyfotil si opodál stojící banánovník. Děti mě zvědavě pozorovaly, ale nepřibližovaly se. Snažil jsem se je posuňky přilákat, nabízel jsem jim, ať se podívají do hledáčku. Nakonec se osmělil právě ten klučina, který mě objevil. Pohled přes teleobjektiv se mu zalíbil, smál se a přivolał ostatní.

Přiznám se, že když mě obklopili, byla ve mně malá dušička. Foťák jsem nesundával s krku. Snažil jsem se s dětmi nějak dorozumět. Ukázal jsem na ně, druhou rukou jsem opsal oblouk nad krajinou a řekl: „Tanzania“. Pak jsem se stejným gestem ukázal na sebe a řekl: „Europe, Česko“. Kluci se smáli. Pak jsem z kapsy vytáhl dva balíčky korálků a dal jsem jim je. Vykřikovali „mzuri sana“¹⁷, začli se o balíčky tahat a korálky rozsypali. Využil jsem ochabnutí jejich zájmu o mou osobu a vyfotil jsem si je. V té chvíli na mě začali pokřikovat „piča, piča“. Napadlo mě, že pochopili můj výklad o mém původu a nadávají mi v mé mateřštině. Později jsem se ale dozvěděl, že ono slovo, psané „picha“, znamená obrázek nebo fotografii. (Patrně jde o vliv angličtiny — picture.)

Když jsem odcházel, několik starších kluků mě doprovázelo, jeden z nich v ušmudlaném modrém triku jel na kole. Ten mi řekl: „Give me money.“¹⁸ Řekl jsem, že žádné peníze nemám, on odpověděl: „ale máš“ a ukázal na mou pravou kapsu. Vytáhl jsem z ní anglicko-český slovník a přidal do kroku.

Večer jsme zase seděli se Zdeňkem u piva a on vyprávěl o svých zážitcích. O tom, jak ho koplá žirafa a museli mu zašívát obličej; o černém stopaři, kterému v Súdánu krokodýl utrlh lýtkový sval, on ho nějak zachránil z krokodýlích zubů, Zdeněk mu potom ránu vydezinfikoval kořalkou, sval přišil obyčejnou nití a chlapík dnes chodí; o jiném stopaři, který seděl se svými kolegy večer u ohně, připlížila se k němu hyena a ukousla mu paži, ostatní stopaři z toho měli náramnou legraci, Zdeněk mu pahýl vydezinfikoval whisky a zacelil rozpálenou pánvičkou. Zdeněk je skutečně kouzelný vypravěč, vydržel bych ho poslouchat dlouho.

Ve středu dopoledne jsem se vypravil podél trati na druhou stranu, na západ. Prohlížel jsem si domečky mezi banánovníkovými plantážemi. Nemají charakter af-

¹⁶běloch

¹⁷moc krásné

¹⁸Dej mi peníze

rické vesnice, spíš předměstských slums. Jsou postaveny z prken a vlnitého plechu. Potkával jsem také pasáčky s „kozyovcemi“, děti na mě pokřikovaly „muzungu, muzungu“. Jedna tlustá žena s podivným krychlovitým účesem a světlým melírem na mě zavolala: „Me love you.“¹⁹ Nejdřív mě napadlo, že se do mě na první pohled zamilovala, pak jsem ale svou ješitnost potlačil a řekl si, že mi asi nabízí služby, za které by chtěla zaplatit. (A možná, že by k nim přidala i AIDS.)

Po obědě jsme se jeli s Majkou podívat na hřbitov. Zedníci už měli základní desku odlitou a stavěli pyramidu z kamenů. Vložil jsem do ní váček s kamenem od Lenky. Dělník ve vínové košili se na mě podíval tak, že jsem měl pocit, že mi rozumí. Pak váček pečlivě přikryl kamenem a zamázl betonem.

Zpět jsme šli pěšky přes město. V Arushi podél ulic posedávají prodavačky ovoce — malých banánů, pomerančů, mandarinek, viděl jsem i prodavačky u ohničku opékající kukuřici. Je tam také možno vidět nějaké řemeslníky, například obuvníky nebo výrobce nábytku při práci. Kolorit města doplňuje všudypřítomný zápach, připomínající kompost. Město totiž nemá kanalizaci a na okrajích silnice hnijí různé zbytky.

Na chvíli jsem se zastavil u otevřeného krámku a už jsem se prodavače nezbavil. Koupil jsem pro Lenku široký masajský náhrdelník. Po cestě mi nějaký chlapec nabízel buráky, které měl vyloupané rozsypané na široké proutěné míse. Chtěl, abych aspoň ochutnal. Nabral jsem si hrstičku, strčil do pusy, zatvářil se, jako že mi nechutnají a zrychlil jsem krok. Asi jsem chudáka zklamal. Pak jsme se ještě stavili v indickém obchůdku. Tam jsem koupil pro Blanku nějaké náramky, pro sebe mapu Kilimandžára a pohled letiště, na které jsme přiletěli.

Zastavili jsme se potom u anglikánského kostela a prohlédli si ho i zevnitř. V Arushi je měšita a několik kostelů, kromě anglikánského jsem viděl i katolický, luteránský a metodistický. Muslimové a křesťané si prý nijak nepřekázejí. V poslední době, po pádu komunismu, do Tanzanie přijíždí i různí misionáři. Na svých shromážděních pak „celou noc vyřvávají haleluja,“ jak to popsal Ríša. Sám jsem viděl plakát oznamující vystoupení korejského evangelisty s uzdravováním.

Večer měl Zdeněk návštěvu, dánského konzula a světlovlasého Itala Ricarda, Zdeňkova souseda, který také provozuje cestovní a loveckou společnost. Oba přišli i s manželkami. Ten večer jsem s nimi pil těžké jihoafrické víno.

Po večeri jsem se ještě díval na video o Serengeti. Ze Zdeňka skutečně vyzařuje láska ke zvířatům. Před spaním jsme ještě dlouho povídali s Pavlem a Ríšou, především o budoucnosti. Ríša se rozhodoval, má-li se nechat najmout na loveckou výpravu pořádanou Ricardovou společností.

Další den dopoledne jsem si nejdříve z česko - svahilského slovníku opisoval nějaká slovíčka. Zaujalo mě například, že slovo „člověk“ a „černoch“ („mtu“ a „mtu mwuesi“) je stejné, „běloch“ úplně jiné. Také je zajímavé, že pro „duch“ nebo „duše“ je ve svahili mnoho různých pojmů.

Potom jsme s Majkou znovu jeli na hřbitov. Zdeněk totiž říkal, že kdybychom zedníky nesledovali, přestali by pracovat. Ze hřbitova jsme šli do města. Prohlédli

¹⁹ Asi by se to překládalo: „Já milovat tebe.“

jsme si památník nezávislosti Tanzanie, koupil jsem si bonbóny, abych měl případně co rozdávat dětem, také jsem dostal krásnou pohlednici — letecký pohled na Kilimandžáro. Pak jsme se vrátili na hřbitov. Tam jsem si všiml, že občas si někdo z ulice odskočí na hřbitov a u živého plotu se vyčurá.

Při zpáteční cestě jsme se zastavili na ústředním náměstí. Mimochodem, prý leží přesně uprostřed cesty z Káhiry do Kapského města. Vyfotil jsem tam budovu Národní komerční banky. V té chvíli nás obklopile pestrobarevně oblečené ženy s vytahanými ušima (ale myslím, že to nebyly Masajky, spíš připomínaly Kikuje z filmu *Vzpomínky na Afriku*) a začaly nám vnucovat své zboží. Jedna mi na krk zavěsila náhrdelník z nějakých sušených plodů a řekla: „Pro tvou matku. Dva tisíce.“ Nedalo se dělat nic jiného, než nějaké suvenýry koupit: náhrdelníky, náušnice, lahvičku vyrobenou z kravského rohu, krásnou batiku — obrázek masajského pastevce na rudém pozadí.

Po obědě jsme šli s Majkou na blízký kopec jako trénink na Kilimandžáro (převýšení bylo asi padesát metrů). Tam jsem pozoroval podivné chocholaté květiny a velké černožluté brouky. Také jsme si prohlédli Arushu z výšky. Vraceli jsme se kolem již popsaného předměstí u trati. Zkoušel jsem dětem, které jsme potkali, nabízet bonbóny a fotit si je. Bonbóny si vzaly, fotit se nenechaly. Naopak, jeden asi patnáctiletý výrostek po focení toužil. Vycenil do objektivu chrup a pak za mnou volal: „Piča tommorow.“ Asi si myslel, že mu druhý den donesu obrázek.

Večer nešla elektřina a tak Zdeněk při svíče vyprávěl, jak vezl do Moskvy a Oděsy slony a co přitom zažil s ruskými, ale i indickými úředníky.

Když jsme v pátek přišli na hřbitov, viděli jsme, že náhrobek je už hotový. Bylo ještě potřeba počkat, až beton ztvrdne. Zaplatil jsem zednickému mistrovi zbytek dohodnuté odměny a poděkoval mu za práci. Náhrobek vypadá skutečně důstojně.

Na cestě vedoucí hřbitovem jsem uviděl několik termitů, přesněji řečeno všekazů bojovných. Jsou to zajímaví tvorové s bílým zadečkem, běžovou, jakoby opancéřovanou hlavou a kusadly velkými skoro jako polovina jejich celkové délky. Zkusil jsem si na jednoho sáhnout. Bleskurychle se otočil a zakousl se mi do prstu. Kusadla má tak ostrá, že to téměř nebolelo. Dalo ale hodně práce ho setřást.

Pak jsme se Zdeněkem šli vyhledat jistého pana Lebunga. Je to pracovník finančního úřadu, majitel několika hotelů a také zprostředkovatel cest na Kilimandžáro. Měl jsem alespoň možnost vidět africký úřad — dlouhá temná chodba, spousta místností, v nichž nebylo nic jiného než podřimující černoši za prázdným stolem. Pan Lebungo v úřadu nebyl. Našli jsme ho na zahrádce před jedním hotelem, jak zrovna něco pojídal z plastické misky. Domluvili jsme se, že za ním ve dvě hodiny přijdeme a vyrazíme na Kilimandžáro. Zdeněk o něm řekl: „Ten vám udělá dobrou cenu, je to kamarád. Ne, černoši nemůže být kamarád. Ale je to partner.“

Ještě jsem šel na poštu odeslat několik pohledů. Cestou jsem uviděl pohled s obrázkem páru nosorožců při kopulaci. Byl dosti drahý, ale jeho koupí jsem také přispěl na ochranu těchto krásných a velice ohrožených zvířat. Myslel jsem taky na obrázek lvů, poslední pohled, který posílal David. Říkal jsem si, že kdyby se

se mnou něco stalo, tak aspoň po mně zůstane také taková drsně krásná oslava života.

Se Zdeňkem jsme se potom znovu stavili v kanceláři Air France. Zdeňka, jako věrného klienta, a jeho přátele pozvalo vedení na skleničku do moderního hotelu Novotel. Chvilí jsme poseděli, prohlédl jsem si interiér luxusního hotelu a pomalu vypil dvojitou skotskou s ledem. Tento nápoj alespoň částečně rozptýlil mé rozechvění před cestou na vrchol Afriky.

Potom jsme ještě jeli do Zdeňkova starého domu, do toho, který jsem znal z Davidova popisu a jeho obrázků. Tam Zdeněk našel pro Majku spacák na cestu, ukázal nám hadí kámen i svou sbírku tanzanských granátů. Jeden mi dal. Při zpáteční cestě vyprávěl o možnostech při hledání a těžbě tanzanitů. Je možno na ní velice zbohatnout. Ale mezi domorodci je pověra, že rychlé zbohatnutí přináší neštěstí. Asi je to pravda. Většina zbohatlíků brzy zemře na otravu alkoholem nebo na AIDS. Zdeněk popsal i případ z nedávné doby. Jeden člověk vytěžil dva kýble tanzanitů. Dostal za ně spoustu peněz, sám nevěděl kolik. Neprochlastal je ani neprohýřil, koupil si za ně hotel. Pak se zbylými penězi vystoupil na střechu a začal je rozhazovat mezi lidi. „Typickej příklad lokálního debila,“ uzavřel Zdeněk.

Po obědě, asi ve tři hodiny, jsme dorazili před Splendid Hotel, který patří panu Lebungovi a řídí ho jedna z jeho manželek. Pan Lebungo nás tak brzo ještě neočekával. Před hotelem stála dvě auta, vůz terénní a starý osobní. Ten druhý mě zaujal tím, že měl na zadním skle nápis: „Jesus, name above all names“²⁰, o tom druhém jsem si myslel, že nás odveze.

Posadili jsme se na zídku před hotelem. Majka se mě zeptala, co bychom dělali, kdyby jeden z nás při cestě k vrcholu již nemohl. A dodala, že ona by chtěla pokračovat i kdybych já došel na konec svých sil. S ulehčením jsem řekl, že v opačném případě bych se rád zachoval stejně. (Před cestou totiž Majka více věřila Rudovi Švaříčkovi, který říkal, že cesta na Kilimandžáro je snadná procházka, já jsem více věřil popisu Hanzelky a Zikmunda a netažil se obavami, zda budu schopen na vrchol vyjít.)

Zaplatil jsem panu Lebungovi požadovanou částku. Při té příležitosti se mě zeptal, zda mám zkušenosti s chozením po horách. Odpověděl jsem, že samozřejmě. Například, že jsem podnikl výstup na „Mount Říp“ nebo „Krkonose mountains“. Zvuky „ř“ a „kr“ na něho asi zapůsobily, zatvářil se uznale a řekl, že je to velmi dobré. Pak jsme zase čekali.

Po nějaké době vyšel nějaký usměvavý bělovlasý pán, popadl můj bágel a začal ho cpát do kufru zmíněného osobního auta. Pochopil jsem, že odjíždíme do Marangu, východiště standardní cesty na Kilimandžáro.

Cesta byla kouzelná. Auto mělo určité svá nejlepší léta už za sebou. Dveře nešly pořádně zavřít, výfuk drnčel, přístrojová deska byla vyspravena leukoplastí. Když spadlo sklo v okénku na mé straně a do auta se navalil oblak prachu, řidič zastavil, ze svých dveří odmontoval kličku na spouštění oken, oběhl auto, vytáhl spuštěné sklo a ukázal mi, že mám kličku neustále držet. Zeptal jsem se ho také, zda má nápis na zadním skle jen tak, nebo to má nějaký význam. Se zářícím úsměvem

²⁰ Ježíš, jméno nad každé jméno

mi řekl, že je věřící. Více jsme se bavit nemohli, protože on uměl anglicky jen nepatrně lépe, než já svahilsky. Když po projetí jedné díry na silnici upadla dvířka od kastlíku na přístrojové desce, uviděl jsem, že v něm má Bibli.

Přes Moshi jsme dojeli do Marangu. Cestou jsem Kilimandžáro neviděl, protože bylo neustále v mracích. Náš řidič nás vysadil před Ashanti Lodge. Tam nás přivítal maličký muž, který příšerně šilhal a představil se jako Frankie. Vedle vchodu do areálu byla dřevěná bedýnka přikrytá drátěným pletivem, ve které bydlel kočkodan.

Ashanti Lodge je budova se zahradou, v níž jsou čtyři domečky se střechou z banánovníkového listí, se jmény Mandara, Horombo, Kibo a Uhuru. Šilhavý Frankie nás ubytoval v Kibu. Byly tam dvě postele, dva stolky a místnost se záchodem, umyvadlem a sprchou. Osprchovali jsme se a šli do budovy na večeři. Chovali se tam k nám jako k váženým hostům, poprvé jsem slyšel oslovení „bwana“, obsluhovala nás milá boubelatá číšnice. K večeři bylo avocado a biftek, podle tuhosti jsem odhadoval, že z nějakého starého buvola. Ale bylo to velmi dobré.

Po večeři za námi přišel sympatický mladík. Představil se jako Hamisi a že bude naším průvodcem na Kilimandžáro. Zeptal se, kam až chceme dojít. Když jsem řekl, že až na vrchol Uhuru, zatvářil se povzbudivě a prohlásil, že udělá vše pro to, abychom došli. Ještě nám řekl, co je třeba si vzít na cestu, kdy zítra vyrazíme a zeptal se, zda nejsme vegetariáni.

Před spaním, už za tmy, jsme se šli ještě projít po vesnici. Utrhl jsem si banán z banánovníku. Nebyl ještě zralý, chutnal jako nedovařený brambor s mýdlem. Ale za ten pocit — jsem v Africe na úpatí nejvyšší hory, pod jižním křížem a trhám si volně rostoucí banány — to stálo. Také jsme pohovořili s jedním místním mladíkem. Mluvil hezkou angličtinou, zajímal se odkud jsme. Překvapilo mě, že věděl, co to je Československo. O jeho rozdělení nevěděl. Nemohl pochopit, že s Majkou nemám nic společného. Říkal, že pokud by u nich šel ve tmě muž a žena, tak je to buď otec s dcerou, bratr se sestrou, manžel s manželkou a nebo jde o něco nemravného.

Chaggové, kmen obývající podhůří Kilimandžára, mně připadali výrazně kultivovanější, než ostatní domorodci, se kterými jsem se setkal. Prý je to důsledek německého vlivu — kdo se nepodřídil německému drilu, byl zastřelen. Okolní Afričané — kmeny Arusha a Meru — prý nemají Chaggy rádi, říkají o nich, že jsou to poloviční běloši.

Ráno mě probudilo kohoutí kokrhání. Šli jsme na snídani. Milá číšnice se mě ptala, jakého typu vajíčka chceme. Mohl jsem si vybrat mezi „hard boiled“ a „soft boiled“. Chtěl jsem „hard boiled“ a ona donesla horká vajíčka, která po rozbití skořápky vytekla.

Po snídani nám průvodci — Hamisi, kterého jsme poznali včera a Fony — zkontrolovali vybavení. Rozesmála je vojenská kukla v kombinaci se stetsonem, nelíbily se jim mé vlněné rukavice, prý jsou nedostatečné. Za poplatek nám půjčili lyžařské hole (během cesty jsem hůl velice oceňoval), mně půjčili kožené palčáky, Majce pevné boty. Pak nás naložili do terénního auta a přes Marangu odvezli

ke vstupu do Národního parku Kilimandžáro. Tam si nosiči rozebrali naše a svá zavazadla. Ze začátku nás nedoprovázeli vůdcové, ale jeden z nosičů. Jmenoval se Foster.

Kilimandžáro je vlastně obrovský masív 80 krát 48 kilometrů, na němž jsou dvě hory. Na východě Mawenzi (Tmavý), rozeklaný skalnatý hřeben s nejvyšším bodem Hans Meyer Peak (5 355 metrů), na západě sopečný kužel Kibo (Bílý) s nejnižším bodem na okraji kráteru Gillman's Point (5 685 metrů) a nejvyšším Uhuru Peak (Vrchol Svobody, 5 895 metrů). Ten je současně nejvyšším bodem Afriky. Celý kráter má v průměru asi pět kilometrů. Masív Kilimandžáro je od roku 1977 národním parkem.

Výstup začíná nenápadně. Za branou parku, který je v nadmořské výšce asi 1 400 metrů, je mírně stoupající asfaltová cesta. Ovšem asfalt brzy zmizí a pokračuje načervenalá hlíněná cesta pod mohutnými eukalypty. Měl jsem pocit, jako bychom šli pod klenbou majestátního chrámu.

Cestou se k nám přidali tři asi třináctiletí kluci. Jeden z nich si od Fostera vzal na hlavu oranžový plastický kbelík, jiný ode mne vyžebroval propisku, kterou jsem měl v kapse a zeptal se zda jim něco zaplatíme. Slíbil jsem mu to.

První zastávka byla asi po dvou hodinách na místě s dřevěným stolkem, lavicí a cedulí s důrazným zákazem odhazování odpadků. Opodál byl záchod — dřevěná budka s dírou v podlaze. Příroda Národního parku Kilimandžáro je tak přísně chráněna, že tělesné potřeby se nesmí vykonávat někde za keřem, ale pouze na vyhrazených místech. Ukryt v budce jsem si do kapsy nachystal tři pětišilinky, které jsem pak venku dal doprovázejícím klukům. Ten nejvýřečnější z nich ale hned spustil: „Ale bwana, to nejde, to je strašně málo, kdybychom přinesli jen to, doma by nás strašně zbili.“ Podlehl jsem a slíbil, že dám každému z nich dolar, ale nejdříve si je vyfotím. Vytáhl jsem malou vlajku Poutníků, přivázal ji na hůl, o níž jsem se opíral a podal klukům. Ti se s ní postavili do řady a začali zpívat. Byl to moc krásný zážitek — tři afričtí chlapci v hustém zeleném pralese na úbočí Kilimandžára zpívají čistými hlasy a doprovázejí se tleskáním. Určitě stál za ty dolary.

Celá cesta od brány parku až po Mandara Huts, což je cíl první etapy ve výšce 2 700 metrů, vede pralesem. Eukalypty postupně ustupují jiným, ale také mohutným listnatým stromům. Z jejich větví visí chomáče lišejníků, kterým se říká „old man's beard“²¹. Prales je protkán potůčky, roste v něm spousta pestrých a podivně tvarovaných květů. Asi ve výšce 2 500 metrů je oblast, v níž pravidelně bývají mraky, tedy při chůzi mlha. V tomto pásmu jsou stromy menší, jehličnaté, připomínají tisy.

Světelné podmínky v pralese nejsou ideální, fotil jsem třicetinou vteřiny. Výsledek mě pak potěšil — měl jsem ještě dostatečně pevnou ruku.

V Mandara Huts jsme se zapsali a ubytovali v jedné chatce. V tomto místě byla spousta lidí, byla tam i skupina hlučně se bavících dětí s indickým učitelem nebo vychovatelem. Je tam také sociální zařízení. To je segregované, odděleně pro černé (pro nosiče) a pro ostatní (turisty). Foster nás za chvíli pozval na čaj a sušenky.

²¹dědovy vousy

Po občerstvení jsme s ním šli ke kráteru Maundi, vzdálenému asi kilometr při převýšení 200 metrů. Kráter je již nad pásmem lesa, jsou z něho krásné výhledy — na prales na úbočí, ve kterém se převalovaly cáry mraků a na vrchol Mawenzi, který se občas do jiných mraků zahálil. V okolí kráteru rostly slaměnky; myslím, že to jsou ty, o nichž psali Hanzelka se Zikmundem.

V pralese mezi Maundi a Mandara, jehož spodní patro tvořily dvoumetrové kapradiny, jsme pozorovali prohánějící se opice. Většinou to byli kočkodani, ale zahlédli jsme i několik gueréz s krásnou dlouhou černobílou srstí. O těch nám Foster řekl, že z jejich kůže si jeho předkové („traditional fathers“) vyráběli čepice pro své rituální tance.

Ve čtvrt na šest byla večeře. Donesli nám ji již Hamisi a Fony. Byla mísa polévky, v níž plavalo všechno možné, špagety s bramborem a k tomu mísa s mletým a kořeněným masem. Jsem zvyklý sníst vše, co je mi předloženo, a tak jsem s vypětím sil spořádal i tuto obrovskou porci.

V místnosti, kde se podávala večeře, seděla také dívka, kterou jsem odhadoval na Japonku a sportovně vyhlížející dva kluci se dvěma dívkami z Aljašky. S těmi jsem se chvíli bavil. Jedna z dívek měla předky z Prahy a z Kolína. Vyprávěl jsem jim také o Davidovi.

V noci jsem dlouho nemohl spát, mohutná večeře mě příliš tížila. Musel jsem jít na záchod. A to byl působivý zážitek — jít kolem temného pralesa, z něhož se ozývaly roztodivné šelesty, zvuky a skřeky v bledém světle měsíce a hvězd. Ve čtvrt na šest mě znovu probudila potřeba. Pak jsem již nespál.

Po snídani, ke které byla káva, avocado a chleba s máslem z burských oříšků jsme ještě za šera vyrazili na další cestu. Rozednilo se velmi rychle. Cesta zpočátku vedla pralesem, jehož charakter se postupně měnil. Jednu chvíli jsem měl dokonce pocit, jako bych šel v Beskydech.

Les skončil a otevřelo se překrásné panoráma: oba vrcholy Kilimandžára — bližší Mawenzi a vzdálené Kibo v měkkých paprscích ranního slunce. V popředí byly dokresleny porostem trávy s rozmanitými květinami a tisu podobným stromem.

Další cesta pokračovala porostem zakrslých tisů. Stále jsem obdivoval nejrůznější tvary a barvy květin. Postupně se objevily i první stromovité senecie. Cestu protínaly spousty potůčků, ze kterých jsem si nabíral křišťálově čistou vodu. Denní etapa končila v Horombo Huts ve výšce 3 720 metrů. Tady jsem již pociťoval menší hustotu vzduchu, maličko se mi motala hlava, měl jsem pocit, jako když se mně při vášnivém líbání krev přesune do jiných orgánů, než je mozek. A byl to pocit rozjařující, povznášející. Nadšení ještě vystupňovala slova, kterými náš dnešní výkon — dvacet kilometrů při převýšení 1 020 metrů za čtyři hodiny a deset minut — okomentovali průvodci: „Good work, a lot of force“²². Myslím, že první dvě etapy by bylo možné zvládnout za den, to ale není dobré z hlediska aklimatizace.

Po občerstvení, které sestávalo z čaje, sušenek a popcornu dorazili Aljaščané. Říkali, že budou potřebovat den na odpočinek.

Já jsem se procházel po okolí. Prohlížel jsem si senecie, vysokou červenožlutou

²²Dobrá práce, mnoho sil

květinu, výstižně zvanou „red hot poker“²³, díval jsem se do údolí směrem k Moshi i na druhou stranu k Mawenzi. V trávě jsem také viděl pobíhat malé myšky s krátkým ocáskem a třemi proužky na hřbetě, na obloze poletovali nějakí dravci a ptáci podobní krkavcům (průvodci jim říkali crowbirds). Ti lovili myšky — střemhlav se vrhli k zemi, nohama uchopili hlodavce a ve vzduchu se o něho podělili.

K večeri byly ke kouskům masa brambory s rýží. Tentokrát jsem již pro jistotu celou porci nesnědl, tím jsem asi udělal radost nosičům. Zval jsem také Hamisiho a Fonyho, ať se nají u stolu s námi, ale oni odmítli. Segregace se asi důsledně dodržuje. Po večeri jsem se dost dlouho procházel pod temnou oblohou se zářícími hvězdami, zdálo se být na dosah ruky. Tuto noc se mi spalo dobře.

Další ráno jsme vstávali ještě za tmy. Když jsem se vracel ze záchodu, viděl jsem, jak na dosud temném západním obzoru se objevil ozářený vrcholek Kibo. Byl to mimořádně krásný pohled. Rozběhl jsem se pro foťák, ale než jsem k němu stačil přišroubovat nožičky a drátěnou spoušť, bylo již slunce nad obzorem. Tropický den začíná neuvěřitelně rychle.

Cesta pokračuje tisovitou kosodřevinou, která se postupně mění v porost vřesovců. Stále jsou vidět mohutné senecie, poslední byla v okolí místa zvaného „Last Waterpoint“ — místa, kde je naposledy možnost nabrat si vodu. Jako jediná obrana proti výškové nemoci se uvádí hodně pít.

Po úseku dosti prudkého stoupání se cesta přehoupne do sedla mezi dvěma kilimandžárskými vrcholy. Krajina začíná být takzvaně měsíční — načervenalá pustina pokrytá kameny rozmanitých tvarů a velikostí. Ale mezi kameny stále ještě vykukuje tuhá tráva a drobné květy podobné slaměnkám. Ve výšce více než 4 200 metrů!

V těchto místech se mi již špatně dýchalo. Šel jsem pravidelně, mechanicky, opíral se o lyžařskou hůl. V jedné chvíli jsem se zastavil, abych si vyfotil krajinu v sedle, při tom mi hůl spadla. Sehnul jsem se pro ni a v zádech jsem ucítil ostrou bolest, jakou jsem cítil ve svazech v tělocviku po uběhnutí patnáctistovky. Krev asi stačila okysličovat jen svaly, které byly v permanenci, ostatní ne.

Třetí etapa končila u Kibo Hut ve výšce 4 704 metrů. Jsou to dvě malé kamenné chaty, nad nimiž se tyčí mohutný kužel Kibo. Uvědomil jsem si, že v této výšce pomalu končí Alpy, vlastní výstup na Kilimandžáro teprve začíná.

Po nějaké době dorazila mlčenlivá Japonka. Dozvěděl jsem se od ní, že je ze Spojených států, ukončila doktorandské studium biologie a poněvadž nemá práci, cestuje. Pak ještě přišla dvojice Holanďanů.

Oblékl jsem si péřovou bundu a šel jsem se projít ven. Ale spíš než abych se procházel jsem posedával a polehával. Trochu mě bolela hlava (ale méně, než jsem se obával), pálily mě rty a oči, zhluboka jsem dýchal a měl pocit, jako když nemohu popadnout dech, často jsem musel čurat.

Sebral jsem si několik kamínků, z jiných kamenů postavil panáka, vylezl jsem na asi třímetrový zajímavě tvarovaný balvan a díval se na Mawenzi a na bělostné mraky na tmavě modré obloze kolem Kiba. K mému překvapení i v této výšce rostlo několik tuhých stébel trávy a „slaměnkovitých“ květů. Nejvíce mě fascinoval

²³rozžhavený pohrabáč

velký bílý dravec majestátně mi kroužící nad hlavou.

K večeri byl řídký guláš, ve kterém kromě masa a uzeniny plavaly kousky mrkve. Neměl jsem vůbec chuť k jídlu, ale s velikým sebezapřením jsem do sebe vpravil několik lžic, abych načerpal nějakou energii.

V Kibo Hut jsou poschodové postele. Spal jsem na horní, ale když jsem na ni s vypětím sil vylezl, musel jsem aspoň deset minut sedět a vydýchat se. Dlouho jsem nemohl usnout, zase jsem musel jít čurat, těžko se mi dýchalo.

Sotva jsem usnul, průvodci nás vzbudili. Bylo půl dvanácté. Oblékli jsme se, vypili čaj a snědli několik sušenek a o půlnoci vyrazili na cestu. Americká Japonka v té chvíli seděla na posteli v meditační poloze, holandský pár ještě spal.

Zpočátku jsem šel bez větších problémů, šel jsem pomalu, pravidelně, snažil se zhluboka dýchat (což mně nebylo moc platné). Překvapilo mě, že mě vůbec nebolela hlava. Po nějaké době začala Majka naříkat, že ji hlava bolí. Zastavili jsme, Fony vytáhl ušmudlaný papírek s nějakými tabletami a dvě jí dal. Došli jsme až k jeskyni Hanse Meyera ve výšce 5 000 metrů. Tam jsme se na nějakou dobu posadili, lapali po dechu a odpočívali. Za chvíli tam přišli i Holanďané a Japonka.

Za jeskyní se sklon cesty výrazně zvětší. Vyšli jsme. Ale po několika krocích jsem se zkroutil, čelo si opřel o lyžařskou hůl a strašným způsobem blil. Potom jsem měl pocit velké úlevy, ale Majka mě začala přesvědčovat, abychom se vrátili, že má o mě strach, že výš mně bude ještě hůř.

Ještě před cestou jsem si říkal, že se na svahu Kiba musím dobře dívat, abych při popisu cesty mohl psát o něčem jiném, než o únavě, bolesti hlavy, úsilí, které je potřeba vynaložit na každý krok — jak tomu bylo ve všech mně dostupných popisech cesty. Tak tedy: viděl jsem vzadu nad hřebenem Mawenzi měsíc zdola poněkud sploštělý, který osvětloval cestu — přesněji řečeno suťový svah před námi — tak, že nebylo potřeba svítit, nalevo na obloze zářil Jižní kříž, napravo na obzoru jsem viděl podivně deformovaný Velký vůz, vpravo dole v dáli problikávala nějaká světla, prý tanzansko - keňská hranice. Ale já jsem tuto krásu nevnímal. Skutečně jsem s vynaložením všech sil udělal několik kroků, odpočíval, popadal dech, několikrát jsem zase blil, i když jsem už neměl co, chvílemi jsem při chůzi usínal, suť mi ujížděla pod nohama, stále dokola jsem si opakoval Kiplingův verš „... ač tep i pohyb uniká ti živý a jen tvá vůle velí: Vytrvej ...“. A do toho Majka naříkala, že už dál nemůže. Neměl jsem sílu jí odpovídat. Fony ji zezadu podpíral a tlačil nahoru. Tak jsme došli na Gillmansův bod.

Třepal jsem se jakoby zimou, i když chlad jsem na těle necítil. Zato jsem měl úplně ztuhlé nohy i ruce, ani vypůjčené palčáky mi nepomohly. Stále se mi chtělo blít. Po scéně, popsané na začátku, jsem si znovu připomněl, kolik lidí by mělo radost, kdybych se nevrátil a proč jsem nahoře. Fonemu jsem několika větami řekl o Davidovi a že chci jít tak dlouho, jak to půjde. Pomalu jsem rozzvíkal müsli tyčinku, kterou jsem vytáhl z kapsy, napil se z čutory, kterou jsem měl zavěšenou u pasu a následoval Fonyho. Šel asi deset kroků přede mnou. Majka se s Hamisim vrátila dolů.

Přešli jsme na vnitřní stranu kráteru a stále stoupali. Napravo jsem měl dosti prudký svah dolů. A najednou jsem vnímal, že vedle mě jde David a chrání mě před pádem dolů. Cítil jsem, jak je rád, že jsem sem přišel. Jeho blízkost pro mě byla úplně reálná a přirozená, vůbec mě nenapadlo se ho ptát, jakým způsobem je přítomen. Jen jsem prožíval pocit bezpečí, cítil jsem se jako v dobách, kdy jsme jako malí kluci chodili spolu. Byl jsem z toho tak dojatý, že jsem se hlasitě rozvzlykal.²⁴

Najednou se Fony zastavil, počkal, až k němu dojdu a řekl: „Look. Sun.“²⁵. Také jsem se obrátil a uviděl úzký, jasně bílý paprsek vystupující z vrstvy mraků a pronikající černomodrou oblohou. Pokusil jsem se zázračný pohled vyfotit. Na fotografii je barva černá a všechny odstíny červené a žluté, v paměti mám bílou a modrou. Nevím, zda bylo porušeno mé vnímání barev (k výškové nemoci prý patří i poruchy smyslů a halucinace), nebo zda Fujicolor zkreslil nadpozemský obraz.

Cesta z Gillmansova bodu na vrchol Uhuru má trvat hodinu a půl. Jak dlouho jsem šel, nevím. Čas jsem vůbec nevnímal. Ale najednou, již za plného světla, jsme byli na vrcholu. Holanďané i Japonka se svými průvodci tam již byli.

Vytáhl jsem poutnickou vlajku, přivázal ji na hůlku a poprosil Fonyho, aby mě vyfotil s ledovcem z jižního svahu za zády. On mi řekl, že jsem se nahoru dostal jen proto, že jsem měl s sebou tento talisman a proto se s ním mohu vyfotit jen jednou. Nerozmlouval jsem mu to. Viděl jsem, že i on je dost unavený, těžce dýchal, po kníru mu stékal sople. Objal jsem ho a průvodce Japonky nás vyfotil.

Na vrcholu jsem si do kapsy dal dva kamínky. Zázitek mi zůstal hluboko v nitru.

Dlouho jsme na vrcholu nepobyli, čas zase nedovedu odhadnout. V jakémsi omámení jsem došel zpět ke Gillmansovu bodu. Ve slunečním světle jsem tam uviděl dřevěnou tabulku se slovy žalmu: „All the earth worships Thee, they sing praises.“²⁶ Byla to skutečně případná připomínka na místě, kde člověka drtí a současně povznáší velebná krása i hrůza Stvořitelova díla. Za mnou se rozkládal obrovský kráter, napravo se zvedal jeho mohutný skalnatý okraj, nalevo byly vidět husté bělostné mraky a přede mnou nedozírný svah pokrytý sopečnou sutí, balvany a občasnými ostrůvky sněhu. Nedovedl jsem pochopit, jak jsem se mohl po něm dostat nahoru.

Ani dostat se po něm dolů nebylo snadné. Od severovýchodu zářilo slunce, jeho světlo bylo neuvěřitelně ostré. Měl jsem tmavé brýle, přes ně ještě tmavý sklápěcí filtr a přesto jsem do levého oka dostal slabý zánět spojivek. K potížím s dýcháním se připojila silná rýma. Žaludek se mně stále houpal a zvedal. Navíc jsem měl strašnou žízeň — místo čutory jsem totiž měl u pasu jen přetržené poutko. Když jsem si myslel, že už žízní nevydržím, dohnal mě průvodce Japonky, v ruce držel průsvitnou láhev s vodou. Poprosil jsem ho o doušek. „Nemohu ti dát. Je to

²⁴Po návratu jsem nevěděl, co si mám o tomto zážitku myslet. Proto jsem o něm moc nemluvil a pokud jsem něco naznačil, posluchač si ho stejně interpretoval po svém. Teprve později jsem se dozvěděl, že se nejedná o zkušenost nijak mimořádnou, podobnou — přítomnost někoho, když je člověk sám — má mnoho lidí ve výškách nad 7 000 metrů. Poprvé ji popsal ve třicátých letech F. Smythe po návratu s Everestu. Pro mě jako netrénovaného asi stačilo necelých 6 000 metrů. Zařazení mého zážitku do těchto souvislostí ovšem o nic neumenšuje jeho intenzitu.

²⁵Podívej. Slunce

²⁶Celá Země Tě velebí, zpívají chvály.

voda pro mou paní.“ Naštěstí neodešel, počkali jsme na ni a ona mě nechala se napít. Teď znám cenu doušku vody čisté v zemi vyprahlé. Zanedlouho jsem zase blil.

Došel jsem ke Kibo Hut, Fony tam již byl delší dobu. Hamisi mě blahopřál a dal napít z láhve něčeho moc dobrého, asi to byl podle chuti rybízovo-višňový mošt. Já jsem si pak za 2 000 šilinků koupil litrovou plastickou láhev s vodou z kilimandžárského ledovce.

Sestup, to je cesta v čase i prostoru. Do východního svahu Kibo se opíralo slunce jako v dobách před vytvořením ochranného kyslíkového obalu Země. V kamenité pustině se postupně začínaly objevovat stopy života — lišejníky a rozptýlené chomáčky tuhé trávy. Život byl stále silnější, rozrůzněnější, vytvářel všechny vegetační pásy od arktické pustiny přes savanu až po tropický horský mlžný prales. Kilimandžáro není jenom hora. Šel jsem pětadesát kilometrů a přitom jsem prošel celou Zemi od pólu k rovníku.

Celý sestup trval den a půl. Po návratu na základnu Ashanti Lodge nastala nejtrapnější část celé cesty. Vůdce a nosiči očekávali dárky. Celkem bez rozmýšlení jsem jim nechal kuklu a rukavice. To je málo. Přidal jsem vosk na boty, dvě tabulky čokolády, balíček oříšků. Potom svetr. Každému vůdci deset dolarů. Stále na něco čekali. Fony mě řekl, že se mu moc líbí můj černý stetson. Ten přece nemohu nikomu dát, byl se mnou na všech vandrech. Ale nakonec mě Fony zlomil — „Jsi můj přítel, byli jsme spolu na vrcholu.“ Při odchodu z Ashanti jsem ho viděl, jak se šťastně usmívá. Aspoň jsem si vyfotil černocho převlečeného za českého trampa.

Během pěti dnů jsem ušel 113 kilometrů, překonal převýšení 4 495 metrů, prošel dvěma vrstvy mraků a vystoupil do nadmořské výšky téměř šest kilometrů. To vše v rozpětí teplot od plus třiceti do minus pěti stupňů.

Při cestě terénním autem (kterému ale padal klínový řemen) z Moshi do Arushe jsem viděl zářivě bílý vrchol Kilimandžára vykukující z vrstvy mraků. Totéž viděl Ruda, když po stejné cestě jel s Davidem a Jožkou v rakvích ...

Ve čtvrtek dopoledne jsme se Zdeňkem a Jumou, Zdeňkovým stopařem, šli na hřbitov. Beton na náhrobku již byl tvrdý. Kolem hrobu jsme vysázeli ostnaté keříčky, které ho budou chránit.

Zdeněk si pak šel něco vyřídit do své kanceláře a také sháněl pro nás možnost výletu do Ngorongoro. My jsme se s Majkou vraceli přes město. Ve stánku v zastrčené uličce jsme koupili ebenové sošky pro Petra a Martina Lokajovi. Já jsem si ještě v krámku od pěkné mladé Indky koupil africký hudební nástroj, něco mezi harfou a loutnou. Od pouličního prodáváče knih jsem si také koupil malou příručku česko - svahilské konverzace. Jsou v ní prý ty nejdůležitější věty pro běžný rozhovor, našel jsem tam například: „Jednotná zemědělská družstva tvoří základ hospodářství socialistické Tanzanie.“

Po obědě jsem ještě jednou šel podél trati na východ, prohlížel si pole, okolní kopečky, znovu jsem obdivoval krásu Mount Meru. Večer nám Zdeněk povídal o zvířatech, aby nás připravil na zítřejší zážitky.

Vstávali jsme v pět hodin. Na probuzení a povzbuzení Zdeněk uvařil pravou africkou kávu — na hrubo mletá pražená kávová zrna se delší dobu vaří ve vodě. Jen s asi hodinovým zpožděním proti domluvě přijel landcruiser, který nás odveze do Ngorongoro.

Kráter Ngorongoro leží asi 180 kilometrů na severozápad od Arushe. Je to místo největší koncentrace volně žijících zvířat na světě. A také jediné místo v Africe, kde nejsou pytláci. Celé území oválného kráteru, který má větší průměr asi 20 kilometrů, mohou totiž strážci z jeho téměř kilometr vysokých okrajů dobře přehlédnout.

Znovu jsme si užili rychlou jízdu po africké silnici. Zastavili jsme u překrásné vyhlídky na jezero Manyara a náš průvodce ukazoval, kde žijí sloni a vzácní stromoví lvi. Ve vesničce Mto Wa Mbu jsme si koupili trs banánů a zklamali prodavače nejrůznějších kuriozit.

Cestou jsme viděli strom obsypaný pelikány. V lese na vnějším okraji kráteru přišel pavíán, sedl si k autu a sepjal ruce, jako by o něco prosil. Nedali jsme mu nic. Uraženě na nás vystrčil svůj červený zadek a odešel.

Na místě, kde stojí mohyla s pamětní deskou všem, kdo zahynuli při ochraně volně žijících zvířat, má být nejhezčí výhled. My jsme neviděli nic, celý vrchní okraj kráteru byl zahalen mraky. Sjížděli jsme níže. Kolem cesty postávali a vyskakovali vysocí muži i ženy oblečení do masajských oděvů a ozdobení masajskými šperky. Na ty nás den před tím Zdeněk upozornil. Jsou to obyvatelé okolních vesnic, kteří přes den pózují u cesty, za fotografování si nechávají platit a večer se za keřem převléknou do riflí, basebalové čepice obrátí šiltem dozadu a jdou na diskotéku. Se skutečnými hrdými Masaji nemají mnoho společného. Možná, že to jsou i „Masajové“ známí z reklam Fisher Reisen.

Vnitřek kráteru — to je Afrika snů. Savana s občasným porostem deštníkovitých akácií, ráj zvířat. Na okraji kráteru pasou skuteční Masajové svoje stáda hubených krav. A pak až k obzoru se pohybují stáda zeber a pakoní. Zebry jsou důstojné a elegantní, pakoni jsou spíš klauni — neustále poskakují, kývají hlavou, nesmyslně vyráží tryskem, bekají. Náš průvodce se rozesmál, kdykoliv na pakoně ukazoval.

Mezi zebrami a pakoni se s grácií procházely Thompsonovy a Grantovy gazely.

Milá zvířata jsou prasata bradavičnatá. Jsou to hubená prasátka s velkou hlavou a dlouhýma nohama. Ty nohy jsou tak dlouhé, že když se prase pase, musí klečet.

Přes cestu nám několikrát přeběhl párek šakalů čabrakových. Tato zvířata prý stále chodí ve dvojici a proto jsou pro Afričany symbolem manželské věrnosti.

U jezera, které je uprostřed kráteru jsme pozorovali skupinu pěti zavalitých hrochů. Odpočívali ve vodě, vzájemně se o sebe opírali, prostě budili naprosto idylický dojem. Přitom hroch patří mezi nejnebezpečnější africká zvířata.

Protější břeh jezera byl růžový od hejna plameňáků. Také jsme viděli dropa, jeřáby paví, několik pštrosů, čápa marabu. Ten je tak odporný, že je až krásný.

V lesíčku akácií jsem viděl svého prvního volně žijícího slona. Důstojně se procházel, občas něco ochutnal. Později jsme viděli další slony pod akáciemi na

kraji kráteru. Chodili v trávě tak vysoké, že jim sahala do půli těla.

Ve stínu se povaloval osamělý buvol kaderský. Samotářsky žijící buvoli jsou staří samci, kteří již nezasahují do života stáda, pouze v případě nebezpečí pomohou. Pan Josef Vágner tvrdí, že jsou dobrým příkladem i pro lidi.

Také jsme z dálky viděli samici nosorožce dvourohého s mládětem, později i samotářského samce.

K velké pětce afrických zvířat vedle levharta, buvola, nosorožce a slona patří lev. Nejdříve jsme viděli smečku mladých, kterým ještě ani hříva nerostla a vyhřívali se asi dvacet metrů od našeho auta. Později jsme z větší dálky pozorovali lvici, která skrytá za terénní vlnou čekala, až se k ní přiblíží pasoucí se pakůň. V Ngorongoro je totiž pro šelmy takový nadbytek potravy, že jim stačí čekat, nemusí se namáhat s lovem a štváním kořisti. Čekali jsme dlouho, ale pakůň, místo aby se přibližoval, se vzdálil. Nejkrásnější byl párek dospělých lvů, kteří se váleli kousek od cesty. O těch průvodce svou lámanou angličtinou řekl: „Tam ti dva, lev samec a lev samice, jsou manželé. Když počkáme, uvidíme, jak spolu dělají děti.“ Lvice se neustále protahovala, předváděla své pružné tělo v celé kráse, občas zamručela. Lev netečně ležel, jen špičkou ocasu několikrát odehnal mouchu. Asi byli manželé již delší dobu. Nebo se lev před čumily ostýchal.

Návštěva Ngorongoro byl úžasný zážitek. Nedivím se, že ho profesor Grzimek nazval pozemským zázrakem.

Poslední den, v sobotu 24. června, jsme se dopoledne šli naposledy rozloučit na hřbitov. Nebudu tady popisovat své pocity.

A pak už zbývalo jen se sbalit a rozloučit se Zdeňkem. Všechno moje děkování za pomoc a pohostinství odmítal: „Ale to je přece samozřejmé.“

Na letiště jsme odjeli dodávkou Air France, která vezla i nějakou jejich pracovníci. Proto jsme tam byli dost dlouho před odletem. Měl jsem čas si ještě prohlédnout okolí letiště. Mají tam modely chatrčí různých kmenů, obývajících severní Tanzanii. Kilimandžáro bylo opět schováno v mracích.

Vyšel jsem i do kavárny, která je ve druhém patře letištní budovy. Byla úplně prázdná. Zeptal jsem se, kolik stojí káva.

„Kolik máš?“

„Dvěstapadesát šilinků.“

„Káva je za dvěstapadesát šilinků.“

Ukázalo se, že bylo dobré všechny zbylé peníze utratit. Celníci mají socialistické způsoby, prohlíželi mi zavazadla, prohlédli i kapsy. Tanzanská měna se totiž nesmí vyvážet. (Nedovedu si představit, co by s ní kdo kde dělal.) Celník našel můj kapesní nůž. Prohlásil, že je to zbraň a že ho nesmím v letadle mít. Naštěstí jsem uviděl, že můj ruksak ještě neodnesli k letadlu a tak jsem nůž dal do něho. Dát ho celníkovi se mně nechtělo.

Letadlo odlétalo za tmy. Naposledy jsem se podíval na Jižní kříž. Má nějakou zvláštní přitažlivost, již dva roky mám touhu ho znovu uvidět.

Na rozdíl od letu z Evropy bylo letadlo poloprázdné. Steward mě poslal, ať si lehnu přes tři volná sedadla. Z okének byla vidět jen tma a tak jsem celou cestu z Nairobi nad Káhiru spal.

Probudilo mě houpání letadla a hlas z reproduktoru, abychom se připoutali. Letadlo se totiž dostalo nad Středozemní moře a prolétalo nějakou turbulencí. Zpočátku jsem z okénka neviděl nic, jen nějaká rozptýlená světla na pobřeží. Pak začalo vycházet slunce. Byl to výrazný rozdíl proti rychlému tropickému svítání. Letěli jsme na západ, takže jsme před sluncem utíkali a ono vycházelo déle než hodinu. Ještě nad Alpami jsme letěli za svítání. Byl to pro mě další z krásných pohledů, které mi bylo dopřáno v posledních dnech prožít.

Pro mne slunce vycházelo, Davidovi již nevyjde.

David naplnil svůj život a věděl kam odchází. Jeho smrt není hořká pro něho, je hořká pro nás, kteří jsme zůstali. Pro maminku, tatínka, Lenku, jeho přátele, kolegy, pacienty...

Cítím, že jsem jiný, než když můj bratr žil. Cítím předěl mezi minulostí — dětstvím a mládím — a současností. Někteří známí říkají, že se Davidovi začínám více podobat. Kéž by to byla pravda. Ale vím, že můj starší bratr David byl člověkem jedinečným.

Vysázeno systémem L^AT_EX v Brně roku 1997